

CAPÍTOL I

*PANORAMA
ECONÒMIC*

1

PANORAMA INTERNACIONAL

RESUM

En aquest apartat repassam breument l'evolució econòmica internacional i de les grans regions econòmiques: els Estats Units d'Amèrica (EUA), la Unió Europea (UE), el Japó i la resta del món.

D'aquesta anàlisi es desprèn que la recuperació econòmica internacional sembla que es confirma. Segons les darreres previsions econòmiques de primavera que ha publicat de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmics (OCDE), el 2004 el creixement del PIB (producte interior brut) internacional serà de més d'un punt, de manera que assolirà una taxa del 3,4%. Aquest ritme de creixement es preveu que marcarà la tendència de l'àrea de l'OCDE també per al 2005. D'altra banda, aquestes previsions se situen entorn d'un punt per sota de les del Fons Monetari Internacional (FMI) i de la Comissió Europea (CE).

La represa d'aquest nou cicle de creixement s'ha basat en la reactivació del comerç mundial, que s'ha vist esperonat pel creixement econòmic als EUA. Les àrees més beneficiades per l'estímul de la demanda internacional han estat les asiàtiques, dins les quals cal destacar la Xina, pel pes específic cada cop més important en el conjunt de l'economia mundial, i àrea sobre la qual es preveu un creixement econòmic superior al 9%. El Japó, amb una velocitat de creuer per al trienni 2003-2005 a l'entorn del 3%, dobla la taxa de creixement prevista el 2004 per a la UE. El baix creixement de les principals economies europees, com ara Alemanya, França i Itàlia, es deu a l'efecte negatiu de la revaloració de l'euro amb relació al dòlar, i també a la baixa confiança de les famílies, fet que fa que augmenti l'anomenat estalvi de precaució i que s'afebleixi la demanda.

La recuperació del cicle econòmic internacional està subjecta, però, a un clima d'incerteses, provocat per la guerra de l'Iraq i pel terrorisme internacional, i també per la inestabilitat dels preus del petroli i dels tipus de canvi de l'euro amb relació al dòlar.

L'Agència Internacional de l'Energia (AIE) creu que la tendència a l'alça dels preus del petroli es mantindrà a curt i mitjà termini. Els impactes d'una pujada dels preus del petroli per a l'economia internacional no són negligibles. Així, si els preus del petroli es mantenen 10 dòlars per sobre de la mitjana dels tres darrers anys (de 25 a 35 euros), l'impacte, segons l'OCDE, pot representar perdre al voltant del 0,4% del PIB al llarg del bienni 2004-2005, incrementar mig punt la taxa d'inflació, perdre més de 400.000 llocs de treball, i patir un deteriorament de la balança d'operacions corrents de més de 50.000 milions de dòlars. D'acord amb les previsions de l'OCDE, els efectes més negatius es registraran a la UE en termes d'ocupació, mentre que els efectes més suaus seran per als EUA, ja que s'abasten en un 40% dels seus propis recursos energètics.

1.1.

L'EVOLUCIÓ ECONÒMICA INTERNACIONAL I DE LES GRANS REGIONS ECONÒMIQUES

La recuperació econòmica internacional sembla que es confirma. Si es prenen com a indicadors avançats els índexs borsaris i els indicadors de confiança, els primers ja varen mostrar uns indicis clars de recuperació a partir del març del 2003, mentre que els segons, a partir de l'estiu.

Segons les darreres previsions econòmiques de primavera que ha publicat l'OCDE, el 2004 el creixement del PIB internacional s'incrementarà més d'un punt, de manera que assolirà una taxa del 3,4%. Aquest ritme de creixement es preveu que marcarà la tendència de l'àrea de l'OCDE també per al 2005. Aquestes previsions se situen entorn d'un punt per sota de les de l'FMI i de la Comissió Europea. (Vegeu el quadre I-1)

La represa d'aquest nou cicle de creixement s'ha basat en la reactivació del comerç mundial. Així, després de la contracció del 2002, hi ha hagut una recuperació clara, ja el 2003 (4,5%), però sobretot el 2004, amb una taxa que dobla pràcticament la de l'any anterior (8,6%). Per al 2005 es preveu una taxa superior al 10%. Aquesta recuperació del comerç mundial s'ha produït malgrat el fracàs de la cinquena Cimera de Cancun (Mèxic) al

**QUADRE I-1. BALANÇ PER COMPTE CORRENT, PIB I COMERÇ MUNDIAL:
EVOLUCIÓ I PREVISIONS PER A LES GRANS REGIONS ECONÒMIQUES (2000-2005)**

	OCDE						FMI						CE					
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Balanç per compte corrent																		
Unió Europea*	—	0,1	0,9	0,4	0,5	0,6	-0,8	-0,3	0,6	0,2	0,3	0,3	-0,4	0,2	1,0	0,2	0,4	0,3
Estats Units	—	-4,1	-4,8	-4,9	-4,7	-4,8	-4,2	-3,9	-4,6	-4,9	-4,2	-4,1	-4,1	-3,8	-4,5	-4,7	-5,2	-5,0
Japó	—	2,2	2,8	3,1	3,8	4,4	2,5	2,1	2,8	3,2	3,1	3,2	2,5	2,1	2,8	3,1	3,6	3,8
Món**	—	-1,1	-1,1	-1,2	-1,0	-1,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Creixement del PIB																		
Unió Europea*	—	1,7	1,0	0,5	1,6	2,4	3,6	1,7	1,1	0,8	2,0	2,4	3,6	1,7	1,1	0,8	2,0	2,4
Estats Units	4,1	1,2	2,4	3,1	4,7	3,7	3,7	0,5	2,2	3,1	4,6	3,9	3,7	0,5	2,2	3,1	4,2	3,2
Japó	2,4	-0,4	0,3	2,7	3,0	2,8	2,8	0,4	-0,3	2,7	3,4	1,9	2,8	0,4	-0,4	2,7	3,4	2,3
Món	—	1,0	1,8	2,2	3,4	3,3	4,7	2,4	3,0	3,9	4,6	4,4	4,8	2,3	2,7	3,7	4,5	4,3
Comerç mundial (saldo comercial de béns i serveis)																		
Unió Europea	—	—	—	—	—	—	-3,2	0,6	1,5	0,8	0,3	-0,1	—	—	—	—	—	—
Estats Units	—	—	—	—	—	—	-2,1	2,4	0,4	-1,7	-0,1	—	—	—	—	—	—	—
Japó	—	—	—	—	—	—	-4,9	-1,5	0,1	-1,8	-4,0	-2,2	—	—	—	—	—	—
Món	—	0	3,6	4,5	8,6	10,2	12,5	0,1	3,1	4,5	6,8	6,6	—	—	—	—	—	—

* Zona euro per l'OCDE.

** Zona OCDE per l'OCDE.

Font: informes de l'OCDE, de l'FMI i de la CE.

setembre del 2003,¹ l'aturada de l'Àrea de Lliure Comerç de les Amèriques (ALCA) al novembre del 2003, i els conflictes de l'acer entre els EUA i la UE.

Segons l'Organització Mundial del Comerç (OMC), les exportacions mundials de mercaderies han crescut un 16% el 2003. Dels 20 països exportadors de mercaderies més importants del món, el que presenta la taxa de creixement més elevada és la Xina, amb un 35%, i ja ocupa el quart lloc, amb 438.400 milions de dòlars. Per davant seu,

se situen Alemanya, amb 748.400 milions de dòlars i amb un creixement del 22%; els EUA, amb 724.000 milions de dòlars (un 4% de creixement), i el Japó, amb 471.900 milions de dòlars (un 13% de creixement).

La reactivació del comerç mundial ha estat esperonada pel creixement econòmic als EUA i per la forta estirada de la demanda internacional que duu a terme aquesta economia, ja que, per al trienni 2003-2005, es preveu que tingui un dèficit per operacions corrents a l'entorn del 5%.

1. L'Acord de Ginebra de l'1 d'agost del 2004, que varen signar els 147 països de l'Organització Mundial del Comerç (OMC), obre les portes per encarrilar el procés de liberalització del comerç mundial que s'aprovà a Doha i que s'haurà de materialitzar en la propera cimera de l'OMC, que s'ha de fer a Hong Kong a la fi del 2005.

Els EUA són el primer país importador de mercaderies del món, per un valor de 1,3 bilions de dòlars l'any 2003. El dèficit comercial del país es va situar en un nou rècord de 45.960 milions de dòlars al final del mes de març del 2004, amb un creixement mensual del 9,1%. Amb la Xina, el dèficit assoleix els 10.400 milions de dòlars, i amb la UE, els 10.100 milions de dòlars.

Les àrees que més s'han beneficiat de l'estímul de la demanda internacional són les asiàtiques, dins les quals cal destacar la Xina, pel pes específic cada cop més important en el conjunt de l'economia mundial, i àrea sobre la qual es preveu un creixement econòmic superior al 9%.

El Japó, amb una velocitat de creuer per al trienni 2003-2005 a l'entorn del 3%, dobra la taxa de creixement prevista el 2004 per a la UE. La recuperació japonesa es veu afectada no només per la recuperació de les exportacions cap als EUA, sinó també pel creixement de les exportacions a la Xina. La demanda del mercat xinès ha contribuït en 0,3 punts percentuals al creixement japonès. Després dels EUA i d'Alemanya, la Xina és ja la tercera potència importadora mundial, per un valor superior als 400.000 milions de dòlars, gràcies al dinamisme de la demanda de les importacions en maquinària d'oficina i en equips de telecomunicacions.

El baix creixement de les principals economies europees, com ara Alemanya, França i Itàlia, es deu a l'efecte negatiu de la revaloració de l'euro amb relació al dòlar, i a la baixa confiança de les famílies, que fa que augmenti l'anomenat estalvi de precaució i que s'afebleixi la demanda.

Cal destacar, però, que Alemanya s'ha vist beneficiada per aquesta recuperació del comerç mundial, ja que n'han crescut les exportacions, que són el doble de les importacions. Això li permet millorar substancialment els registres de creixement econòmic. Així, per al primer trimestre del 2004 es calcula un creixement interanual del PIB alemany de l'1,5%, cosa que contrasta amb els registres estadístics negatius de l'any anterior.

Igualment, la millora econòmica que han registrat els països de l'ampliació es deu a la recuperació del seu comerç exterior.

Pel que fa a l'estabilitat dels preus i dels tipus d'interès, les previsions per a la zona OCDE per al trienni 2003-2005 són clarament estables i en cap cas no són superiors al 2%. Això explica que la previsió dels tipus d'interès a curt termini per a la UE sigui a la baixa, de manera que es preveu que se situarà en un 1,8% el 2005. Aquestes previsions sobre els tipus d'interès són divergents per als EUA, ja que s'apugen fins al 2,9%, fet motivat pel risc que pugui descontrolar-se la inflació com a conseqüència del dèficit fiscal, d'una política monetària molt laxa i d'una sobrevaloració clara dels actius financers i reals en el mercat immobiliari.

Aquest reajust dels tipus d'interès podria tornar a generar un diferencial positiu respecte dels EUA amb relació a la UE, que podria atorgar de nou una prima a l'assignació dels estalvis internacionals expressats en dòlars, i polsar a l'alça la cotització del dòlar. Aquest efecte del diferencial dels tipus d'interès sobre els tipus de canvi ha afavorit l'euro al llarg del 2003, ja que

els tipus d'interès a la UE s'han situat en el doble que als EUA, on la Reserva Federal els ha mantingut en l'1%.

La recuperació del cicle econòmic internacional està subjecta, però, a un clima d'incerteses que han provocat la guerra de l'Iraq i el terrorisme internacional,² i la inestabilitat dels preus del petroli i dels tipus de canvi de l'euro amb relació al dòlar, circumstàncies que ja es varen assenyalar en la *Memòria del CES* de l'any passat.

El que sí és nou és que per primera vegada la conflictivitat del terrorisme internacional sembla haver definit com a objectiu estratègic atacar el sector petrolier de l'Àrabia Saudita, principalment, les instal·lacions, però també el personal tècnic estranger, que procedeix majoritàriament dels Estats Units i del qual depèn en gran part la producció.

Aquest país és el primer productor mundial de petroli, amb una capacitat de 10 milions de barrils de cru diaris. També és la primera reserva mundial de petroli i la que ofereix un cost d'extracció més baix. Aquesta preocupació per la conflictivitat creixent que afecta les principals zones de reserva petrolífera mundial (l'Iraq i l'Àrabia Saudita), s'està estenent als mer-

cats, de manera que es pot produir una veritable escalada dels preus del cru, la qual cosa pot produir una pujada inflacionista a escala mundial i obrir de nou la porta perquè els bancs centrals desenvolupin polítiques monetàries més restrictives mitjançant l'alça dels tipus d'interès.³

L'Agència Internacional de l'Energia (AIE) creu que la tendència a l'alça dels preus del petroli es mantindrà a curt i mitjà termini. Segons l'AIE, un dels elements importants de les darreres tensions en el mercat petrolier, a part de la violència a l'Iraq i a l'Àrabia Saudita, és el fort creixement de la demanda de petroli per part de la Xina, factor que cal tenir en compte cada cop més amb vista al futur i que ha provocat que, per al 2004, el creixement mundial de la demanda de petroli sigui el major des del 1988.

Els impactes d'una escalada dels preus del petroli per a l'economia internacional no són negligibles.⁴ Així, si els preus del petroli es mantenen 10 dòlars per sobre de la mitjana dels tres darrers anys (de 25 a 35 dòlars), l'impacte, segons l'OCDE, pot representar perdre al voltant del 0,4% del PIB al llarg del bienni 2004-2005, incrementar mig punt la taxa d'inflació, perdre més de 400.000 llocs de treball, i

2. Les primeres estimacions sobre els efectes econòmics dels atemptats de l'11 de març a Madrid no preveuen símptomes paralitzadors per a l'economia internacional.

3. *The Economist*, en l'edició del 21 de maig del 2004, ha remarcat que encara que el petroli s'ha cotitzat a l'entorn dels 40 euros per barril, en preus reals continua sent més barat que els anys setanta. El problema és que no està clar que no sigui possible que continuïn pujant-ne els preus. Els factors que pressionen a l'alça els preus del petroli són la demanda creixent, els problemes de distribució i de manca de proveïment, principalment als EUA, i l'especulació dels preus motivada per un possible agreujament de la manca de proveïment. Segons *The Economist*, és en aquest darrer punt que resideix el veritable perill, ja que no hi ha una perspectiva clara que l'Iraq pugui retornar al nivell normal de producció, però encara és molt més important el nou risc d'una dràstica i duradora interrupció del subministrament de petroli saudita, amenaçat pels atemptats terroristes d'Al-Qaeda.

4. Vegeu: *Analysis of the Impact of High Oil Prices on the Global Economy*, International Energy Agency, maig de 2004.

patir un deteriorament de la balança d'operacions corrents de més de 50.000 milions de dòlars. D'acord amb les previsions de l'OCDE, els efectes més negatius es registraran a la UE en termes d'ocupació, mentre que els efectes més seus seran per als EUA, ja que s'abasten en un 40% dels seus propis recursos energètics.

1.2.

ELS ESTATS UNITS

Les estimacions del Departament de Comerç dels EUA al final del segon trimestre del 2004 situen la taxa de creixement interanual del país en un 4,9% (dues dècimes per sobre de les darreres estimacions de l'OCDE). Des del tercer trimestre del 2001, l'economia presenta un creixement trimestral sostingut, que s'ha accelerat a partir del segon trimestre del 2003, amb taxes del 4,1%, 7,4% i 4,2%. Aquest creixement s'ha mantingut en el primer trimestre del 2004, amb un 4,5%, però s'ha alenat de nou al llarg del segon trimestre del 2004, en baixar a un 3,3%. El Departament de Comerç raona que aquesta moderació de l'expansió econòmica obeeix al mal comportament del consum privat, que és el motor principal de l'economia, el qual només ha crescut en aquest segon trimestre del 2004 un 1,6%, la taxa més baixa dels darrers tres anys.

D'altra banda, el Departament d'Ocupació ha comptabilitzat, fins al final de maig, 1,4

milions de nous llocs de treball, la major part dels quals s'han creat en noves empreses de serveis des de l'agost del 2003, però també assenyala que per assolir el mateix nombre d'ocupats d'abans de la darrera recessió del 2001 encara fa falta que es creïn 1,5 milions de llocs de feina més. En la recuperació de l'ocupació pot influir la subcontractació (*outsourcing*) que duen a terme les empreses multinacionals americanes a través de les inversions directes en els països asiàtics a través de la contractació de mà d'obra barata, i també el fort creixement de la productivitat. Entre l'abril del 2003 i el març del 2004 el creixement de la productivitat ha estat del 5,5%, xifra que representa la taxa més alta en els darrers trenta-un anys.

En la base de la recuperació econòmica es troba el creixement de la inversió en béns d'equip i en material informàtic que duen a terme les empreses dels EUA (un 4,2% el 2003, enfront del -1,2% del 2002 i del -8,4% del 2001). Aquestes noves inversions s'han pogut finançar, a part del baix cost dels préstecs, pel fort creixement dels beneficis empresarials. El 2003 aquests beneficis han crescut un 18,3%, percentatge que representa una de les taxes més altes dels darrers cinquanta anys. Al contrari, al final del primer trimestre del 2004, els salaris mantenen un creixement feble del 0,6%, que pot afeblir la recuperació sostinguda de la demanda de consum de les famílies, de l'ocupació, i, que pot trasllotar la recuperació dels índexs de confiança d'empreses i de consumidors i fer avortar el cicle expansiu actual.⁵

5. Vegeu: Jean-Philippe Cotis, *Perspectives Econòmiques*, n.7, OCDE, conferència de premsa, 11 de maig de 2004.

Altres preocupacions són el dèficit públic i el dèficit exterior. Alan Greenspan ja fa un temps que manifesta en els seus discursos una certa preocupació pel dèficit exterior i, més recentment, pel dèficit fiscal. Amb relació al primer dèficit, Greenspan creu que la política d'intervenció dels bancs centrals de la Xina i del Japó per sostenir el tipus de canvi del dòlar amb relació al ien i al iuan xinès ha provocat un retard en la correcció del dèficit exterior dels EUA. També hi influeix la compra massiva d'actius financers expressats en dòlars (bàsicament, deute públic) que duen a terme la resta de governs dels països asiàtics. Altrament, aquestes entrades de capital són les que permeten finançar el deute per compte corrent i el dèficit fiscal dels EUA. Per a l'any 2002 s'ha estimat que els actius dels EUA en mans estrangeres representen ja un 87% del PIB del país.

Amb relació al dèficit fiscal, Greenspan ha afirmat que és «un obstacle significatiu per a l'estabilitat a llarg termini», i avui és la seva principal preocupació, ja que la crisi fiscal pot desestabilitzar la bona gestió de la política monetària i pot impossibilitar fer front a l'onada de jubilacions de la generació del *baby boom*.

Finalment, cal destacar que el canvi d'orientació de la política monetària, es va produir el passat 30 de juny, ja que la Reserva Federal va pujar els tipus d'in-

terès un quart de punt, fins a situar-los en l'1,25%.⁶ La segona pujada en un altre quart de punt s'ha decidit el 10 d'agost i la tercera pujada en un altre quart de punt s'ha produït el 21 de setembre i el tipus d'interès s'ha fixat en l'1,75%. La continuació de la pujada dels tipus d'interès depèn ara de l'evolució dels preus interiors i dels preus del petroli. A la fi del segon trimestre, l'índex d'inflació s'ha situat en el 3,2% (un punt més alt amb relació al maig del 2003). El petroli, a Nova York, ha superat els 50 dòlars per barril, mentre que la Reserva Federal treballa en els models de previsió de la inflació sobre la base dels 30,64 dòlars per barril. Les darreres previsions estimen en el 2% els nivells «neutrats» en què s'haurien de situar els tipus d'interès de la Reserva Federal.

1.3.

LA UNIÓ EUROPEA

Un dels temes principals que planteja l'evolució econòmica de la UE és el feble creixement relatiu, que ja se situa per sota dels escenaris previstos per a l'economia dels EUA i del Japó.

S'ha argumentat que una de les possibles causes d'aquest menor creixement es pot trobar en la revaloració de l'euro i en un menor grau de flexibilitat de les estructures productives dels països que formen la

6. Aquesta és la primera pujada des del 16 de maig del 2000, moment que varen quedar situats en el 6,5%. Sobre la política monetària de la Reserva Federal, vegeu la nota 6, p. 91, de la *Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears 2001*.

UE,⁷ però també és cert que, amb relació als EUA, la política monetària i fiscal que segueix el Banc Central Europeu (BCE) i que ha imposat el Pacte d'estabilitat i creixement (PEC) ha estat molt més exigent i ortodoxa que la que segueixen la Reserva Federal i el Govern dels EUA.⁸

En qualsevol cas, la recuperació econòmica també es deixa sentir a la UE gràcies al sanejament i a la recuperació dels beneficis per part de les empreses. Aquest fet es dona juntament amb una disminució en el ritme de creixement dels costos laborals unitaris, perquè es mantenen els tipus d'interès en uns mínims històrics, i perquè els EUA i els països asiàtics recuperen la demanda internacional, fet que afavoreix que els indicadors econòmics millorin i que es produeixi un canvi positiu en les expectatives empresarials i de les famílies, la qual cosa possibilita que es consolidin els processos inversors.

Les previsions de la Comissió Europea mostren una recuperació clara en les taxes del creixement del PIB per al bienni 2004-2005, tant en la Unió Europea dels Quinze (UE-15), que es mouen entre el 2 el 2,4%, com en la Unió Europea dels Vint-i-cinc (UE-25), que van del 2,1 al 2,5%. Aquestes taxes superen les que s'han registrat el 2003, que, en la UE-15, es varen situar en el 0,8%, i en la UE-25, en

el 0,9%. Si les previsions en el creixement no són millors, això és degut als problemes que arrossegueu les economies més importants dins l'euro; és el cas de França, d'Alemanya i d'Itàlia, si bé en el cas d'Alemanya sembla que la fase pitjor del cicle ja ha passat, i que el 2004 ja pot ser un any de clara recuperació. Altrament, cal recordar que els països de l'ampliació presenten, conjuntament, uns creixements superiors al 4% per al 2004 i per al 2005. Els països més dinàmics són els bàltics i Eslovàquia, on s'espera un fort creixement de la inversió privada al llarg del 2004.

Els problemes actuals dins les economies europees principals se centren en la lenta recuperació de la demanda de les famílies, que acusen la lenta recuperació de l'ocupació. Això repercuteix en la feblesa dels indicadors de confiança de les famílies, fet que condiciona una baixa taxa de consum. Ara bé, els indicadors de demanda que procedeixen de la venda minorista, del comerç exterior i de l'evolució dels inventaris sembla que s'han recuperat al llarg del primer trimestre del 2004.

Amb relació a la política monetària el Banc Central Europeu (BCE), pot optar per no variar la política de tipus d'interès, atesa la feblesa amb què es recupera la demanda de consum en les principals economies europees, per no incentivar una

7. A la UE es dona, en relació amb els EUA, un menor creixement demogràfic i de l'ocupació, per la qual cosa per aconseguir un creixement més dinàmic es requereix un creixement major de la productivitat, a remolc d'una major inversió en les noves tecnologies de la informació i la comunicació (TIC), un augment de la taxa d'ocupació i una reducció de l'atur estructural. L'objectiu de Lisboa que la inversió en recerca i desenvolupament (R+D) arribi al 3% del PIB i que dos terços d'aquesta inversió siguin finançats pel sector privat encara es troba lluny d'assolir. (Vegeu: Mary O'Mahony i Bart van Ark (ed.), *EU productivity and competitiveness: An industry perspective*, European Commission, 2003.)

8. Vegeu: Memoria sobre la situación socioeconómica y laboral, 2003. CES del Reino de España. Propuesta de 31 de mayo de 2004, p. 11 i 12.

apreciació major de l'euro,⁹ i sempre que l'alça en els preus del petroli no faci perillar el control de la inflació que s'ha fixat en l'objectiu del 2%. Convé tenir en compte que tot el conjunt de previsions de la Comissió Europea i del BCE s'han fet sobre la base d'un preu del barril de petroli a l'entorn dels 31,1 dòlars, molt lluny d'un escenari que ha superat els 38 dòlars i amb previsions superiors als 40 dòlars. En el pitjor dels casos, les previsions de creixement s'haurien de revisar a la baixa en 3 dècimes i la inflació podria superar l'objectiu del 2%.

El tipus de canvi de l'euro amb relació al dòlar des del juliol del 2001 s'ha apreciat al voltant d'un 50%, que és el doble del que ho ha fet amb relació al ien japonès, al dòlar canadenc o a la lliura esterlina, i molt més amb relació a la resta de monedes asiàtiques, que segueixen «anellades» al dòlar. Aquesta tendència reflecteix el temor que el dèficit extern dels EUA no millori, però també s'explica per la saturació d'actius en dòlars en mans dels inversors estrangers, que troben en l'euro una assignació de risc alternativa.¹⁰ Aquest fet comporta, però, que el major cost de l'ajust monetari internacional repercuteixi en la UE i que sigui un factor més que cal tenir en compte per explicar-ne l'alentiment relatiu del creixement.

1.4.

EL JAPÓ

Després de registrar l'any 2002 una baixada negativa del PIB de gairebé mig punt, el 2003 ha suposat que l'economia japonesa hagi tornat a créixer, amb una taxa pròxima al 3%.¹¹ Les previsions de la UE són que, per a l'any 2004, es pugui assolir un creixement fins i tot superior al de l'any passat i que es pugui situar a l'entorn del 3,4%. Aquests registres són desconeguts des del començament dels anys noranta.

Aquestes bones dades econòmiques s'expliquen per la recuperació de les exportacions i per l'efecte positiu que aquest fet té sobre la inversió. Aquests dos components de la demanda final n'expliquen, en el cas japonès, gairebé els dos terços del creixement. Un factor clau per explicar aquesta recuperació de l'economia japonesa és la reactivació dels mercats xinès i dels EUA pels productes «made in Japan».

Aquest creixement econòmic ha tingut efectes positius per al mercat de treball, en què s'ha reduït la taxa d'atur des d'un 5,4%, al maig del 2003, fins a un 4,9%, al desembre. Això ha permès també recuperar la ràtio entre les ofertes de treball i

9. Segons el BCE, un valor d'equilibri se situa a l'entorn dels 1,10-1,20 euros per dòlar, però amb aquests valors es fa impossible corregir el dèficit exterior dels EUA.

10. També es dona un volum major d'importacions europees expressades en euros, per la qual cosa una devaluació de l'euro cada cop repercuteix menys en la taxa d'inflació, però sí permet, en canvi, recuperar les taxes de creixement.

11. Presenta un creixement interanual del 3,6% al quart trimestre del 2003.

les sol·licituds d'ocupació, que s'ha apujat al nivell més alt dels darrers deu anys. Les previsions per al 2004 i per al 2005 són positives i situen la taxa d'atur per al 2005 en un 4,7%.

Com a factors negatius que encara continuen llastrant l'arrencada (*take off*) de l'economia japonesa, es poden esmentar, entre d'altres, la manca de solvència en una part important de les institucions financeres japoneses, que arrossegueu la superació de la crisi deflacionista dels noranta sobre els actius borsaris i immobiliaris; el manteniment d'una situació deflacionista al llarg del 2004 i del 2005, que continua pressionant a la baixa els preus dels actius; un dèficit públic que continua sent molt elevat, ja que se situa per sobre del 7%, i un deute públic per sobre del 160% del PIB.

1.5.

LA RESTA DEL MÓN

La resta de les grans regions econòmiques tret dels EUA, de la UE i del Japó està constituïda per les economies emergents asiàtiques i per l'Amèrica Llatina.

Les economies emergents asiàtiques actualment experimenten un veritable boom econòmic, amb unes taxes sostingudes de creixement per sobre del 5% des del 2002, i es preveu que el 2004 la taxa de creixement se situï a l'entorn del 7%. El seu dinamisme és avui en dia un factor de creixement internacional, ja que esdevenen, no només un pol exportador

de béns manufacturats, sinó també un pol importador, fet que beneficia especialment el Japó i, fora de l'àrea asiàtica, els països europeus.

Dins aquesta gran àrea de creixement econòmic, destaquen per la importància i el pes específic que tenen la Xina i l'Índia. La Xina presenta una taxa de creixement autosostingut del PIB al llarg de la dècada dels noranta per sobre del 8%. El creixement del quart trimestre del 2003 es va situar en el 9,9%. Avui, representa el 12,5% de la producció mundial i el 5% del comerç mundial. Per a aquest primer trimestre del 2004, s'espera un creixement de la producció industrial a l'entorn del 24% i s'estima un creixement de la inflació inferior al 3%. Els registres a l'Índia són encara millors quant al creixement (d'un 10,4% en el quart trimestre del 2003), amb una taxa d'inflació del 4,3%.

L'Amèrica Llatina presenta un ampli ventall pel que fa a la situació dels diferents països, si bé s'hi pot descobrir una tendència lleugera de recuperació econòmica. El cas més singular és el canvi de trajectòria que ha fet l'Argentina, ja que ha passat d'un descens del PIB d'un 10,9%, el 2002, a un creixement del 8,7%, el segon creixement més important al món, després de la Xina. El Brasil presenta un resultat desigual: positiu des del vessant exterior, però no pel que fa al creixement de la demanda interior de consum i d'inversió, per la qual cosa no se n'ha polsat a l'alça el PIB.

2

UNIÓ EUROPEA

RESUM

La prioritat de la Unió Europea al llarg de l'any 2003 ha estat culminar amb èxit el Tractat d'adhesió que varen signar a Atenes, el 16 d'abril, Xipre, Eslovàquia, Eslovènia, Estònia, Hongria, Letònia, Lituània, Malta, Polònia i la República Txeca. La integració d'aquests països a la Unió s'ha fet efectiva l'1 de maig del 2004.

L'any 2003 no es va complir a la zona euro la previsió de creixement, ja que aquesta es va reduir de l'1% al 0,4%. La previsió de creixement per al 2004 és de l'1,7%. Pel que fa als principals emissors de turisme cap a les Balears (Alemanya i el Regne Unit), les previsions per als anys 2004 i 2005 són de l'1,5% i de l'1,8% per a Alemanya, i del 3% i del 2,8% per al Regne Unit.

Des del 5 de juny del 2003 el Banc Central Europeu (BCE) no ha canviat els tipus d'interès del 2%, nivell que els situa en uns mínims històrics des de fa cinquanta anys. Llevat del creixement dels preus del petroli, no sembla que perilli a curt i mitjà termini l'objectiu d'inflació a la zona euro, per la qual cosa no sembla gaire probable que el BCE modifiqui a curt termini la política monetària i dels tipus d'interès.

En matèria de política social, cal destacar la feina que s'ha fet quant als tres pilars que la defineixen: les pensions, les polítiques d'inclusió social i la sanitat. Cal destacar, doncs, la primera avaluació dels sistemes de pensions de la UE-15, l'elaboració dels plans nacionals d'acció (PNA) d'inclusió social 2003-2005, i l'intercanvi d'informació i bones pràctiques, i el desenvolupament d'indicadors comparables en l'àmbit de l'assistència sanitària.

Es continua donant una forta disparitat en els nivells de renda per càpita regional a causa que es donen febleses estructurals diverses, com són les inadequades dotacions de capital físic i humà, la capacitat d'innovació escassa, la manca de suport a les empreses, el nivell baix de «capital social», els problemes mediambientals i la reduïda capacitat administrativa, entre d'altres.

Les devuit regions de la UE-15 a les quals afecten actualment les polítiques de desenvolupament regional, i que tenen un PIB baix (inferior al 75% de l'Europa dels Quinze), tindran les mateixes debilitats després de l'ampliació, per la qual cosa es negocien mesures transitòries que permetin reparar l'«efecte estadístic» que, principalment, pot afectar les regions espanyoles.

2.1.

INTRODUCCIÓ

La prioritat de la Unió Europea al llarg de l'any 2003 ha estat culminar amb èxit el Tractat d'adhesió que varen signar a Atenes, el dia 16 d'abril, Xipre, Eslovàquia, Eslovènia, Estònia, Hongria, Letònia, Lituània, Malta, Polònia i la República Txeca (AC-10). La integració d'aquests països a la Unió s'ha fet efectiva l'1 de maig del 2004. Encara són països candidats Bulgària i Romania, i, en una etapa menys avançada, Turquia. Hi ha un tercer cercle que constitueixen els països dels Balcans occidentals, que es preveu que s'integraran en la Unió a més llarg termini.

En diversos àmbits de la política exterior, la Comissió s'ha definit amb relació a la ONU i a la guerra de l'Iraq per defensar el multilateralisme, s'ha abocat a redreçar l'Agenda de Doha del 2001 -després del fracàs de la conferència ministerial de l'Organització Mundial del Comerç reunida el mes de setembre a Cancun (Mèxic)-, i, en la política de cooperació per al desenvolupament, la Unió manté els «objectius del mil·leni» definits a escala mundial l'any 2000 per tal de reduir la pobresa. La Unió també defensa els compromisos que assumí el 2002 en la conferència internacional de Monterrey sobre finançament del desenvolupament i en la Cimera mundial de Johannesburg sobre desenvolupament sostenible.

Amb relació als acords principals dels consells europeus, cal recordar que el Consell Europeu de primavera, que es va fer a Brussel·les el 20 i el 21 de març, ja va alertar sobre la necessitat de reforçar els compromisos en matèria de reformes econòmiques, socials i mediambientals per tal de complir els objectius de l'estratègia de Lisboa. Per tal de reforçar l'estratègia de creixement i de competitivitat, la Comissió ha llançat una iniciativa que es basa en dos pilars. El primer consisteix en la voluntat d'estimular les inversions en capital humà i en projectes clau, com són les xarxes transeuropees de transports, d'energia, de telecomunicacions i d'investigació, per un volum de 10.000 milions d'euros fins a l'any 2010. El segon pilar consisteix a no dissociar el creixement i la competitivitat dels aspectes socials i mediambientals.

El Consell Europeu de Salònica, que va tenir lloc els dies 19 i 20 de juny, va considerar el projecte que va presentar el president de la Convenció com un bon projecte de Constitució europea i vàlid com a punt de partida per a la Conferència Intergovernamental (CIG). El text integra la Carta del drets fonamentals en el cos del projecte de tractat, generalitza el procediment legislatiu de la codecisió, amplia el recurs a la votació per majoria qualificada en el Consell, i crea la funció del ministre d'Afers Exteriors, entre d'altres qüestions importants.

La CIG es va iniciar a Roma el 4 d'octubre, amb l'objectiu de concloure els treballs abans del juny del 2004. El Consell Europeu de Brussel·les del 16 i del 17 d'octubre va dur a terme una reunió de la CIG que es dedicà a tractar assumptes institucionals. El Consell Europeu de

Brussel·les del 12 i del 13 de desembre va constatar que persisteixen desacords importants quant a la ponderació i a l'àmbit d'aplicació de la votació per majoria qualificada, i a les dimensions de la Comissió en una Unió Europea ampliada a vint-i-cinc estats.

Cal recordar que, mentre s'espera que s'aprovi un nou tractat, el Tractat de Niça va entrar en vigor l'1 de febrer del 2003, el qual suposa ja una primera revisió dels tractats previs a l'ampliació i constitueix una base funcional per als treballs de les institucions en el període posterior a l'1 de maig del 2004, data d'inici de la UE-25.

En matèria de polítiques internes de la Unió, en aquest breu resum presentam les que fan referència a la legislació, al mercat interior, a l'educació i la formació, a la protecció dels consumidors, i a la creació d'agències europees. Les polítiques econòmiques i monetàries, la política social i la regional, les comentam d'una manera més detallada en els apartats següents.

En l'àmbit legislatiu destaquen la reforma, el mes de juliol, de la política agrícola comuna (PAC) i el desenvolupament de la política pesquera comuna (PPC) que s'adoptà el 2002; l'adopció definitiva del «paquet fiscal»; la modernització del marc reglamentari de la política de competència; la lluita contra la immigració clandestina i la instauració d'una gestió comuna de les fronteres exteriors de la UE; l'establiment d'un estatut per als nacionals de països tercers residents de llarga duració, així com la fixació de normes mínimes en matèria de les condicions de recepció dels sol·licitants d'asil i de la concessió i la retirada de l'estatut de refugiat.

La seguretat en el transport aeri ha millorat a causa que s'ha adoptat el paquet legislatiu relatiu al «cel únic», i també per les mesures relatives a augmentar la seguretat en els avions i a garantir millor els drets dels usuaris. En el transport marítim, s'ha avançat per les decisions que tendeixen a eliminar els petroliers de casc simple i a millorar la qualitat de la formació dels marins. En el transport terrestre, han continuat els treballs legislatius sobre el reforçament de la seguretat vial i dels usuaris en general.

En matèria de mercat interior, s'han aconseguit avenços significatius en el mercat de l'energia i de les infraestructures energètiques. També s'ha creat un estatut de societat cooperativa europea que completa l'estatut que es va aprovar el 2001 sobre la societat europea. La Comissió ha presentat un llibre verd sobre els serveis d'interès general, en el qual, a part de fer-ne una avaluació, es demana si és pertinent legislar aquesta activitat a escala europea.

En l'educació i la formació, es varen posar en marxa els programes Erasmus Mundus i eLearning. El primer programa va destinat a incentivar la cooperació i la mobilitat d'estudiants i de formadors en les relacions amb tercers països, i el segon facilita que de les tecnologies de la informació i la comunicació s'integrin en els sistemes d'educació i formació.

La política de protecció dels consumidors condemna les pràctiques comercials deslleials i defineix un pla d'acció sobre la legislació europea de contractes.

Han entrat en funcionament agències europees que es varen crear el 2002; és

el cas de les agències de seguretat marítima i aèria, així com l'Autoritat Europea de Seguretat Alimentària. En l'àmbit de creació d'agències especialitzades, s'ha treballat en els camps de la seguretat de les xarxes i de la transferència de dades en la societat de la informació, en la cooperació operativa en les fronteres comunes i en la creació d'un centre europeu de prevenció i de control de malalties.

2.2.

PREVISIONS ECONÒMIQUES

L'any 2003 no es va complir a la zona euro la previsió de creixement, ja que aquesta es va reduir de l'1% al 0,4%. La previsió de creixement per al 2004 és de l'1,7%. Pel que fa als principals emissors de turisme cap a les Balears (Alemanya i el Regne Unit), les previsions per als anys 2004 i 2005 són de l'1,5% i de l'1,8% per a Alemanya, i del 3% i del 2,8% per al Regne Unit. Pel que fa a Espanya, les previsions de creixement són del 2,8% i 3,3%. A l'Europa dels Vint-i-cinc, el creixement mitjà ha estat del 0,9% el 2003, mentre que la previsió per al 2004 i per al 2005 és del 2,1% i del 2,5%. (Vegeu el quadre I-2)

La inversió en equip es manté en uns nivells baixos. Les estimacions per a l'exercici 2003 a la zona euro són del -2,3%. Les previsions per al 2004 i per al 2005 són més positives, del 3,4% i del 6%, respectivament. Cal destacar que s'ha recuperat la inversió a tots els països, excepte Grècia, tot i que per al bienni 2004-2005 se'n manté una taxa a l'entorn del 5%.

QUADRE I-2. EVOLUCIÓ DE LA SITUACIÓ ECONÒMICA EUROPEA (2003-2005)

	Inflació (variació anual en %)			Necessitat (-) o capacitat de finançament (+) de les administracions públiques (en % del PIB)			Balança d'operacions corrents amb la resta del món (en % del PIB)			Deute públic (en % del PIB)		
	2003	2004	2005	2003	2004	2005	2003	2004	2005	2003	2004	2005
Bègica	1,8	1,5	1,7	0,2	-0,5	-0,7	3,7	4,1	4,2	100,5	97,4	94,3
Alemanya	1,0	1,3	1,1	-3,9	-3,6	-2,8	2,6	2,9	2,4	64,2	65,6	66,1
Grècia	3,5	3,4	3,3	-3,0	-3,2	-2,8	-7,0	-6,4	-6,6	103,0	102,8	101,7
Espanya	3,1	2,5	2,4	0,3	0,4	0,6	-3,2	-3,2	-3,4	50,8	48,0	45,1
França	1,5	1,7	1,5	-4,1	-3,7	-3,6	0,9	0,9	0,7	63,0	64,6	65,6
Irlanda	3,8	1,8	2,3	0,2	-0,8	-1,0	-0,9	-1,0	-0,7	32,0	32,4	32,6
Itàlia	2,5	2,3	2,1	-2,4	-3,2	-4,0	-1,2	-1,4	-1,3	106,2	106,0	106,0
Luxemburg	2,1	1,7	1,6	-0,1	-2,0	-2,3	6,7	7,7	8,8	4,9	4,5	3,8
Holanda	2,0	1,0	0,9	-3,2	-3,5	-3,3	1,5	3,8	4,3	54,8	56,3	58,6
Àustria	1,8	1,4	1,3	-1,1	-1,1	-1,9	-0,4	-0,4	-0,4	65,0	65,5	65,3
Portugal	3,4	2,0	2,2	-2,8	-3,4	-3,8	-5,0	-3,9	-3,6	59,4	60,7	62,0
Finlàndia	1,7	0,6	1,7	2,3	2,0	2,1	5,5	5,5	5,6	45,3	44,5	44,3
Zona euro	1,9	1,8	1,6	-2,7	-2,7	-2,6	0,5	0,7	0,6	70,4	70,9	70,9
Dinamarca ¹	1,8	1,8	1,7	1,5	1,1	1,5	2,9	2,9	3,2	45,0	42,3	40,0
Suècia ¹	2,5	1,0	1,6	0,7	0,2	0,7	5,5	6,0	6,1	51,9	51,8	50,5
Regne Unit ¹	1,5	1,8	1,9	-3,2	-2,8	-2,6	-1,7	-2,1	-1,8	39,9	40,1	40,6
UE-15	1,8	1,8	1,7	-2,6	-2,6	-2,4	0,2	0,4	0,3	64,0	64,2	64,2
Xipre	4,0	2,2	2,1	-6,3	-4,6	-4,1	-4,4	-3,7	-3,5	72,2	74,6	76,9
República Txeca	0,1	2,6	2,2	-12,9	-5,9	-5,1	-6,5	-6,8	-6,6	37,6	40,6	42,4
Estònia	1,3	2,8	2,9	2,6	0,7	0,0	-13,7	-11,5	-9,1	5,8	5,4	5,3
Hongria	4,7	6,9	4,7	-5,9	-4,9	-4,3	-5,7	-5,4	-5,1	59,0	58,7	58,0
Letònia	3,5	3,0	2,0	-1,8	-2,2	-2,0	-9,1	-10,1	-10,9	15,6	16,0	16,1
Lituània	-1,1	1,0	2,2	-1,7	-2,8	-2,6	-6,1	-6,2	-5,9	21,9	22,8	23,2
Malta	1,3	2,7	2,1	-9,7	-5,9	-4,5	-3,4	-4,3	-3,9	72,0	73,9	75,9
Polònia	0,7	2,6	3,3	-4,1	-6,0	-4,5	-2,0	-2,3	-2,8	45,4	49,1	50,3
Eslovàquia	7,7	7,3	3,8	-3,6	-4,1	-3,9	-0,9	-2,5	-4,0	42,8	45,1	46,1
Eslovènia	5,4	3,9	3,1	-1,8	-1,7	-1,8	0,2	-0,5	-0,6	27,1	28,3	28,2
AC-10	1,9	3,5	3,2	-5,7	-5,0	-4,2	-3,7	-3,9	-4,1	42,2	44,4	45,2
EU-25	1,8	1,8	1,8	-2,7	-2,7	-2,5	0,1	0,2	0,1	63,1	63,4	63,4
EUA	1,8	1,2	0,9	-4,8	-4,5	-4,2	-4,7	-5,2	-5,0	—	—	—
Japó	-1,4	-0,4	-0,2	-7,7	-7,4	-7,2	3,1	3,6	3,8	—	—	—

1. Països de fora de la zona euro

Font: CE i elaboració pròpia

Les estimacions per al 2003 amb relació a l'ocupació confirmen les previsions a la baixa que es varen fer l'exercici passat, ja que no s'ha donat cap increment de l'ocupació. Les previsions de la Comissió Europea per a l'any 2004 i per a l'any 2005 mostren una tendència positiva, en preveure un creixement del 0,3% i del 0,9%, respectivament. Es pot destacar la lenta recuperació de l'ocupació d'Alemanya, on no es preveuen registres positius fins al 2005. Espanya és el país de la UE-25 amb més creació d'ocupació. En l'Europa dels Vint-i-cinc, es dona també el fet de tenir un increment zero l'any 2003, fins a arribar a una tendència positiva del 0,8% l'any 2005.

La taxa mitjana de desocupació de la zona euro fou del 8,8% l'any 2003, i es manté per al 2004. El 2005 aquesta taxa es pot reduir a un 8,6%. Pel que fa a Espanya, el 2003 s'ha mantingut el mateix valor que el 2002, un 11,3% (el més elevat de la zona euro). L'atur es redueix lleugerament, segons les previsions per al 2004 i per al 2005, que es podria situar en el 10,5% (de nou, la més alta de la zona euro). Cal destacar que l'any 2003 set països de la Unió Europea presenten unes taxes d'atur millors que les dels Estats Units: és el cas d'Irlanda, Luxemburg, Holanda, Àustria, Dinamarca, Suècia i el Regne Unit. Unes dades similars són les que es donarien a l'Europa dels Vint-i-cinc, amb una taxa de desocupació del 9% el 2003 i el 2004, que es reduirà el 2005 a un 8,8%. Cal destacar també l'alt percentatge de desocupació en els països que passaran a formar part de la Unió Europea (entorn del 14% per als pròxims anys).

La taxa de creixement de la inflació a la zona euro s'ha situat, l'any 2003, en un 1,9%, de manera que disminueix 0,4 dècimes respecte dels valors que es registren l'exercici passat. Segons les previsions, aquesta tendència a baixar es mantindrà fins a l'any 2005, moment que s'asolirà una taxa de creixement de l'1,6%. L'objectiu del Banc Central Europeu a mitjà termini és mantenir la taxa de creixement de la inflació entorn del 2% anual. A la nova Europa dels Vint-i-cinc, la taxa de creixement de la inflació es preveu que també estarà per sota del 2%, i es mantindrà estable en l'1,8% els pròxims anys. A la zona euro se situen per sobre de l'objectiu del 2% Grècia, Espanya, Irlanda, Itàlia i Portugal. En tots aquests casos, es dona una pèrdua de competitivitat per via dels preus.

L'any 2003 ha augmentat el dèficit públic a la zona euro respecte del 2002, ja que s'ha passat d'un dèficit del 2,3% del PIB a un valor, l'any 2003, del 2,7% del PIB. Aquest valor es preveu que es mantindrà els anys 2004 i 2005, amb uns valors del 2,7% i 2,6% de dèficit, respectivament. A l'Europa dels Vint-i-cinc, el dèficit és molt similar, en passar del 2,7%, els anys 2003 i 2004, al 2,5%, el 2005. Cal destacar que Espanya i Finlàndia són els únics països de la zona euro que presenten un superàvit fiscal. Al llarg del bienni 2004 i 2005, Alemanya, Grècia, França, Itàlia, Holanda i Portugal no compleixen el criteri de Maastricht segons el qual el dèficit públic no ha de superar el 3% del PIB.

Pel que fa a l'endeutament públic, els criteris de Maastricht estableixen que aquest no pot superar el 60% del PIB. El deute

públic de la Unió Europea l'any 2003 ha estat del 64% del PIB, i les previsions per al 2004 són del 64,2%. En el cas de la zona euro, l'endeutament públic esdevé superior al 70,4% del PIB, amb una tendència a augmentar l'any 2004, de tal manera que aquest any es preveu que superarà en més de 10 punts percentuals el criteri que s'estableix en el Tractat. Els països que no compleixen el criteri són Bèlgica, Alemanya, França, Àustria, Portugal, Grècia i Itàlia. A l'Europa dels Vint-i-cinc s'ha previst que l'endeutament també estarà per sobre del criteri establert a Maastricht (entorn del 63% del PIB), mentre que els deu països que passaran a formar part de la Unió Europea es preveu que estaran molt per davall dels criteris establerts, més concretament, en un 44,4% i en un 45,2% els anys 2004 i 2005, respectivament.

El balanç de les operacions corrents amb la resta del món, l'any 2003, obté valors positius en l'àmbit regional de la Unió Europea (0,2% del PIB). Si es considera únicament la zona euro de la Unió Europea, aquests valors positius són sensiblement superiors, ja que s'assoleix el 0,5% del PIB l'any 2003, i amb unes previsions de millorar lleugerament els anys 2004 i 2005 (amb uns valors previstos del 0,7% i del 0,6%, respectivament). Cal destacar que els països amb un major dèficit per operacions corrents són Grècia, Espanya i Portugal. A l'Europa dels Vint-i-cinc, el balanç per al 2003 és del 0,1%, i

es preveu que aquestes dades es mantindran els propers anys. Aquesta reducció respecte de l'actual Unió Europea vindria donada pels valors negatius que presenten els països de l'ampliació, entorn del -4%.

2.3.

LA POLÍTICA ECONÒMICA I MONETÀRIA

La gestió de la política econòmica de l'actual administració republicana als EUA ha suposat que es qüestionï el «consens de Washington», que privilegiava l'objectiu de la disciplina pressupostària i la lluita contra el dèficit públic com a principal font d'inestabilitat monetària.¹² En l'àmbit europeu, aquesta controvèrsia s'ha centrat a debatre la necessitat de flexibilitzar els criteris de disciplina pressupostària que fixa el Pacte d'estabilitat i creixement (PEC),¹³ principalment el criteri segons el qual el dèficit públic dels estats no pot superar el 3% del PIB.

En la *Memòria del CES* de l'any passat ja s'anunciava la possibilitat que la Comissió estudiàs iniciar un procediment contra França i Alemanya. De fet, els dèficits públics d'aquests dos estats han superat el 3% i, en conseqüència, la Comissió va iniciar el procediment de sanció previst per dèficit excessiu. El 25 de novembre del 2003 l'Ecofin (Consell de Ministres

12. Vegeu: Memoria sobre la situación socioeconómica y laboral, 2003, CES del Regne d'Espanya, proposta de 31 de maig de 2004, p. 27.

13. Per consultar aquests criteris, vegeu els articles 101 al 104 i el Protocol núm. 5 del Tractat de la Unió Europea, Resolució del Consell Europeu d'Amsterdam del 17 de juny del 1997, i el Reglament CE núm. 1467/97, del 7 de juliol.

d'Economia i Finances de la UE) va «suspèn- dre» el procediment, i el 18 de gener del 2004 la Comissió va decidir recórrer contra la decisió de l'Ecofin al Tribunal de la Unió Europea, que finalment, el 13 de juliol del 2004, ha anul·lat la decisió de l'Ecofin de 25 de novembre del 2003. També s'han iniciat procediments sancio- nadors contra Holanda i el Regne Unit. En el mateix cas de dèficit públic excessiu es troben Xipre, la República Txeca, Hongria, Malta, Polònia i Eslovàquia.

En una conjuntura de lenta recuperació econòmica, el debat sobre la necessitat de flexibilitzar els criteris del PEC es deu al fet que, si s'apliquen polítiques fiscals restric- tives (augment d'impostos o retallada de les despeses), aquestes polítiques poden tenir efectes procíclics, restar eficaçia als estabilitzadors automàtics i alentir la recu- peració de la demanda de les famílies, que és una de les febleses principals de l'actual conjuntura econòmica de la Unió Europea. El debat actual planteja la neces- sitat que el PEC integri una major dosi de realisme, per tal que inclogui també les circumstàncies conjunturals que vénen determinades per l'existència dels cicles econòmics,¹⁴ que poden afectar de mane- ra diversa les diferents economies, i una anàlisi menys indiscriminada de la natura- lesa del dèficit públic i del deute públic per a cada estat.¹⁵

Des del 5 de juny del 2003, el Banc Central Europeu (BCE) no ha canviat els tipus d'interès del 2%, nivell que els situen en uns mínims històrics des de fa cinquanta anys. Atesa l'atonía inversora i de consum de les famílies, aquesta clara orientació expansiva de la política monetària no ha provocat cap tensió infla-cionista i s'ha assolit sense cap problema l'objectiu d'inflació del 2% marcat per l'Eurosistema. També hi ha influït positiva- ment la revaloració de l'euro amb relació al dòlar,¹⁶ que s'ha vist impulsat pels dife- rencials de tipus amb els EUA, que s'han situat a la meitat dels europeus. Llevat del creixement dels preus del petroli, no sem- bla que perilli a curt o mitjà termini l'ob- jectiu d'inflació a la zona euro, per la qual cosa no sembla gaire probable que el BCE modifiqui a curt termini la política monetària i dels tipus d'interès.

2.4.

LA POLÍTICA SOCIAL I D'OCUPACIÓ

L'estratègia de Lisboa es basa en tres pro- cessos: la modernització dels sistemes de protecció social, les orientacions generals de política econòmica (OGPE), i l'estratè- gia europea d'ocupació (EEO).¹⁷ En aquest

14. Vegeu: *Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears 2001*, p. 91.

15. Vegeu: COM (2003) 283 final, SEC (2003) 571, i l'Informe Sapir, *An Agenda for Growing Europe: Making the EU Economic System Deliver*.

16. A l'entorn del 20% al llarg del 2003.

17. Vegeu: Consell Europeu de Brussel·les, 20 i 21 de març del 2003: conclusions de la Presidència; COM (2003) 261, de 27 de maig, i COM (2003) 842, de 30 de desembre.

apartat parlarem només de les polítiques de protecció social i de l'EEO.

En matèria de política social cal destacar la feina que s'ha fet quant als tres pilars que la defineixen, i que són les pensions, les polítiques d'inclusió social i la sanitat. Cal destacar, doncs, la primera avaluació dels sistemes de pensions de la UE-15,¹⁸ l'elaboració dels plans nacionals d'acció (PNA) d'inclusió social 2003-2005, i l'intercanvi d'informació i bones pràctiques i el desenvolupament d'indicadors comparables en l'àmbit de l'assistència sanitària.

Espanya se situa en el penúltim lloc de la UE-15 quant a l'esforç en protecció social,¹⁹ només per davant d'Irlanda, i en intensitat de la protecció social,²⁰ només per davant de Portugal. En la distribució de les despeses per funcions (malalties, discapacitat, vellesa, supervivència, família/fills, atur, habitatge, i exclusió social), Espanya només es troba per sobre de la mitjana comunitària en l'atur. Les possibilitats de convergir amb la UE-15 són limitades, ja que el pes de l'aportació pública als ingressos de protecció social se situa a Espanya gairebé deu punts per sota de la mitjana europea.²¹

Quant a l'EEO, cal destacar que el Consell Europeu de Salònica, del juliol del 2003, ha aprovat unes noves directrius per al període 2003-2005 i que, a la fi del desembre del 2003, es va presentar l'Informe Kok. En els tres indicadors de l'EEO (la taxa d'ocupació, la taxa d'ocupació femenina i la taxa d'ocupació de la població de 55 a 64 anys), Espanya mostra una clara recuperació dins un context d'estancament europeu pel que fa a la creació d'ocupació. La política espanyola d'ocupació s'ha concretat en el Pla d'acció per a l'ocupació del Regne d'Espanya 2003 (PNAE-2003) i en la Llei d'ocupació 56/2003,²² que deroga la Llei bàsica d'ocupació del 1980.²³

Amb relació al diàleg social, cal destacar la creació el mes de març del 2003 de la Cimera Social Tripartita per al Creixement i l'Ocupació (CST), per tal de propiciar la contribució de les organitzacions sindicals i empresarials a l'estratègia de Lisboa. En la primera reunió, del 20 de març, la CST va valorar la contribució a l'estratègia de Lisboa de la negociació col·lectiva, l'evolució dels salaris, la millora de la productivitat, les noves tecnologies, l'organització del treball i la formació permanent.

18. Vegeu: Informe conjunt de la Comissió i del Consell sobre l'adequació i la viabilitat de les pensions, març de 2003.

19. Aquest indicador elaborat per Eurostat mesura la despesa total en protecció social, en termes del sistema europeu d'estadístiques de protecció social (SEEPROS), com a percentatge del PIB.

20. Aquest indicador elaborat per Eurostat mesura la despesa total en protecció social, en termes del sistema europeu d'estadístiques de protecció social (SEEPROS), en euro per habitant en preus constants del 1995.

21. En aquest sentit, la proposta de la *Memoria sobre la situación socioeconómica y laboral, 2003*, CES del Regne d'Espanya (proposta del 31 de maig del 2004), defensa: «la necesidad de planteamientos de una mayor participación del Estado y de cumplimiento cuanto antes de los compromisos de separación de las fuentes de financiación, corriendo a cargo del Estado todas las prestaciones de carácter no contributivo», p. 124.

22. Llei sobre la qual el CES del Regne d'Espanya ha elaborat el Dictamen 7/2002.

23. Altres normes són la regulació de la formació professional continua, i la creació del sistema nacional de qualificacions i formació professional en desplegament de la corresponent Llei orgànica del 2002, sobre la qual el CES del Regne d'Espanya ha elaborat el Dictamen 2/2001.

Altrament, es va presentar un primer informe anual d'execució d'accions conjuntes per al desenvolupament permanent de les competències i les qualificacions, i també s'exposà el desenvolupament del Programa de treball 2003-2005. La CST es va tornar a reunir en una reunió extraordinària el passat mes de desembre per analitzar el retard en el compliment dels objectius fixats per l'estratègia de Lisboa en matèria d'ocupació i de qualitat del treball. En aquesta cimera de desembre es va valorar positivament la Iniciativa europea de creixement presentada per la Comissió Europea, així com l'Informe Kok.

En l'àmbit del diàleg social bipartit i autònom, es pot parlar del Programa conjunt de treball 2003-2005, que recull un conjunt d'activitats sobre l'ocupació, l'ampliació i la mobilitat. També inclou la definició d'un marc d'actuació o d'orientacions conjuntes en matèria d'igualtat d'oportunitats o de conseqüències socials de les reestructuracions. En aquest darrer camp, es constata la necessitat que tenen les empreses i els treballadors d'assumir l'adaptació al canvi com un fenomen constant. Es considera que l'adaptació al canvi en la majoria de casos no comporta la pèrdua d'ocupacions, si bé en alguns casos pot suposar reestructuracions rellevants. Destaca la importància que els agents socials disposin d'informació útil i en temps real, i que es mantinguin la formació, les competències i les qualificacions dels treballadors per tal de facilitar-ne la mobilitat i l'ocupabilitat.

També s'ha avançat en el marc del diàleg social sectorial amb la constitució de trenta comitès de diàleg social sectorial. Aquests comitès impulsen en l'àmbit sectorial acords en matèria d'ocupació, de relacions laborals, de formació permanent i de responsabilitat social de les empreses, entre d'altres.

Finalment, la Comissió ha impulsat processos de consulta als interlocutors socials en matèria de transferències de drets de plans de pensions ocupacionals i de l'ordenació del temps de treball. En el primer cas, es vol posar de manifest la conveniència de disposar d'un marc de regulació comuna europea que faciliti el pas entre plans de pensions ocupacionals i la transferència dels drets que generen en situacions de canvi d'empresa treballadors que s'ubiquen a diferents països de la UE. En el segon cas, la consulta ve motivada per una possible revisió de la Directiva 93/104 a causa dels pronunciaments del Tribunal de Luxemburg sobre la definició del temps de treball i la qualificació com a treball o descans del temps durant el qual el treballador resta a disposició de l'empresa (*on call*).

2.5.

LA POLÍTICA REGIONAL I L'AMPLIACIÓ

Les publicacions del PIB per càpita de les regions europees (2004) i del Tercer informe sobre la cohesió econòmica i social²⁴

24. Tercer informe sobre la cohesió econòmica i social, COM/2004/107.

posen de manifest que hi continua havent una forta disparitat en els nivells de renda per càpita regional, a causa de l'existència de febleses estructurals diverses, com són ara les inadequades dotacions de capital físic i humà, la capacitat d'innovació escassa, la manca de suport a les empreses, el nivell baix de «capital social»²⁵, els problemes mediambientals i la reduïda capacitat administrativa, entre d'altres.

Les disparitats regionals que mesuren els indicadors de renda per càpita en l'àmbit dels països de la UE-15 és del 2,9, és a dir, el país menys desenvolupat ha de multiplicar per 2,9 la seva renda per càpita per igualar-se al país més ric. Aquest factor de desigualtat és del 5,8 per a la UE-25, i superior a 8 per a la UE-27.

Aquestes mateixes disparitats s'amplien a escala regional. Per a la UE-15, la diferència entre la regió més rica (Inner London) i la regió més pobre (Dytiki Ellada) és de 5. Per a la UE-25, la ràtio és de 9,2 -entre Lubelskie (Polònia) i Inner London- i, per a la UE-27, és de 15,3 -entre el nord-est de Romania i Inner London.

Al llarg del darrer període estimat per Eurostat (1999-2001), cal destacar que les Illes Balears han pujat set posicions en el rànquing europeu de 248 regions, de manera que el 2001 se situaren en la posi-

ció 54, només superades per Madrid (42) i Navarra (52).

El Tercer informe sobre la cohesió econòmica i social destaca la necessitat de mantenir la política de cohesió territorial, ja que les regions que han rebut més ajuts estructurals per càpita han experimentat, en general, un creixement relatiu superior respecte de les regions que han rebut menys ajuts. Aquesta necessitat s'ha recollit parcialment en les perspectives financeres 2007-2013,²⁶ ja que només es pensa destinar el 0,41% de la renda interior neta de la UE-27 a les polítiques de cohesió territorial, és a dir, a l'entorn dels 336.000 milions d'euros per al període 2007-2013.

El repartiment d'aquest import entre les tres prioritats de la política de cohesió representa:

1. Convergència (regions desfavorides, fons de cohesió i regions afectades per l'efecte estadístic): comporta sostenir el creixement i crear llocs de treball en els estats membres i en les regions menys desenvolupades. Els programes seran sostinguts pels recursos financers del Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER), del Fons Social Europeu (FSE) i dels fons de cohesió (78% de la inversió).

25. El concepte de capital social es refereix al conjunt de xarxes institucionals i relacions socials que faciliten i afavoreixen els acords de cooperació entre els diferents agents locals (públics i privats), fomenten la iniciativa empresarial, la creativitat i l'esperit d'innovació, tots ells, factors necessaris per millorar la competitivitat dels sistemes productius locals.

26. Vegeu: Comissió Europea, «Building our common future. Policy changes and budgetary means of the enlarged Union 2007-2013», COM (2004) 101 final.

2. Competitivitat regional i ocupació: s'ha d'anticipar i fomentar el canvi. Cal anticipar i promoure el canvi a escala regional, i s'ha de facilitar l'anticipació i l'adaptació al canvi de les persones (18% de la inversió).
3. Cooperació territorial europea: cal promoure un desenvolupament harmoniós i equilibrat del territori de la Unió. Es vol proposar un nou instrument jurídic, la col·lectivitat regional transfronterera, amb l'objectiu de transferir a aquesta nova estructura jurídica la capacitat d'actuar en nom de les autoritats públiques per posar en funcionament activitats de cooperació, (4% de la inversió).

Les devuit regions de la UE-15 a les quals actualment afecten les polítiques de desenvolupament regional i que tenen un PIB baix (inferior al 75% de l'Europa dels quinze) tindran les mateixes debilitats després de l'ampliació, per la qual cosa es negocien mesures transitòries que permetin reparar l'anomenat efecte estadístic, que principalment pot afectar les regions espanyoles.

La nova política de cohesió territorial afectarà de manera diversa les regions espanyoles. Hi ha un primer grup que es veurà afectat per l'anomenat efecte riquesa;²⁷ és

el cas de Cantàbria, Castella i Lleó, la Comunitat Valenciana i les Canàries, per la qual cosa, a partir del 2007, veuran com s'hi redueixen sensiblement els ajuts comunitaris. Un segon grup es veurà afectat per l'efecte estadístic;²⁸ és el cas d'Astúries i Múrcia, les quals es veuran afectades per un procés de període de transició (phasing out), que implica una reducció gradual dels ajuts, fins a situar-se el 2013 en un 50% del valor actual. Un tercer grup no supera el 75% de la renda per càpita de la UE-25, per la qual cosa seguiran sent considerades regions d'atenció preferent; és el cas de Galícia, Castella-la Manxa, Extremadura i Andalusia.²⁹

L'ampliació és ja una realitat des de l'1 de maig del 2004, però això no significa que aquests nous estats estiguin totalment «preparats» per a assolir els drets i les obligacions que implica el fet de ser membre de la Unió Europea. Un exemple clar és l'adopció de l'euro, la qual no s'hi produirà, molt probablement, fins un poc abans del 2010.

Finalment, l'ampliació tindrà un efecte sobre el fet insular, ja que dos dels deu nous estats són illes: Malta i Xipre, la qual cosa significa que el fet insular quedarà reflectit i es defensarà en l'àmbit de les diferents institucions europees.

27. El seu PIB per càpita ja supera el 75% de la mitjana de la UE-15.

28. El seu PIB per càpita ja supera el 75% de la mitjana de la UE-25.

29. Vegeu: J. Villaverde, «Cohesión territorial en la Unión Europea: los hechos y la política», *Cuadernos de Información Económica*, núm. 179, març-abril del 2004.

3

ECONOMIA ESPANYOLA³⁰

RESUM

Els resultats de l'activitat econòmica l'any 2003 marquen un punt d'inflexió en la desacceleració cíclica que va començar l'any 2001. La taxa de creixement del PIB del 2,4% (0,4 punts més que l'any anterior) suposa el desè any consecutiu de creixement des de la recessió del 1993, i és un resultat millor que els registres que han experimentat els socis comunitaris. Aquest major creixement s'explica per la recuperació de la demanda interna (0,8 punts més que l'any anterior) i dels seus principals components: la demanda de consum privat i públic, i la inversió.

Aquesta recuperació de la inversió i de la demanda de consum va crear més ocupació (0,3 punts més que el 2002), ja que es varen generar 290.000 llocs de treball a temps complet, i va disminuir la taxa d'atur, concretament, en 0,1 punts, de manera que s'ha situat en l'11,3%. L'aportació del sector exterior al PIB fou negativa en un punt, ja que les exportacions varen créixer 2,7 punts per sota de les importacions. La política fiscal s'ha orientat per l'objectiu de l'equilibri pressupostari, de manera que s'ha assolit un superàvit fiscal per al conjunt de les administracions públiques del 0,3% del producte interior brut (PIB).

Amb relació al turisme, es pot afirmar que el sector mundial no acaba de remuntar la crisi que pateix des dels atemptats de l'11 de setembre del 2001. El 2003 el turisme internacional tancà amb una baixada de l'1,2% respecte de l'any anterior, segons les dades de l'Organització Mundial del Turisme (OMT), baixada propiciada fonamentalment per la guerra de l'Iraq, amb la consegüent inestabilitat geopolítica, la debilitat econòmica que ha suscitat, i el brot de pneumònia asiàtica. En el cas de la Unió Econòmica i Monetària (UEM), s'ha d'afegir a l'estancament econòmic la forta apreciació de l'euro, que suposa una evolució adversa dels indicadors de competitivitat enfront dels principals països competidors.

La inflació espanyola, mesurada a través de la variació interanual de l'IPC (índex de preus de consum) al desembre, tancà el 2003 en el 2,6%, enfront del 4% del 2002. En la mitjana anual, el creixement dels preus fou del 3%, cinc dècimes menys que l'any anterior. L'any 2003 totes les comunitats autònomes moderaren les taxes d'inflació respecte de l'any anterior. Les Illes Balears varen situar-se per sota de la mitjana nacional, amb un 2,3%.

3.1.

EVOLUCIÓ ECONÒMICA

Els resultats de l'activitat econòmica l'any 2003 marquen un punt d'inflexió en la desacceleració cíclica que va començar l'any 2001. La taxa de creixement del PIB del 2,4% (0,4 punts més que l'any anterior) suposa el desè any consecutiu de creixement des de la recessió del 1993, i és un resultat millor que els registres que han experimentat els socis comunitaris. Aquest major creixement s'explica per la recuperació de la demanda interna (0,8 punts més que l'any anterior) i dels seus principals components: la demanda de consum privat i públic, i la inversió. El consum privat presenta una pujada de 0,4 punts; el públic, de 0,2 punts, i la inversió, de 2,0 punts, amb la recuperació dels béns d'equip (7,3 punts) i l'alentiment de la construcció (-0,5 punts). Aquesta recuperació de la inversió i de la demanda de consum va crear més ocupació (0,3 punts més que el 2002), ja que es varen crear 290.000 llocs de treball a temps complet, i va disminuir la taxa d'atur, concretament en 0,1 punts, de manera que es va situar en l'11,3%.

30. En aquest apartat es recull un breu resum dels aspectes de l'economia espanyola que destaca la proposta de la Memoria sobre la situación socioeconómica y laboral de España, 2003 (p. 37-135), que ha elaborat el CES del Regne d'Espanya i que es va aprovar en la sessió ordinària del Ple del 31 de maig del 2004.

L'aportació del sector exterior al PIB fou negativa en un punt, ja que les exportacions varen créixer 2,7 punts per sota de les importacions. La política fiscal s'ha orientat per l'objectiu de l'equilibri presupostari, de manera que s'ha assolit un

superàvit fiscal per al conjunt de les administracions públiques del 0,3% del PIB (el -0,4%, l'Administració central de l'Estat; l'1%, la Seguretat Social, i el -0,3%, les administracions territorials). (Vegeu el quadre I-3)

QUADRE I-3. QUADRE MACROECONÒMIC (2000-2003)
(TAXES DE VARIACIÓ INTERANUAL)

Conceptes	2000	2001	2002	2003(e)
PIB i agregats				
Producte interior brut	4,2	2,8	2,0	2,4
Consum privat nacional	3,9	2,8	2,6	3,0
Consum públic	5,0	3,6	4,4	4,6
Formació bruta de capital fix	5,7	3,3	1,0	3,0
Béns d'equip	4,7	-1,2	-5,4	1,9
Construcció	6,1	5,8	4,2	3,7
Demanda interna (1)	4,4	3,0	2,6	3,4
Exportació de béns i serveis	10,1	3,6	0,0	4,0
Importació de béns i serveis	10,6	4,0	1,8	6,7
Pro memòria				
PIB en p. constants (2) (milions d'euros)	528.440	543.746	554.852	568.311
PIB en p. corrents (milions d'euros)	609.320	653.289	696.208	743.046
Preus i costos				
Deflació del PIB	3,5	4,2	4,4	4,2
Preus de consum (desembre)	4,0	2,7	4,0	2,6
Costos laborals unitaris nominals totals	3,1	3,4	3,4	3,6
Mercat de treball				
Variació de l'ocupació	3,6	2,4	1,5	1,8
Taxa d'atur	13,9	10,5*	11,4*	11,3*
Sector exterior (saldo en % del PIB)				
Comercial	-5,9	-5,4	-5,0	-5,1
Compte corrent	-3,1	-2,6	-2,4	-3,0
Compte corrent i de capital	-2,6	-2,0	-1,3	-1,8

Continua

QUADRE I-3. QUADRE MACROECONÒMIC (2000-2003)
(TAXES DE VARIACIÓ INTERANUAL)

Conceptes	2000	2001	2002	2003(e)
Necessitat de finançament AP, % PIB				
Administracions públiques totals	-0,8	-0,3	0,0	0,3
Administracions públiques centrals	-0,9	-0,6	-0,5	-0,4
Administracions territorials	-0,3	-0,4	-0,3	-0,3
Seguretat Social	0,4	0,8	0,8	1,0

(e) Estimacions.

(1) Aportació del creixement.

(2) Any base: 1995.

(*) Nova definició de l'atur.

Fonts: INE i Ministeri d'Economia i Hisenda, síntesi d'indicadors.

3.2.

ELS SECTORS PRODUCTIUS

El sector primari registrà una disminució de la producció de 0,3 punts, mentre que la indústria (sense incloure-hi el sector energètic) ha augmentat la producció en 0,6 punts. La construcció i els serveis varen mostrar un dinamisme considerable en el

creixement, encara que aquest dinamisme va ser inferior al de l'any 2002 (-1,2 punts, la construcció, i -0,1 punts, els serveis). El sector que ha millorat més considerablement respecte de l'exercici anterior és l'energètic, amb un creixement de l'1,4%, (0,9 punts per sobre del creixement de l'any 2002). Aquest creixement condiciona que els valors de l'activitat industrial siguin positius per a l'any 2003. (Vegeu el quadre I-4)

QUADRE I-4. EVOLUCIÓ DE L'ACTIVITAT ECONÒMICA PER SECTORS (2001-2003)
(TAXA DE VARIACIÓ INTERANUAL DELS COMPONENTS DEL PIB EN PESSETES CONSTANTS)

Anys	Trimestres	Agricultura i pesca	Energia	Indústria	Construcció	Serveis
2001	I trim.	-2,2	4,1	0,8	6,0	3,4
	II trim.	-3,7	2,7	1,4	5,8	3,5
	III trim.	-0,8	1,6	3,0	5,2	3,4
	IV trim.	-5,7	2,8	-0,6	4,8	2,6
	Mitjana	-3,1	2,8	1,2	5,4	3,2
2002	I trim.	7,5	2,1	-0,7	5,1	2,1
	II trim.	2,0	-1,2	-0,4	4,5	2,5
	III trim.	1,8	-0,3	1,1	5,5	1,9
	IV trim.	-6,6	0,5	2,7	4,1	2,2
	Mitjana	1,0	0,3	0,7	4,8	2,2

Continua

QUADRE I-4. EVOLUCIÓ DE L'ACTIVITAT ECONÒMICA PER SECTORS (2001-2003)
(TAXA DE VARIACIÓ INTERANUAL DELS COMPONENTS DEL PIB EN PESSETES CONSTANTS)

Anys	Trimestres	Agricultura i pesca	Energia	Indústria	Construcció	Serveis
2003	I trim.	-1,6	0,3	2,5	3,4	1,7
	II trim.	-0,6	1,6	1,7	3,7	1,6
	III trim.	0,9	2,6	0,2	3,8	2,5
	IV trim.	4,2	1,0	0,7	3,5	2,7
	Mitjana	0,7	1,4	1,3	3,6	2,1

Font: INE, comptabilitat nacional trimestral d'Espanya.

3.2.1. EL SECTOR PRIMARI

El valor afegit brut (VAB) de les branques agrària i pesquera va créixer un 0,7% el 2003, enfront de l'1,0% que es registrà l'any anterior, la qual cosa el situà com el sector menys dinàmic de l'economia. Això no obstant, al llarg de l'exercici s'observa una clara tendència a la recuperació, en passar d'una baixada de l'activitat de l'1,6% en els tres primers mesos de l'any a un creixement del 4,2% en el quart trimestre.

L'ocupació en termes de llocs de treball equivalents a temps complet va disminuir un 2,8%, si bé registrà una millora respecte del retrocés del 4,2% que es va donar el 2002, mentre que l'afiliació a la Seguretat Social augmentà quatre dècimes el ritme de creixement, fins al 2,3%.

3.2.2. LA INDÚSTRIA I L'ENERGIA

La indústria ha estat un dels sectors més castigats per la desacceleració econòmica dels darrers anys, com mostren les dades d'activitat i d'ocupació. Des del 1997 el VAB del sector s'ha anat desaccelerant, i el

2002 va arribar a un creixement del 0,7%, el pitjor registre des de la recessió del 1993.

El 2003 les millors perspectives econòmiques feren que l'activitat arribàs fins a l'1,3%, xifra, això no obstant, que se situa encara molt per davall del creixement del PIB. A més, si s'analitza l'evolució del sector al llarg de l'exercici, s'observa ja en els tres primers mesos una desacceleració que s'intensificà en el tercer trimestre, en passar d'un creixement de l'1,7%, al 0,2%. Posteriorment, el VAB mostrà una lleugera recuperació i s'acabà l'any amb un augment del 0,7%.

La moderació de la indústria coincideix amb l'evolució desfavorable de les exportacions, un dels impulsors principals de l'activitat del sector. Així mateix, les expectatives segueixen sent negatives, i els afiliats d'alta a la Seguretat Social varen disminuir per segon any consecutiu, de manera que empitjoraren tres dècimes respecte de l'any anterior, amb un retrocés de la taxa de creixement del 0,5%.

Els bons resultats del sector energètic, tant en la xifra de negoci com en l'entrada de comandes, es confirmen amb les

dades d'activitat. El 2003, el VAB de l'energia augmentà un 1,4%, 1,1 punts més que l'any anterior, a pesar que en l'últim trimestre es produí una desacceleració des del 2,6% fins a l'1,0%.

Aquesta millora es va reflectir en un increment de la demanda d'energia elèctrica, novament superior al creixement de la capacitat instal·lada. El 2003 la demanda peninsular arribà als 224.208 GWh (gigawatts per hora), la qual cosa suposa un creixement del 6,2%, 3,5 punts percentuals més que l'any anterior, mentre que l'extrapeninsular augmentà un 10,8%, fins als 12.389 GWh.

3.2.3. LA CONSTRUCCIÓ

La construcció va tornar a situar-se el 2003 com el sector més dinàmic de l'economia, amb un increment del VAB del 3,6%. Novament, la consecució dels programes públics d'infraestructures, juntament amb l'increment de la demanda d'habitatges, a uns preus que continuaren en ascens, sustentaren l'activitat d'aquest sector.

L'escassa dependència de la conjuntura exterior li ha permès mantenir-se els darrers anys en unes taxes de creixement elevades, superiors a les del PIB, a pesar de la desacceleració de l'economia internacional. En canvi, des de l'any 1999 s'observa una tendència a la moderació, com a conseqüència fonamental de la pèrdua d'intensitat que han mostrat l'edificació residencial i l'obra civil, tal com reflecteixen els nivells d'inversió. Pel que fa a l'ocupació, encara que les dades d'afiliació a la Seguretat Social segueixen sent les més elevades de tots els sectors, el 2003

desacceleraren el ritme de creixement 1,5 punts, fins al 4,3%.

3.2.4. ELS SERVEIS

Els serveis foren, juntament amb la construcció, les activitats més dinàmiques de l'economia espanyola el 2003. En aquest exercici, el VAB del sector serveis augmentà un 2,1%, una dècima menys que el 2002, encara que amb una tendència a l'acceleració en els ritmes de creixement al llarg de tot l'exercici.

Dins d'aquesta activitat, els serveis de mercat foren els més dinàmics, amb un creixement del 3,3%, un punt per damunt de l'any anterior, mentre que els serveis de mercat, encara que mostraren un to més positiu durant el segon semestre, creixeren tres dècimes menys que el 2002, fins a arribar a l'1,8%.

D'acord amb els indicadors d'activitat del sector serveis, el 2003 la xifra de negocis de mercat va créixer un 5,3%. El major impuls el registraren els serveis a empreses, amb un augment del 6,9%, seguits de les tecnologies de la informació i les telecomunicacions, amb el 5,7%. La xifra de negocis del comerç augmentà un 5,3% i un 5,0%, la del transport, mentre que el pitjor resultat el registrà el turisme, amb un creixement del 2,7%. El personal ocupat en el sector serveis augmentà un 2,3%, amb un creixement del 3,0% en el cas dels serveis a empreses. En el cas de les tecnologies de la informació i les telecomunicacions, a pesar del bon to que mostrà la xifra de negocis, l'ocupació baixà un 3,2%. En el transport i en el comerç augmentà un 2,5%, mentre que en el turisme, un 1,8%.

Amb relació al turisme, es pot afirmar que no acaba de remuntar la crisi que pateix el sector mundial des dels atemptats de l'11 de setembre del 2001. El 2003, el turisme internacional tancà amb una baixada de l'1,2% respecte de l'any anterior, segons les dades de l'Organització Mundial del Turisme, baixada propiciada fonamentalment per la guerra de l'Iraq, amb la inestabilitat geopolítica consegüent, la debilitat econòmica i el brot de pneumònia asiàtica. En el cas de la UEM, s'ha d'afegir a l'estancament econòmic la forta apreciació de l'euro, que suposa una evolució adversa dels indicadors de competitivitat enfront dels principals països competidors.

Això no obstant, Espanya mantingué el segon lloc en l'entrada tant de turistes -darrere de França- com d'ingressos -després dels Estats Units-, amb un resultat per sobre de la mitjana mundial. El 2003 entraren 52,5 milions de turistes al territori espanyol, un 0,3% més que l'any anterior, mentre que els ingressos pel turisme arribaren als 36.871 milions d'euros, xifra que suposa un creixement anual del 3,7%, després d'una disminució del 2,9% el 2002.

3.3.

LA INFLACIÓ I LA POLÍTICA MONETÀRIA

La política monetària del Banc Central Europeu (BCE) al llarg del 2003 continuà sent de cautela, davant l'incertesa sobre el panorama econòmic internacional. L'atonía que ha registrat l'economia de la zona euro, juntament amb l'evolució favorable dels preus, va fer que, el 6 de

març, la màxima autoritat monetària reduís el tipus d'intervenció en un quart de punt, fins al 2,5%. Tres mesos després, el 5 de juny, ho va fer en 50 punts bàsics, fins al 2%, nivell amb què va tancar l'exercici 2003, i que suposa el menor registre en cinquanta anys. El tipus relatiu a la facilitat marginal de crèdit se situà el desembre en el 3%, mentre que el dels dipòsits, en l'1%.

Davant l'estabilitat de preus que mostrà la UEM el 2003, amb un nivell d'inflació el mes de desembre del 2%, l'objectiu marcat per l'Eurosistema, la desacceleració de l'economia dels Dotze, es perfilà com el problema principal a controlar per la màxima autoritat monetària, en un context de forta revaloració de la moneda única enfront del dòlar dels Estats Units.

La inflació espanyola, mesurada a través de la variació interanual de l'IPC al desembre tancà el 2003 en el 2,6%, enfront del 4% del 2002. En la mitjana anual, el creixement dels preus fou del 3%, cinc dècimes menys que l'any anterior. Aquests registres, similars als del 2001, són els millors dels últims cinc anys. En canvi, la inflació se situa encara per sobre de l'objectiu del 2,0% que ha pres com a referència el Govern. A més, atès que la situació de la Unió Econòmica i Monetària (UEM) aconseguí tancar l'any en el 2%, el diferencial entre ambdues zones, si bé millorà lleugerament respecte de l'any anterior, se situa en la mitjana anual en un punt percentual, amb el consegüent deteriorament nominal de la competitivitat espanyola.

Dels dotze grans grups de l'IPC, únicament cinc creixeren per davall del 2,6%. Especialment significatiu fou el comporta-

ment que mostraren el transport, amb un increment dels preus de l'1,0% (enfront del 5,0% que es registrà el 2002), i el vestit i el calçat, sector que passà d'un creixement del 5,3% al 2,5%. D'altra banda, la deflació que ha mostrat l'IPC de comunicacions es va veure frenada respecte de l'any anterior, en passar d'una baixada del 5,1% a un lleu retrocés del 0,2% l'any 2003. Entre els grups més inflacionistes tornaren a situar-se els hotels, els cafès i restaurants, l'ensenyança, i els aliments i les begudes no alcohòliques, si bé en tots els casos els increments de preus foren inferiors als del 2002.

El 2003 totes les comunitats autònomes moderaren les taxes d'inflació respecte de l'any anterior, i cinc comunitats registraren el mateix increment que l'IPC nacional. Tres comunitats creixeren per sobre d'aquest índex, amb fortes pujades en el cas de la regió de Múrcia (amb el 3,2%) i de Catalunya (amb un 3,1%), mentre que les nou restants se situaren per davall del 2,6%, i hi destaca l'increment de l'1,9% a les Canàries i del 2,1% a Castella i Lleó i a Extremadura. Per una altra part, les ciutats autònomes de Ceuta i Melilla registraren una forta pujada del 3,6%. Les Illes Balears varen situar-se per sota de la mitjana nacional, amb un 2,3%. (Vegeu el quadre I-5)

QUADRE I-5. IPC PER COMUNITATS AUTÒNOMES (1994-2003)
(TAXA DE VARIACIÓ INTERANUAL DE DESEMBRE)

Com. Autònomes	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Andalusia	4,5	4,4	2,9	1,6	1,1	2,4	3,8	2,8	3,9	2,6
Aragó	4,4	3,9	3,9	1,5	1,2	3,2	3,7	2,5	4,1	2,4
Astúries	4,7	4,6	3,1	2,2	1,5	2,6	4,3	2,4	3,8	2,4
Balears	5,1	4,6	3,6	2,3	1,5	3,0	3,8	3,7	4,5	2,3
Canàries	5,4	4,6	2,3	2,5	2,4	2,4	3,5	2,4	3,2	1,9
Cantàbria	4,0	4,6	3,2	1,8	1,7	2,9	3,5	3,0	3,7	2,6
Castella-la Manxa	4,2	4,8	3,5	1,8	0,5	3,0	4,1	2,3	3,8	2,6
Castella i Lleó	4,3	4,3	3,4	1,8	0,9	3,1	4,1	2,5	3,6	2,1
Catalunya	4,1	4,3	3,7	2,1	1,8	3,5	4,2	2,8	4,3	3,1
C. Valenciana	3,9	4,3	3,1	2,1	1,4	2,6	4,0	2,7	4,1	2,4
Extremadura	5,2	4,3	3,8	1,7	1,1	1,8	3,6	2,9	3,5	2,1
Galícia	4,7	4,3	3,2	1,9	1,4	3,2	3,7	2,6	4,3	2,3
Madrid	4,1	3,7	2,6	2,3	1,1	2,8	3,9	2,5	3,9	2,6
Múrcia	4,8	4,7	3,4	2,5	1,7	3,2	4,8	2,6	4,4	3,2
Navarra	4,7	5,7	3,8	2,5	1,4	3,3	4,1	2,7	3,9	2,8
País Basc	4,5	4,5	3,5	2,2	2,3	3,0	3,8	3,4	3,9	2,6
La Rioja	4,9	4,8	4,0	2,1	1,9	3,6	4,5	3,6	3,8	2,4
Ceuta i Melilla	3,8	4,5	2,8	1,9	1,9	2,2	3,7	2,9	4,0	3,6
Índex general	4,3	4,3	3,2	2,0	1,4	2,9	4,0	2,7	4,0	2,6

Font: INE, Boletín Mensual de Estadística

3.4.

EL SECTOR PÚBLIC

Les administracions públiques tancaren el 2003 amb un superàvit pressupostari de 2.574 milions d'euros, en termes de comptabilitat nacional, la qual cosa representa el 0,3% del PIB. Aquest resultat, que millora les previsions d'equilibri que apareixien en els pressupostos generals de l'Estat corresponents al 2003, es degué al comportament favorable dels comptes de la Seguretat Social i, en menor manera, de l'Estat i dels seus organismes. (Vegeu el quadre I-6)

La millora del saldo pressupostari de les administracions públiques respongué al descens que experimentà la participació de la despesa pública en el PIB, enfront del manteniment dels ingressos no financers.

La participació de les despeses no financeres en el PIB va baixar quatre dècimes respecte de l'any anterior, fins al 39,5%, després de registrar un creixement anual del 5,6%, quasi dos punts per sota de l'avanç

del 2002. Pràcticament tot aquest descens es degué a la baixada de les rendes de la propietat, per la pèrdua de pes sobre el PIB de la càrrega d'interessos del deute públic, producte de l'evolució dels tipus d'interès i del descens de la proporció entre el deute públic i el PIB. Aquesta darrera es reduí 3,7 punts percentuals el 2003, fins al 50,8%, cosa que suposa el major descens registrat des que el 1997 començà a moderar-se. (Vegeu el quadre I-7)

Les despeses corrents desacceleraren la taxa de creixement 1,3 punts, amb la qual cosa el seu pes en l'economia es reduí 3 dècimes, fins al 34,7%. Amb l'excepció de les transferències socials en espècie adquirides en el mercat, que avançaren lleugerament, i de la reducció de les rendes de la propietat que s'ha comentat anteriorment, la resta de partides de despesa mantingueren invariable la participació en el PIB.

En taxes de creixement anual, l'única despesa que s'accelerà respecte del 2002 fou la remuneració dels assalariats, com a conseqüència de l'augment de l'ocupació. De la mateixa manera, l'evolució del

QUADRE I-6. CAPACITAT (+) O NECESSITAT (–) DE FINANÇAMENT PER SUBSECTORS (2002–2003) (EN MILIONS D'EUROS I TAXA DE VARIACIÓ)

	2002		2003	
	Milions €	% PIB	Milions €	% PIB
Administració central	2.037	0,3	4.443	0,6
Estat i organismes	-3.704	-0,5	-2.652	-0,4
Administracions de la Seguretat Social	5.741	0,8	7.095	1,0
Administracions territorials	-2.351	-0,3	-1.869	-0,3
Administracions públiques	-314	0,0	2.574	0,3

Font: Intervenció General de l'Administració de l'Estat (IGAE).

QUADRE I-7. COMPTES NO FINANCERS DE LES ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES* (2002-2003)

Conceptes	Milions d'€		% del PIB		% de variació	
	2002	2003	2002	2003	2002	2003
Ingressos no financers	277.581	296.117	39,9	39,9	8,4	6,7
Ingressos corrents	272.822	290.243	39,2	39,1	8,2	6,4
Impostos directes	73.417	76.066	10,5	10,2	12,1	3,6
Impostos indirectes	81.036	88.707	11,6	11,9	9,1	9,5
IVA	40.012	44.116	5,7	5,9	8,9	10,3
Altres impostos sobre la producció	41.024	44.591	5,9	6,0	9,4	8,7
Altres impostos corrents	2.664	2.758	0,4	0,4	1,6	4,3
Cotitzacions socials	94.490	101.259	13,6	13,6	6,9	7,2
Pagament per béns i serveis	8.300	8.606	1,2	1,2	6,8	3,7
Rendes de la propietat	6.717	6.196	1,0	0,8	25,2	-7,8
Transferències	6.218	6.651	0,9	0,9	21,4	7,0
Ingressos de capital	4.759	5.874	0,7	0,8	15,2	23,4
Impostos sobre el capital	2.622	2.903	0,4	0,4	6,1	10,7
Transferències de capital	2.137	2.971	0,3	0,4	28,8	39,0
Despeses no financers	277.895	293.543	39,9	39,5	7,5	5,6
Despeses corrents	243.763	257.958	35,0	34,7	7,1	5,8
Remuneració d'assalariats	71.997	76.839	10,3	10,3	5,8	6,7
Consum intermedi	30.593	32.454	4,4	4,4	10,6	6,1
Impostos sobre la producció	142	146	0,0	0,0	10,9	2,8
Transferències en espècie adquirides en el mercat	18.853	20.557	2,7	2,8	10,9	9,0
Prestacions socials (1)	85.789	91.054	12,3	12,3	7,7	6,1
Subvencions a la producció	7.942	8.284	1,1	1,1	12,7	4,3
Altres transferències	8.758	9.958	1,3	1,3	16,4	13,7
Rendes de la propietat	19.689	18.666	2,8	2,5	4,0	-5,2
Despeses de capital	34.132	35.585	4,9	4,8	9,8	4,3
Formació bruta de capital	23.567	25.748	3,4	3,5	10,6	9,3
Adquisició neta d'actius no financers no produïts	622	327	0,1	0,0	28,8	-47,4
Transferències	9.943	9.510	1,4	1,3	7,2	-4,4
Capacitat (+) i necessitat (-) de finançament	-314	2.574	0,0	0,3	-87,1	-919,7
Pro memòria: PIB	696.208	743.046	100,0	100,0	6,6	6,7

1. Diferents de les transferències socials en espècie

* Metodologia de comptabilitat nacional, en milions d'euros, tant per cent respecte del PIB i taxes de variació
Font: IGAE.

mercat de treball explicà el menor dinamisme de les prestacions socials. L'avanç de les xifres d'atur, inferior a l'exercici anterior, va fer que el nombre de beneficiaris de prestacions per desocupació augmentàs, l'any 2003, en 11.300 persones, l'1,0%, després que un any abans el creixement fos del 8,7%. Així, la despesa en prestacions per desocupació de l'INEM (Institut Nacional d'Ocupació) arribà als 5.835,4 milions d'euros, de manera que es desvià un 9,2% de les previsions del pressupost inicial.

Les despeses de capital es reduïren fins al 4,8% del PIB com a conseqüència del descens de l'adquisició neta d'actius no financers no produïts i de les transferències, ambdues en una dècima. En canvi, la formació bruta de capital, que creixé un 9,3% el 2003, augmentà en una dècima la participació en el PIB, fins al 3,5%. Aquesta ràtio supera en 1,2 punts la de la Unió Europea, la qual cosa reflecteix els majors esforços d'acumulació de capital que duu a terme l'economia espanyola per convergir amb els nivells de renda per càpita dels països europeus avançats.

Els ingressos públics presentaren un creixement inferior al que es va registrar el 2002, però, tot i així, es va mantenir el mateix pes sobre el PIB, el 39,9%, com a conseqüència d'un augment d'una dècima en la participació dels recursos de capital, fins al 0,8% del PIB, que va compensar la baixada en la mateixa quantitat dels ingressos corrents, fins al 39,1%.

La recuperació dels beneficis empresarials i la creació de llocs de feina impulsaren la recaptació de l'impost sobre societats i de

l'impost sobre la renda de les persones físiques (IRPF), a pesar de la reforma d'aquest darrer, si bé, finalment, la participació dels impostos sobre la renda en el PIB davallà tres dècimes, fins al 10,2%. Aquesta baixada fou compensada per un increment en la mateixa magnitud del pes dels impostos indirectes, fins a l'11,9%, després d'augmentar-ne la recaptació un 9,5% respecte de l'any anterior. El bon to del consum impulsà notablement els ingressos per l'impost sobre el valor afegit (IVA), que, després de créixer un 10,3%, augmentaren la participació en el PIB dues dècimes, fins al 5,9%, mentre que els impostos especials es comportaren també favorablement, a pesar de la congelació de les tarifes el 2003.

Les cotitzacions socials mantingueren la participació del 13,6% en el PIB, després d'un increment anual del 7,2%, derivat de l'evolució positiva del nombre d'afiliats a la Seguretat Social. D'altra banda, les rendes de la propietat disminuïren un 7,8%, de manera que perderen dues dècimes de PIB, fins al 0,8%, fonamentalment com a conseqüència de la baixada dels interessos i dels dividends, en la major part, del Banc d'Espanya.

4

LES BALEARS: ANÀLISI REGIONAL I PER ILLES

RESUM

Segons les dades provisionals de la Direcció General d'Economia, l'estimació del creixement de l'economia balear per a l'any 2003 ha estat d'un 0,7%. Un any més, aquest creixement s'ha situat per davall de l'Estat espanyol, però per sobre de la zona euro.

Les mateixes estimacions provisionals de la Direcció General d'Economia, valoren el valor afegit brut (VAB) de l'economia de les Illes Balears per a l'any 2003 en 13.184,95 milions d'euros de l'any 1995, i en termes corrents el valor és de 18.448,2 milions d'euros (3,1 bilions de pessetes), la qual cosa permet calcular les taxes de creixement real i monetària del 0,7% i del 3,6%, respectivament, i el deflactor del VAB és del 2,9%.

S'han de destacar tres fets de l'economia balear: en primer lloc, malgrat que presenta un IPC per sota de la mitjana estatal, continua mostrant pel costat de l'oferta productiva un nivell d'inflació -valorat pel deflactor del PIB- més alt que la resta de l'Estat i, en conseqüència, es torna a donar una pèrdua relativa de competitivitat per part dels béns i serveis que s'ofereixen des de les Balears.

En segon lloc, és la quarta comunitat autònoma amb un nivell més alt de renda per càpita, només superada per Madrid, Navarra i el País Basc, però, en termes de renda familiar bruta disponible per càpita (variable que té en compte les transferències corrents sense contrapartida de l'Estat a les famílies, com és el cas de les pensions), passa a ser la desena comunitat autònoma, per darrere d'Aragó, Madrid, el País Basc, Navarra, Catalunya, Melilla, Castella i Lleó, La Rioja i Ceuta.

En tercer lloc, crida l'atenció que -sí, per un costat, perd competitivitat i, per l'altre, perd qualitat de vida per la manca relativa de transferències corrents procedents de l'Estat- continuï sent la comunitat autònoma que més recursos aporta a la resta de comunitats autònomes en termes de capacitat de finançament i de balança fiscal, i tot això, malgrat que es dona un creixement important de les necessitats de noves inversions públiques davant el repte que plantegen la modernització de les infraestructures públiques i del sector turístic, la preservació del medi ambient, i l'explosió de les demandes socials de tot tipus motivades pel fort creixement demogràfic..

4.1.

INTRODUCCIÓ

Segons les estimacions provisionals de la taxa de creixement del PIB a les Balears, un any més s'ha situat per davall de la de l'Estat espanyol, de manera que s'ha confirmat la tendència dels darrers anys. Mentre que per a Espanya l'estimació és del 2,4%, a les Balears és només del 0,7%. Amb relació a la Unió Europea, ens situam a l'entorn del seu creixement, que ha estat del 0,8%, però creixem per sobre de la zona euro (0,4%). (Vegeu el gràfic I-1)

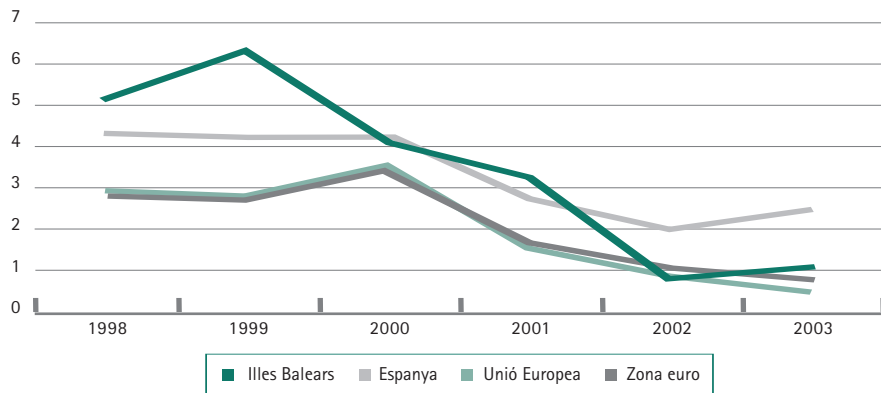
4.2.

L'ECONOMIA A LES BALEARS

L'estimació del creixement de l'economia a les Balears per a l'any 2003 varia segons la font de consulta. D'aquesta manera, els valors provisionals s'emmarquen en una franja un poc superior al punt percentual i, a diferència de l'any 2002, només es recullen estimacions de caire positiu. L'estimació més pessimista l'ha elaborada la Cambra de Comerç, amb un valor de creixement del 0,2%, enfront de l'estimació més optimista, que ha presentat FUN-CAS (Fundació de Caixes d'Estalvis), que

Gràfic I-1

Estimació del creixement del PIB (1998-2003)

Font: Elaboració pròpia i Direcció General d'Economia

preveu un creixement de l'1,03%. L'estimació de la Direcció General d'Economia ha estat d'un 0,7%. (Vegeu el gràfic I-2)

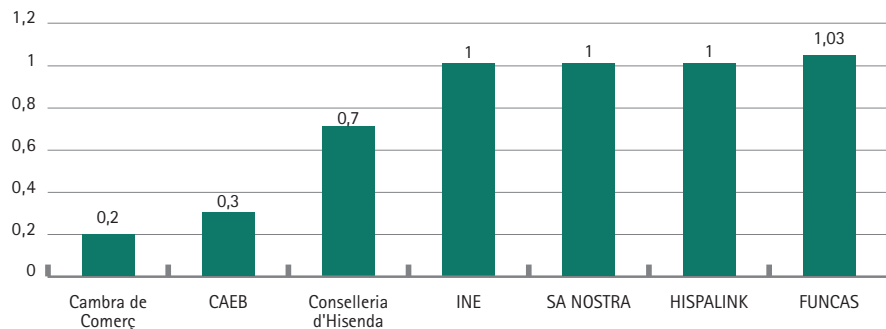
Cal destacar que, el 30 de juny, l'Institut Nacional d'Estadística (INE) va presentar les dades regionalitzades per a l'any 2003 de la comptabilitat regional d'Espanya, base 1995 (CRE-95), en què les Balears

experimenten, per segon any consecutiu, el creixement més baix per al conjunt de comunitats autònomes, amb una taxa de l'1%. (Vegeu el gràfic I-3)

Igualment, les Balears presenten una taxa real de creixement del PIB acumulada entre 1998-2003 de l'11,6%, inferior a la mitjana de l'Estat i que només supera la del Principat d'Astúries. (Vegeu el gràfic I-4)

Gràfic I-2

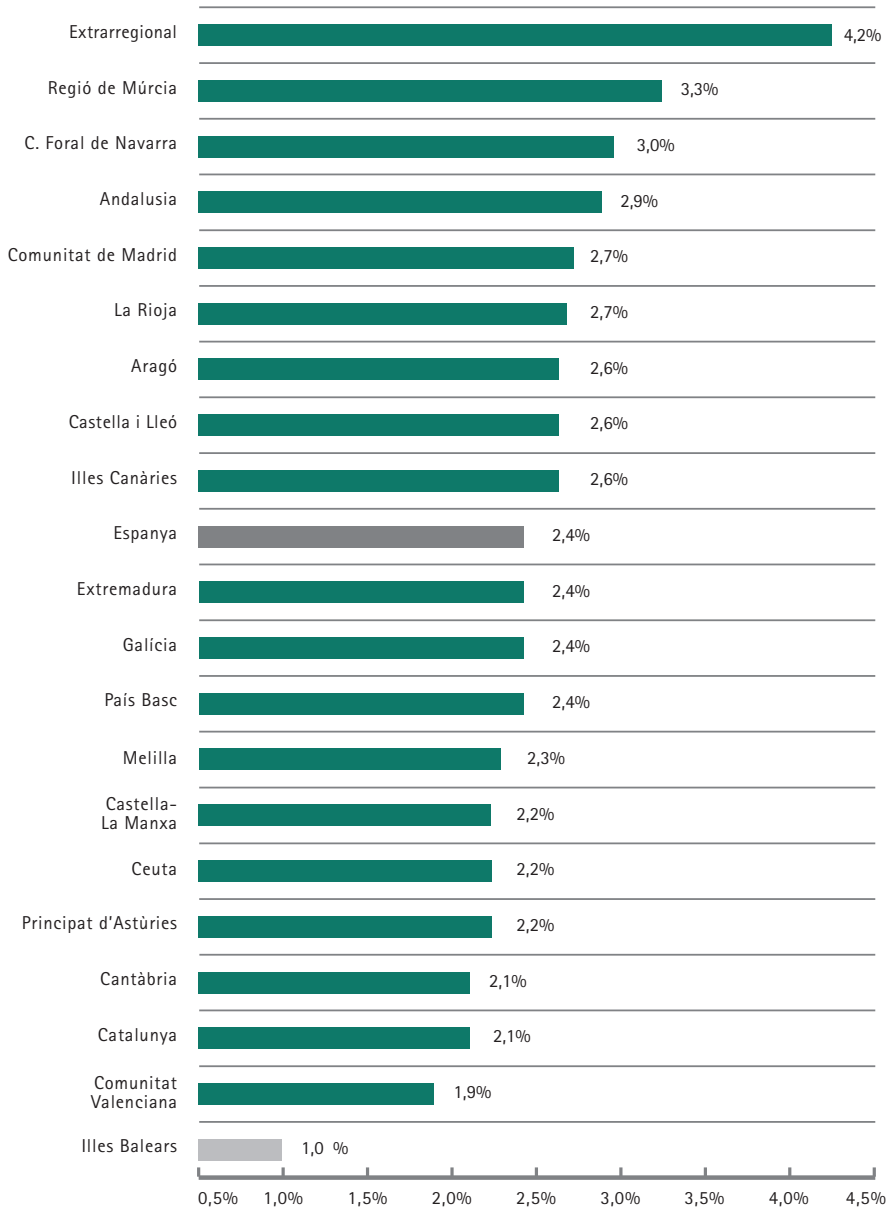
Estimació del PIB de l'any 2003 a les Illes Balears

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic I-3

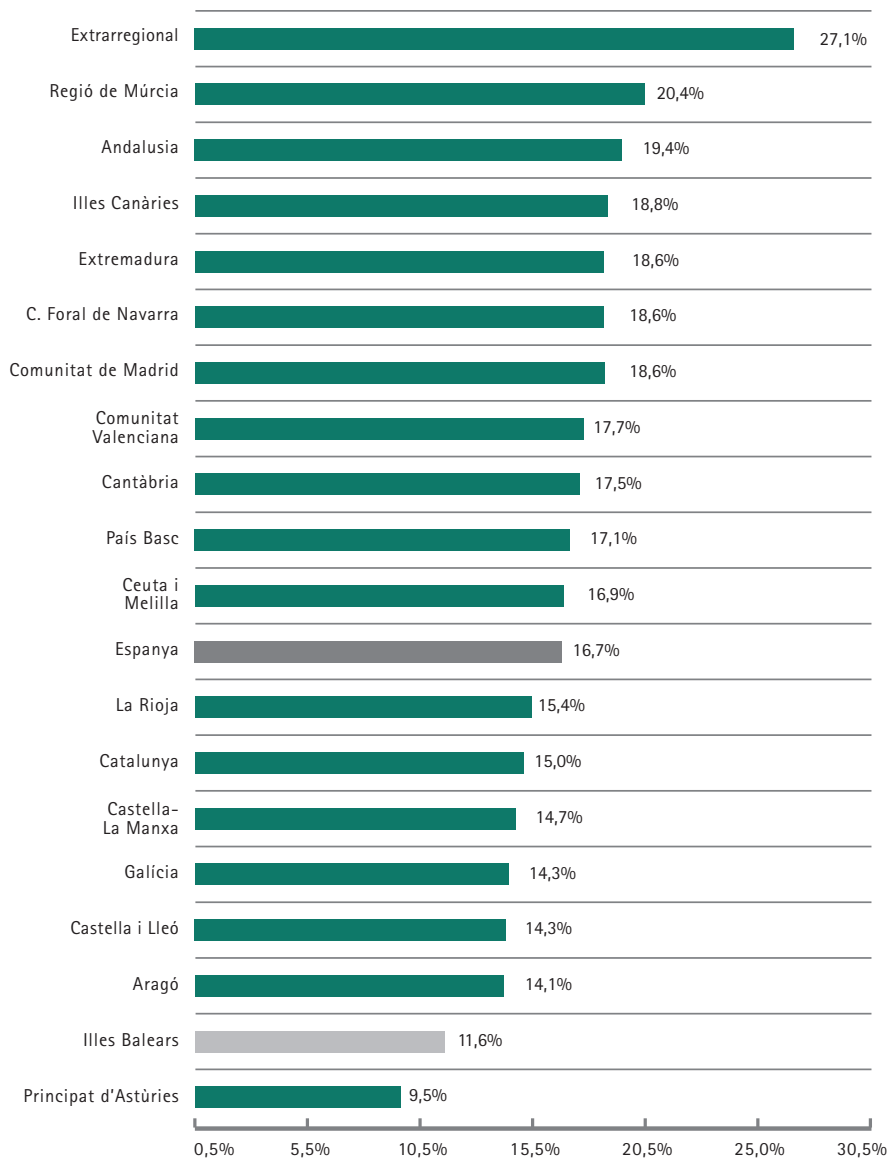
Taxa de creixement del PIB entre 2002 i 2003 en termes reals

Font: INE.

Gràfic I-4

Taxa de creixement del PIB entre 1998 i 2003 en termes reals

Font: INE.

4.2.1. L'EVOLUCIÓ DELS SECTORS ECONÒMICS

Segons les dades de la Direcció General d'Economia, el valor del VAB de l'economia de les Illes Balears per a l'any 2003 se situa en 13.184,95 milions d'euros de l'any 1995, i en termes corrents el seu valor és de 18.448,2 milions d'euros (3,1 bilions de pessetes), amb unes taxes de creixement real i monetària del 0,7% i del 3,6%, respectivament, i un deflactor del VAB del 2,9%. (Vegeu els quadres I-8 i I-9)

En termes reals, el creixement del VAB mostra al llarg del període 2001-2003 una tendència clara cap a la desacceleració, ja que al llarg del trienni les taxes han estat del 3,3%, del 0,9% i del 0,7%. En canvi, a Espanya, el 2003 ja denota un exercici de pujada, atès que les seves taxes de creixement per al mateix trienni han estat del 2,7%, del 2,0% i del 2,4%.

Per sectors econòmics, el creixement real més important ha estat el de la construcció, amb una taxa de l'1,6%, i el menor creixement s'ha donat als serveis, amb

QUADRE I-8. VARIACIÓ REAL DEL VAB PER SECTORS ECONÒMICS, EN EUROS CONSTANTS DEL 1995 (2000-2003)

	2000	% del VAB	% var.	2001	% del VAB	% var.	2002	% del VAB	% var.	2003	% del VAB
Sector primari	189.251	1,5	0,8	190.919	1,5	2,6	195.788	1,5	1,4	198.529	1,5
Indústria i energia	1.084.546	8,6	2,5	1.111.660	8,6	0,8	1.119.997	8,5	0,8	1.128.397	8,6
Construcció	1.240.872	9,9	6,8	1.325.251	10,2	2,3	1.355.732	10,4	1,6	1.377.763	10,4
Serveis	10.059.001	80,0	3,0	10.360.771	79,7	0,7	10.428.116	79,6	0,5	10.480.257	79,5
Total de les Balears	12.573.670	100	3,3	12.988.601	100	0,9	13.099.633	100	0,7	13.184.946	100

Unitat: en milers d'euros.

Font: elaboració pròpia i Direcció General d'Economia.

QUADRE I-9. VARIACIÓ REAL DEL VAB PER SECTORS ECONÒMICS, EN EUROS CORRENTS (2001-2003)

	2001	% del VAB	% var.	2002	% del VAB	% var.	2003	% del VAB
Sector primari	200.250	1,1	11,0	222.338	1,3	4,3	231.989	1,3
Indústria i energia	1.109.564	6,6	4,9	1.163.606	6,5	3,7	1.206.331	6,5
Construcció	1.874.290	11,1	9,3	2.048.663	11,5	4,6	2.142.330	11,6
Serveis	13.752.805	81,2	4,5	14.376.681	80,7	3,4	14.867.572	80,6
Total de les Balears	16.936.909	100	5,2	17.811.288	100	3,6	18.448.222	100

Unitat: en milers d'euros.

Font: elaboració pròpia i Direcció General d'Economia.

una taxa del 0,5%. Tots els sectors presenten una desacceleració en les taxes de creixement al llarg del trienni 2001-2003, excepte el sector primari. La desacceleració més important s'ha donat en el sector de la construcció, amb una pèrdua relativa de 5,2 punts respecte de la taxa de creixement del 2001.

El pes relatiu dels sectors econòmics resta prou estable al llarg del trienni, si bé amb un lleuger augment de la construcció de 0,5 punts, en detriment dels serveis. L'estructura productiva, el 2003, marca una clara terciarització de l'economia balear (79,5%), seguida pel pes de la construcció (10,4%), de la indústria (8,6%) i del sector primari (1,5%).

Aquestes dades es poden contrastar amb les que ha elaborat la Fundació BBVA, que, per primera vegada, ha homogeneïtzat les sèries regionals i provincials per comunitats autònomes des de l'any 1930.³¹ Així, es pot comprovar que, al llarg dels setanta anys que comprèn el període 1930-2000, l'estructura econòmica balear ha canviat substancialment,

amb una pèrdua de 25,8 punts de l'agricultura i la pesca i de la indústria (13,7% punts), a càrrec de l'increment percentual dels serveis (35,4 punts) i de la construcció (4,1 punts). És a dir, al llarg dels darrers cinquanta anys el motor del creixement balear ha estat el turisme i la construcció. (Vegeu el quadre I-10)

4.2.2. L'EVOLUCIÓ ECONÒMICA PER ILLES

A partir de les dades de la Direcció General d'Economia es pot comprovar que es mantenen al llarg del període 1997-2003 les pautes econòmiques generals per illes: la desacceleració econòmica a totes les illes, amb una baixada percentual major a Mallorca i menor a Menorca. Justament, Menorca és la que presenta el major creixement l'any 2003, amb un 1,9% (1 punt per sobre de la mitjana balear). Mallorca creix un 0,8% i les Pitiüses un 0,9%*. Aquests diferents ritmes de creixement s'expliquen per la diferent especialització turística de cada illa. (Vegeu el quadre I-11 i l'apartat 8).

QUADRE I-10. ESTRUCTURA PRODUCTIVA DE LES ILLES BALEARS (1930-2000)
(PERCENTATGE RESPECTE DEL VAB REGIONAL)

	1930	1975	2000
Agricultura i pesca	27,4	5,7	1,6
Indústria	24,0	13,3	10,3
Construcció	4,7	12,9	8,8
Serveis	43,9	68,1	79,3

Font: Julio Alcaide Inchausti, *Evolución económica de las regiones y provincias españolas en el siglo XX*, Fundación BBVA, 2003.

31. Vegeu: Julio Alcaide Inchausti, *Evolución Económica de las regiones y provincias españolas en el siglo XX*, Fundación BBVA, 2003.

* Cal destacar que per a les Pitiüses la Cambra de Comerç estima un creixement negatiu del -0,2%.

QUADRE I-11A. VAB PER ILLES* (MILERS D'EUROS CONSTANTS DEL 1997) (1998-2003)

	1998	% del VAB	% var.	1999	% del VAB	% var.	2000	% del VAB	% var.
Mallorca	9.856.098	81,3	5,00	10.348.902	81,1	6,33	11.003.471	81,1	4,02
Menorca	961.827	7,9	6,60	1.025.308	8,0	6,22	1.089.133	8,0	4,03
Pitiüses	1.312.103	10,8	5,90	1.389.517	10,9	6,55	1.480.530	10,9	5,55
Total de les Balears	12.130.028	100	5,22	12.763.727	100	6,34	13.573.134	100	4,19

	2001	% del VAB	% var.	2002	% del VAB	% var.	2003	% del VAB	% var.
Mallorca	11.446.360	80,9	3,33	11.826.952	81,0	0,76	11.916.837	80,9	
Menorca	1.132.971	8,0	3,22	1.169.509	8,0	1,87	1.191.437	8,1	
Pitiüses	1.562.700	11,1	2,93	1.608.409	11,0	0,85	1.622.080	11,0	
Total de les Balears	14.142.031	100	3,27	14.604.870	100	0,86	14.730.354	100	

QUADRE I-11B. VAB PER ILLES* (MILERS D'EUROS CORRENTS) (1998-2003)

	1998	% del VAB	% var.	1999	% del VAB	% var.	2000	% del VAB	% var.
Mallorca	10.303.564	81,3	4,63	10.780.452	81,1	7,93	11.635.070	81,1	3,20
Menorca	1.005.494	7,9	6,22	1.068.063	8,0	7,83	1.151.649	8,0	3,20
Pitiüses	1.371.672	10,8	5,53	1.447.460	10,9	8,16	1.565.513	10,9	4,71
Total de les Balears	12.680.730	100	4,85	13.295.975	100	7,94	14.352.232	100	3,36

	2001	% del VAB	% var.	2002	% del VAB	% var.	2003	% del VAB	% var.
Mallorca	12.007.232	80,9	2,61	12.320.136	81,0	1,18	12.465.011	80,9	
Menorca	1.188.486	8,0	2,51	1.218.277	8,0	2,30	1.246.243	8,1	
Pitiüses	1.639.272	11,1	2,21	1.675.479	11,0	1,27	1.696.696	11,0	
Total de les Balears	14.834.990	100	2,55	15.213.892	100	1,28	15.407.950	100	

* Nota: estimació de la DG d'Economia sobre la base de les taules input-output de l'any 1997; quan es disposi de les dades del 2004, aquestes estimacions poden ser objecte de revisió.

Font: elaboració pròpia i Direcció General d'Economia.

L'estructura econòmica per illes identifica el pes preponderant de Mallorca al voltant del 80%, mentre que les Pitiüses i Menorca es distribueixen el restant 20% (un 11%, les Pitiüses, i un 8%,

Menorca). En valors absoluts i en euros constants del 1997, Mallorca assoleix un VAB real de 11.917 milions d'euros. A les Pitiüses i Menorca foren de 1.622 i 1.191 milions d'euros respectivament.

4.2.3. L'EVOLUCIÓ DEL CONSUM I LA INVERSIÓ

Pel que fa al ritme de creixement real dels components principals de la demanda final, s'observa que al llarg del darrer trienni (2001-2003) la desacceleració es produeix només en la demanda d'inversió (4,6 punts), amb un registre negatiu del -0,8% el 2002, mentre que la demanda del consum privat manté el ritme de creixement en l'1,3%. (Vegeu el quadre I-12)

4.3.

ANÀLISI REGIONAL

Sobre la base de les dades de la comptabilitat regional de l'INE, s'analitza a

continuació l'evolució comparativa regional de les Balears en relació amb la resta de comunitats autònomes, per sectors productius.

4.3.1. EL SECTOR PRIMARI

Segons l'INE, el sector agrícola balear presenta un creixement negatiu del -6%, de manera que queda per sota del comportament en l'àmbit nacional (0,7%) i en l'arc mediterrani (1,73%). (Vegeu el quadre I-13)

Aquest fet va acompanyat de l'augment dels ocupats en un 5,44% -creixement molt superior al dels ocupats a Espanya (-1,99%) i a l'arc mediterrani (-1,25%), i de la baixada de la productivitat de l'agricultura a les

QUADRE I-12. EVOLUCIÓ DE LA DEMANDA FINAL DE CONSUM I D'INVERSIÓ (1990-2003)

	Consum privat de residents	Formació bruta de capital fix (FBCF)
1990	3,44	-4,79
1991	7,99	-9,41
1992	3,62	-17,83
1993	-1,73	-20,77
1994	1,18	40,87
1995	2,20	3,73
1996	2,17	3,39
1997	2,01	37,54
1998	4,18	22,30
1999	5,64	20,40
2000	2,00	6,30
2001	1,30	5,20
2002	0,80	-0,80
2003	1,30	0,60

Font: Direcció General d'Economia.

QUADRE I-13. AGRICULTURA I PESCA: VALOR AFEGIT BRUT A PREUS BÀSICS¹ (2002-2003)

	2002	2003	Variació	VAB	Ocupació	Product.
	(milions d'euros)			(%)		
Aragó	860,62	880,89	20,27	2,35	-14,25	19,37
Astúries	294,74	294,95	0,20	0,07	1,12	-1,04
Illes Canàries	432,45	416,33	-16,12	-3,73	6,17	-9,32
Cantàbria	279,67	265,68	-13,99	-5,00	-2,54	-2,53
Castella i Lleó	2.169,34	2.215,02	45,68	2,11	-1,40	3,56
Castella-la Manxa	1.697,30	1.748,20	50,90	3,00	1,22	1,75
Extremadura	1.008,06	978,06	-30,00	-2,98	5,78	-8,27
Galícia	1.930,24	1.853,01	-77,23	-4,00	-1,03	-3,00
Madrid	197,16	202,24	5,08	2,58	-17,40	24,18
Navarra	381,87	386,52	4,65	1,22	-9,55	11,91
País Basc	574,77	534,53	-40,24	-7,00	-24,79	23,64
La Rioja	340,29	364,70	24,41	7,17	-27,30	47,41
Ceuta i Melilla	4,36	4,91	0,55	12,64	-57,14	162,83
Arc mediterrani						
Andalusia	6.584,02	6.892,74	308,72	4,69	-1,83	6,64
Catalunya	1.590,47	1.503,94	-86,54	-5,44	1,96	-7,26
Comunitat Valenciana	1.544,90	1.505,72	-39,18	-2,54	-3,95	1,47
Múrcia	970,29	972,61	2,32	0,24	1,13	-0,89
Total de l'arc	10.689,68	10.875,00	185,32	1,73	-1,25	3,02
Illes Balears	207,44	194,95	-12,49	-6,02	5,44	-10,87
Espanya	21.068,00	21.215,00	147,00	0,70	-1,99	2,74

1. Preus de 1995.

Font: INE, comptabilitat regional d'Espanya, enquesta de població activa i elaboració pròpia.

Balears (-10,87%) per comparació amb el creixement a Espanya (2,74%) i a l'arc mediterrani (3,02%). Aquesta baixada de la productivitat és la més important de l'Estat. Cal dir, però, que les dades de l'ocupació són a partir de la font de l'enquesta de població activa (EPA), i contrasten amb les de la Seguretat Social, que donen un descens de la població assalariada del 8% (vegeu el quadre II-1), molt més de conformitat amb la baixada de la renda agrària.

4.3.2. LA INDÚSTRIA

La indústria a les Balears va créixer durant el 2003 un 0,14%, per sota de la xifra que varen assolir la mitjana nacional (1,29%) i l'arc mediterrani (0,89%). La pujada major de l'ocupació a les Balears (7,1%), respecte d'Espanya (-0,96%) i de l'arc mediterrani (-1,64%), ha fet que quedàs molt enrere en termes de productivitat respecte de les altres zones, amb un valor del -6,51%, enfront del

2,27% d'Espanya i del 2,57% de l'arc mediterrani. D'aquesta manera, les Illes Balears s'han convertit en la comunitat d'Espanya amb un menor creixement de la productivitat en el sector industrial, llevat de la regió de Múrcia (-7,35%). (Vegeu el quadre I-14.) Amb relació a la productivitat i a l'ocupació, es pot fer, però, el mateix comentari que en l'apartat anterior, ja que el volum d'assalariats, segons la Seguretat Social, va disminuir un 1,3% (Vegeu el quadre II-1)

4.3.3. LA CONSTRUCCIÓ

A diferència dels anys anteriors, durant el 2003 el VAB decreixé un -0,930%, dada que se situa per sota de la mitjana espanyola (3,59%) i de l'arc mediterrani (3,82%). L'ocupació va decreixer espectacularment a les Balears durant el 2003 (un -7,73%, la baixada més important per al conjunt de totes les regions), la qual cosa va causar en el sector un augment de la productivitat del

QUADRE I-14. INDÚSTRIA: VALOR AFEGIT BRUT A PREUS BÀSICS¹ (2002-2003)

	2002	2003	Variació	VAB	Ocupació	Product.
	(milions d'euros)			(%)	(%)	
Aragó	4.388,59	4.485,77	97,19	2,21	-3,32	5,73
Astúries	3.174,31	3.113,51	-60,80	-1,92	-4,03	2,20
Illes Canàries	1.815,44	1.818,92	3,48	0,19	-10,07	11,41
Cantàbria	1.524,68	1.526,98	2,30	0,15	2,74	-2,52
Castella i Lleó	7.279,57	7.434,41	154,85	2,13	3,14	-0,98
Castella-la Manxa	3.904,16	3.880,34	-23,82	-0,61	2,89	-3,40
Extremadura	1.266,26	1.315,47	49,20	3,89	3,37	0,50
Galícia	6.693,05	6.860,16	167,12	2,50	-1,60	4,17
Madrid	15.425,33	15.811,55	386,22	2,50	-2,27	4,89
Navarra	3.197,94	3.249,08	51,14	1,60	3,13	-1,48
País Basc	11.006,70	11.176,02	169,32	1,54	0,85	0,69
La Rioja	1.197,99	1.212,67	14,68	1,23	2,12	-0,87
Ceuta i Melilla	52,22	52,92	0,69	1,33	2,04	-0,70
Arc mediterrani						
Andalusia	10.119,74	10.348,30	228,55	2,26	2,26	0,00
Catalunya	29.245,53	29.576,01	330,48	1,13	-3,26	4,54
Comunitat Valenciana	12.378,49	12.257,39	-121,09	-0,98	-3,40	2,51
Múrcia	2.611,90	2.658,74	46,83	1,79	9,87	-7,35
Total de l'arc	54.355,66	54.840,44	484,78	0,89	-1,64	2,57
Illes Balears	1.209,10	1.210,76	1,66	0,14	7,10	-6,50
Espanya	116.491,00	117.989,00	1.498,00	1,29	-0,96	2,27

1. Preus de 1995.

Font: INE, comptabilitat regional d'Espanya, enquesta de població activa i elaboració pròpia.

7,37%, de manera que se superen de bon tros els valors obtinguts al conjunt d'Espanya (-0,15%) i a l'arc mediterrani (-3,12%). D'aquesta manera, les Balears s'han situat durant l'any 2003 com la comunitat autònoma on més ha augmentat la productivitat en el sector de la construcció a causa de la forta baixada de l'ocupació. (Vegeu el quadre I-15.) En termes de seguretat social, la

baixada de l'ocupació, però, fou menor (-2,1%). (Vegeu el quadre II-1)

4.3.4. ELS SERVEIS

El sector dels serveis a les Balears ha presentat el 2003 la taxa de creixement més baixa de tot l'Estat (1%), per sota de la mitjana espanyola (2,23%) i de l'arc mediterrani

QUADRE I-15. CONSTRUCCIÓ: VALOR AFEGIT BRUT A PREUS BÀSICS¹ (2002-2003)

	2002	2003	Variació	VAB	Ocupació	Product.
	(milions d'euros)			(%)	(%)	
Aragó	1.171,26	1.206,40	35,14	3,00	2,83	0,16
Astúries	1.095,43	1.141,11	45,68	4,17	9,31	-4,70
Illes Canàries	2.283,80	2.373,10	89,30	3,91	4,90	-0,94
Cantàbria	607,28	619,30	12,03	1,98	2,27	-0,28
Castella i Lleó	2.568,16	2.660,62	92,46	3,60	1,29	2,28
Castella-la Manxa	1.893,92	1.957,19	63,27	3,34	-0,23	3,58
Extremadura	1.042,86	1.059,86	17,00	1,63	-4,92	6,89
Galícia	2.657,26	2.752,92	95,66	3,60	-2,94	6,74
Madrid	6.565,97	6.795,78	229,81	3,50	-0,27	3,78
Navarra	633,77	659,25	25,48	4,02	7,12	-2,89
País Basc	2.441,89	2.548,85	106,96	4,38	3,70	0,66
La Rioja	282,19	298,67	16,48	5,84	15,15	-8,09
Ceuta i Melilla	97,20	101,87	4,67	4,80	28,00	-18,12
Arc mediterrani						
Andalusia	7.020,74	7.315,62	294,88	4,20	7,96	-3,48
Catalunya	6.528,74	6.770,31	241,57	3,70	9,20	-5,03
Comunitat Valenciana	4.810,13	4.964,54	154,41	3,21	4,98	-1,68
Múrcia	1.201,32	1.257,30	55,98	4,66	0,61	4,03
Total de l'arc	19.560,92	20.307,76	746,84	3,82	7,16	-3,12
Illes Balears	943,09	934,32	-8,77	-0,93	-7,73	7,37
Espanya	43.845,00	45.417,00	1.572,00	3,59	3,74	-0,15

1. Preus de 1995.

Font: INE, comptabilitat regional d'Espanya, enquesta de població activa i elaboració pròpia.

ni (2,20%). D'altra banda, en termes d'ocupació, les Balears han presentat una taxa del 3,59%, la qual cosa ha provocat una davallada de la productivitat del -2,51%. La productivitat a Espanya s'ha reduït un -1,76%, i, quant a l'arc mediterrani, la productivitat també s'hi ha reduït un -2,14%. (Vegeu el quadre I-16.) En termes de seguretat social, el creixement de l'ocupació fou només de l'1,3%. (Vegeu el quadre II-1)

4.3.5. EL CREIXEMENT DIFERENCIAL SECTORIAL

Es defineix un índex gràfic de convergència sectorial entre les Balears i Espanya seguint el mateix criteri que ja es va comentar en la *Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears 2001*, p. 170. (Vegeu el gràfic I-5)

QUADRE I-16. SERVEIS: VALOR AFEGIT BRUT A PREUS BÀSICS¹ (2002-2003)

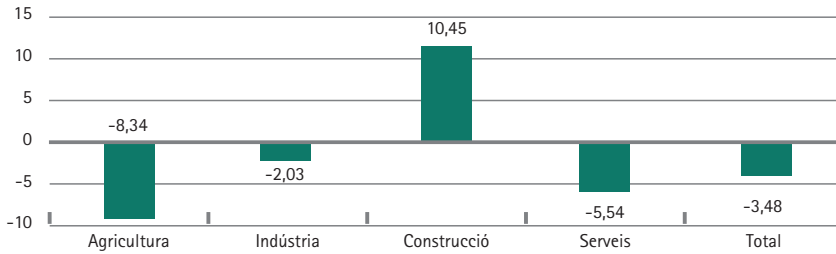
	2002	2003	Variació	VAB	Ocupació	Product.
	(milions d'euros)			(%)	(%)	
Aragó	9.981,35	10.203,13	221,79	2,22	7,11	-4,56
Astúries	7.089,28	7.315,29	226,01	3,19	4,74	-1,48
Illes Canàries	16.031,44	16.411,11	379,67	2,37	5,56	-3,02
Cantàbria	4.180,90	4.296,49	115,59	2,76	4,62	-1,78
Castella i Lleó	17.962,33	18.340,73	378,40	2,11	0,66	1,44
Castella-la Manxa	10.969,94	11.227,09	257,15	2,34	2,59	-0,24
Extremadura	5.961,82	6.116,85	155,03	2,60	5,49	-2,73
Galícia	16.998,55	17.390,28	391,73	2,30	7,23	-4,59
Madrid	69.110,87	70.648,30	1.537,43	2,22	2,63	-0,40
Navarra	4.897,40	5.053,17	155,77	3,18	0,92	2,24
País Basc	19.541,24	19.975,69	434,45	2,22	3,54	-1,27
La Rioja	2.106,92	2.142,71	35,79	1,70	5,16	-3,29
Ceuta i Melilla	1.370,06	1.393,16	23,10	1,69	2,50	-0,79
Arc mediterrani						
Andalusia	48.798,85	49.811,71	1.012,87	2,08	3,56	-1,43
Catalunya	58.946,11	60.132,91	1.186,80	2,01	5,55	-3,35
Comunitat Valenciana	32.656,78	33.450,34	793,56	2,43	4,09	-1,59
Múrcia	8.027,07	8.293,12	266,05	3,31	4,12	-0,77
Total de l'arc	148.428,81	151.688,07	3.259,26	2,20	4,43	-2,14
Illes Balears	9.467,24	9.561,73	94,49	1,00	3,59	-2,51
Espanya	344.098,16	351.763,80	7.665,64	2,23	4,06	-1,76

1. Preus de 1995.

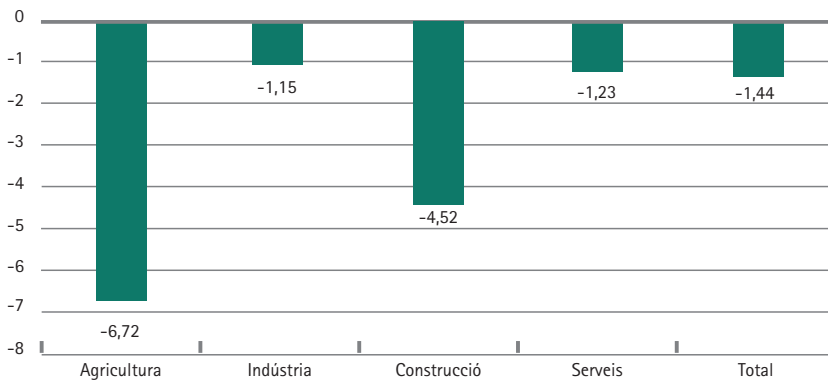
Font: INE, comptabilitat regional d'Espanya, enquesta de població activa i elaboració pròpia.

Gràfic I-5

**Diferencial de les taxes de creixement dels VAB als preus de mercat
(base 1995) de les Illes Balears/Espanya, per sectors econòmics.
Període 1998-2002**

Període 2002-2003

Font: INE, comptabilitat regional d'Espanya

Si comparam les dades del darrer quinquenni 1998-2002 amb les del període 2002-2003, s'entén que la desacceleració econòmica de les Balears amb relació a Espanya s'ha produït el 2003 bàsicament per l'aturada del sector de la construcció, ja que la resta de sectors milloren els diferencials de creixement relatius en relació amb el quinquenni 1998-2002.

4.4.

ELS PREUS, LA RENDA I LA CAPACITAT DE FINANÇAMENT

S'han de destacar tres fets de l'economia balear: en primer lloc, malgrat que presenta un IPC per sota de la mitjana estatal, continua mostrant pel costat de l'oferta productiva un nivell d'inflació -valorat

pel deflactor del PIB- més alt que la resta de l'Estat i, en conseqüència, es torna a donar una pèrdua relativa de competitivitat dels béns i serveis que s'ofereixen des de les Balears.

En segon lloc, és la quarta comunitat autònoma amb un nivell més alt de renda per càpita, només superada per Madrid, Navarra i el País Basc, però, en termes de renda familiar bruta disponible per càpita (variable que té en compte les transferències corrents sense contrapartida de l'Estat a les famílies, com és el cas de les pensions), passa a ser la desena comunitat autònoma, per darrere d'Aragó, Madrid, el País Basc, Navarra, Catalunya, Melilla, Castella i Lleó, La Rioja i Ceuta.

En tercer lloc, crida l'atenció -que si, per un costat, perd competitivitat i, per l'altre, perd qualitat de vida per la manca relativa de transferències corrents procedents de l'Estat-, continuï sent la comunitat autònoma que més recursos aporta a la resta de comunitats autònomes en termes de capacitat de finançament i de balança fiscal, i tot això, malgrat que es dona un creixement important de les necessitats de noves inversions públiques davant el repte que plantegen la modernització de les infraestructures públiques i del sector turístic, la preservació del medi ambient, i l'explosió de les demandes socials de tot tipus motivades pel fort creixement demogràfic. (Vegeu els apartats, 8, 12 i 13 del capítol I, i els apartats 1, 2, 3, 4, 6 i 9, del capítol III)

4.4.1. ELS PREUS, ELS EXCEDENTS I LA INVERSIÓ

L'any 2003 la inflació mitjana a les Balears ha estat d'un 2,96%, (0,07 punts per sota de la mitjana espanyola). La inflació interanual al desembre ha estat del 2,3% (0,3 punts per sota de la mitjana espanyola). (Vegeu l'apartat 3.3.)

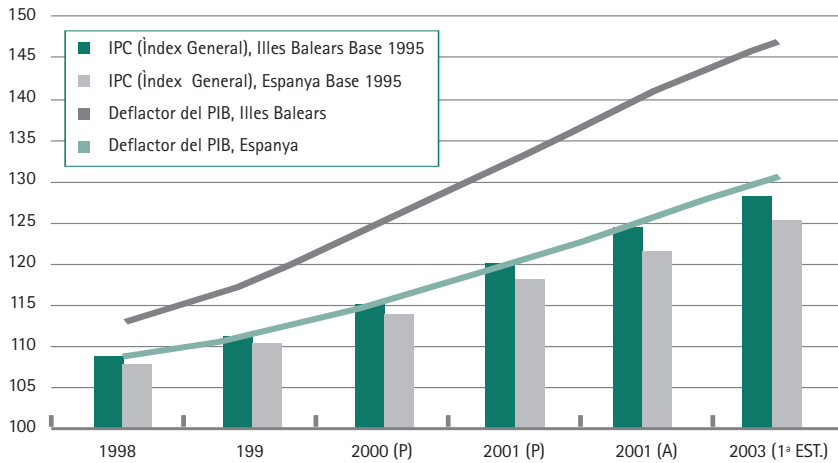
D'altra banda, el deflactor del PIB ha estat del 4,6% (0,4 punts per sobre de l'espanyol), per la qual cosa, a mesura que passen els anys, aquest diferencial augmenta, fet que perjudica la competitivitat de les Balears.³² (Vegeu el gràfic I-6)

El comportament de l'excedent brut d'exploració i la relació que tenen amb la inversió privada s'analitzen a continuació amb el mateix criteri metodològic de les memòries del CES dels anys 2001 i 2002. (Vegeu els gràfics I-7 i I-8)

En el gràfic I-7, s'observa la situació de totes les comunitats autònomes pel que fa al període 1998-2002. Es pot comprovar que, per primera vegada, la situació de les Balears surt del primer quadrant (que representa la millor posició relativa, amb creixements diferencials positius d'excedents i d'inversions) i se situa en el quart quadrant, que representa les regions que no aprofiten tot el potencial de creixement, ja que tenen excedents per sobre de la mitjana espanyola i inverteixen menys que la mitjana espanyola.

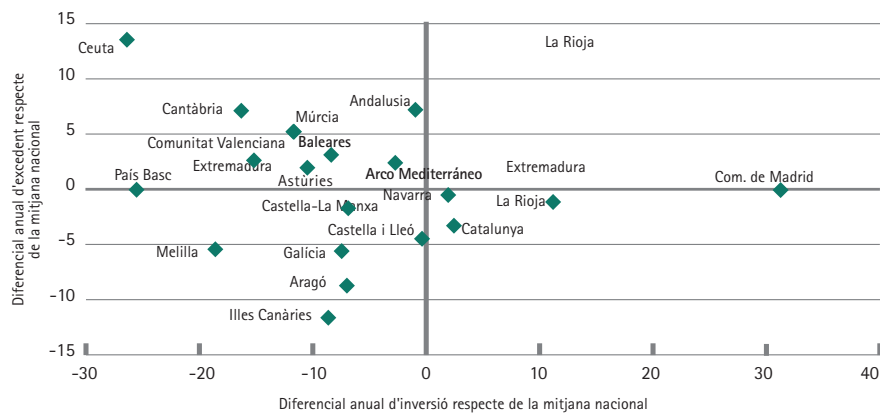
32. Vegeu: *Comportament de la productivitat i la competitivitat a les Illes Balears*. Documents, 1. Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, 2004.

Gràfic I-6
Deflactor del PIB i de l'IPC (Índex general) (1998-2003)

Font: INE, Comptabilitat regional d'Espanya i sèries de l'IPC i elaboració pròpia.

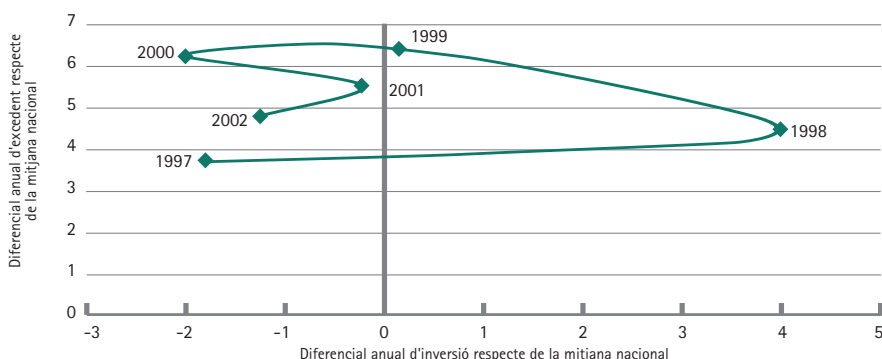
Gràfic I-7
Distribució dels excedents en relació amb la inversió privada (1998-2002)

Font: FUNCAS, Balance económico regional (autonomías y provincias) años 1995 a 2002, i elaboració pròpia.

Gràfic I-8

Comportament dels excedents en relació amb la inversió (Illes Balears, 1997-2002)

Font: FUNCAS, *Balance económico regional (autonomías y provincias) años 1995 a 2002*, i elaboració pròpia.

L'explicació d'aquest fet, que no és altra que l'empitjorament de les expectatives empresarials (els *animal spirits*), la trobem en el gràfic I-8, en què s'ha representat l'evolució de les Illes Balears des del 1997 fins a l'any 2002 en el seguiment dels diferencials que presenten els excedents bruts i les taxes d'inversió privada en relació amb la mitjana de l'Estat. S'observa la fase alcista de creixement diferencial dels excedents al llarg del període 1997-2002, que permet mantenir el creixement diferencial de la inversió els anys 1998 i 1999. La baixada d'inversions per sota de la mitjana nacional a partir de l'any 1999 es pot comprovar que no es deu a una baixada significativa del creixement diferencial dels excedents, sinó al canvi de les expectatives empresarials. També és prou significatiu, com el gràfic reflecteix, un agreujament clar d'aquestes expectatives per a l'any 2002 després d'una certa millora el 2001.

4.4.2. L'EVOLUCIÓ DE LA RENDA FAMILIAR BRUTA DISPONIBLE

Les Illes Balears presenten un nivell de vida alt i, en termes de PIB regional per habitant, sembla que aquest fet es confirma, ja que ocupen la quarta plaça, amb un nivell 120, per darrere de Madrid, Navarra i el País Basc. Per comparació a l'any 2002, hem perdut posicions tant en el rànquing (l'any passat les Balears hi ocupaven la segona posició) com en el nivell (l'any 2002 les Illes Balears varen superar en 25,3 punts la mitjana espanyola). (Vegeu el quadre I-17)

Si es té en compte el concepte de renda familiar bruta disponible corregida pel poder de compra, el panorama és menys optimista, ja que es manté la desena posició que es va assolir el 2002, com a resultat -a part del menor creixement econòmic- del fet que les famílies a les Balears reben un volum relatiu menor de transferències corrents sense contrapartida

QUADRE I-17. PRODUCTE REGIONAL BRUT A PREUS DE MERCAT DE 1995 (2003)

	Índex per habitant Espanya=100		
	Any 2003	PIB regional	RFBD (*)
	(milions d'euros)	(mitjana espanyola = 100)	
Aragó	19.500,8	106,48	117,79
Astúries	13.689,6	85,31	90,98
Illes Canàries	24.367,3	87,66	86,39
Cantàbria	7.690,3	94,25	99,52
Castella i Lleó	36.327,2	96,96	109,77
Castella-la Manxa	22.628,7	82,45	95,73
Extremadura	11.835,5	72,49	86,23
Galícia	34.713,2	84,69	94,09
Madrid	105.014,6	125,08	115,71
Navarra	10.531,8	123,75	112,24
País Basc	37.735,3	121,30	115,45
La Rioja	4.902,5	112,78	109,04
Ceuta	993,9	88,51	105,93
Melilla	886,3	85,98	110,40
Arc mediterrani			
Andalusia	86.598,5	75,72	80,50
Catalunya	118.215,2	119,49	111,47
Comunitat Valenciana	66.018,7	100,63	97,93
Múrcia	15.246,3	79,33	79,26
Total de l'arc	286.078,7		
Illes Balears	16.395,8	120,00	102,04
Espanya	633.291,5	100,00	100,00

* Renda familiar bruta disponible corregida pel poder de compra

Font: FUNCAS, *Quaderns d'Informació Econòmica*, núm. 173 (març-abril) i elaboració pròpia.

netes d'impostos procedents de l'Estat.
(Vegeu l'apartat 2 del capítol II)

4.4.3. EL CONSUM, L'ESTALVI I LA CAPACITAT DE FINANÇAMENT

El consum interior (en termes corrents) a les Balears per al quinquenni 1998-2002

presenta un comportament ascendent, amb una taxa màxima de 12,8% l'any 1999. L'any 2002 ha assolit els 12.382,2 milions d'euros (2,06 bilions de pessetes), el 81,5% dels quals correspon al consum privat, i la resta, al consum públic (17,5%). Quant a l'estalvi, s'observa una pèrdua de pes del sector privat en benefici del sector públic, ja que l'any 1998 el

58,2% de l'estalvi total a les Balears corresponia al sector privat, i el 2002 aquesta dada baixa fins al 49,4%. (Vegeu el quadre I-18)

A pesar d'això, el percentatge de formació bruta de capital privat respecte del total augmenta des del 89,8% del 1998 fins al 90,8% del 2002; en altres paraules, el 90,8% dels 4.897,90 milions d'euros (814.942 milions de pessetes) que s'invertiren a les Balears l'aportà el sector privat.

Una causa d'aquest increment important de la inversió privada a les Balears és el gran creixement del sector immobiliari i de la construcció, que durant aquest quinquenni ha representat una seriosa alternativa a les inversions borsàries. (Vegeu l'apartat 3.2.3 de la *Memòria del CES 2002*.)

Quant al sector públic, i pel que fa al consum, en el període 1998-2002 ha crescut un 37,8%; en canvi, l'estalvi ha augmentat un 58,1%. Si s'afegeix a tot això el fet que la inversió en el sector públic ha cres-

QUADRE I-18. BALANÇ ECONÒMIC A LES ILLES BALEARS (1998-2002)

	1998	1999	2000	2001	2002
	(milions d'euros corrents)				
VAB a preus bàsics	13.179,1	14.549,9	15.855,7	16.988,0	17.804,4
Serveis d'intermediació financera	276,3	242,5	264,6	280,3	265,6
PIB a preus bàsics	12.902,8	14.307,4	15.591,1	16.707,7	17.538,8
Impostos indirectes nets	2.178,8	2.573,1	2.790,0	2.853,1	3.100,6
PIB a preus de mercat	15.081,6	16.880,5	18.381,1	19.560,8	20.639,4
Transferències de capital	495,0	485,2	556,5	510,5	1.034,3
Renda interior bruta a preus de mercat	14.586,6	16.395,3	17.824,6	19.050,3	19.605,1
Consum nacional	9.055,9	10.211,6	11.060,9	11.792,7	12.382,2
Consum privat	7.393,9	8.397,9	9.118,8	9.727,5	10.091,8
Consum públic	1.662,0	1.813,7	1.942,1	2.065,2	2.290,4
Estalvi nacional brut	5.530,7	6.183,7	6.763,7	7.257,6	7.222,9
Estalvi privat	3.221,1	3.361,9	3.593,8	3.818,9	3.570,5
Estalvi públic	2.309,6	2.821,8	3.169,9	3.438,7	3.652,4
Formació bruta de capital	3.206,9	3.790,8	4.257,5	4.473,1	4.897,9
Inversió privada	2.878,7	3.430,5	3.881,6	4.064,1	4.448,4
Inversió pública	328,2	360,3	375,9	409,0	449,5
Capacitat (+) / necessitat de finançament (-)	2.323,8	2.392,9	2.506,2	2.784,5	2.325,0
Sector privat	342,4	-68,6	-287,8	-245,2	-877,9
Sector públic	1.981,4	2.461,5	2.794,0	3.029,7	3.202,9

Fonts: FUNCAS, *Balance económico regional (autonomías y provincias) años 1995 a 2002*, i elaboració pròpia.

cut en el mateix període un 36,9%, es justifica que es produeixi una capacitat de finançament per part del sector públic, que ha augmentat en el mateix període (1998-2002) un 61,65%, de manera que se situa l'any 2002 en els 3.202,90 milions d'euros corrents (532.917 milions de pessetes corrents), enfront de la necessitat de finançament del sector privat, en els - 877,9 milions d'euros corrents (146.070,3 milions de pessetes corrents), la qual cosa col·loca les Balears amb una capacitat de finançament global (pública més privada) de 2.325 milions d'euros (386.847,5 milions de pessetes).³³

Amb això, les Balears se sumen a les sis comunitats autònomes que durant l'any 2002 varen tenir una aportació positiva de

finançament respecte de la resta de l'Estat, si bé en el cas de les Balears, això en termes del PIB representa un màxim superior al 13,3%. La resta de comunitats se situen per sota del 10%, tret de Navarra, que se situa en el 10,5%. (Vegeu el quadre I-19)

Aquestes dades són corroborades per la publicació de la Fundació BBVA, en què es pot comprovar que les Balears són la comunitat autònoma que presenta la pitjor balança fiscal d'entre les comunitats autònomes que aporten recursos a la resta de l'Estat, que són, en termes relatius i per ordre d'importància: Illes Balears, Madrid, Catalunya, Comunitat Valenciana, País Basc, La Rioja, Aragó i Navarra.³⁴ (Vegeu el quadre I-20)

**QUADRE I-19. CAPACITAT (+) / NECESSITAT (-)
DE FINANÇAMENT REGIONAL (2001-2002)**

	2001				2002			
	S. privat	S. públic	Total	% del PIB	S. privat	S. públic	Total	% del PIB
	(milions d'euros)				(milions d'euros)			
Illes Balears	-245,2	3.029,7	2.784,5	16,7	-877,9	3.202,9	2.325,0	13,3
Navarra	952,8	88,5	1.041,3	9,6	1.154,7	92,5	1.247,2	10,5
Catalunya	-67,5	11.323,2	11.255,7	9,3	-1.742,3	11.623,6	9.881,3	7,6
País Basc	1.585,7	1.007,3	2.593,0	6,7	1.502,8	1.153,0	2.655,8	6,3
Madrid	-6.969,0	11.862,1	4.893,1	4,5	-6.680,1	11.946,6	5.266,5	4,5
La Rioja	147,3	44,5	191,8	3,8	132,4	47,9	180,3	3,4
C.Valenciana	-121,5	2.562,5	2.441,0	3,7	-1.218,6	2.544,7	1.326,1	1,8

Font: FUNCAS, *Balance económico regional (autonomías y provincias) años 1995 a 2002*.

33. En termes agregats, la capacitat de finançament s'ha d'entendre com el sobrant d'estalvi que, en no ser utilitzat per l'economia regional per finançar noves inversions, s'ha canalitzat cap a l'exterior. Com es demostra, aquest sobrant d'estalvi net és exclusivament públic i tradueix la manca relativa d'inversions públiques de l'Estat a les Balears.

34. Vegeu: Julio Alcaide Inchausti, *Evolución Económica de las regiones y provincias españolas en el siglo XX*, Fundació BBVA, 2003. Es pot ampliar aquest tema amb: «Las balanzas fiscales en España», *Papeles de Economía Española*, 99, 2004.

QUADRE I-20. BALANCES FISCALS: ANY 2000

	Ingressos públics	Despesa pública corrent	Estalvi públic	Despesa de capital públic	Capacitat o necessitat de finançament Milions de pessetes	Percentatge sobre la renda bruta
Aragó	1.306.446	1.155.850	150.596	133.159	17.437	0,49
Illes Balears	1.213.586	686.159	527.427	64.075	463.352	15,96
Catalunya	7.848.827	5.738.603	2.110.224	440.490	1.669.734	7,87
Com. Valenciana	3.814.715	3.139.454	675.261	355.267	319.994	2,88
Com de Madrid	7.037.113	4.941.448	2.095.665	348.995	1.746.670	9,40
Navarra	599.888	529.107	70.781	68.734	2.047	0,13
País Basc	2.484.609	2.170.173	314.436	200.196	114.240	1,66
La Rioja	267.881	241.326	26.555	20.931	5.624	0,67

Font: Julio Alcaide Inchausti, Evolución económica de las regiones y provincias españolas en el siglo XX, Fundación BBVA, 2003.

SECTOR PRIMARI

RESUM

Segons les dades de la Conselleria d'Agricultura i Pesca, el sector primari ha gaudit el 2003 d'una producció final de 396,9 milions d'euros, un 89,50% dels quals correspon al subsector agroromader; un 5,51%, al subsector forestal, i la resta, un 4,99%, al subsector pesquer. Pel que fa al VAB al cost dels factors, la quantia que s'asolí fou de 326,08 milions d'euros, quantitat que representa un increment global en relació amb l'any 2002. Aquest fet és el resultat de les aportacions dels diferents subsectors, que han sofert, el 2003, una variació distinta tant en la intensitat com en el signe. Mentre el subsector agrari experimenta una evolució positiva de prop del 2,3%, el subsector pesquer cau de manera significativa fins a un índex del -11,6%. Els trets principals de la situació del sector agrari l'any 2003 es poden resumir en els punts següents:

a) S'ha produït una significativa reducció de l'ocupació respecte del 2002, la qual implica una pèrdua de 832 treballadors, i afecta molt especialment el descens d'afiliats al règim general i d'autònoms de l'agricultura i la ramaderia.

b) La meteorologia (les gelades, les pluges, els vents i les altes temperatures) va afectar al llarg de l'any els diferents cultius, que varen veure reduïdes les collites, fet que va incidir en la valoració econòmica de la producció.

c) En l'àmbit de les activitats agrícoles, cal assenyalar que la producció agrícola final experimenta un increment superior al 5%. La contribució econòmica apareix de manera majoritària lligada a la producció d'hortalisses, que ocupen una superfície del 3,86% i aporten el 74,88% de la valoració econòmica.

d) Entre les activitats ramaderes, el pes de la producció de la carn és el tret més significatiu, ja que representa el 55,48% de la producció, aspecte que es complementa amb l'aportació del 23,37% de la producció de llet, i del 19,9 de la producció d'ous.

e) Les Illes Balears gaudeixen d'un subsector forestal en què destaca la baixa rendibilitat dels productes primaris, ja que la producció de fusta i de llenya és poc significativa respecte de la producció final forestal.

f) El subsector pesquer és l'únic que presenta una variació de caire negatiu amb relació al 2002. Aquesta disminució de l'aportació de la pesca s'ha de relacionar bàsicament amb la disminució del volum de pesca dels peixos, dels mol·luscos i dels crustacis.

5.1.

INTRODUCCIÓ

L'objectiu d'aquest apartat és analitzar el marc estructural del sector primari de manera conjunta i, a continuació, aprofundir en les dinàmiques dels diferents subsectors que el conformen (l'agroromader, el forestal i el pesquer). Per tant, de primer es farà referència a les dades principals del sector, considerat en conjunt, així com als recursos humans que hi treballen i a altres aspectes necessaris per fer una senzilla avaluació de la dinàmica del sector. Tot seguit s'hi aprofundeix i s'aporten els trets més significatius de cadascun dels distints subsectors que s'inclouen tradicionalment en el sector primari. Pel estudiar-los, s'han emprat distintes informacions estadístiques, que, majoritàriament, ha facilitat la Secció d'Estadística de la Conselleria d'Agricultura i Pesca, si bé altres provenen de l'Institut Nacional d'Estadística (INE), de l'Institut Balear d'Estadística (IBAE) i del Servei d'Ocupació de les Illes Balears (SOIB).

Segons les dades de la Secció d'Estadística de la Conselleria d'Agricultura i Pesca relatives a l'any 2003, el sector primari ha registrat un VAB al cost dels factors de 326,08 milions d'euros*. El 88,42% d'a-

* Crida l'atenció la diferent estimació feta per la Direcció General d'Economia, que dona un valor del VAB del sector primari a preus corrents de 232 milions d'euros. (Vegeu l'apartat 4.2.1)

questa xifra correspon al subsector agrari (l'agricultura i la ramaderia), que supera els 288 milions d'euros, mentre que el 6,59% es deu a l'explotació forestal i el 4,99%, al VAB del sector pesquer. (Vegeu el quadre I-21 i el gràfic I-9)

Les variacions reals interanuals d'aquestes macromagnituds en mostren que el sector agrari experimenta una evolució positiva al voltant del 3,20%, mentre que el subsector pesquer registra un important decreixement del -13,12%. El seu VAB és, fins i tot, superat per l'aportació del sub-

sector forestal, del qual no disposam de dades de referència respecte del 2002 com a conseqüència de la important caiguda d'arbres que provocaren els temporals del novembre del 2001.

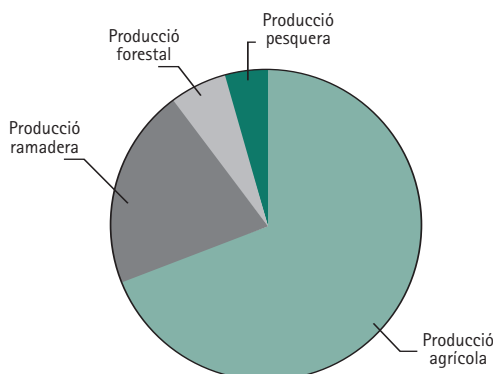
El pressupost de la Conselleria d'Agricultura i Pesca per a l'any 2003 fou de 59,22 milions d'euros, xifra que representa un increment del 7,44% respecte de l'any anterior, que fou de 55,21 milions d'euros. Per departaments, destaca l'important pes de les partides controlades per la Direcció General

QUADRE I-21. MACROMAGNITUDS ECONÒMIQUES DE LES ACTIVITATS PRIMÀRIES DE LES ILLES BALEARS (2002-2003)

Subsector	VAB a cost dels factors (euros)
Agrari	288.332.601,14
Forestal	21.479.731,46
Pesquer	16.269.554,52
Total	326.081.887,12

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

Gràfic I-9
Composició de la producció final del sector primari de les Illes Balears (2003)

Font: Elaboració pròpia.

d'Agricultura, que, amb 28,05 milions d'euros, concentra el 47,29% del total del pressupost de la Conselleria. Aquesta quantia representa un increment del 7,14%. Per volum econòmic, el segon lloc l'ocupa l'assignació a la Direcció General de Desenvolupament Rural, que fou de 16,46 milions d'euros, dades que representen el 27,75% del total, si bé aquesta quantitat és més reduïda que la que es va obtenir l'any 2002, que fou de 18,39 milions d'euros. Els 9,50 milions assignats a la Secretaria General Tècnica representen el 16,02%, i al mateix temps un increment del 85,90% amb relació al 2002. Finalment, la Direcció General de Pesca tenia assignats 5,30 milions d'euros, que representaven el 8,94% del total del pressupost de la Conselleria, xifra que també representa una lleugera reducció del volum en relació amb l'any 2002.

Pel que fa a la distribució del pressupost per programes, destaquen, en ordre d'importància, les quantitats assignades als programes del foment del sector agrícola de les Illes Balears, que, amb un lleuger augment en relació amb l'any anterior, gairebé concentra una quarta part del total del pressupost de la Conselleria. (Vegeu el quadre I-22)

Concretament, per al desenvolupament de les zones rurals al llarg de l'exercici 2003 la Concelleria d'Agricultura i Pesca ha comptabilitzat una despesa de 9,4 milions d'euros (4,6 milions a càrrec del FEOGA-ORIENTACIÓ, 1,1 milions procedents del Ministeri d'Agricultura i Pesca i 3,7 milions són fons procedents dels pressuposts de la CAIB). Pel FEOGA-GARANTIA s'han comptabilitzat 15 milions d'euros i pel programa IFOP 2000-2006 s'han gestionat 2,4 milions d'euros (0,84 milions procedents de la Unió

QUADRE I-22. PRESSUPOST DE LA CONSELLERIA D'AGRICULTURA I PESCA, PER PROGRAMES (2003)

Programa	euros	% del pressupost total
Fons de rehabilitació d'espais turístics	2.932.939,12	4,94
Infraestructures agràries de les zones rurals	2.325.621,88	3,92
Direcció i serveis generals d'agricultura, ramaderia i pesca	6.572.605,96	11,08
Agricultura, fons FEOGA-GARANTIA	9.190.000,00	15,49
Foment del sector agrícola de les Illes Balears	14.452.264,09	24,37
Pla de desenvolupament del sector agrari	7.239.000,00	12,20
Pla de desenvolupament de les zones rurals	7.839.599,13	13,22
Mesures d'acompanyament CAIB-MAPA-UE	3.465.215,23	5,84
Millora de la productivitat i l'explotació dels recursos pesquers	1.779.467,34	3,00
Ordenació del sector pesquer	228.000,00	0,38
Programa IFOP 2000-2006	3.298.538,70	5,56
Total de la Conselleria	59.323.251,45	100,00

Font: Pressuposts generals de la comunitat autònoma de les Illes Balears, 2003

Europea, 0,48 milions procedents del Ministeri d'Agricultura i Pesca i 1,08 milions procedents dels fons de la CAIB).

En el marc d'aquesta petita introducció, cal assenyalar el fet que, al llarg del 2003, es varen debatre els continguts de la nova política agrària comunitària (PAC). Amb relació a l'impacte directe d'aquesta nova PAC, destaca que a la fi del 2003, en la Conferència Sectorial d'Agricultura -en la qual participen representants del Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació i de les diferents comunitats autònomes de l'Estat espanyol-, es va acordar iniciar l'aplicació de la nova PAC a partir de l'1 de gener del 2006 i que aquesta aplicació sigui feta pels Estats. Després d'un llarg debat, la Unió Europea va decidir permetre als estats i a les regions poder triar, en el marc d'uns marges comuns a tota la Unió Europea, en quin grau i en quin moment s'hi aplicarien les mesures. D'una manera molt sintètica, cal recordar quins són els trets fonamentals que presenta aquesta nova PAC; són els següents:

- a) Desacoblament de les ajudes i prima única.
- b) Reducció de les ajudes directes (modulació).
- c) Condicionalitat de les ajudes.
- d) Revisió de les principals organitzacions comunes de mercat.
- e) Reforçament de les polítiques de desenvolupament rural.
- f) Auditories.

Aquestes importants fites representen començar a aplicar una nova filosofia de la PAC, en la qual destaca una orientació

de la política agrària més esbiaixada al mercat, amb més protecció del medi ambient, de la seguretat alimentària i del benestar dels animals.

També convé recordar que el novembre del 2003 es va presentar el Llibre blanc de l'Agricultura i el Desenvolupament Rural, el qual és patrocinat pel Ministeri d'Agricultura i presenta conclusions, diagnòstics i suggeriments que -com a resultat de l'anàlisi i de les reflexions a l'entorn del sector agrari espanyol dutes a terme al llarg del 2002 i del 2003 (les Jornades Autonòmiques de les Illes Balears es varen fer al gener del 2004)- pretenen enfocar les perspectives de futur del món rural a l'Estat espanyol.

5.2.

ELS RECURSOS HUMANS EN EL SECTOR PRIMARI

La població mitjana activa que treballa en el sector agrari al llarg de l'any 2003, segons les dades de l'enquesta de la població activa (EPA), fou de 8.175 persones, xifra que representa l'1,68% de la població activa de les Illes Balears. L'ocupació el mateix any registra una mitjana de 7.750 treballadors, mentre que l'atur presenta unes xifres mitjanes de prop de 425 aturats. El pes dels ocupats en el sector primari sobre el total d'ocupats de les Illes Balears s'incrementa lleugerament i en representa un 2,00% del total, mentre que els aturats representaren l'1,07% del total. Ambdues variables presenten una variació positiva en relació amb el 2002. Entre els dos anys els ocupats pre-

senten un índex positiu representat per un increment del 5,21%, que duplica amb escreix el percentatge d'increment de la població total ocupada a les Illes Balears, que fou, entre el 2002 i el 2003, del 2,21%.

L'evolució trimestral dels ocupats i dels aturats al llarg del 2003 presenta una variació positiva amb relació al 2002 en els tres darrers trimestres de l'any, mentre que en el primer trimestre l'índex fou negatiu, en

un -12,55%. El comportament de la resta de l'any segueix una tendència creixent en què l'evolució intertrimestral passa del 8,80% (segon/primer trimestre) al 12,75% (tercer/segon trimestre) i al 15,43% (quart/tercer trimestre), xifres que són, llevat la que es va registrar en el primer trimestre, superiors a l'evolució de la variació intertrimestral de l'ocupació global a les Illes Balears al llarg del 2003 (9,94%, 5,01% i -6,83%). (Vegeu el quadre I-23)

QUADRE I-23. MACROMAGNITUDS LABORALS DE LES ACTIVITATS PRIMÀRIES DE LES ILLES BALEARS (2002-2003)

2002	1r trim.	2n trim.	3r trim.	4t trim.
Ocupació				
Activitats primàries	7.493	6.542	7.287	8.140
Total de les Illes Balears	355.567	381.661	402.935	373.344
2003	1r trim.	2n trim.	3r trim.	4t trim.
Ocupació				
Activitats primàries	6.552	7.129	8.038	9.279
Total de les Illes Balears	357.308	392.837	412.543	384.354
Variació 2002-2003 (%)	1r trim.	2n trim.	3r trim.	4t trim.
Activitats primàries	-12,55	8,97	10,31	13,99
Total de les Illes Balears	0,48	2,92	2,38	2,94
2002	1r trim.	2n trim.	3r trim.	4t trim.
Atur				
Activitats primàries	240	270	0	170
Total de les Illes Balears	34.625	27.186	24.463	32.898
2003	1r trim.	2n trim.	3r trim.	4t trim.
Atur				
Activitats primàries	0	0	280	690
Total de les Illes Balears	48.830	39.710	29.430	39.780
Variació 2002-2003 (%)	1r trim.	2n trim.	3r trim.	4t trim.
Activitats primàries	-100	-100	100	305
Total de les Illes Balears	41,02	46,06	20,3	20,91

Font: INE, enquesta de població activa (l'EPA encara es fa sobre cens del 1991 i no sobre cens del 2001), elaboració del SOIB i elaboració pròpia.

L'atur en el sector primari presenta també una evolució singular, amb un important increment al final de l'any 2003. Mentre que en el primer i en el segon trimestre no es registra cap aturat, segons les dades de l'EPA, l'atur s'incrementa de manera considerable en el tercer i en el quart trimestre, i assoleix a la fi de l'any la xifra de 690 aturats, la qual cosa representa un nivell d'atur del 6,92%, encara inferior a la dada global d'aturats de les Illes, la qual, en la mateixa data, fou del 9,37%.

D'altra banda, si analitzam les xifres d'afiliació en els diferents règims de la Seguretat Social referents al 2003 es pot observar una certa coincidència amb les de l'EPA per al final de l'any. El total d'afiliats al sector primari fou, segons la Tresoreria de la Seguretat Social, de 9.635 persones, que representaven el 22,45% del total dels afiliats de les Balears. Aquesta xifra, comparada amb la de l'any anterior, suposa una disminució del volum dels afiliats en el sector primari, que globalment perd 832 treballadors. Això suposa una variació negativa de prop del -7,94% en relació amb el 2002. Aquesta disminució és suportada exclusivament pels afiliats a l'agricultura, a la ramaderia, a la caça i a la pesca en els règims general i d'autònoms de la Seguretat Social. Ambdues tipologies presenten 846 treballadors menys, que no poden ser neutralitzats pels petits increments d'altres tipus de règim o altres branques d'activitat del sector primari.

La pèrdua de 623 afiliats en el règim general de la Seguretat Social s'ha de relacionar amb la finalització de contractes

laborals temporals -molts, d'immigrants- quan baixa la intensitat de les tasques agroramaderes i, per tant, la necessitat de mà d'obra temporal. En el cas dels autònoms, s'ha lligat als efectes de la prejubilació i la jubilació de titulars d'explotacions agràries afectats per les característiques de les estructures per edats dels actius agraris i/o per la situació crítica i/o insegura de l'evolució del camp illenc. Cal recordar el pes de les persones actives en el sector, amb una composició per edats en què, freqüentment, superen els cinquanta anys, tot i tenint en compte la major atenció cap a la millora tècnica de la qualificació dels joves agricultors emprenedors. Aquests aspectes s'haurien d'analitzar d'una manera més profunda per veure l'evolució de les cohorts i els potencial de futura substitució, aspecte que s'hauria de completar amb programes de foment i de formació del jovent.

Altrament, aquesta pèrdua d'afiliats es combina amb un increment del flux migratori dins el sector agrari, senyal que cal millorar la conciliació entre l'oferta i la demanda de treball en aquestes activitats.

La distribució per sexes i per grups d'edats és una variable bàsica per establir un diagnòstic correcte del sector primari per tal de conèixer els trets característics de la mà d'obra per sexes i per edats, el pes de la mà d'obra femenina i la incidència del paper de les ajudes familiars i dels empresaris sense assalariats. La possible tendència de la feminització de les activitats i els diferents perfils d'edats en comparació amb altres sectors econòmics pot donar pautes cap a futu-

res actuacions sobre els recursos humans dedicats a les activitats del sector primari, on la dona pot incrementar la seva participació en les tasques de gestió i administració.

A diferència del que s'ha esmentat anteriorment pel que fa als règims general i d'autònoms, el nombre d'afiliats al règim especial agrari experimenta un lleuger

increment del 0,36% en relació amb el 2002. Les altres branques que integren el sector primari, tot i ser minoritàries, registren petits increments en tots els diferents tipus de règims. Són significatives pels índexs dels increments la pesca i l'aqüicultura i la silvicultura (règims general i d'autònoms), mentre que el nombre d'afiliats al règim especial de la mar es manté. (Vegeu el quadre I-24)

QUADRE I-24. AFILIACIÓ DELS TREBALLADORS DEL SECTOR PRIMARI BALEAR ALS DIFERENTS RÈGIMS LABORALS DE LA SEGURETAT SOCIAL (2002-2003)

	Variació 2002-2003			
	2002	2003	Absoluta	Relativa
Treb. afiliats al règim general de la Seguretat Social				
Total d'agricultura, ramaderia, caça i activitats dels serveis que s'hi relacionen	1.532	909	-623	-40,66
Silvicultura	30	40	10	33,33
Pesca i aquicultura	17	35	18	105,88
Total	1.579	984	-585	-40,66
Treb. afiliats al règim d'autònoms de la Seguretat Social				
Total d'agricultura, ramaderia, caça i activitats dels serveis que s'hi relacionen	1.341	1.080	-261	-19,46
Silvicultura	12	13	1	8,33
Pesca i aquicultura	5	6	1	20
Total	1.358	1.099	-259	-19,07
Treb. afiliats al règim especial agrari				
Total de treballadors	5.248	5.267	19	0,36
Treb. afiliats al règim especial de la mar				
Total de treballadors	2.282	2.285	3	0,13
Total d'afiliats del sector primari	10.467	9.635	-832	-7,94

Font: Servei d'Ocupació de les Illes Balears (SOIB) i Tresoreria General de la Seguretat Social (la Tresoreria canvià el 2003 de la CNAE-74 a la CNAE-93).

5.3.

EL SUBSECTOR AGRARI

En aquest subapartat analitzam els trets generals del subsector, les activitats agrícoles i les activitats ramaderes.

5.3.1. ELS TRETOS GENERALS

El subsector agroramader de les Illes Balears -que inclou les activitats agrícoles i ramaderes- registrà el 2003 una producció final agrària de 355,23 milions d'euros. Així mateix, el valor afegit brut (VAB) als preus del mercat assolí la quantia de 236,62 milions d'euros. Ambdues variables presenten, doncs, un increment positiu en relació amb el 2002, al voltant del 6,86%. Totes les altres variables que són emprades per avaluar la valoració econòmica de la producció agrària presenten també increments, tret de les subvencions que, amb 52,5 milions d'euros, baixen un -10,56% en relació amb l'any anterior.

El comportament de la variable econòmica esmentada és, per tant, part de la causa per la qual la renda agrària de les Balears del 2003 no ha experimentat una pujada positiva major. La renda agrària es va situar, el 2003, en 255,33 milions d'euros, que representen una variació positiva respecte del 2002 del 2,74%. Les subvencions, que l'any 2002 representaren gairebé el 23,63% de la renda agrària, disminueixen el pes a un 20,73%. Un altre element que ha influït també en el comportament de la renda agrària són les despeses de fora del sec-

tor (les llavors, els pinsos, els fertilitzants, l'energia, els lubricants, les reparacions...), que s'encareixen un 6,86% en relació amb l'any anterior, augment que també incideix en la quantia final de la renda agrària. Quant al VAB al cost dels factors, fou de 288,33 milions d'euros, cosa que representa un augment del 2,3% en relació amb l'any anterior. (Vegeu el quadre I-25)

Amb referència a la maquinària agrària inscrita a les Illes Balears al llarg del 2003, es pot observar que ha continuat el procés de millora tècnica iniciat els darrers anys. Aquesta circumstància es constata amb l'increment de 462 unitats respecte del 2002. La xifra assolida continua representant una millora ja que ha augmentat la potència total de la maquinària, si bé una anàlisi més acurada per tipus ens mostra que s'ha mantingut i, fins i tot, s'ha reduït la potència mitjana per unitat, però, també, aquest fet es dona per una millor adequació a les necessitats de la feina i per tant, per una assignació més eficient dels recursos productius. El cas més clar d'aquesta reducció correspon a la tipologia dels tractors amb rodes; si bé és la que ha augmentat més en el nombre d'unitats, la potència mitjana d'aquesta tipologia ha disminuït en gairebé 9 cavalls de vapor (CV) per unitat. Aquest fet s'ha de relacionar amb la compra i/o la utilització de maquinària més petita i, per tant, amb menys potència individual. En total, es varen registrar 480 noves altes de tractors amb rodes, si bé també fou aquesta tipologia la que presenta un nombre major de baixes, les quals, el 2003, foren de 31 unitats. (Vegeu el quadre I-26)

QUADRE I-25. VALORACIÓ ECONÒMICA DE LA PRODUCCIÓ AGRÀRIA DE LES ILLES BALEARS (2003)

	Euros corrents	Euros constants de 2002	% Variació 2002-2003
Producció agrària final	355.239.588,68	351.520.248,62	5,74
Despeses fora del sector*	118.614.143,42	117.372.259,49	5,74
VAB als preus del mercat	236.625.445,26	234.147.989,13	5,74
Subvencions	52.523.851,70	52.523.851,70	-10,56
Impostos lligats a la producció*	816.695,81	808.145,05	5,69
VAB al cost dels factors	288.332.601,14	285.863.695,77	2,31
Amortitzacions*	33.001.757,79	32.656.231,10	5,74
Renda agrària	255.330.843,35	253.207.464,68	1,89

* Estimació realitzada a partir de les consultes a especialistes del sector.

Font: Conselleria d'agricultura i Pesca.

QUADRE I-26. MAQUINÀRIA AGRÀRIA A LES ILLES BALEARS (2002-2003)

	Parc en data 31/12/2002			Parc en data 31/12/2003		
	Unitats	Potència (CV)	CV/unitat	Unitats	Potència (CV)	CV/unitat
Tractors						
Amb cadenes	107	5.261	49,2	108	5.350	49,5
Amb rodes	18.114	825.952	45,6	18.563	850.104	45,8
Total de tractors	18.221	831.213	45,6	18.671	855.454	45,8
Motocultors i motomàquines	7.462	105.171	14,1	7.463	10.173	1,4
Màquines de recol·lecció						
De cereals	435	31.883	73,3	445	33.132	74,45
De farratges	1	238	238	2	548	274,0
D'altres	1	59	59	1	59	59,0
Equips de càrrega	63	2.829	44,9	63	2.829	44,9
Tractocarros	2	23	11,5	2	23	11,5
Altes de maquinària agrària						
	Altes de l'any 2002			Altes de l'any 2003		
	Unitats	Potència (CV)	CV/unitat	Unitats	Potència (CV)	CV/unitat
Tractors						
Amb cadenes	1	89	89	1	89	89
Amb rodes	518	30.575	59	480	25.545	53,21
Total de tractors	519	30.664	59	481	25.634	53,29

Continua.

QUADRE I-26. MAQUINÀRIA AGRÀRIA A LES ILLES BALEARS (2002-2003)

Altes de maquinària agrària	Altes de l'any 2002			Altes de l'any 2003		
	Unitats	Potència (CV)	CV/unitat	Unitats	Potència (CV)	CV/unitat
Motocultors i motomàquines	4	43	10,75	2	20	10
Màquines de recol·lecció						
De cereals	16	1.897	118,56	11	1.319	119,9
De farratges	1	238	238	1	310	310
D'altres	1	59	59			
Equips de càrrega						
Tractocarros						
Baixes de maquinària agrària	Baixes de l'any 2002			Baixes de l'any 2003		
	Unitats	Potència (CV)	CV/unitat	Unitats	Potència (CV)	CV/unitat
Tractors						
Amb cadenes						
Amb rodes	37	1.743	47,1	31	1.393	44,93
Total de tractors	37	1.743	47,1	31	1.393	44,93
Motocultors i motomàquines	1	12	12	1	18	18
Màquines de recol·lecció						
De cereals	1	105	105	1	70	70
De farratges						
D'altres						
Equips de càrrega						
Tractocarros						

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

Un altre indicador del procés innovador és l'avanç de determinades tipologies de regadiu i de la superfície d'hivernacles. Segons l'enquesta sobre superfícies i rendiments de cultius del 2003 feta pel Ministeri d'Agricultura, a les Illes hi havia 18.742 hectàrees dedicades al conreu de regadiu. Cal assenyalar que el 17,95% d'aquesta superfície eren extensions d'hivernacle, cosa que pot significar una introducció progressiva de noves tècniques de cultiu lligades a una agricultura

més tecnificada i desenvolupada des de perspectives empresarials. Quant al tipus de regadiu, s'ha de destacar l'avanç de l'aspersió i del regatge gota a gota, si bé encara són importants les extensions de regadiu amb sistemes de reg tradicionals, amb els quals es podria estalviar una quantitat d'aigua important. (Vegeu el quadre I-27)

Finalment, com un element indicador de la introducció de noves activitats no agrà-

**QUADRE I-27. DISTRIBUCIÓ DE LES TERRES DE REGADIU O D'HIVERNACLES
PER TIPUS DE REGATGE A LES ILLES BALEARS (2003)**

Tipus de regatge	Nre. d'hectàrees	% del total
Gravetat	870	4,64
Aspersió	2.724	14,53
Automotriu	2.479	13,23
Localitzat	6.685	35,67
Altres	103	0,55
Superfície en hivernacle	3.364	17,95
Sense informació	2.517	13,43
Total de regatge	18.742	100,00

Font: enquesta sobre superfícies i rendiments de cultius 2003, MAPA

ries en el món rural, destaca la presència, el comportament i l'evolució dels agroturismes. Aquesta activitat de recreació i/o turisme és valorada de manera significativa en el marc de les estratègies de dinamització del món rural per part de les polítiques de desenvolupament rural que s'han establert en les diferents etapes de la política agrària comunitària. Són polítiques de tipus horitzontal, que en el cas de Balears no suposen una millora significativa per a les explotacions agràries, però sí que suposen un incentiu important per tal de diversificar l'oferta turística. Els darrers anys es pot observar que s'han implantat de manera progressiva, fins a assolir el 2003 la quantitat de 137 establiments, amb una capacitat global

de 2.577 places. (Vegeu el quadre 28.) Aquesta dada d'allotjaments d'agroturisme representa el 5,32% del total dels establiments turístics de les Balears, però, pel que fa a la capacitat en nombre de places, només tenen un magre pes de 0,41% del total de les places legals turístiques que s'han registrat a les Illes Balears el 2003. El nombre d'establiments i la capacitat que tenen representen un increment del 22,32% i del 32,9%, respectivament, respecte del 2002. Els increments interanuals dels darrers anys han estat quasi sempre superiors als creixements globals del nombre d'establiments i a la seva capacitat referida al total de les Balears. (Vegeu el gràfic I-10)

QUADRE I-28. EVOLUCIÓ DE L'OFERTA D'AGROTURISMES A LES ILLES BALEARS (1994-2003)

Establiments	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Agroturismes	47	50	56	61	72	85	98	112	112	137
Allotjaments turístics	2.347	2.355	2.370	2.377	2.423	2.464	2.485	2.457	2.529	2.577

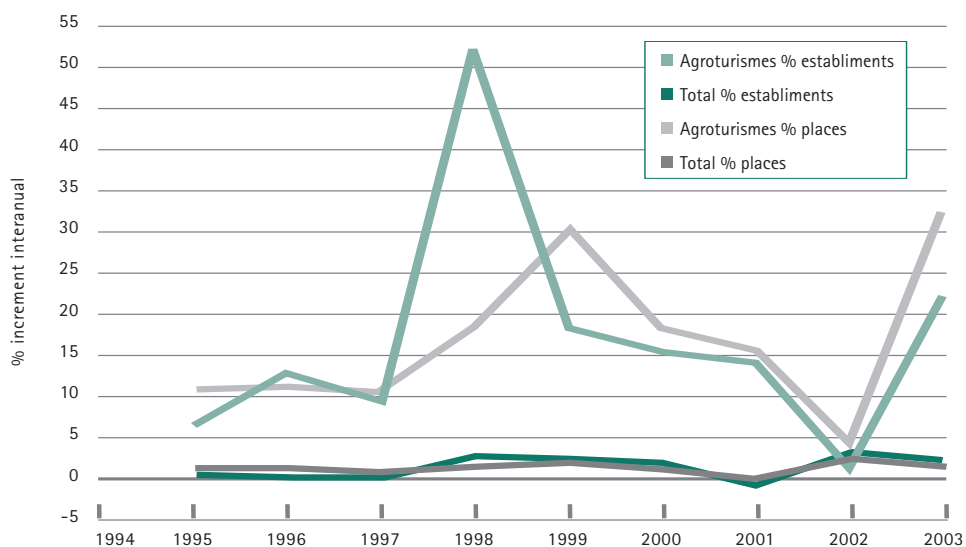
Continua

QUADRE I-28. EVOLUCIÓ DE L'OFERTA D'AGROTURISMES A LES ILLES BALEARS (1994-2003)

Places	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Agroturismes	442	489	542	599	711	927	1.094	1.264	1.313	1.745
Allotjaments turístics	381.078	384.953	388.510	393.850	398.687	405.052	407.336	405.834	413.519	418.815
Establiments:										
increment (%)	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Agroturismes	—	6,38	12,00	8,93	18,03	18,06	15,29	14,29	0,00	22,32
Allotjaments turístics	—	0,34	0,63	0,29	1,93	1,69	0,85	-1,13	2,93	1,89
Places:										
increment (%)	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Agroturismes	—	10,63	10,84	10,52	18,70	30,38	18,01	15,54	3,88	32,90
Allotjaments turístics	—	1,02	0,92	1,01	1,23	1,60	0,56	-0,37	1,89	1,28

Fonts: Conselleria de Turisme.

Gràfic I-10
Incrementos interanuals de l'oferta d'agroturismes a les Illes Balears (1994-2003)

Font: Elaboració pròpia.

5.3.2. LES ACTIVITATS AGRÍCOLES

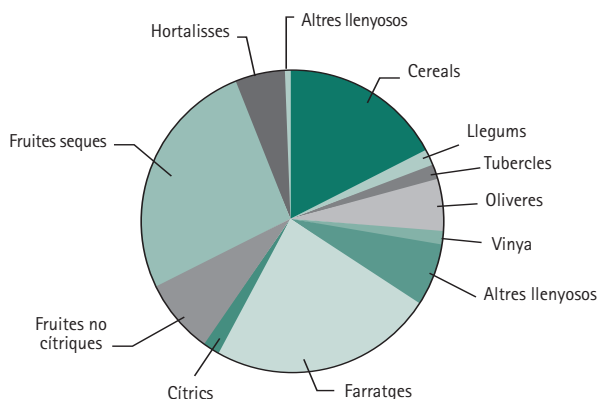
La superfície agrícola en producció que han ocupat els diferents cultius el 2003 és de 223.258 hectàrees, xifra que representa aproximadament el 44,52% del territori de les Illes Balears. Aquesta extensió que s'ha posat en producció representa una reducció de 3.577 hectàrees en relació amb la superfície en producció de l'any 2002.

Amb relació a la distribució de les superfícies ocupades, destaquen els cultius agrupats en la tipologia de les fruites seques, que ocupen el 28,69%, seguits pels farratges, amb el 26,29%, i els cereals, amb el 20,36%. Aquestes tres grans agrupacions són definitòries dels principals trets característics que dominen en l'estructura territorial agrària, ja que, en conjunt, tenen una extensió que s'estén sobre el 75,34% de la superfície agrícola que s'ha posat en producció l'any 2003. De totes maneres, cal assenyalar que aquests tres grups de

conreus perden extensió en relació amb el 2002. (Vegeu el gràfic I-11)

Pel que fa a les produccions agrícoles en tones que s'han assolit el 2003, destaquem la quantia de la producció final agrícola, que fou d'1.234.188 tones, que impliquen que la producció total en euros sigui de 340,26 milions d'euros, quantitat que és molt semblant a la del 2002, i que només representa un lleuger increment del 0,24%. Així mateix, l'autoconsum fou valorat en 73.418,73 tones i 68,15 milions d'euros, la qual cosa representa una reducció respecte de l'any anterior al voltant del -15,76%. Aquesta circumstància permet que augmenti la valoració de la producció final agrícola, que assoleix els 272,10 milions d'euros, que representen el 76,60% de la producció final agrària. Per tant, el volum assolit el 2003 representa una variació positiva del 5,25% amb relació a l'any anterior. Per grups de cultius, els més productius foren les hortalisses, que,

Gràfic I-11
Distribució dels conreus segons les superfícies ocupades, Illes Balears (2003)

Font: Elaboració pròpia.

amb una extensió de tan sols el 3,86% de la superfície de producció, aporten 203,76 milions d'euros a la producció final, xifra que en representa quasi tres quartes parts del total (el 74,88%). Hi destaquen, per l'alta rendibilitat, les produccions de pebres (47,89 milions d'euros), de tomàtigs (30,49 milions d'euros), de fraules i fraulots, de melons, de síndries i de colfloris. També són destacables les produccions de fruites tant cítriques com no cítriques i els tubercles, en què s'ha de subratllar la producció de la patata, que aporta 18.94 milions d'euros, amb una superfície que només representa l'1,38 de l'extensió agrícola en producció l'any 2003.

Pel que fa als ingressos econòmics per hectàrea en producció, destaquen per les elevades productivitats els cultius de les flors. Entre aquestes, les roses, amb una productivitat de 911.282 euros per hectàrea, i els clavells, amb 720.201,85 euros per hectàrea. En el grup de les hortalisses, destaca el cultiu dels xampinyons, amb 330.852 euros per hectàrea. Altres conreus que superen els 50.000 euros per hectàrea són els alls, les fraules i els fraulots, i els naps. (Vegeu el quadre I-29)

L'anàlisi de les variacions de la producció agrícola en preus constants del 2002 ens mostra que el 2003 la gran majoria de grups de cultius presenten una regressió respecte de l'any 2002. Només els cereals, els cultius industrials i les hortalisses registren dinàmiques positives. L'índex positiu més elevat correspon als conreus industrials, evolució lligada quasi totalment a la producció de cacauets. En segon lloc, quant a les intensitats, es troben els cereals amb un increment positiu del 19,63%, en què destaca l'evolució positiva del blat

(85,81%) i del blat de les índies (44,55%), mentre que es registren dades negatives importants en el cas del sègol i l'ordi. D'altra banda, les hortalisses presenten un increment del 9,50%, i destaquen les evolucions positives de les bledes, les fraules i els fraulots, i els pebres. Pel que fa a les variacions negatives, la major baixada correspon a les fruites seques, amb un 75,88%, descens en què té un paper decisiu la producció de l'ametlla. El segon lloc l'ocupen les olives, amb un retrocés del 51,93%, seguides pel raïm, que registra una variació negativa del 46,73%. (Vegeu el quadre I-30)

Les fluctuacions esmentades en les produccions agrícoles finals s'han de relacionar bàsicament amb la incidència de diferents factors, entre els quals destaquen, ateses les característiques de la producció agrícola, els elements climatològics.

Així mateix, el volum de fruites que, al llarg de l'any 2003, s'han comercialitzat a través de Mercapalma fou de 62.494 tones, xifra que representa un increment del 3,23 cent respecte de l'exercici del 2002. (Vegeu el quadre I-31)

D'altra banda, cal assenyalar que el 2003 Mercapalma també va comercialitzar 96.195,21 tones d'hortalisses, xifra que representa un increment del 24,70% respecte de l'any 2002. De manera semblant al cas de les fruites, gairebé el 99,96% del total procedeix de distints indrets de l'Estat espanyol. Igualment s'ha de destacar l'important increment de les quantitats comercialitzades procedents de les Illes Balears que, en matèria d'hortalisses, representaren el 72,66% del total absolut. (Vegeu el quadre I-32)

QUADRE I-29. PRODUCCIONS AGRÍCOLES (2003)

	Superfície en producció (ha)	Producció (t)	Producció total (euros)	Autoconsum (t)	Autoconsum (euros)	Producció final (euros)	Rendiment (t/ha)	Rendiment (euros/ha)
Cereals	45.471	74.207	13.405.831,76	21.554,00	4.393.048,11	9.012.783,65	1,63	289,54
Llegums	2.964	3.495	1.011.768,28	1.158,00	330.579,69	681.188,58	1,17	662,58
Tubercles	3.160	66.360	25.916.970,54	13.433,00	5.117.276,23	20.799.694,31	21,00	10.590,26
Cultius industrials	317	633	396.723,12	582,00	349.854,00	46.869,12	1,99	1.251,49
Olives	9.676	444	592.406,87	372,00	331.414,80	260.992,07	0,04	64,50
Raim	2.388	9.394	8.760.591,98	9.196,00	8.524.793,30	235.798,68	3,93	5.066,50
Altres cultius llenyosos	14.602	17.256	4.493.042,60	1.425,00	370.056,30	4.122.986,30	1,18	—
Farratges	58.706	760.318	22.919.271,70	731.525,00	22.919.272,11	—	12,95	388,30
Cítrics	2.536	18.267	6.287.198,51	—	—	6.287.198,51	7,20	—
Fruïtes no cítriques	10.687	35.105	43.983.481,18	16.572,00	35.026.950,99	8.956.530,19	3,28	7,35
Fruïtes seques	64.072	3.057	2.218.224,90	444,00	815.751,80	1.602.473,11	0,04	212,20
Hortalisses	8.634	215.096	216.860.292,87	8.683,00	13.094.710,10	203.765.582,78	24,91	26.252,25
Vins (en euros/litre l hl)	—	25.261	14.021.950,00	—	—	14.021.950,00	—	—
Olis	—	80	338.196,00	—	—	338.196,00	—	—
Flors (en euros/100 dotzenes i milers d'unitats)	45	5.215	1.973.728,17	—	—	1.973.728,17	115,88	—
Total del sector agrícola	223.258	1.234.188	363.179.678	804.944	91.273.707	272.105.971	195	44.785

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

QUADRE I-30. VARIACIÓ DE LA PRODUCCIÓ AGRÍCOLA A PREUS CONSTANTS DE 2002 (2002-2003)

	Producció final (euros corrents)	Producció final (euros constants de 2002)	Variació de la producc. final 2002-2003 (%)
Cereals	13.376.891,00	8.996.429,30	19,63
Llegums	1.013.886,94	682.111,66	-15,53
Tubercles	26.205.060,00	21.022.825,80	-15,97
Cultius industrials	199.322,00	45.504,00	68,53
Olives	445.601,05	123.821,05	-51,93
Raïm	8.554.804,72	278.306,36	-46,73
Altres cultius llenyosos	4.383.383,91	4.004.006,31	-0,18
Farratges	22.275.024,71	4.272.691,81	—
Cítrics	7.811.894,64	7.811.894,64	-10,03
Fruïtes no cítriques	38.191.030,82	6.954.096,93	-26,68
Fruïtes seques	2.237.268,15	1.635.245,85	-75,88
Hortalisses	201.552.841,27	191.073.798,81	9,50
Vins (en euros/litre l hl)	14.021.950,00	14.021.950,00	-24,25
Olis	352.376,00	352.376,00	-33,33
Flors (en euros/100 dotzenes i milers d'unitats)	1.754.071,95	1.754.071,95	-4,78
Total del sector agrícola	342.355.407,16	263.029.132,48	—

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

QUADRE I-31. ORIGEN DE LA FRUITA COMERCIALIZADA A MERCAPALMA (2002-2003)

Fruites Estat/regió	2002		2003		Var. 2002- 2003 %
	Tones	% comer- cialització	Tones	% comer- cialització	
Illes Balears	18.127,67	29,71	22.851,49	36,28	26,05
Alacant	0,00	0,00	29,50	0,04	100,00
Almeria	2.580,38	4,23	2.568,13	4,07	-0,47
Barcelona	7.662,71	12,56	10.651,86	16,90	39,00
Ciudad Real	335,00	0,55	64,50	0,10	-80,74
Conca	—	0,00	18,50	0,02	100,00
Girona	44,00	0,07	0,00	0,00	-100,00
Granada	537,85	0,88	182,50	0,28	-66,06
Huelva	185,00	0,30	170,00	0,26	-8,10
Oscà	20,00	0,03	0,00	0,00	-100,00
Lleida	6.469,96	10,60	4.305,40	6,83	-33,45
Màlaga	—	0,00	24,00	0,04	100,00
Múrcia	2.042,29	3,35	1.429,89	2,27	-29,98
Las Palmas de Gran Canària	1.497,00	2,45	504,00	0,80	-66,33
Pontevedra	23,00	0,04	0,00	0,00	-100,00
Santa Cruz de Tenerife	1.712,40	2,81	2.556,00	4,05	49,29
Tarragona	20,00	0,03	0,00	0,00	-100,00
València	19.563,58	32,06	16.841,31	26,73	-13,91
Saragossa	23,00	0,04	247,70	0,39	76,95
Resta de l'Estat espanyol	42.716,17	70,00	39.550,79	62,78	-7,40
Total de l'Estat espanyol	60.843,84	99,71	62.402,28	99,06	2,56
Argentina	12,00	0,02	0,00	0,00	-100,00
República de Sud-àfrica	40,00	0,07	0,00	0,00	-100,00
França	126,00	0,20	591,77	0,94	69,65
Total dels altres estats	178,00	0,29	591,77	0,94	32,45
Total de la fruita comercialitzada	61.021,84	100,00	62.994,05	100,00	3,23

Font: Mercapalma, SA i elaboració pròpia.

QUADRE I-32. ORIGEN DE LES HORTALISSES COMERCIALIZADES A MERCAPALMA (2002-2003)

Fruïtes Estat/regió	2002		2003		Var. 2002- 2003 %
	Tones	% comer- cialització	Tones	% comer- cialització	
Illes Balears	51.815,77	67,17	69.783,95	72,55	34,67
Alacant	8,30	0,01	5,00	0,01	-39,75
Almeria	9.700,53	12,58	10.055,54	10,45	3,65
Àvila	0,00	0,00	3,64	0,01	100,00
Barcelona	2.872,73	2,72	4.313,52	4,48	50,15
Ciudad Real	105,30	0,14	62,60	0,07	-40,55
Conca	0,00	0,00	17,00	0,02	100,00
Granada	679,99	0,88	443,60	0,46	-34,76
Huelva	0,00	0,00	57,00	0,05	100,00
Oscà	0,00	0,00	3,23	0,01	100,00
Lleida	47,60	0,06	40,85	0,04	-14,18
Màlaga	0,00	0,00	52,00	0,05	100,00
Múrcia	2.902,30	3,76	3.007,18	3,13	3,61
Santa Cruz de Tenerife	15,40	0,02	0,00	0,00	-100,00
Segòvia	0,00	0,00	24,00	0,02	100,00
Sevilla	14,00	0,02	—	0,00	-100,00
Sòria	0,00	0,00	1,23	0,01	100,00
València	8.972,56	11,63	8.255,87	8,58	-7,98
Saragossa	0,00	0,00	25,00	0,02	100,00
Total de la resta de l'Estat espanyol	25.321,71	32,83	26.367,26	27,41	4,12
Total de l'Estat espanyol	77.137,48	100,00	96.151,21	99,96	24,64
França	—	0,00	44,00	0,04	100,00
Total dels altres estats	—	0,00	44,00	0,04	100,00
Total de la fruita comercialitzada	77.137,48	100,00	96.195,21	100,00	24,70

Font: Mercapalma, SA i elaboració pròpia.

5.3.3. LES ACTIVITATS RAMADERES

La producció ramadera final fou el 2003 de 83,13 milions d'euros, xifra que representa el 23,40% de la producció final agrària. Aquesta xifra indica un increment del 12,48% amb relació a l'any 2002. Cal recordar diferents incidències sanitàries i, fins i tot, de caire climatològic sobre l'evolució de la producció ramadera. A la fi del 2003 es va detectar l'aparició de l'epizoòtia de la febre catarral ovina o llengua blava que, si bé sols afectà unes setze explotacions -la majoria, menorquines-, va obligar a prohibir les exportacions de tots els remugants (ovins, bovins i cabrums) durant dos anys. A més, aquest fet va tenir implicacions i va comportar restriccions en el comerç intern. Així mateix, va incidir sobre l'inici d'una vacunació de 350.000 ovins i l'obertura d'una línia de subvencions per compensar les possibles pèrdues degudes a avortaments i/o morts a conseqüència de les vacunes esmentades. A aquestes circumstàncies adverses s'han d'afegir els impactes de les elevades

temperatures estiuenques, que foren perjudicials per al sector de la carn, especialment l'avícola, l'oví i el porcí.

La distribució de les produccions econòmiques ramaderes per tipus de productes mostra que clarament hi predomina l'aportació a la producció ramadera final de la producció de carns, que, amb 46,12 milions d'euros, representa el 55,48% del total. Amb un percentatge que es redueix a la meitat del que representa la carn, es troba l'aportació de la producció de llet que, amb una quantia de 19,43 milions d'euros, presenta un pes de prop del 23,37%. El tercer escaló és ocupat per la producció d'ous, que, amb els 16,64 milions d'euros, gaudeix d'un pes d'entorn del 19,90%. Els restants grups de produccions ramaderes sumen un total de 920.483 euros, i hi destaca bàsicament la producció de mel, que assolí el 2003 una quantia de 766.920 euros, que representaren el 0,92% a la producció ramadera final. (Vegeu el quadre I-33)

QUADRE I-33. VALORACIÓ ECONÒMICA DE LA PRODUCCIÓ RAMADERA DE LES ILLES BALEARS (2003)

Productes ramaders	Euros/Unitats	Unitats físiques	Milers d'euros corrents
Carn (euros/kg viu; tones vius)	1,64	29.630,03	46.132,29
Llet (euros/100 litres; milions de litres)	27,92	77.284,00	19.434,87
Ous (euros/dotzena; milers de dotzenes)	0,94	17.596,17	16.649,50
Llana (euros/kg; tones)	0,19	717,13	139,37
Mel (a caseres mobilistes) (tones)	7,00	109,05	766,92
Fems (tones)	0,01	719,12	13,60
Treball animal	—	—	0,59
Producció ramadera final	—	—	83.137,14

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

Les variacions de la producció ramadera 2002-2003 en euros constants del 2002 ens en mostren un increment global del 19,73% amb relació a la producció ramadera final del 2002. Però, en un àmbit més concret, es pot observar que hi ha segments amb un creixement positiu i uns altres en què l'evolució és regressiva amb relació a l'any anterior. En el grup de produccions d'augmentos positius, destaca, en primer lloc, per la importància de l'índex, la producció d'ous, que presenta un creixement del 55,95%, molt especialment vinculada a l'augment de la producció d'ous de gallina de granja (69,40%). En segon lloc, destaca la producció de carn, amb el 20,94%. En aquest grup són significatius els alts increments de la produc-

ció de carn d'estruç (704,57%), de carn de be (515,40%), de carn de segall (234,13%) i de carn d'anoll (218,84%). D'altra banda, la producció de llana també experimenta una evolució positiva de l'11,55%. (Vegeu el quadre I-34)

5.4.

EL SUBSECTOR FORESTAL

La producció forestal final l'any 2003 fou de 21,86 milions d'euros, el 99,32% dels quals prové de l'aportació de la producció econòmica de les caceres, que es valora en 21,7 milions d'euros. (Vegeu el quadre I-35)

QUADRE I-34. VARIACIÓ DE LA PRODUCCIÓ RAMADERA (2002-2003)

Productes ramaders	Euros constants de 2002	Variació real 2001-2002 (%)
Carn	48.934.910,64	20,94
Llet	21.944.767,70	-7,38
Ous	16.649.505,00	55,95
Llana (ptes./kg i t)	129.083,40	11,55
Mel (a caseres mobilistes)	817.920,00	-0,85
Fems	14.382,40	-35,79
Treball animal	547,00	0,00
Total	88.491.116,14	19,73

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

QUADRE I-35. VARIACIÓ ECONÒMICA DE LA PRODUCCIÓ FORESTAL DE LES ILLES BALEARS (2003)

	Euros
Producció forestal final	21.860.097,16
Despeses fora del sector*	380.365,69
VAB	21.479.731,46

* Estimació feta amb les dades de les empreses.

Font: elaboració amb dades de la Conselleria de Medi Ambient.

Aquesta constatació mostra clarament que el sector forestal es caracteritza bàsicament per una forta externalitat. La producció primària de productes forestals, de fusta i de llenya, presenta una rendibilitat baixa i tan sols és rendible en alguns sectors d'àrees planes. Aquesta circumstància queda explícita en el fet que la producció de fusta només va representar el 2003 un total de 108.284 euros, que representen el 0,49% del total de la producció forestal final. Encara més baixa és l'aportació econòmica de la llenya, que, amb 40.932,41 euros, sols representa el 0,19% del total. Ambdues produccions presenten variacions positives amb relació al 2002, des del punt de vista tant dels volums de producció com de la valoració econòmica. La fusta presenta un increment del 60,07%, quant a la producció en metres cúbics, i del 57,20%, en la

producció en euros. De manera semblant ocorre amb la producció de llenya, que augmenta amb relació al 2002 un 61,24% en el volum en metres cúbics i un 102,28% en la valoració econòmica. Aquests importants increments relatius s'han de relacionar parcialment amb la incidència de l'eliminació sistemàtica dels arbres caiguts i/o morts a conseqüència del temporal del novembre del 2001, que, d'una manera progressiva, van entrant en la comercialització els anys següents, tant per a fusta com per a llenya.

Finalment, cal assenyalar la gran importància que té per a la valoració econòmica la producció de serveis en els espais forestals. Hi destaca bàsicament el cas de les caceres, lligades a la caça a través de vedats i gestionades moltes vegades per societats de caçadors. (Vegeu el quadre I-36 i l'apartat 13.4.2)

QUADRE I-36. PRODUCCIÓ FORESTAL DE LES ILLES BALEARS (2003)

Producció de fusta	Producció (m³ d'arbres drets)	Euro/m3	Producció (en euros)
Pi blanc (<i>Pinus halepensis</i>)	4.244,65	19,00	80.648,35
Alzina (<i>Quercus ilex</i>)	487,23	36,00	17.540,28
Ullastre (<i>Olea europeae</i>)	265,77	36,00	9.567,72
Altres	17,42	30,30	528,40
Total de fusta	5.015,07	—	108.284,75
Producció de llenya	Producció (en esteris)	Euro/esteri	Producció (en euros)
Pi blanc (<i>Pinus halepensis</i>)	8.489,54	2,40	20.374,89
Alzina (<i>Quercus ilex</i>)	615,75	21,00	12.930,75
Ullastre (<i>Olea europeae</i>)	347,71	21,00	7.301,91
Altres	21,95	14,80	324,86
Total de fusta	9.474,95	—	40.932,41
Producció de caceres*	Superfície (ha)	Euro/ha	Producció en euros
Producció de caceres*	361.848,00	60,00	21.710.880,00
Total de caceres	361.848,00	60,00	21.710.880,00

* Estimació feta per la Conselleria de Medi Ambient.

Font: Conselleria de Medi Ambient.

5.5.

EL SUBSECTOR PESQUER

La producció pesquera final per a l'any 2003 fou de 19,83 milions d'euros. La variació en euros constants del 2002 presenta un descens del -9,76% respecte de la quantia que s'assolí el 2002. Aquesta data negativa en la variació real 2002-2003 ha estat un element decisiu perquè el VAB als preus del mercat hagi baixat un -13,12%, baixada sobre la qual també ha influït la variació real negativa de l'augment de les despeses fora del sector, que registren un augment de l'1,30%. Quant a les subvencions, cal assenyalar que no han experimentat cap creixement ni disminució amb relació al 2002, aspecte que globalment també incideix sobre la valoració econòmica final de la producció pesquera del 2003. Aquesta darrera circumstància també explica, en part, el comportament negatiu que ha experimentat la variació real del VAB al cost dels factors, que l'any 2003 registra una evolució negativa de -11,65%. (Vegeu el quadre I-37)

Una anàlisi més acurada dels pesos de les diferents produccions específiques en el total de la producció pesquera i aquícola

final ens mostra que el 77,37% del total correspon a la pesca de peixos; el 19,50%, a la pesca de mol·luscos i crustacis, i el 3,13% restant, a la producció aquícola. Aquestes xifres relatives ens fan observar un increment important dels pesos de la pesca dels peixos amb relació al 2002, mentre que la reducció dels percentatges ha estat prou significativa en el cas de la pesca dels mol·luscos i crustacis, així com de la participació de l'aquicultura, que continua sent un sector minoritari en el marc del subsector pesquer de les Illes Balears. (Vegeu el quadre I-38)

Pel que fa a la producció pesquera en preus constants del 2002, destaquen les variacions negatives de la producció final en els segments que representen la pesca de peixos i, molt especialment, en l'apartat de la pesca de mol·luscos i crustacis, que gairebé presenten un xifra negativa del -10,67%. Ambdues valoracions, la de peixos i mol·luscos i la de crustacis, incideixen en el fet que la variació de la producció final 2002-2003 del total dels peixos/mol·luscos/crustacis sigui del -10,49%. Enfront de les dades negatives dels segments anteriors, destaca d'una manera molt positiva l'evolució de l'aquicultura, amb un

QUADRE I-37. VALORACIÓ ECONÒMICA DE LA PRODUCCIÓ PESQUERA DE LES ILLES BALEARS (2003)

	Euros corrents	Euros constants de 2002	Variació real 2002-2003 (%)
Producció pesquera final (pesca+aquicultura)	19.832.049,31	18.096.917,77	-9,76
Despeses fora del sector*	5.549.007,39	5.549.007,39	-1,30
VAB als preus del mercat	14.283.041,91	12.547.910,38	-13,12
Subvencions i inversions	2.196.425,00	2.196.426,00	0,00
VAB al cost dels factors	16.269.554,52	14.744.335,38	-11,65

* Estimació a partir de les dades de la Direcció General de Pesca

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

QUADRE I-38. PRODUCCIÓ PESQUERA A PREUS CORRENTS DE 2002

Espècies pescades	Tones	Preu de 1a venda (euros/kg)	Euros
Mol·luscos/crustacis	672,31	17,97	8.415.524,74
Peixos	2.669,31	5,83	9.055.398,11
Total de peixos/mol·luscos/crustacis	3.341,62	5,22	17.470.922,85
Aqüicultura	108,00	—	2.003.904,89

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

67,24%, xifra percentual que s'ha de relacionar amb el bon comportament de l'exportació d'alevins (especialment, del lloc i de l'orada), i la producció d'orades i de musclos. (Vegeu el quadre I-39)

La distribució del volum de pesca desembarcada per illes destaca el paper principal de l'illa de Mallorca, que en concentra gairebé les tres quartes parts del total. Les 2.501,70 tones de pesca desembarcada es justifiquen per la grandària de l'illa i per la important dinàmica dels seus ports, entre els quals destaquen els ports de Palma, Andratx, Sóller, Cala Rajada, Alcúdia, Pollença, Felanitx, Port de Manacor, Santanyi i Colònia de Sant Jordi. Aquests ports concentren el 57,63% del total de les barques de pesca de les Illes Balears. La producció ha estat de 12.376.410, 47 euros. Emperò, les dades negatives de creixement del subsector pesquer també han afectat l'evolució negativa dels totals amb relació al

2002. La variació 2002-2003 ens mostra un descens negatiu a l'illa de Mallorca tant de les tones desembarcades (-17,47%) com de la producció (-8,80%). (Vegeu el quadre I-20.) A Mallorca es troben 238 barques de pesca, el 76,47% de les quals són d'arts menors; el 15,55%, d'arrossegament; el 4,20%, de palangre profund, i el 3,36% es dedica a l'art de l'encerclament. La concentració major es troba al port de Palma, amb el 18,49% de les barques, seguit del Port d'Alcúdia (el 14,70%), Cala Rajada (el 13,87%) i la Colònia de Sant Jordi (12,18%). (Vegeu el quadre I-40)

En segon lloc es troba l'illa d'Eivissa, que, amb 457,85 tones desembarcades, controla el 13,70% del volum de la pesca de les Balears, i el pes de la seva producció és del 12,46%. L'illa d'Eivissa manté una flota de 63 barques, distribuïdes entre el port d'Eivissa, el més important, i el port de Sant Antoni de Portmany. Al primer amarra el

QUADRE I-39. VARIACIÓ DE LA PRODUCCIÓ PESQUERA A PREUS CONSTANTS DE 2002 (2002-2003)

Espècies pescades	Tones	Preu l'any 2002 (euros/kg)	Euros	Variació producc. final 2002-2003
Peixos	2.669,31	3,26	9.203.878,38	-8,29
Mol·luscos/crustacis	672,31	11,75	7.694.852,23	-10,67
Total de peixos/ mol·luscos/crustacis	3.341,62	4,84	16.898.730,62	-10,49
Aqüicultura	108,00	—	1.198.187,16	67,24

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

QUADRE I-40. PESCA DESEMBARCADA, PER ILLES (2003)

	Tones	Var. 02-03%	Euros	Var. 02-03%
Eivissa	457,85	-10,28	2.178.352,84	-7,18
Formentera	127,00	-7,28	683.376,43	-13,00
Mallorca	2.501,70	-17,47	12.376.410,47	-8,80
Menorca	255,06	13,36	2.232.783,10	2,63
Total de les Balears	3.341,61	-14,41	17.470.922,85	-7,46

* Estimació de les dades de la Direcció General de Pesca

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

68,25% del total de les barques eivissenques de pesca. Predominen, gairebé en un 84,13%, les barques d'arts menors. De manera semblant, si bé amb percentatges inferiors, Eivissa també presenta un índex negatiu en la variació 2002-2003, amb relació al volum tant de la pesca desembarcada (-10,28%) com de la producció (-7,18%).

A Formentera, que manté 35 barques (la majoria d'arts menors) en el seu port, es varen desembarcar el 2003 127 tones de pesca, amb una valoració de 683.376,43 euros. Ambdues variables també presenten una variació negativa respecte del 2002, molt especialment en el cas de la producció, que baixa un 13,00%.

Finalment, cal destacar el comportament del subsector pesquer a l'illa de Menorca, ja que és l'únic que presenta índexs de variació positius respecte del 2002. Les 255,06 tones desembarcades -el 7,63% del total de les Balears- signifiquen un creixement del 13,36%. De manera semblant, si bé amb un percentatge inferior, la producció també s'incrementa en un 2,63%, i arriba als 2.232.783,10 euros (el 12,77% del total del subsector pesquer balear). La flota pesquera de l'illa menor-

quina es compon de 77 barques, que es troben als ports de Maó (el 45,45%), Ciutadella (36,37%) i Fornells (18,18%); en un 84,41% són d'arts menors.

L'articulació del subsector pesquer es troba bàsicament al voltant de les confraries de pescadors. El 2003 n'hi havia 16, ubicades en la gran majoria a Mallorca (deu, repartides entre Palma -la més antiga i la que concentra la major producció-, Andratx, Sóller, Cala Rajada, Alcúdia, Pollença, port de Felanitx, Port de Manacor, Santanyí i Colònia de Sant Jordi); a Menorca, n'hi ha tres (Maó, Ciutadella i Fornells); a Eivissa, dues (Eivissa i Sant Antoni de Portmany), mentre que la resta es troba a l'illa de Formentera. Hi ha dues altres agrupacions d'àmbit superior a la confraria, que són la Federació Insular de Confraries de Pescadors de Mallorca (FICOPEMA) i la Federació Balear de Confraries de Pescadors.

El 2003 s'inicià un nou sistema de comercialització, l'organització de productors (OP. Mallorca-mar) que pot representar una millora dels sistemes de comercialització i de les dades estadístiques sobre l'activitat pesquera a les Balears.

INDÚSTRIA

RESUM

L'any 2003 no ha representat un canvi de tendència respecte de l'any anterior. Dos factors que cal tenir molt en compte a l'hora d'explicar l'evolució d'aquest sector són l'estancament de la demanda i la cotització del dòlar. Fora d'això, segueixen les mateixes constants que es varen observar l'any 2002: un descens de l'ocupació assalariada i per compte propi, i una confirmació de les expectatives empresarials negatives sobre el futur, aspectes que mesuren l'indicador del clima industrial i l'evolució de la utilització de la capacitat industrial.

En aquest sentit, l'índex de producció industrial de l'Institut Nacional d'Estadística (INE), a les Illes Balears, presenta una baixada d'1,2 punts percentuals, fins a situar-se en 110,3, mentre que a escala estatal creix un 1,6%. Quant a aquest darrer punt, cal esmentar que la Direcció General d'Economia elabora un índex de producció industrial propi, el qual obté un creixement positiu per a les Balears durant l'exercici 2003.

També s'observen altres dades significatives. D'una banda, es fa palesa una pèrdua de productivitat en el sector de més de 5 punts percentuals, mentre que durant l'any 2002 la productivitat va créixer un 3,15%. D'altra banda, s'observa que ha crescut de manera substancial la facturació elèctrica, que ha superat en més del doble la taxa de creixement que es va obtenir l'any anterior.

Finalment, l'estadística de l'any 2003 corresponent als expedients que ha tramitat el Registre Industrial de la Direcció General d'Indústria valora el total de la inversió en 87,4 milions d'euros, que corresponen a un total de potència elèctrica instal·lada de 221.814 quilowatts i a un total de creació de noves ocupacions de 4.322 persones, 3.150 menys que l'any anterior.

6.1.

INTRODUCCIÓ

En aquest apartat s'analitza l'evolució del sector industrial i es desglossa per estructures d'empresa i per branques productives: l'energia, les branques que es relacionen amb el sector de la construcció, les branques exportadores i la branca de l'alimentació. Finalment, s'analitza l'evolució de les expectatives empresarials i la influència que tenen en la inversió.

L'exercici 2003 no ha representat un canvi de tendència respecte del comportament que es va observar durant el 2002. Dos factors clau que cal tenir molt en compte són l'estancament de la demanda i la cotització del dòlar amb relació a l'euro.

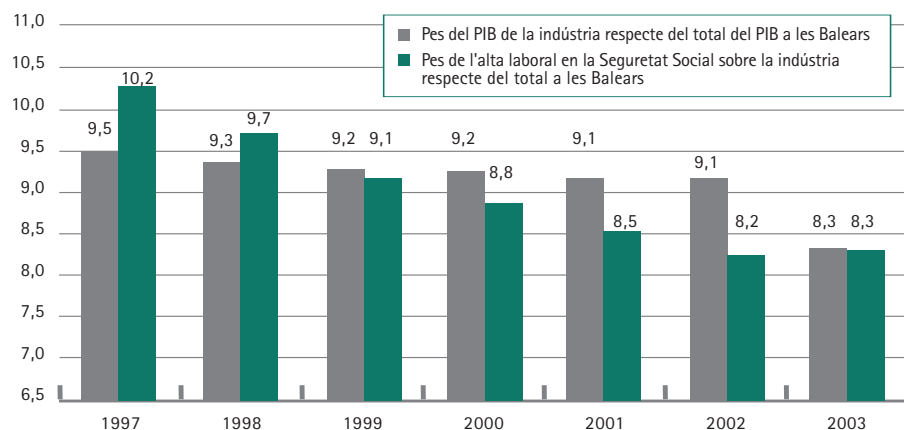
El sector industrial, l'any 2003, representava un 8,3% de l'economia.³⁵ És un fet palès que la pèrdua de representativitat del sector industrial dins l'estructura productiva, fins ara, és lenta, però constant. (Vegeu el gràfic I-12)

Quant a l'índex de producció industrial (IPI), hem de tenir en compte que s'ha produït un canvi de base a partir de les dades del 2002, la qual cosa impedeix fer

35. Segons la Direcció General d'Economia, el percentatge és del 8,6%. (Vegeu l'apartat 4.2.1.)

Gràfic I-12

Percentatge de la indústria sobre el PIB i persones d'alta laboral en la Seguretat Social (incloent-hi el règim d'autònoms) a les Illes Balears (%) (1997-2003)

Font: Tresoreria de la Seguretat Social, INE i elaboració pròpia.

comparacions. De tota manera, paga la pena destacar que, en el cas de les dades de l'INE, s'observa una tendència negativa per a l'exercici 2003 a les Balears (-1,2%), enfront d'un creixement moderat de la mitjana espanyola (1,6%). Això no obstant, si prenem en consideració les dades que ha calculat la Direcció General d'Economia, les Illes Balears continuen presentant un creixement positiu. (Vegeu el quadre I-41)

L'ocupació, mesurada a través de les sèries d'assalariats en alta a la Seguretat Social, indiquen, com la resta d'indicadors que ja s'han presentat, una desacceleració amb una pèrdua de 296 llocs de feina. (Vegeu el quadre I-42)

Quant a l'evolució de l'índex de preus industrial (IPRI, base 2000), es pot observar el comportament ascendent dels preus

durant tot l'exercici 2003, a la vegada que es palesa que l'índex que correspon a les Balears sempre ha superat, durant aquest exercici, el corresponent a Espanya, amb un diferencial mitjà de 3,1 punts, de manera que supera en 0,4 punts percentuals el diferencial de l'exercici 2002. Aquest és un factor que repercuteix en una pèrdua de competitivitat. (Vegeu el gràfic I-13)

6.2.

L'EVOLUCIÓ DE LES EMPRESES INDUSTRIALS

Durant el 2003 el nombre d'empreses industrials a les Balears ha crescut un 0,94%, més que l'any anterior, de manera que s'ha passat de 5.342 empreses a

QUADRE I-41. ÍNDEX DE PRODUCCIÓ INDUSTRIAL (IPI)

	Balears		Espanya	% var. anual (INE)	
	(DGE)	(INE)		Balears	Espanya
1995	—	94,7	102,9	1,0	4,7
1996	—	92,5	102,2	-2,3	-0,7
1997	—	97,4	109,2	5,3	6,8
1998	—	100,7	115,1	3,4	5,4
1999	—	105,9	118,1	5,2	2,6
2000	100	109,7	122,8	3,6	4,0
2001	100,13	110,81	121,4	1,0	-1,1
2002*	99,58	111,54	98,94	—	—
2003	101	110,25	100,53	-1,2	1,6

* Canvi de base de l'any 1990 a la base de l'any 2000.
Font: DGE, INE.

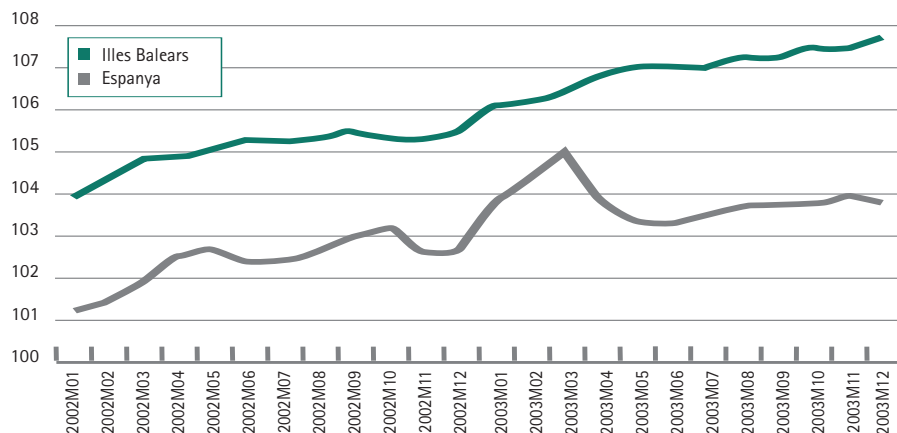
**QUADRE I-42. OCUPACIÓ ASSALARIADA
I PER COMPTE PROPÍ EN LA INDÚSTRIA A LES ILLES BALEARS (1995-2003)**

	Milers de persones (mitjana anual)
1995	23.863
1996	23.871
1997	23.887
1998	24.307
1999	25.260
2000	25.828
2001	26.036
2002	25.624
2003	25.328

Font: Tresoreria de la Seguretat Social i A. Montserrat.

Gràfic I-13

Índex de preus industrials a les Illes Balears (base 2002)

Fonts: INE

5.392. El grup que més ha crescut ha estat el del material de transport, amb un 11,76% (56 empreses més), seguit dels sectors de la maquinària i l'equip mecànic, que creix a una taxa del 8,74% (18 empreses més), i del paper, l'edició i les arts gràfiques, amb un 3,75 (19 empreses més). (Vegeu el quadre I-43)

Els que han ofert un comportament pitjor han estat els productes minerals no metàl·lics, en què s'ha observat una tendència negativa, igualment que durant el 2002, que han descendit fins a un -4,79% (15 empreses menys que el 2002), la fusta i el suro, que han baixat -3,40% (24 empreses menys), i el grup

de la indústria química, que baixa fins a -3,08% (2 empreses menys).

Quant a la mida de les empreses industrials de les Balears, prop del 90% de les empreses s'engloben dins les que tenen menys de 10 ocupats.³⁶ (Vegeu el quadre I-44)

6.3.

L'EVOLUCIÓ DE L'OCUPACIÓ

En termes agregats, el balanç del 2003 s'ha tancat amb una baixada de l'ocupació (assalariada i per compte propi)

36. Sobre el problema que planteja la mida de l'empresa pel que fa als processos d'innovació i de millora de la competitivitat industrial, vegeu: «Economía del conocimiento de la información en las Islas Baleares», Enric Tortosa (IMEDEA, CSIC), Jaime del Castillo (Universitat del País Basc) i Leire Ozerín (YNFIDE, SL), en: *El comportament de la productivitat i competitivitat de les Illes Balears*, Documents, 1, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, 2004.

QUADRE I-43. NOMBRE D'EMPRESES INDUSTRIALS (1999-2003)

	1999	2000	2001	2002	2003	Dif. 03/02	(%)
Indústries extractives i del petroli	75	75	72	73	71	-2	-2,74
Alimentació, begudes i tabac	613	600	613	605	606	1	0,17
Indústries tèxtil, de la confecció, del cuiro i del calçat	624	624	607	587	570	-17	-2,90
Fusta i suro	740	735	718	706	682	-24	-3,40
Paper, edició, arts gràfiques i reproducció en suports enregistrats	437	463	500	507	526	19	3,75
Indústria química	65	63	61	65	63	-2	-3,08
Cautxú i matèries plàstiques	38	39	39	39	39	0	0,00
Productes minerals no metàl·lics	317	316	331	313	298	-15	-4,79
Metal·lúrgia i fabricació de productes metàl·lics	643	676	694	713	728	15	2,10
Maquinària i equip mecànic	167	180	185	206	224	18	8,74
Material i equip elèctric, electrònic i òptic	136	134	145	142	142	0	0,00
Material de transport	445	454	463	476	532	56	11,76
Indústries manufactureres diverses	714	725	729	723	724	1	0,14
Energia i aigua	156	158	170	187	187	0	0,00
Total de la indústria	5.170	5.242	5.327	5.342	5.392	50	0,94

Font: INE, "Directori Central d'Empreses" (DIRCE).

**QUADRE I-44. EMPRESSES SEGONS L'ACTIVITAT PRINCIPAL (GRUPS DE LA CNAE-93)
I L'ESTRAT D'ASSALARIATS (2003)**

assalariats	Total	Sense	D'1 a 9	De 10 a 49	De 50 a 99	De 100 a 199	De 200 a 499	Més de 500
(nombre d'empreses)								
10. Extracció i aglomeració d'antracita, hulla, lignit i torba	1	1	0	0	0	0	0	0
11. Extracció de petroli cru i gas natural; activitats dels serveis relacionats	1	1	0	0	0	0	0	0
13. Extracció de minerals metàl·lics	0	0	0	0	0	0	0	0
14. Extracció de minerals no metàl·lics ni energètics	69	17	38	13	0	1	0	0
15. Indústries de productes alimentaris i begudes	605	138	365	92	8	2	0	0

continua

**QUADRE I-44. EMPRESES SEGONS L'ACTIVITAT PRINCIPAL (GRUPS DE LA CNAE-93)
I L'ESTRAT D'ASSALARIATS (2003)**

assalariats	Total	Sense	D'1 a 9	De 10 a 49	De 50 a 99	De 100 a 199	De 200 a 499	Més de 500
				(nombre d'empreses)				
16. Indústries del tabac	1	1	0	0	0	0	0	0
17. Indústries tèxtils	148	67	74	7	0	0	0	0
18. Indústries de la confecció i de la pelleteria	171	69	88	14	0	0	0	0
19. Preparació, adobament i acabament del cuiro; fabricació d'articles de marroquineria i viatge; articles de basteria, talabarderia i sabateria	251	60	105	79	4	3	0	0
20. Indústries de la fusta i del suro; llevat de mobles; cistelleria i esparteria	682	240	404	37	1	0	0	0
21. Indústries del paper	27	8	13	6	0	0	0	0
22. Edició, arts gràfiques i reproducció de suports enregistrats	498	221	234	36	4	1	2	0
23. Coqueries, refinació de petroli i tractament de combustibles nuclears	1	0	1	0	0	0	0	0
24. Indústries químiques	63	12	42	9	0	0	0	0
25. Fabricació de productes de cautxú i matèries plàstiques	39	12	15	11	1	0	0	0
26. Fabricació d'altres productes minerals no metàl·lics	298	70	166	60	2	0	0	0
27. Metal·lúrgia	11	0	9	1	1	0	0	0
28. Fabricació de productes metàl·lics, llevat de maquinària i equips	717	214	439	63	1	0	0	0
29. Indústries de la construcció de maquinària i equips mecànics	211	79	106	25	0	0	1	0
30. Fabricació de màquines d'oficina i equips informàtics	13	6	6	1	0	0	0	0
31. Fabricació de maquinària i materials elèctrics	26	3	18	5	0	0	0	0
32. Fabricació de materials electrònics; fabricació d'equips i aparells de ràdio, televisió i comunicacions	4	2	2	0	0	0	0	0

continua

**QUADRE I-44. EMPRESES SEGONS L'ACTIVITAT PRINCIPAL (GRUPS DE LA CNAE-93)
I L'ESTRAT D'ASSALARIATS (2003)**

assalariats	Total	Sense	D'1 a 9	De 10 a 49	De 50 a 99	De 100 a 199	De 200 a 499	Més de 500
33. Fabricació d'equips i instruments medicoquirúrgics, de precisió, òptica i rellotgeria	112	56	54	2	0	0	0	0
34. Fabricació de vehicles de motor, remolcs i semiremolcs	4	1	1	2	0	0	0	0
35. Fabricació d'altres materials de transport	528	350	145	31	1	1	0	0
36. Fabricació de mobles; altres indústries manufactureres	724	292	369	58	3	1	1	0
37. Reciclatge	1	0	0	1	0	0	0	0
40. Producció i distribució d'energia elèctrica, gas, vapor i aigua calenta	19	4	11	1	1	1	1	0
41. Captació, depuració i distribució d'aigua	167	100	61	4	0	0	1	1
Total dels grups de la CNAE-93	5.392	2.024	2.766	558	27	10	6	1

Font: INE (Institut Nacional d'Estadística), DIRCE.

de -1,2%. D'altra banda, el pes que el grup de treballadors autònoms representa respecte del total d'ocupats en el sector industrial de les Balears és del 19%, ponderació que es manté constant des d'anys enrere. (Vegeu el quadre I-45)

El 89% d'aquestes empreses tenen menys de 10 empleats. Si atenem els grups que aglutinen més de 100 ocupats, destaquen la fabricació d'altres materials de transports, que creix un 11,86%, i que ha generat 56 llocs de feina més que el 2002; les indústries de la construcció de maquinària i d'equips mecànics, amb un increment del 8,76% (17 llocs de feina

més), i l'edició, les arts gràfiques i la reproducció de suports enregistrats, amb un augment del 3,53% (17 llocs més, a l'igual del grup anterior).

Només quatre grups presenten unes taxes negatives d'ocupats: la fabricació d'altres productes minerals no metàl·lics; la preparació, l'assaonament i l'acabament del cuir; la indústria de la fusta i del suro, i la indústria de la confecció i la pelleteria. El conjunt d'aquests grups representen una pèrdua de 57 llocs de feina respecte de l'any anterior, la qual cosa significa una baixada en termes percentuals de -3,90%.

**QUADRE I-45. OUPACIÓ ASSALARIADA I PER COMPTA PROPRI A LES ILLES BALEARS
(MITJANA ANUAL), 2003**

	Assalariats	Autònoms	Total
10. Extracció i aglomeració d'antracita, hulla, lignit i torba	2	0	2
11. Extracció de petroli cru i gas natural; activitats dels serveis relacionats	—	1	1
14. Extracció de minerals no metàl·lics ni energètics	462	68	530
15. Indústries de productes alimentaris i begudes	4.733	659	5.392
17. Indústries tèxtils	265	154	419
18. Indústries de la confecció i de la pel·leteria	509	231	740
19. Preparació, adobament i acabament del cuir; fabricació d'articles de marroquineria i viatge; articles de basteria, talabarderia i sabateria	2.376	305	2.681
20. Indústries de la fusta i del suro; llevat de mobles; cistelleria i esparteria	1.175	1.016	2.191
21. Indústries del paper	224	20	244
22. Edició, arts gràfiques i reproducció de suports enregistrats	1.920	441	2.360
23. Coqueries, refinació de petroli i tractament de combustibles nuclears	—	1	1
24. Indústries químiques	490	62	552
25. Fabricació de productes de cautxú i matèries plàstiques	98	17	116
26. Fabricació d'altres productes minerals no metàl·lics	2.168	474	2.642
27. Metal·lúrgia	133	23	156
28. Fabricació de productes metàl·lics, llevat de maquinària i equips	2.457	657	3.113
29. Indústries de la construcció de maquinària i equips mecànics	620	142	763
30. Fabricació de màquines d'oficina i equips informàtics	34	4	38
31. Fabricació de maquinària i materials elèctrics	524	297	821
32. Fabricació de materials electrònics; fabricació d'equips i aparells de ràdio, televisió i comunicacions	9	7	16
33. Fabricació d'equips i instruments medicoquirúrgics, de precisió, òptica i rellotgeria	182	95	276
34. Fabricació de vehicles de motor, remolcs i semiremolcs	13	18	31
35. Fabricació d'altres materials de transport	1.489	647	2.136
36. Fabricació de mobles; altres indústries manufactureres	2.630	804	3.434
37. Reciclatge	36	6	42
40. Producció i distribució d'energia elèctrica, gas, vapor i aigua calenta	1.157	9	1.166
41. Captació, depuració i distribució d'aigua	1.623	53	1.676
Total dels grups de la CNAE-93	25.328	6.209	31.537

Font: INE (Institut Nacional d'Estadística), DIRCE.

6.4.

L'EVOLUCIÓ DE LES BRANQUES INDUSTRIALS

Un element important que s'ha de tenir en compte a l'hora d'examinar les branques industrials és si són indústries no manufactureres o bé si són indústries manufactureres. En el primer cas, la demanda que tenen acostuma a dependre del creixement del PIB regional, ja que són branques que subministren infraestructures bàsiques, com ara l'energia. En canvi, les branques manufactureres poden respondre a diferents demandes del mercat i s'ajusten molt ràpidament als canvis conjunturals.

Altrament, en el cas de les Illes Balears convé considerar que l'activitat dels establiments industrials manufacturers se centra principalment en la demanda interior; en particular, la del consum ocupa entorn del 51%, mentre que la inversió n'afecta un 25%, i la demanda exterior de béns de consum se situa en un 24%. Com a conseqüència d'això, l'obertura del sector industrial regional és relativament baixa. La insularitat i la fragmentació territorial entre les Illes impliquen tant una protecció per a determinades activitats que atenen a la demanda local com una rèmora per a d'altres que atenen a la demanda exterior.

A continuació, s'estudien, per separat, les branques del sector industrial segons el criteris anteriors. D'aquesta manera, es comença analitzant la branca no manufacturera principal, que és el cas de l'energia, i posteriorment s'analitza el comportament de les branques manufactureres principals.

6.4.1. L'ENERGIA

Durant el 2003 aquesta branca presenta un comportament substancialment més positiu que el que es va obtenir durant l'exercici passat. Mentre que durant el 2002 va créixer, en termes de facturació, a una taxa del 3,93%, en produir 4.337.449 MW/h (megawatts per hora), durant el 2003 ha crescut a un 9,51%, amb una producció de 4.749.840 MW/h. Aquesta taxa és la major dels darrers anys. A l'igual del 2002, Eivissa i Formentera lideren aquest creixement, amb un 12,07%. (Vegeu el quadre I-46)

A diferència de l'exercici passat, les causes d'aquest augment són els usos no domèstics, que presenten unes taxes de creixement majors que les que es varen obtenir l'any anterior. Això no obstant, l'ús domèstic, encara que ha crescut de manera important (un 9,76%), ho ha fet a un ritme inferior al de l'exercici 2002.

Si analitzam la facturació d'energia elèctrica per sectors econòmics, podem observar que el sector serveis presenta una recuperació important, ja que ha crescut un 10,8%, mentre que el 2002 havia baixat un -0,5%. El sector de la construcció presenta signes de refredament, ja que la facturació ha disminuït un -5,1%, mentre que el 2002 va créixer al 23,2%. Un altre sector que presenta un descens en la facturació és la indústria, que baixa un -7,4%, mentre que l'any 2002 va augmentar lleugerament (un 0,6%). En termes agregats, la facturació ha augmentat un 8,8%, una dada substancialment més elevada que la que es va observar l'any anterior (3,9%). (Vegeu el quadre I-47)

QUADRE I-46. ESTRUCTURA DE LA FACTURACIÓ PER USOS, ENERGIA ELÈCTRICA (MW/H)								
Usos domèstics		Resta de baixa tensió		Alta tensió		Total		
	% var.		% var.		% var.		% var.	
Balears								
2000	1.335.185	5,68	1.635.240	3,67	914.168	11,32	3.884.591	6,08
2001	1.429.276	7,05	1.730.509	5,83	1.013.667	10,88	4.173.449	7,44
2002	1.589.261	11,19	1.725.704	-0,28	1.021.397	0,76	4.337.499	3,93
2003	1.744.417	9,76	1.878.996	8,88	1.126.427	10,28	4.749.840	9,51
Mallorca								
2000	1.026.447	5,49	1.245.981	3,12	795.682	11,95	3.068.109	6,09
2001	1.101.378	7,30	1.311.528	5,26	879.459	10,53	3.292.465	7,31
2002	1.226.116	11,33	1.305.868	-0,43	877.130	-0,26	3.409.106	3,54
2003	1.344.089	9,62	1.418.196	8,60	955.198	8,90	3.717.483	9,05
Menorca								
2000	139.739	3,35	162.683	4,37	45.211	3,36	347.637	3,83
2001	150.207	7,49	178.954	10,00	49.451	9,38	378.613	8,91
2002	161.263	7,36	176.027	-1,64	53.934	9,07	391.224	3,33
2003	179.556	11,34	192.187	9,18	59.905	11,07	431.648	10,33
Pitiüses								
2000	168.995	8,91	226.579	6,25	73.274	9,72	468.846	7,73
2001	177.692	5,15	239.923	5,89	84.756	15,67	502.369	7,15
2002	201.883	13,61	243.818	1,62	90.329	6,58	536.031	6,70
2003	220.772	9,36	268.613	10,17	111.324	23,24	600.709	12,07

Fonts: GESA i elaboració pròpia

QUADRE I-47. FACTURACIÓ D'ENERGIA ELÈCTRICA A LES ILLES BALEARS, PER SECTORS ECONÒMICS (MW/H) (1999-2003)

	Total		Agricultura		Indústria		Construcció	
		% var.		% var.		% var.		% var.
1999	3.661.983	11,0	66.728	12,4	278.858	—	32.347	68,3
2000	3.884.591	6,1	70.361	5,4	272.896	-2,1	42.498	31,4
2001	4.173.449	7,4	70.283	-0,1	282.581	3,5	47.907	12,7
2002	4.337.499	3,9	68.345	-2,8	284.155	0,6	59.032	23,2
2003	4.719.004	8,8	72.666	6,3	263.005	-7,4	56.005	-5,1

	Serveis		Enllumenat		Usos domèstics		Revenedor	
		% var.		% var.		% var.		% var.
1999	1.912.464	12,7	80.588	4,2	1.263.374	13,2	33.624	10,6
2000	2.045.281	6,9	82.369	2,2	1.335.185	5,7	35.824	6,5
2001	2.220.764	8,6	85.542	3,9	1.429.275	7,0	37.097	3,6
2002	2.209.605	-0,5	84.854	-0,8	1.590.260	11,3	41.248	11,2
2003	2.447.305	10,8	90.876	7,1	1.744.417	9,7	44.730	8,4

Nota: La indústria inclou els subsectors industrials i el consum a les centrals elèctriques. A causa del canvi de la CNAE emprada per GESA, el sector industrial a partir de mitjan 1998 deixa de comptabilitzar determinats subsectors.

Fonts: GESA i elaboració pròpia.

Pel que fa al consum de productes petroliers líquids, presentem les dades comparatives del 2002 i del 2003. (Vegeu el quadre I-48)

El consum de Mallorca representa el volum majoritari de consum d'aquests productes, amb un 82,5% del total, mentre que Menorca representa el 7,6% del consum, i les Pitiüses, el 9,9% del total de les Illes. Mallorca i Menorca presenten

un creixement superior a la mitjana regional, que és del 10,4%.

6.4.2. LES INDÚSTRIES RELACIONADES AMB EL SECTOR DE LA CONSTRUCCIÓ

La indústria del ciment és la branca principal que s'associa al sector de la construcció. L'evolució durant el 2003 ens mostra un clar decreixement, del 13,36%, en les vendes. (Vegeu l'apartat 7.2.1.)

QUADRE I-48. CONSUM DE PRODUCTES PETROLIERS LÍQUIDS PER ILLES (2002-2003)

Illes Balears	2002	2003	% variació
Mallorca	1.396.897,8	1.549.546,2	10,9
Menorca	128.344,9	142.886,0	11,3
Pitiüses	176.653,8	186.716,0	5,7
Total	1.701.896,5	1.879.148,0	10,4

Fonts: CLH i elaboració pròpia.

Quant a la resta de branques industrials extractives que es relacionen amb el sector de la construcció, a les Balears durant l'any 2003 hi havia registrades 145 pedreres, 112 de les quals es localitzen a Mallorca; 20, a Menorca, i 13, a Eivissa i Formentera. Les més nombroses són les calcàries i els maresos, amb 56 i 58 pedreres registrades, respectivament. (Vegeu el quadre I-49)

D'altra banda, quant a la producció, la més elevada correspon també a les pedreres de calcàries, amb 2.400 milers de metres cúbics, seguides de les de marga, amb 400 milers de metres cúbics. En termes agregats, per comparació del 2003 respecte del 2002, a les Balears

s'han extret de les pedreres 401,22 milers de metres cúbics més, que s'han distribuït en 231,91 milers de metres cúbics a Mallorca, 58,46 milers de metres cúbics a Menorca i 50,85 milers de metres cúbics a Eivissa i Formentera. (Vegeu els quadres I-50 i I-51)

Es pot estimar que el conjunt de les indústries relacionades més directament amb el sector de la construcció (extracció de minerals no metàl·lics ni energètics, fabricació de productes minerals no metàl·lics i les indústries de la fusta, lleuat de mobles, cistelleria i esparteria), varen generar 5.363 ocupats, és a dir, el 17% del total del sector industrial.

**QUADRE I-49. EXTRACCIÓ DE MINERALS NO METÀL·LICS:
ILLES BALEARIS (2003)**

	Arena	Argiles	Calcàries	Maresos	Cal	Margues	Silicat	Sal	Guix	Total
	(Nombre de pedreres)									
Mallorca	1	14	37	51	2	3	1	1	2	112
Menorca	3		10	7	—	—	—	—	—	20
Eivissa i Formentera	2	1	9	—	—	—	—	—	1	13
Total	6	15	56	58	2	3	1	2	2	145

Font: Direcció General d'Indústria.

**QUADRE I-50. EXTRACCIÓ DE MINERALS NO METÀL·LICS:
ILLES BALEARIS (2003)**

	Arena	Argiles	Calcàries	Maresos	Cal	Margues	Silicat	Sal*	Guix	Total
	(Milers de metres cúbics)									
Mallorca	2,5	72	1.600	200	10	400	25	—	19	2.328,5
Menorca	55	—	350	8	—	—	—	—	—	413,0
Eivissa i Formentera	8,5	30	450	—	—	—	—	—	—	488,5
Total	66	102	2.400	208	10	400	25	60	19	3.290,0

* La dada de la producció de sal només queda reflectida com a total, sense desagregació per illes.

Font: Direcció General d'Indústria.

QUADRE I-51. EXTRACCIÓ DE MINERALS NO METÀL·LICS. ILLES BALEARS (1998-2003)

	Mallorca		Menorca		Eivissa i Formentera		Illes Balears	
	milers de m ³	Dif.	milers de m ³	Dif.	milers de m ³	Dif.	milers de m ³	Dif.
1998	2.629,19	—	226,51	—	248,88	—	3.104,58	—
1999	3.057,63	428,44	232,91	6,4	227,4	-21,48	3.517,94	413,36
2000	3.228,69	171,06	258,24	25,33	240,78	13,38	3.727,71	209,77
2001	2.083,37	-1145,32	276,12	17,88	505,27	264,49	2.864,76	-862,95
2002	2.096,59	13,22	354,54	78,42	437,65	-67,62	2.888,78	24,02
2003	2.328,50	231,91	413,00	58,46	488,5	50,85	3.290,00	401,22

* La diferència entre la suma de la producció per illes i el total és deguda que no es desagrega per illes la producció de sal.

Font: Direcció General d'Indústria.

6.4.3. LA INDÚSTRIA I EL COMERÇ EXTERIOR

En aquest apartat es fa un breu resum de l'evolució del comerç exterior i s'analitza d'una manera més detallada el sector del calçat.

6.4.3.1. El comerç exterior

Segons les dades de l'Institut Espanyol de Comerç Exterior (ICEX) i sense tenir en compte les partides distorsionants (material de transport aeri, automòbils i cotxes de lloguer), durant l'any 2003 les Illes Balears varen exportar un total de 457,2 milions d'euros, un 15,6% menys que l'any anterior, i veren importar un total de 450,1 milions d'euros, un 14,3% més que l'any 2002. El dèficit comercial al qual es va arribar durant l'any va ser de 537,9 milions d'euros, valor que va duplicar el que es generà durant l'any 2002 (209,6 milions d'euros). (Vegeu el quadre I-52)

El calçat és el sector industrial tradicional de les Illes Balears que presenta les xifres d'exportació majors. Durant el 2003, les

empreses varen exportar per valor de 118,7 milions d'euros, enfront dels 143,6 milions de l'any 2002. Les exportacions del calçat balear han disminuït un 17,3%. La causa principal d'aquesta disminució és la difícil situació econòmica mundial i l'apreciació de l'euro enfront de la resta de divises internacionals, especialment el dòlar. Durant l'any 2003 es va generar un superàvit comercial de 84,2 milions d'euros, un 26,8% menys que el que es generà durant el 2002 (115,1 milions d'euros).

Les exportacions de productes minerals engloben, bàsicament, el subministrament de combustibles en vaixells i aeronaus estrangers. La xifra d'exportació va arribar als 59,9 milions d'euros, xifra molt similar a la que s'aconseguí l'any 2002. Aquesta partida té un dèficit comercial de 13,7 milions d'euros, i, tot i així, millora respecte de l'any 2002, ja que es redueix un 21,0%.

La partida de màquines i d'artefactes mecànics i aparells elèctrics inclou les exportacions de grifons i els turboreactors per a l'aviació, a més a més dels materials

QUADRE I-52. COMERÇ EXTERIOR PER SECCIONS ARANZELÀRIES (2002-2003)										
	Exportacions			Importacions			Saldo comercial			Variació (%)
	2003	2002	%	2003	2002	%	2003	2002	Diferència	
	(milers d'euros)			(milers d'euros)			(milers d'euros)			
Total	457.205	541.565	-15,6	450.099	393.890	14,3	-537.934	-209.625	-328.309	156,6
05. Productes minerals	59.871	59.750	0,2	73.553	77.071	-4,6	-13.682	-17.321	3.639	-21,0
06. Productes d'indústries químiques i derivats	18.922	32.641	-42,0	25.362	22.918	10,7	-6.351	9.725	-16.076	-165,3
07. Matèries plàstiques artificials, cautxú, i les seves manufactures	4.144	3.922	5,7	7.088	7.432	-4,6	-2.941	-3.498	557	-15,9
08. Pells, cuiros, pel·leteria i les seves manufactures	6.158	13.178	-53,3	29.148	32.665	-10,8	-22.976	-19.474	-3.502	18,0
09. Fusta, carbó vegetal, suro, i les seves manufactures	1.050	1.484	-29,2	27.083	27.925	-3,0	-26.015	-26.470	455	-1,7
10. Paper i manufactures, arts gràfiques	1.086	1.158	-6,2	13.100	13.723	-4,5	-12.029	-12.539	510	-4,1
11. Matèries tèxtils i les seves manufactures	4.003	3.943	1,5	32.791	43.201	-24,1	-28.771	-39.241	10.470	-26,7

Continua

QUADRE I-52. COMERÇ EXTERIOR PER SECCIONS ARANZELÀRIES (2002-2003)

	Exportacions			Importacions			Saldo comercial		
	2003	2002	%	2003	2002	%	2003	2002	Variació
	(milers d'euros)			(milers d'euros)			(milers d'euros)		
									(%)
12. Calçat, capells, paraigües, para-sols, plomes, flors artificials	118.669	143.572	-17,3	35.377	28.489	24,2	84.258	115.129	-30.871
13. Manufactures de pedra, ciment, etc., ceràmica, vidre	3.362	2.833	18,7	8.780	9.135	-3,9	-5.419	-6.302	883
14. Perles fines, pedres i metalls preciosos	20.118	24.674	-18,5	11.497	8.453	36,0	8.626	16.222	-7.596
15. Metalls comuns i les seves manufactures	3.771	3.895	-3,2	9.106	14.251	-36,1	-2.141	-4.889	2.748
16. Màquines i aparells, material elèctric	50.898	62.286	-18,3	121.483	55.078	120,6	-62.927	9.039	-71.966
17. Material de transport	138.772	157.838	-12,1	9.526	7.781	22,4	-433.108	-217.287	-215.821
18. Òptica, fotografia i cinema, aparells de precisió	1.634	1.792	-8,8	11.652	13.534	-13,9	-9.625	-10.974	1.349
19. Armes i municions, les seves parts i accessoris	512	365	40,3	6	6	0,0	506	341	165
20. Mercaderies i productes diversos	7.042	6.541	7,7	32.808	30.906	6,2	-25.760	-24.328	-1.432
21. Objectes d'art, de col·lecció o d'antiguitat	195	380	-48,7	491	305	61,0	1.949	75	1.874
22. No classificats	16.998	21.313	-20,2	1.248	1.017	22,7	18.472	22.167	-3.695
									-16,7

Font: Institut Espanyol de Comerç Espanyol (ICEX).

Nota: sense partides distorsionants.

elèctrics. Durant el 2002, es va exportar un total de 50,9 milions d'euros, un 18,3% menys que l'any 2002, mentre que el valor de les importacions que es varen generar va arribar als 121,5 milions d'euros, de manera que en va resultar un dèficit comercial proper als 63 milions d'euros.

El valor de les exportacions de joieria (perles fines, pedres i metalls preciosos) va arribar als 20,1 milions d'euros, un 18,5% menys que l'any anterior. Les importacions d'aquest sector varen créixer un 36%, de manera que s'arribà als 11,5 milions.

El capítol de material de transport no inclou les operacions de venda d'avions i de components aeronàutics que han dut a terme les companyies domiciliades a les Illes Balears.

6.4.3.2. La indústria del calçat a les Balears³⁷

Així com la indústria turística dins el sector dels serveis ha estat pionera i és capdavantera en el seu gènere, en el sector industrial hi ha una activitat de característiques similars, el calçat, que presenta fins i tot altres fets comuns, com ara una gran vocació exportadora i la incorporació d'innovacions tecnològiques. Tanmateix, en aquest sector hi ha un factor distintiu respecte del turisme en la seva llarga evolució històrica: la reconversió. A l'igual d'altres subsectors industrials, el calçat balear patí crisis estructurals, en especial, en la dècada dels 80, la qual cosa va significar que desapareguessin quasi les tres quartes parts de les empreses del sector.

Tanmateix, la indústria supervivent ha fet un bot qualitatiu tan important que s'ha situat en el primer lloc d'Espanya en qualitat (entesa com a modernitat, moda i relació qualitat-preu o *money for value*, segons una expressió familiar en el sector turístic), i alguna de les empreses se situa fins i tot entre les deu primeres del món. I una cosa que és molt important quant al màrqueting i la imatge: es manté el segell artesà del calçat balear.

És interessant anotar que, a l'origen, gran part del calçat balear era de disseny estranger (en especial, italià), i fins a finals de la dècada dels setanta se seguia produint una part important per a certes marques estrangeres. A partir de la fi dels setanta, la indústria del calçat de les Balears creà els seus models propis i s'independitzà de la subcontractació per a altres empreses. Aquest procés ha culminat amb un gir total del sistema productiu, ja que actualment se subcontracten parts de la producció amb països com el Marroc, Portugal i Grècia. Tenint en compte el fet insular (amb els costos addicionals que s'hi associen), l'absència de matèria primera local i la característica exportadora, són admirables els esforços que s'han fet i la resistència que ha mostrat aquest subsector industrial.

El sector industrial de les Balears genera al voltant del 9% del PIB regional, per la qual cosa la producció del subsector del calçat, amb 156 milions d'euros, representa el 7,4% del sector industrial balear i el 0,7% del PIB balear. Si bé en termes

37. Vegeu: Catalina Barceló i Esteve Bardolet, «La industria del calzado en Baleares: de actividad pionera a actividad puntera», en: *Ponències del Seminari sobre la indústria del calçat al Raiguer*, Inca, 5 i 6 de febrer de 2004, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears.

quantitatius això no és aparentment rellevant, sí és rellevant en termes de subsector emblemàtic, amb projecció turística i capacitat exportadora, ja que representa el 24,2% de les exportacions de les Balears del 2003 (excloent-ne les partides distorsionants de vendes de components d'avions i de vaixells, així com els vehicles de lloguer ja utilitzats), la qual cosa el converteix en la primera exportació balear (lògicament darrere del «turisme», que no té un reconeixement oficial i estadístic com a tal sector d'exportació). En el quadre 1, veiem que el valor de la producció del calçat balear ha decrescut un 7,7% els darrers anys (2000-2003), i representa el 5,7% del total espanyol.

Potser sembla sorprenent per a qui coneix menys la qualitat i el prestigi del calçat de les Balears (produït en un 70% a Mallorca i el 30% restant a Menorca, aproximadament) l'escassa quota del valor de producció respecte del total d'Espanya, del 5,7%.

Una característica de la producció del calçat balear és l'especialització en el mercat femení (realment, el més dinàmic), com és el cas de Menorca, si bé a Mallorca

la producció està més equilibrada en el gènere. No hi ha una producció notable de calçat esportiu (amb elements de tela/plàstic). A Espanya, la producció del calçat de pell encara representa prop del 80% del total, enfront del 20% del calçat de plàstic, de cautxú, de fusta i de tela.

L'any 2003 eren 116 les empreses del calçat, que donaven feina a 2.535 treballadors, xifres de què resultava una mitjana teòrica de 22 treballadors per empresa. Es tracta, doncs, d'un subsector en predomini de petites i mitjanes empreses, com la gran major part de les empreses de les Balears. L'evolució 2000-2003 mostra que s'ha produït una disminució en el nombre tant d'empreses (8,7%) com d'ocupació (3,1%). Tanmateix, aquesta evolució té una causa definida i comuna a la resta de països europeus: l'augment de la competència exterior, sobretot dels països del nord d'Àfrica, de l'est d'Europa i de l'Àsia. (Vegeu el quadre I-53)

Del 1997 al 2001 les exportacions del calçat de les Balears registraren un augment notable, en passar de 46,3 milions d'euros a 150,1 milions. Fou a partir del

QUADRE I-53. PRINCIPALS MAGNITUDS ECONÒMIQUES EN EL SUBSECTOR DEL CALÇAT A BALEARS I ESPANYA (2002-2003)

	2002			2003			% 2003/2002	
	Espanya	Balears	% Balears	Espanya	Balears	% Balears	Espanya	Balears
Empreses	2.819	128	4,50	2.287	116	5,10	-18,90	-9,40
Ocupació	46.309	2.504	5,40	44.453	2.535	5,70	-4,00	1,20
Producció	3.120	169	5,40	2.740	156	5,70	-12,20	-7,70
Exportació	2.117	144	6,80	2.039	119	5,80	-3,70	-17,40
Importació	830	27	3,30	1.078	34	3,20	29,90	24,40

Unitat monetària: milions d'euros.

Font: Federació d'Indústries del Calçat Espanyol (FICE) i Consell Superior de Cambres.

2002 quan l'evolució de les exportacions va baixar, en gran part per causa de la crisi econòmica mundial. Així, el 2002 el valor de les exportacions fou de 143,6 milions d'euros (un 4,4% menys que en 2001), i el 2003 les exportacions arribaren als 118,6 milions (un 17,4% menys que l'any anterior). La importació de calçat a les Balears el 2003 totalitzà 34 milions d'euros, i representa el 3,2% del total importat per Espanya.

Les Illes Balears tenen una quota d'exportació de calçat sobre el total que ha exportat Espanya del 5,8%. El primer país/client, el 2003, és el Marroc, amb un valor exportat de 20,1 milions d'euros,

seguit molt de prop per França, amb 16,3 milions d'euros; Itàlia, amb 13,8 milions; Alemanya, amb 13,1 milions, i el Regne Unit, amb 10,3 milions. Els segueixen els països a què s'exporta un valor inferior als 10 milions, com el Japó (8,6% milions d'euros), Portugal (4,9 milions), els Estats Units (4,6 milions), i Bèlgica i Luxemburg (3,9 milions). Les xifres del Marroc, Portugal i Grècia s'han de prendre amb reserves, ja que en part corresponen a la tramesa de parts de calçat perquè posteriorment siguin elaborades i tornades a trametre a les Balears. En el total acumulat 1997-2003, França lidera el rànquing. (Vegeu el quadre I-54)

QUADRE I-54. DISTRIBUCIÓ GEOGRÀFICA DE LES EXPORTACIONS DEL CALÇAT (1997-2003)

Mercats	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	% 03/02
França	7.505	8.598	13.253	22.441	32.667	26.362	16.254	-0,38
Alemanya	7.820	10.580	11.700	13.697	16.587	16.364	13.161	-0,20
Itàlia	2.215	2.932	8.218	16.248	22.101	23.970	13.845	-0,42
Japó	5.743	4.818	7.721	13.315	13.588	9.570	8.603	-0,10
Regne Unit	2.365	3.512	5.065	7.236	13.562	14.975	10.330	-0,31
Portugal	4.580	6.127	5.763	6.474	6.454	5.601	4.948	-0,12
Bèlgica-Luxemburg	1.476	1.877	2.871	4.194	5.030	4.845	3.996	-0,18
Marroc	162	189	2.162	4.463	6.346	6.333	20.152	2,18
Estats Units	1.744	1.374	2.748	4.338	5.049	4.120	4.625	0,12
Hong Kong	3.816	3.200	2.221	2.674	3.085	2.857	2.344	-0,18
Suïssa	2.329	1.907	1.299	2.607	3.307	3.722	1.808	-0,51
Països Baixos	902	840	1.478	2.184	2.033	2.239	1.349	-0,40
Àustria	452	974	1.134	1.504	2.215	1.539	1.225	-0,20
Taiwan	565	771	728	1.297	2.000	2.437	1.215	-0,50
Suècia	141	188	456	810	4.601	1.464	904	-0,38
Grècia	249	245	628	1.421	1.775	3.119	2.343	-0,25
Andorra	524	525	738	1.042	1.485	1.811	1.746	-0,04
Altres	3.766	3.412	2.844	5.150	8.291	12.235	9.815	-0,20
Total	46.354	52.069	71.027	111.095	150.176	143.563	118.663	-0,17

Unitat: milers d'euros.

Font: Federació d'Indústries del Calçat Espanyol (FICE) i Consell Superior de Cambres.

L'any 2002 la Unió Europea produí un total de 808 milions de parells de sabates, n'exportà 878 milions i n'importà 1.693 milions (el consum intern n'arribà als 1.622 milions). Els primers productors de la Unió Europea són Itàlia, Espanya (el 25% del total), Portugal i França, per aquest ordre. Entre els quatre fabriquen el 90% del total de la Unió Europea. Les tres quartes parts de les exportacions es destinen a països de la mateixa Unió Europea. Espanya n'exporta el 16% del total. Les principals exportacions a països no comunitaris es destinen als Estats Units (el 33% de la quota no comunitària), seguits del Japó, Rússia, Polònia, etc. Quant a les importacions a la Unió Europea, les principals procedeixen de la Xina (36% del total de importacions), el Vietnam (19% del total de les importacions), i Romania (6% del total d'importacions). La Xina n'és el primer productor mundial, gràcies a la quota de mercat en sabates esportives, al igual que constitueix un mercat important per al Vietnam. Altres països productors importants són Indonèsia, l'Índia, Tailàndia, Taiwan, etc. Una informació més detallada sobre les dades del 2002 a escala tant d'Espanya com de la Unió Europea està disponible en la publicació de la Federació d'Indústries del Calçat Espanyol (FICE) 2003.

6.4.4. LES INDÚSTRIES RELACIONADES AMB LA DEMANDA INTERIOR DE CONSUM

Ens referim en aquest cas a les indústries de l'alimentació, que en el seu conjunt varen generar 5.392 ocupacions directes, la qual cosa significa el 17% de l'ocupació industrial, i que juntament amb les indústries lligades a la construcció, representen una de les principals especialitzacions productives del sector industrial a les Balears.

El nombre d'empreses que es dediquen al subsector alimentari s'ha mantingut constant durant el 2003 respecte de l'exercici passat, en les 605 empreses. Paral·lelament, s'ha produït un lleuger increment d'efectius, d'un 0,3%; en total, 16 llocs de feina, que s'han distribuït en una pujada de 19 treballadors assalariats i en una reducció de 3 treballadors autònoms. El 83% de les empreses del subsector tenen menys de 10 treballadors, i el grup més nombrós és el que agrupa les empreses amb una plantilla entre 1 i 9 persones assalariades, que constitueixen el 60% del total. (Vegeu el quadre I-55)

QUADRE I-55. ACTIVITAT AGROINDUSTRIAL A LES ILLES BALEARS (2002-2003)									
	2002			2003			Diferència	%	
Nombre d'empreses industrials	605			605			0	0	
Ocupació assalariada i per compte propi *	Assalariats	Autònoms	Total	Assalariats	Autònoms	Total			
	5.248	662	5.910	5.267	659	5.926	-16	-0,3	
Distribució per estrats d'assalariats	Sense assalariats	D'1 a 9 assalariats	De 10 a 49 assalariats	De 50 a 99 assalariats	De 100 a 199 assalariats	De 200 a 499 assalariats	Més de 500 assalariats	Total	
	138	365	92	8	2	0	0	605	

Fonts: INE i Tresoreria de la Seguretat Social.

A partir de les dades del Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació, s'observa que, quant a les activitats industrials que es relacionen amb la producció vegetal a les Balears, els grups que tenen una importància major són la manipulació i l'envasament de productes hortofructícoles, que representa el 28% del total (amb 9 empreses); la panificació i les pastes alimentàries, amb un pes del 21% (amb 7 empreses), i els cellers i les empreses embotelladores de vins i de caves, amb

una quota del 18% (amb 6 empreses). (Vegeu el quadre I-56)

Quant a les activitats industrials que es relacionen amb la producció animal a les Balears els grups dels escorxadors i les sales d'especejament (amb unes 5 empreses); de la llet, els formatges i els derivats lactis (amb 4 empreses), i els embotits i salaons carnis (amb 2 empreses), agrupen el 84% del total de l'activitat. (Vegeu el quadre I-57)

QUADRE I-56. ACTIVITATS INDUSTRIALS EN L'AGRICULTURA ECOLÒGICA I SOTMESES A CONTROL (2003)

(en relació amb la indústria vegetal)	
Trull i/o envasadora d'oli	1
Cellers i embotelladores de vins i caves	6
Manipulació i envasatge de productes hortofructícoles	9
Conserves, semiconserves i sucres vegetals	3
Elaboració d'espècies, aromàtiques i medicinals	1
Panificació i pastes alimentàries	7
Galetes, confiteria i pastisseria	0
Manipulació i envasatge de fruites seques	3
Manipulació i envasatge de grans	1
Preparats alimentaris	2
Altres	0
Total	33

Font: Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació (MAPA).

QUADRE I-57. ACTIVITATS INDUSTRIALS EN L'AGRICULTURA ECOLÒGICA I SOTMESES A CONTROL (2003)

(en relació amb la indústria animal)	
Escorxadors i sales d'especejament	5
Embotits i salaons carnis	2
Llet, formatges i derivats lactis	4
Carns fresques	1
Ous	1
Mel	0
Total	13

Font: Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació (MAPA).

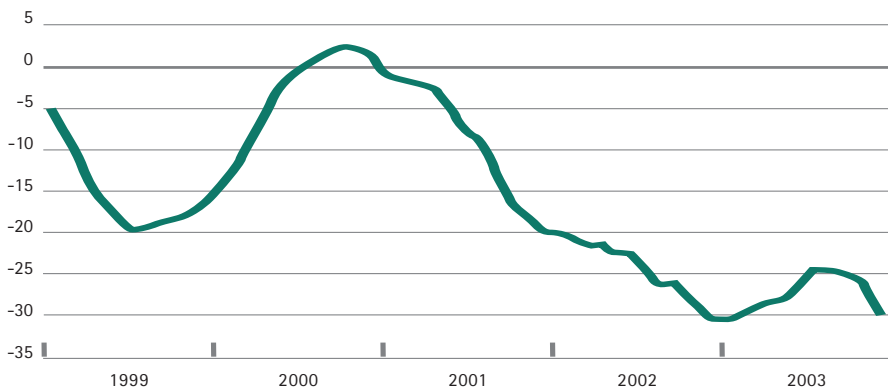
6.5.

LES EXPECTATIVES I LA INVERSIÓ

L'exercici 2003 ha confirmat un pessimisme en les expectatives del sector, que es mesuren a través de l'indicador de clima industrial, que es calcula com la mitjana aritmètica dels indicadors d'opinió empresarial sobre la cartera de comandes, les existències de productes acabats (canviats de signe) i la tendència de la producció corregida de variacions estacionals. Les magnituds que es presenten corresponen al saldo de les respostes. Tenint en compte el caràcter subjectiu d'aquest indicador, se n'observa el pendent negatiu, com a conseqüència del deteriorament de les expectatives empresarials dels empresaris del sector industrial. (Vegeu el gràfic I-14)

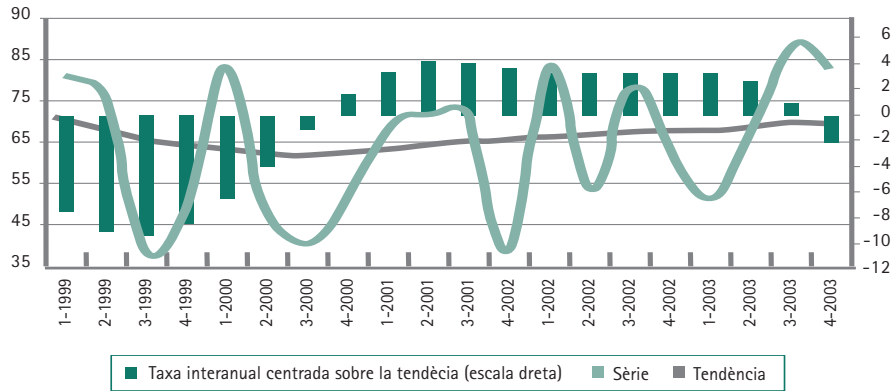
El gràfic I-15 mostra l'evolució de la utilització de la capacitat industrial a les Illes Balears. Aquesta sèrie recull la diferència entre els percentatges que consideren que la capacitat productiva instal·lada és excessiva i els que la consideren insuficient, pel que fa tant a la sèrie original com a la tendència i a la taxa interanual centrada sobre la tendència. Unes dades que cal destacar és que la indústria s'ha mantingut en un interval de 85-35 per al període 1999-2003. Si analitzam aquesta tendència, s'observa un punt d'inflexió en el tercer trimestre del 2000, que trenca una suau baixada. Així mateix, es palesa un altre canvi de tendència en el tercer trimestre del 2003. Aquests comportaments s'observen d'una manera clara si ens fixam en la taxa interanual centrada sobre la tendència, en què es veuen amb claredat aquests dos canvis de tendència que es varen produir en el tercer trimestre del 2000 i del 2003. (Vegeu el gràfic I-15)

Gràfic I-14
Indicador del clima industrial a les Illes Balears (1999-2003)
(saldo de resposta)

Font: Ministeri de Ciència i Tecnologia, enquesta d'opinions empresarials, Direcció General d'Economia i elaboració pròpia.

Gràfic I-15
Evolució de la utilització de la capacitat industrial
a les Illes Balears per trimestres (1999-2003)

Font: Ministeri de Ciència i Tecnologia, enquesta d'opinions empresarials, Direcció General d'Economia i elaboració pròpia.

Finalment, podem observar que l'estadística de l'any 2003 corresponent als expedients que ha tramitat el Registre Industrial de la Direcció general d'Indústria presenta una clara desacceleració, tant si es considera en valors monetaris com en potència instal·lada o en noves ocupacions. (Vegeu el quadre I-58)

QUADRE I-58. INVERSIÓ: LLOCS DE TREBALL I POTÈNCIA ELÈCTRICA DE LES NOVES INDÚSTRIES (2002-2003)			
2003	Total de la inversió (en euros)	Potència elèctrica (en kW)	Personal
Mallorca	79.599.401	138.779	3.699
Menorca	5.228.681	82.415	292
Eivissa	2.498.583	592	318
Formentera	86.737	28	13
Total 2003	87.413.402	221.814	4.322
Total 2002	1.515.792.210	290.735	7.113

Font: Direcció General d'Indústria.

7

CONSTRUCCIÓ

RESUM

L'evolució de l'indicador global d'activitat del sector (índex format per les variables de venda de ciment i de mà d'obra ocupada en el sector) confirma la contracció del sector. Ha tingut un creixement negatiu del 7,9%, després de la reducció del 3,2% de l'any anterior.

L'ocupació disminuï un 2,1%. També disminuï un 3,8% el nombre d'afiliats al règim general de la Seguretat Social, i augmentà un 3,4% en el règim d'autònoms. L'atur continua augmentant, i la taxa d'augment se situa en el 36,3%.

Quant a la producció del sector, es consideren dos components bàsics: la inversió pública, que el 2003 ha estat el component més dinàmic, amb un espectacular creixement del 48,2%, atribuïble, sobretot, a l'obra civil; i la inversió privada, que registra un descens del 5,5% en el nombre d'obres, i una baixada del 29,4% en el nombre d'habitatges visats, que es concentren a Mallorca i a les Pitiüses. El coeficient habitatges iniciats/habitatges acabats baixa fins al 0,5%, fet que assenyalava la pèrdua d'impuls de l'edificació residencial. L'habitatge protegit continua tenint un pes escàs. Les obres de reforma i d'ampliació, a pesar que disminueixen el 2003, representen el 46,1% de les obres visades.

7.1.

INTRODUCCIÓ

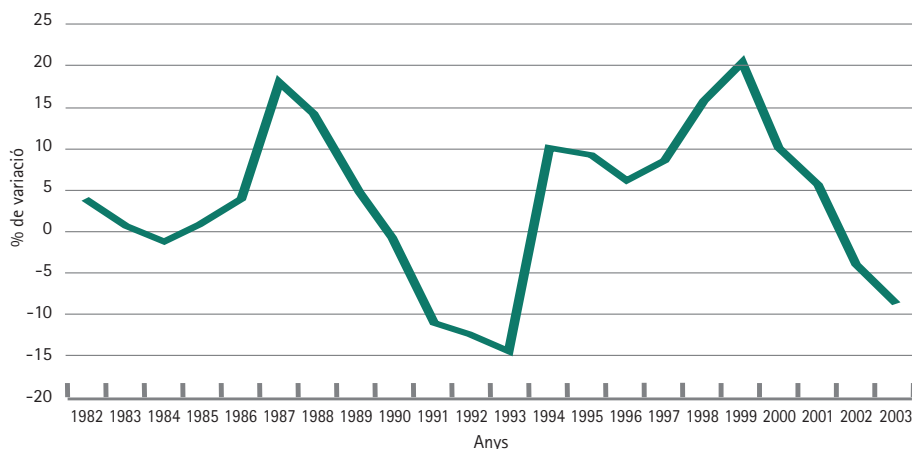
L'any 2003 l'indicador global d'activitat, índex que mesura l'evolució del sector a través del comportament de dues variables rellevants, com són les vendes de ciment i la mà d'obra ocupada, ha continuat decreixent. Ha registrat un creixement negatiu del 7,9%, després de la variació també negativa del 3,2% l'any 2002. L'indicador global confirma, doncs, que l'activitat del sector de la construcció ha continuat disminuint i que ho ha fet a un ritme més ràpid que l'any anterior. (Vegeu el gràfic I-16)

L'estimació provisional de la Direcció General d'Economia pel que fa a la taxa de creixement interanual del PIB en preus constants per l'any 2003 és d'un 1,6%, xifra que, comparada amb la de l'any anterior (un 2,4%), posa de manifest, així mateix, una clara pèrdua de vigor del sector.

Les estimacions de la comptabilitat regional de l'INE són encara més negatives, ja que per a l'any 2003 donen una taxa de creixement negativa del -0,93%. (Vegeu l'apartat 4.3.3.)

Una altra manera d'aproximar-se al comportament del sector és a través de l'anà-

Gràfic I-16
Indicador global d'activitat (1982-2003)

Font: Elaboració pròpia.

lisi de l'evolució que han experimentat els indicadors d'activitat dels factors que intervenen d'una manera més destacada en la producció.

A continuació, es comenten de manera particularitzada els diferents indicadors d'activitat.

7.2.

ELS FACTORS DE PRODUCCIÓ

En aquest apartat s'analitza l'evolució dels materials de construcció, de l'ocupació i dels costos dels factors.

7.2.1. ELS MATERIALS DE CONSTRUCCIÓ

En aquest apartat es presenten les dades relatives al consum aparent i les vendes de

ciment, així com les dades relatives a les entrades i a les sortides de materials de construcció dels ports de les Balears, excloent-ne el ciment.

7.2.1.1. El ciment

Durant el 2003 s'ha produït un nou i més intens descens en les vendes de ciment, que han arribat als 767,2 milers de tones, un 13,4% menys que l'any anterior. El 2001 havien crescut un escàs 1,2%. El 2002, les vendes disminuïren un 8,5%, i varen arribar als 885,5 milers de tones. (Vegeu el quadre I-59)

L'aprovisionament net exterior, que es calcula per la diferència entre les entrades i les sortides a través dels ports, s'ha reduït un 8,8% per al total de les Balears, i s'ha arribat als 437,8 milers de tones, 42,4 milers de tones menys que el 2002. A Mallorca, l'aprovisionament s'ha reduït un 21,2%. A Menorca i a les Pitiüses, s'ha

QUADRE I-59. CONSUM APARENT DE CIMENT (EN TONES) (2002-2003)

	2002	2003 ¹	% Variació 03/02
Producció interior	731.961	755.018	3,15
Port de Palma			
Entrades	157.626	258.935	64,27
Sortides	20.556	112.614	447,84
	137.070	146.321	6,75
Port d'Alcúdia			
Entrades	62.396	48.782	-21,82
Sortides	330	38.146	11459,39
	62.066	10.636	-82,86
Menorca			
Entrades	96.933	96.274	-0,68
Sortides	7	12	71,43
	96.926	96.262	-0,69
Pitiüses			
Entrades	184.223	184.708	0,26
Sortides	88	160	81,82
	184.135	184.548	0,22
Proveïment net exterior	480.197	437.767	-8,84
Consum aparent a les Balears	1.212.158	1.192.785	-1,60
Vendes	885.523	767.174	-13,36
Variació aparent dels estocs	326.635	425.611	30,30

¹ La producció interior de les Balears és una estimació sobre la base de l'evolució estatal.

Font: Autoritat Portuària de Balears, Servei de Ports, Ministeri de Foment i elaboració pròpia.

mantingut sense variacions significatives. A través del port de Palma ha entrat el 44,0% del total balear.

El consum aparent de ciment, indicador elaborat sobre la base de l'agregació del saldo de les entrades/sortides dels diferents ports amb la producció interior, s'ha

reduït un 1,6%. S'ha estimat la producció interior sobre la base de l'evolució d'aquesta variable referida al conjunt de l'Estat. Aquesta taxa de variació contrasta amb les dels últims anys (6,9%, el 2001, i 6,6% el 2002). El consum de ciment a escala nacional per als primers nou mesos va créixer un 4,5%.

7.2.1.2. La resta de materials de construcció

Les entrades dels diferents materials de construcció, excloent-ne el ciment, creixen de manera sostinguda entre el 1996 i el 2000. L'any 2001 es romp aquesta tendència, amb una taxa de variació negativa del 16,5%. L'any 2002 decreix un 0,2%, i el 2003, un 1,5%. Durant aquest darrer any es registraren entrades de materials de construcció, excloent-ne el ciment, a través dels ports per un total de 487,1 mil tones. El comportament és desigual entre les diferents illes, així com el pes que tenen els ports respectius. A través del ports de Mallorca entren 340,5 mil tones, quasi un 70% del total de les entrades de les Balears, i es registra una taxa de variació negativa del 7,1% respecte del 2002. Els ports menorquins, que reben 67,4 mil tones,

un 14% del total de les entrades, creixen un 35,5% respecte de l'any anterior. Els ports de les Pitiüses, que absorbeixen el 16% restant, mantenen constant la taxa de creixement en un 1,0%. (Vegeu el quadre I-60)

7.2.2. L'OCUPACIÓ

El nombre de treballadors afiliats a la Seguretat Social disminueix un 2,1%. El nombre d'afiliats al règim general disminueix un 3,8%, mentre que augmenta el nombre dels autònoms un 3,4%. L'ocupació se situa en els 55.850 treballadors, enfront dels 57.027 registrats l'any anterior.

L'any 2003 s'han registrat 3.907 aturats, un 36,3% més que durant l'any 2002. Aquest creixement s'ha produït a totes les illes, amb unes taxes d'augment properes

**QUADRE I-60. ENTRADES DE MATERIALS DE CONSTRUCCIÓ
(EN TONES) (EXCLOENT-NE EL CIMENT) (1999-2003)**

Entrades	1999	2000	2001	2002	2003	% 03/02
Palma	302.845	333.907	260.013	250.954	240.778	-4,05
Alcúdia	140.674	141.229	118.325	115.538	99.738	-13,68
Menorca	44.810	43.363	46.562	49.725	67.383	35,51
Pitiüses	53.454	74.983	70.583	78.482	79.282	1,02
Total de les Balears	541.783	593.482	495.483	494.699	487.181	-1,52

% DE VARIACIÓ INTERANUAL 1998-2003

Entrades	% 99/98	% 00/99	% 01/00	% 02/01	% 03/02
Palma	34,74	10,26	-22,13	-3,48	-4,05
Alcúdia	109,59	0,39	-16,22	-2,36	-13,68
Menorca	23,66	-3,23	7,38	6,79	35,51
Pitiüses	60,60	40,28	-5,87	11,19	1,02
Total de les Balears	49,91	9,54	-16,51	-0,16	-1,52

Fonts: Autoritat Portuària de Balears, Servei de Ports i elaboració pròpia.

al 35%. A Mallorca s'han registrat 3.263 aturats, un 36,6% més que al 2002; a Menorca, 178, amb un augment del 34,8%, i a les Pitiüses, 466, amb un creixement del 35,1%.

Des de l'any 1993 les xifres d'atur havien seguit una trajectòria decreixent fins a l'any 2000, que s'observa un canvi de tendència. Aquest any la taxa d'atur augmenta un 0,8%. El 2001 aquesta taxa creix fins al 15,4%. El 2002 arriba al 35,2%, i el 2003 l'atur continua augmentant i arriba a una taxa del 36,3%. (Vegeu el quadre I-61)

7.2.3. ELS COSTOS DELS FACTORS

El 2003 els costos directes del sector de la construcció, excloent-ne el cost del sòl, no han variat respecte de l'any anterior. Al llarg d'aquests darrers anys, l'evolució dels costos directes ha seguit un creixement cada cop més moderat. L'any 2000 s'arribà a una taxa de creixement interanual del 4,8%; del 3,8%, el 2001, i del 2,3%, el 2002. El 2003 els costos tot just han pujat un 0,1%. L'augment dels costos laborals ha estat compensat

per la disminució del cost del ciment i d'altres materials.

El cost de la mà d'obra augmentà un 4,6% respecte del 2002, any que arribà a una taxa de variació interanual del 3,5%. A escala nacional, aquesta taxa de variació arriba al 4,3%.

El cost del ciment ha baixat un 3,3%. A diferència d'alguns anys anteriors, que el cost del ciment va augmentar amb rapidesa -fet que reflectia certes tensions d'aprovisionament en l'etapa expansiva, i que arrossegava el cost total-, el 2003 la baixada que ha experimentat ha contribuït a absorbir l'augment dels costos laborals. Els costos de l'acer i dels lligants han augmentat. El cost de l'acer ha passat d'una taxa de creixement de l'1,8% el 2002 a un 8,3% el 2003. Els lligants, que augmentaren un 2,8% el 2002, han pujat el cost un 2,0% l'últim any.

D'altra banda, s'han reduït els costos del coure (-5,3% el 2003 i -15,9% el 2002), de l'alumini (-5,7% el 2003 i -3,7% el 2002) i de l'energia (-0,7%). S'han mantingut estables els costos de la ceràmica i de la fusta.

QUADRE I-61. ATUR REGISTRAT (1995-2003)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Var. 03/02
Mallorca	2.988	2.526	2.217	1.779	1.432	1.488	1.740	2.389	3.263	36,6%
Menorca	286	231	155	106	97	91	107	132	178	34,8%
Pitiüses	514	487	453	361	293	258	273	345	466	35,1%
Illes Balears	3.788	3.244	2.825	2.246	1.822	1.837	2.120	2.866	3.907	36,3%
% Variació interanual		-14,4	-12,9	-20,5	-18,9	0,8	15,4	35,2	36,3	

Font: INEM.

7.3.

LA PRODUCCIÓ

En aquest apartat s'analitza el comportament dels dos components bàsics de l'activitat del sector: la inversió pública i l'edificació residencial.

7.3.1. LA INVERSIÓ PÚBLICA

La licitació pública registra una estirada molt intensa, de manera que s'ha convertit l'any 2003 en el component més dinàmic de l'activitat del sector. Creix un 48,2% i arriba als 607,07 milions d'euros. El 2002 havia disminuït un 1,6%. Des de l'any 2000 la licitació pública ha crescut de manera molt ràpida i ha anat guanyant pes en el sector. (Vegeu el quadre I-62)

Aquests creixements han estat conseqüència de les inversions en l'obra civil, ja que l'edificació ha mantingut un creixement més moderat durant aquests anys. En l'edificació, s'ha passat d'invertir 218,9

milions d'euros, l'any 2001, a 189,1 milions, el 2002, i a 214,3 milions, el 2003. Aquest darrer any ha augmentat un 13,3% respecte de l'any 2002. Així doncs, destaca l'evolució de les inversions en l'obra civil, que han més que quadruplicat el valor, en passar de 85,8 milions, el 2000, a 392,7 milions, el 2003.

Respecte de l'origen d'aquestes inversions públiques, un 36,7% prové de l'Administració central; un 36,4%, de l'Administració autonòmica, i el 26,9% restant prové de l'Administració local.

Les dades de la licitació pública per tipus d'obra són provisionals i només recullen el període de gener a setembre. Durant aquest període, les carreteres són el capítol que més ha augmentat quant a les inversions d'obra civil. Les inversions en l'edificació d'habitatges s'han reduït de manera important, a l'igual del tipus d'obra docent i sanitària. En canvi, les reparacions s'han duplicat respecte de l'any anterior.

QUADRE I-62. LICITACIÓ OFICIAL (2000-2003) (EN MILERS D'EUROS)

	2000	2001	2002	2003	Variació 03/02
Total d'edificació	114.583	218.879	189.151	214.326	13,31%
Total d'obra civil	85.834	197.624	220.515	392.742	78,10%
Total	200.417	416.503	409.666	607.068	48,19%
Administració central	48.874	116.562	79.390	222.764	180,59%
Administració local	87.653	194.979	200.792	163.233	-18,71%
Administració autonòmica	63.890	104.962	129.484	221.072	70,73%
Total	200.417	416.503	409.666	607.068	48,19%

Font: SEOPAN (Associació d'Empreses Constructores d'Àmbit Nacional).

7.3.2. LA INVERSIÓ PRIVADA

El nombre d'obres que ha visat el Col·legi Oficial d'Arquitectes de les Illes Balears (COAIB) és de 6.278, un 5,5% menys que l'any anterior, que ja s'havien reduït un 8,4%. El descens es produeix a totes les illes. A Mallorca, es visaren 4.759 obres, un 4,8% menys que el 2002. A Menorca, es visaren 939 obres, un 8,9% menys. A les Pitiüses, amb 580 obres visades, la baixada fou del 5,4%. (Vegeu el quadre I-63)

La xifra d'habitatges visats ha disminuït de manera important, en passar de 10.404 habitatges el 2002 a 7.345 el 2003, la qual cosa suposa una taxa de decreixement del 29,4% per al total balear. No obstant això, encara que, quan aquest comportament de contracció ha estat general, ha estat més pronunciat a les Pitiüses, on la reducció ha estat del 37,2%. A Mallorca, ha baixat un 32,5%. S'han visat 1.102 i 4.839

habitatges, respectivament. Mentre que a les Pitiüses aquesta evolució respon únicament a la dinàmica pròpia del mercat, a Mallorca s'explica també pels efectes de la continuïtat de la moratòria urbanística, que ha continuat afectant l'habitatge col·lectiu lliure. En els darrers mesos de l'any s'apujà el visat d'habitatges, com a resposta anticipada al pròxim final de la moratòria. A Menorca, la reducció ha estat relativament moderada (-4,7%), de manera que s'han visat 1.102 habitatges, després del notable augment de l'any anterior, en el qual incidí el procés d'aprovació del Pla territorial de Menorca.

Entre el 1999 i el 2003, a Mallorca s'ha passat de 12.470 a 4.839 habitatges visats per any, la qual cosa suposa una disminució del 61,2%. A les Pitiüses, s'ha passat de 2.283 a 1.102 habitatges, un 51,7% menys. A Menorca, els habitatges visats s'han mogut en una franja d'entre 1.350 i 1.500, sense oscil·lacions significatives.

QUADRE I-63. PROJECTES VISATS PEL COL·LEGI OFICIAL D'ARQUITECTES DE LES ILLES BALEARS (1999-2003)

Obres visades	1999	2000	2001	2002	2003	Variació 03/02
Mallorca	5.995	6.172	5.579	5.001	4.759	-4,84%
Menorca	1.093	1.125	1.089	1.031	939	-8,92%
Pitiüses	693	693	592	613	580	-5,38%
Total de les Balears	7.781	7.990	7.260	6.645	6.278	-5,52%
Habitatges visats	1999	2000	2001	2002	2003	Variació 03/02
Mallorca	12.470	11.862	10.416	7.174	4.839	-32,55%
Menorca	1.495	1.347	1.358	1.474	1.404	-4,75%
Pitiüses	2.283	2.060	2.245	1.756	1.102	-37,24%
Total de les Balears	16.248	15.269	14.019	10.404	7.345	-29,40%

* Se n'exclouen els expedients d'informes, les valoracions, l'urbanisme, els peritatges i similars.

Font: COAIB (Col·legi Oficial d'Arquitectes de les Illes Balears).

La proporció d'habitatge per obra, indicador de la mida mitjana de les obres projectades, és el més baix dels últims cinc anys. El 1999 la proporció referida al conjunt balear era de 2,1 habitatges per obra, mentre que aquest darrer any 2003 ha estat d'1,2. La taxa de variació interanual del 2003 respecte del 2002 ha estat d'un -25,3%. A Mallorca, la proporció ha estat d'1,0 habitatges per obra, la qual cosa suposa un -28,9% respecte del 2002. La disminució d'aquest coeficient s'ha accelerat en els dos darrers anys, fet que reflecteix l'intens descens de l'habitatge col·lectiu. La proporció a les Pitiüses continua sent la més elevada (1,9), a pesar d'haver experimentat una major reducció (-33,7). A Menorca, al contrari, la proporció augmentà amb força el 2002, i el 2003 ha continuat creixent, encara que a un ritme inferior (5,1%), de manera que s'assenyala l'avanç de l'edificació residencial col·lectiva amb relació a la unifamiliar. (Vegeu el quadre I-64)

Un dels indicadors avançats del sector és el nombre d'habitatges la construcció dels quals s'ha iniciat el mateix any. L'any 2003 es registra una baixada molt severa, amb una taxa del -38,3%, de manera que se'n totalitzen 6.068 per al conjunt de la comunitat. Aquesta taxa és similar

tant en l'habitatge protegit com en el lliure. Els dos darrers anys la disminució acumulada s'aproxima al 60%. (Vegeu el quadre I-65)

El nombre d'habitatges acabats aquest l'any també disminueix, encara que de manera moderada (-5,1%), com a resultat de la inèrcia de la forta activitat productiva dels anys anteriors. El nombre d'habitatges de protecció oficial acabats l'any 2003 es redueix un 20,4%, mentre que el nombre d'habitatges lliures, en un 4,6%.

Els habitatges protegits continuen tenint un escàs pes en l'edificació residencial. El 2003 representaren el 8,2% dels habitatges iniciats i el 2,6%, dels acabats.

La proporció habitatges començats/habitatges acabats, que sintetitza l'impuls que hi ha en la construcció d'habitatges, disminueix un 35,4% i arriba a la proporció més baixa dels darrers sis anys. El 1998, en plena fase expansiva, la proporció era de quasi dos habitatges iniciats per cada un d'acabat. El 2001 passà a 0,98, xifra que suposa un punt d'inflexió i l'inici d'una evolució decreixent, en què la xifra d'habitatges iniciats ha seguit sent inferior a les acabades. Aquesta tendència conti-

QUADRE I-64. PROJECTES VISATS PEL COAIB: RELACIÓ HABITATGE/OBRA (1999-2003)

	1999	2000	2001	2002	2003	Variació 03/02
Mallorca	2,08	1,92	1,87	1,43	1,02	-28,9%
Menorca	1,37	1,20	1,25	1,43	1,50	5,1%
Pitiüses	3,29	2,97	3,79	2,86	1,90	-33,7%
Total de les Balears	2,09	1,91	1,93	1,57	1,17	-25,3%

Font: COAIB.

QUADRE I-65. HABITATGES COMENÇATS I HABITATGES ACABATS (1998-2003)

Començats	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Variació 03/02
Habitatges protegits	711	964	480	463	817	496	-39,3%
Habitatges lliures	8.382	12.132	11.841	11.868	9.024	5.572	-38,3%
Total	9.093	13.096	12.321	12.331	9.841	6.068	-38,3%
% var. respecte de l'any anterior	32,0	44,0	-5,9	0,1	-20,2	-38,3	
Acabats	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Variació 03/02
Habitatges protegits	1.000	953	120	598	382	304	-20,4%
Habitatges lliures	3.663	5.873	9.706	12.047	12.090	11.537	-4,6%
Total	4.663	6.826	9.826	12.645	12.472	11.841	-5,1%
% var. respecte de l'any anterior	-28,6	46,4	43,9	28,7	-1,4	-5,1	
Hab. començats/hab. acabats	1,95	1,92	1,25	0,98	0,79	0,51	

Font: Direcció General de l'Habitatge, Ministeri de Foment, i elaboració pròpia.

nuà l'any 2002, amb una proporció de 0,79, i el 2003 es consolida l'evolució de contracció de l'edificació residencial, amb una proporció de 0,51 habitatges iniciats per cada habitatge acabat.

Les obres de reforma i d'ampliació perden vigor el 2003, després d'uns anys de creixement. A Mallorca, es redueixen un 9,6% i, a Menorca, un 11%. A les Pitiüses, augmenten un 7,9%. En canvi, els darrers anys han anat guanyant pes amb relació al total d'obres visades. A pesar del retrocés del darrer any, representen el 46,1% de les obres visades. (Vegeu el quadre I-66)

La distribució per tipus d'edificació de la superfície que ha visat el Col·legi Oficial

d'Arquitectes de les Illes Balears aporta una descripció aproximada dels segments de la demanda privada del sector. És important mencionar que la superfície residencial és el primer gran segment demandat, amb un pes del 73,9%, encara que s'ha reduït un 21,4% respecte de l'any 2002. A Menorca, el seu pes supera el 81% i ha continuat creixent (4%). Es visaren 1,82 milions de metres quadrats. El segon grup més demandat fou el d'usos turístics i espectacles, amb un pes del 10% i 0,25 milions de metres quadrats. Augmenta de forma important, un 83,7% respecte de l'any anterior, a Mallorca i especialment a les Pitiüses. (Vegeu el quadre I-67)

QUADRE I-66. OBRES VISADES DE REFORMA I AMPLIACIÓ (1998-2003)

Mallorca	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Variació 03/02
Ampliació i reforma	2.129	2.192	2.409	2.425	2.398	2.168	-9,6%
Total d'obres visades	5.327	5.995	6.172	5.579	5.001	4.759	-4,8%
% ampl.i ref./total	40,0	36,6	39,0	43,5	48,0	45,6	-5,0%
Menorca	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Variació 03/02
Ampliació i reforma	366	460	511	518	529	471	-11,0%
Total d'obres visades	871	1.093	1.125	1.089	1.031	939	-8,9%
% ampl.i ref./total	42,0	42,1	45,4	47,6	51,3	50,2	-2,2%
Pitiüses	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Variació 03/02
Ampliació i reforma	255	233	234	225	239	258	7,9%
Total d'obres visades	604	693	693	592	613	580	-5,4%
% ampl.i ref./total	42,2	33,6	33,8	38,0	39,0	44,5	14,1%
Illes Balears	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Variació 03/02
Ampliació i reforma	2.750	2.885	3.154	3.168	3.166	2.897	-8,5%
Total d'obres visades	6.802	7.781	7.990	7.260	6.645	6.278	-5,5%
% ampl.i ref./total	40,4	37,1	39,5	43,6	47,6	46,1	-3,1%

Font: COAIB.

QUADRE I-67. PROJECTES VISATS, PER ILLES I PER TIPOLOGIES (2002-2003)

	2002		2003		
Mallorca	m²	%	m²	%	% var. 03/02
Edificis residencials i altres	1.746.358	82,97	1.330.668	74,30	-23,80
Industrials	38.701	1,84	94.136	5,26	143,24
Oficines i comerç	112.652	5,35	123.919	6,92	10,00
Esportius	15.269	0,73	15.933	0,89	4,35
Turisme i espectacles	101.038	4,80	162.658	9,08	60,99
Sanitaris i benèfics	45.884	2,18	48.525	2,71	5,76
Culturals i religiosos	44.378	2,11	13.929	0,78	-68,61
Altres projectes	417	0,02	1.093	0,06	162,11
Total	2.104.697	100,00	1.790.861	100,00	-14,91

continua

QUADRE I-67. PROJECTES VISATS, PER ILLES I PER TIPOLOGIES (2002-2003)

	2002		2003		
Menorca	m²	%	m²	%	% var. 03/02
Edificis residencials i altres	261.462	85,09	271.933	81,63	4,00
Industrials	13.928	4,53	17.525	5,26	25,83
Oficines i comerç	6.075	1,98	7.773	2,33	27,95
Esportius	129	0,04	15.742	4,73	12103,10
Turisme i espectacles	9.571	3,11	8.835	2,65	-7,69
Sanitaris i benèfics	3.509	1,14	3.235	0,97	-7,81
Culturals i religiosos	12.033	3,92	6.972	2,09	-42,06
Altres projectes	553	0,18	1.125	0,34	103,44
Total	307.260	100,00	333.140	100,00	8,42
Pitiüses	m²	%	m²	%	% var. 03/02
Edificis residencials i altres	316.780	87,11	223.305	64,41	-29,51
Industrials	10.803	2,97	14.334	4,13	32,69
Oficines i comerç	8.503	2,34	20.861	6,02	145,34
Esportius	1.898	0,52	713	0,21	-62,43
Turisme i espectacles	24.448	6,72	76.604	22,09	213,33
Sanitaris i benèfics	0	0,00	8.458	2,44	0,00
Culturals i religiosos	985	0,27	2.441	0,70	147,82
Altres projectes	226	0,06	0	0,00	-100,00
Total	363.643	100,00	346.716	100,00	-4,65
Illes Balears	m²	%	m²	%	% var.03/02
Edificis residencials i altres	2.324.600	83,75	1.825.906	73,90	-21,45
Industrials	63.432	2,29	125.995	5,10	98,63
Oficines i comerç	127.230	4,58	152.553	6,17	19,90
Esportius	17.296	0,62	32.388	1,31	87,26
Turisme i espectacles	135.057	4,87	248.097	10,04	83,70
Sanitaris i benèfics	49.393	1,78	60.218	2,44	21,92
Culturals i religiosos	57.396	2,07	23.342	0,94	-59,33
Altres projectes	1.196	0,04	2.218	0,09	85,45
Total de les Illes Balears	2.775.600	100,00	2.470.717	100,00	-10,98

Font: COAIB.

TURISME

RESUM

Les arribades turístiques a l'any 2003 –segons unes dades revisades el mes setembre– totalitzaren per via aèria i marítima 10.355.700, amb un augment del 4% amb 402,3 mil arribades més. És notable l'augment d'arribades a Mallorca amb un 5,7%. A Menorca es dona una caiguda del -0,9%. En canvi en la versió oficial publicada el gener de 2004 era d'un 5,1%. A les Pitiüses es va registrar un estancament de les arribades del 0,4%.

El turisme estranger va augmentar un 2,2% i el turisme espanyol presenta un augment del 12,3%. Les arribades del turisme espanyol són superiors en termes percentuals a Menorca en relació a la mitjana de Balears. Les arribades de turisme estranger es realitzen majoritàriament per via aèria.

El mercat alemany, que representa al voltant del 30% del total, es recupera el 2003 (4,3% per via aèria davant d'una caiguda del -16,4% el 2002). El turisme britànic també es recupera ja que va experimentar un augment d'arribades per via aèria del 6,8% (descens del -1,9% el 2002).

En analitzar l'estacionalitat per illes, veiem que Mallorca, amb un 22,1% del total d'arribades en temporada mitja –baixa i un 77,9% en temporada alta, té un patró estacional millor que el de Balears, mentre que Menorca i les Pitiüses, és molt pitjor. El nivell de satisfacció és del 7,3 sobre 10 (7,1 el 2002). Així, les Balears compten amb una notable fidelització de la seva clientela.

La capacitat d'allotjament turística reglada de Balears en el 2003 se situava en 418.815 places de les que 314.526 eren les corresponents a l'oferta hotelera reglada en sentit ampli. L'oferta no reglada, sense cens oficial, s'estima en 115 mil places a Balears. El total d'estades per tota la oferta és de 85.950.361, el que dona una baixa de -1.413.382 estades, o sigui, del -1,7% (en el 2002/01 la baixa va ser del -7,2%). Per illes, Mallorca, amb 62.518.633 estades, va tenir un augment del 0,6%, mentre que Menorca, amb 9.405.768, i les Pitiüses, amb 14.025.960, varen sofrir davallades del -7,8% i del -7,3% respectivament.

El descens d'estades turístiques de Balears en el 2003 mostra una divergència significativa amb relació a l'augment del volum d'arribades turístiques que només pot ser interpretada sota dues consideracions: la primera, causada per la reducció de l'estada mitjana; i la segona, causada per un major pes real de les estades realitzades a l'oferta no reglada.

Els ingressos turístics rebuts a Balears serien de l'ordre dels 5.433,5 milions d'euros (5.459,4 en el 2002) el que dona un descens anual en euros corrents del -0,7% (temporada alta -3,1% i temporada mitja –baixa 3,6%). Aquest descens es convertiria en un -3% en euros constants si s'utilitzés com a deflactor l'IPC balear del 2003 (2,3%).

8.1.

INTRODUCCIÓ

En aquest apartat analitzem en primer lloc la demanda turística per passar seguidament a estudiar l'oferta, els ingressos turístics i fer algunes consideracions finals.

8.2.

LA DEMANDA TURÍSTICA

En aquest apartat s'analitza l'afluència turística, les estades i l'estada mitjana, l'anàlisi per nacionalitats, l'anàlisi de l'estacionalitat, i l'anàlisi sobre el grau de satisfacció.

8.2.1. LES ARRIBADES TURÍSTIQUES

En no disposar d'informació detallada sobre metodologia emprada en les dades oficials publicades i només comptar amb revisions de dades 2003 i 2002 en el moment de tancar aquest informe (a mitjans de setembre), l'informe per a l'any 2003 es limita a presentar les dades oficials publicades i les elaborades sobre les revisades facilitades (pel CITTIB), amb algunes consideracions comparatives. (Vegeu el quadre I-68)

Les diferències en valors absoluts entre ambdós conjunts de dades per al 2003 no són significatives però les diferències percentuals ho són, a causa d'una nova i desconeixuda revisió de les dades de 2002.

QUADRE I-68. ARRIBADES TURÍSTIQUES A BALEARS , PER ILLES I NACIONALITATS: DADES PUBLICADES I DADES REVISADES (2003)

		Estrangers						Espanyols						Total					
		Publicats (milers)	% Var. 03/02	Revisats (milers)	% Var. 03/02	Publicats (milers)	% Var. 03/02	Revisats (milers)	% Var. 03/02	Publicats (milers)	% Var. 03/02	Revisats (milers)	% Var. 03/02	Publicats (milers)	% Var. 03/02	Revisats (milers)	% Var. 03/02		
Mallorca	avió	6.007,3	6,4	6.094,0	4,4	1.152,9	19,7	1.106,4	12,6	7.160,2	8,4	7.200,4	5,6						
	vaixell	16,5	14,2	16,5	14,2	296,9	9,6	296,9	6,6	313,4	9,8	313,4	6,9						
	total	6.023,8	6,4	6.110,5	4,3	1.449,8	17,6	1.403,3	11,3	7.473,6	8,5	7.513,8	5,7						
Menorca	avió	863,3	1,3	794,0	-4,6	221,7	21,6	211,0	13,9	1.058,0	5,0	1.005,0	-1,2						
	vaixell	4,4	-11,3	4,4	-11,3	56,8	8,2	56,8	7,1	61,2	6,5	61,2	5,6						
	total	840,7	1,3	798,4	-4,6	278,5	18,9	267,8	12,4	1.119,2	5,1	1.066,2	-0,9						
Pitiüses	avió	1.236,4	-5,2	1.336,4	-3,7	215,6	22,4	220,9	17,0	1.452,0	-1,9	1.557,3	-1,2						
	vaixell	48,0	9,2	48,0	9,2	170,4	20,7	170,4	15,0	218,4	17,9	218,4	13,7						
	total	1.284,4	-5,2	1.384,4	-3,2	386,0	21,4	391,4	16,2	1.670,4	0,1	1.775,7	0,4						
Balears	avió	8.080,0	3,9	8.224,4	2,1	1.590,2	20,3	1.538,3	13,4	9.670,2	6,3	9.762,7	3,7						
	vaixell	68,9	8,7	68,9	8,9	524,1	12,8	524,1	9,2	593,0	12,3	593,0	9,2						
	total	8.148,9	4,0	8.293,3	2,2	2.114,3	18,3	2.062,4	12,3	10.263,2	6,6	10.355,7	4,0						

Fonts: "Publicat": Conselleria de Turisme (CITIB). "Dades informatives 2003. El Turisme a les Illes Balears" de gener 2004
"Revisat": CAEB sobre dades revisades del CITIB a finals de setembre 2004.

Les arribades turístiques (publicades) a l'any 2003 totalitzaren 10.263.220, amb un augment del 6,6% sobre 2002, o sigui "al voltant" de 638.900 arribades. Aquestes arribades es desglossen en un 9.670.218 per via aèria (94,2% davant d'un 95,3% en el 2002) i 593.002 per via marítima (5,8% comparat amb un 4,7% en el 2002). Les arribades segons la versió revisada varen ser 10.355.700, amb un augment de només el 4% amb 402,3 mil arribades més, xifres que pareixen més realistes que les de la versió "publicada", ja que s'apliquen al turisme per via aèria els mateixos coeficients correctors del 2002 (vegeu l'apartat 8.2.2).

La diferència d'arribades entre les dades "publicades" i les "revisades" és de 92,5 milers més a la versió "revisada" (un 0,9% més sobre el total publicat), pel que no té una especial significació estadística. En canvi, s'ha de matisar que aquesta revisió afecta només a les arribades per via aèria, mentre que els experts en transport marítim opinen que també haurien de ser revisades a l'alça les arribades d'estrangers per mar. Si analitzam les variacions interanuals segons mitjans de transport resulta: les arribades publicades d'estrangers per mar augmentaren un 8,7% (8,9% revisat) mentre que les aèries publicades només un 3,9% (2,1% revisat) i les arribades publicades del turisme espanyol per mar augmentaren un 12,8% (9,2% revisat) mentre que les aèries publicades varen créixer un extraordinari 20,3% (13,4% revisat).

Per illes i segons xifres publicades del 2003, Mallorca amb 7.473.584 arribades turístiques representa el 72,8% de Balears (en el 2002 era el 70,7%), Menorca amb 1.119.193 representa el 10,9% (en el 2002 era el 10,8%), mentre que les Pitiüses (Eivissa i Formentera) amb 1.670.443 representen el 16,3% (en el 2002 era el 18,5%) amb un

desglossament estimat de l'1% per Formentera i del 15,3% per Eivissa. És notable l'augment d'arribades a Mallorca amb un 8,5% (5,7% revisat), causat tant pel trànsit marítim del 9,8% (6,9% revisat) com per l'aeri del 8,4% (5,6% revisat). A Menorca l'augment va ser del 5,1% (-0,9% revisat), a causa tant del trànsit marítim del 6,5% (5,6% revisat) com de l'aeri del 5% (en canvi és -1,2% en la versió revisada). A les Pitiüses es va registrar un estancament de les arribades del 0,1% (0,4% revisat), per la caiguda del trànsit aeri del -1,9% (-1,2% revisat) compensat amb un fort augment del trànsit marítim del 17,9% (13,7% revisat). Aquest major trànsit marítim a les Pitiüses és la dada amb menor fiabilitat estadística de les utilitzades pel CITTIB per a totes les illes, pel fet que a Eivissa arriba un notable contingent de "excursionistes" (sense pernòctació) procedents de la veïna Comunitat Valenciana que poden ser comptabilitzats com a "turistes". És probable que l'any 2003 fos negatiu per a les Pitiüses en termes d'arribades. Veïem que la principal diferència es dona a Menorca entre els percentatges publicats (5%) i els revisats (-1,2%) per a les arribades totals per via aèria, atribuïble a la diferència del turisme estranger en ambdós recomptes (1,3% publicat i -4,6% revisat).

Les arribades publicades de turisme estranger a Balears en el 2003 sumaren 8.148.939 amb augment del 4% (2,2% revisat) i les del turisme espanyol publicades totalitzaren 2.114.281 amb augment del 18,3% (12,3% revisat), per la qual cosa les primeres representen el 79,4% i les segones el 20,6% del total d'arribades. Per illes aquestes proporcions difereixen: Mallorca té un 80,6% d'arribades de turisme estranger, seguida de les Pitiüses amb un 76,9% i de Menorca amb només un 75,1%. Conseqüentment, les arribades de turisme espanyol són superiors en

termes percentuals a Menorca amb un 24,9%, seguida de Pitiüses amb un 23,1% i de Mallorca amb només un 19,4%. Com és d'esperar, les arribades de turisme estranger es realitzen majoritàriament per via aèria (99,2%) mentre que les marítimes de cabotatge (que no inclouen el trànsit de creuers i iots) són escasses (0,8%). En canvi, les arribades de turisme espanyol tenen un notable component de marítimes (24,8%) davant de la via majoritària aèria (75,2%). A les Pitiüses és on és major (44,2%) el percentatge d'arribades marítimes del turisme espanyol, per la proximitat al litoral valencià, ja citada abans. En les dades revisades els turistes espanyols varen disminuir en -51,9 milers mentre que els estrangers varen augmentar en 144,4 milers (-2,4% i 1,8% respectivament sobre dades publicades). Veiem que les diferències entre percentatges de variació interanual publicats i revisats són aquí significatives ja que en els publicats són de 2,5 p.p. (1,8 p.p. més per als estrangers i de 6 p.p. més per als espanyols).

El IET (Institut d'Estudis Turístics, Madrid) dona a Balears a l'any 2003 una xifra de turistes estrangers de 9.608.000, superior a la del Govern Balear (8.148.900 i un augment del 4%) i a pesar de tot amb un resultat negatiu respecte al 2002 (-0,5%). Una diferència bastant gran que no té més explicació que la distinta metodologia emprada en el recompte d'arribades. Per al conjunt de l'Estat espanyol es varen rebre 52.477.000 turistes estrangers, amb un augment del 0,3%. De nou la comunitat amb major nombre d'arribades va ser Catalunya (11.817.000), seguida de Canàries (10.669.000) i les Illes Balears en tercer lloc.

És interessant observar que la crisi turística de Balears, iniciada l'any 2001 (encara quan és coincident amb el descens del turisme mundial provocat per l'11 S) va ser causada

principalment a la caiguda del mercat alemany (que representa al voltant del 30% del total), que es recupera al 2003. En els anys de crisi turística internacional, el mercat espanyol és l'objectiu prioritari de molts hotelers que intenten compensar així la caiguda de mercats estrangers. També ha estat aquest el cas d'aquests últims anys i de representar el 13,4% del total a l'any 2000 han passat a tenir una quota d'arribades del 20,6% del total en el 2003.

Les arribades de "creueristes" a Balears, procedents de l'estranger, segueixen la seva tendència ascendent (19%) i encara que no se sumin a les arribades de turisme marítim (per no produir pernoctacions fora del vaixell) mereixen que les citem, ja que totalitzaren unes 691 mil amb un augment del 13% (556 mil a Palma, 69 mil a Maó i 66 mil a Eivissa). Hem de destacar que les 556 mil arribades a Palma es desglossen al voltant de 187 mil embarcats i desembarcats a Palma (port base) i 369 mil arribats en trànsit. La quasi totalitat dels embarcats a l'aeroport base de Palma arriba per via aèria de l'estranger sense pernoctar a terra ferma, pel que haurien de ser descomptats del total d'arribades per via aèria al menys en aquella meitat aproximadament que no pernocta a Mallorca i torna immediatament als seus països d'origen en acabar el creuer. Palma és el 12è port del món en recepció de "creuers turístics", el segon d'Espanya (després de Barcelona) i el segon del Mediterrani.

8.2.2. EL "HUB" DE TRÀFIC AERI ALEMANY A L'AEROPORT DE PALMA.

Les arribades de turisme alemany via "hub" de l'aeroport de Palma són desglossades estadísticament entre turisme que té el seu destí a Mallorca i turisme

que segueix al sud d'Espanya i Portugal (hi ha també vols a les Pitiüses). El problema detectat en el 2003 (a causa de l'espectacular augment d'aquestes operacions durant tot l'any per part de la primera línia aèria - Air Berlin - enlloc de només cinc mesos en anys anteriors que és el règim de la resta de companyies aèries) es refereix a les arribades a Palma de tornada per via aèria de les seves vacances en el sud d'Espanya, per enllaçar amb altres vols de tornada amb destí a Alemanya, que reben a l'aeroport de Palma el tractament estadístic de turisme "nacional" (per tant, sumen a una base de dades de turisme nacional a la que s'apliquen percentatges correctors per determinar quina part del passatge és turisme i quina part no). Això és a causa que aquestes arribades a Palma procedeixen del territori nacional, independentment de l'aerolínia que opera els vols (en aquest cas, alemanyes).

En el 2003 aquestes arribades d'alemanys al "hub" de Palma (670.731), es desglossen en 270.307 que seguien amb destí al "sud" i 399.424 que es quedaven a Palma. La mitjana de passatgers que acabaven el seu viatge a Palma va ser del 59,6% davant del 40,4% que seguia al "sud". Als que seguien al "sud" es varen unir 81.263 persones (23% de 351.570 que viatjaven al "sud" des de Palma) d'espanyols i residents estrangers a Palma que aprofitaren aquests vols de "baix preu". A l'any 2002 (només mesos de novembre, desembre, gener, febrer i març) les arribades al "hub" varen ser només de 244.579, pel que les del 2003 suposen un augment del 273,5%. Les arribades de turistes espanyols a Palma per via aèria en el 2003 varen créixer un 19,7%, el que totalitza 1.152.890 (una vegada depurades com a realment "turístiques"). Per altra part, les

arribades via "hub" com a tornada del sud d'Espanya totalitzaren 294.967, de les que només 107.393 tenien com a destí final Palma i 187.574 seguien fins a Alemanya. En canvi, a efectes estadístics es consideraren com arribades "nacionals" el total de 294.967, que una vegada depurades per comptabilitzar només les "turístiques" donaria un aproximat de 90 mil, que seria la partida causant de part de l'augment espectacular del total d'arribades de turisme "nacional" per via aèria a Palma en el 2003 (prop de 190 mil més). Sense aquesta partida del "hub", l'augment real d'arribades de turistes espanyols per via aèria hagués estat només de 100 mil, o sigui del 10,4% en lloc del 19,7%.

Segons l'IET, esmentat abans, les Balears reberen en el 2003 al voltant d'un 20,5% d'arribades de l'estranger per via aèria corresponents al trànsit aeri de "baix cost". Si tenim en compte que les arribades de l'estranger del sistema "Palma hub" varen ser de l'ordre de 671 mil (només d'Alemanya), això donaria una quota del 9,8% del total internacional de Palma (22,6% dels alemanys), que unida a altres trànsits de "baix cost", especialment els del Regne Unit, podrien arribar a duplicar aquell percentatge apropant-lo al 20,5% (a Espanya el percentatge va ser del 16,4%).

8.2.3. ANÀLISI PER NACIONALITATS I PER ILLES

Ja hem indicat que el 79,4% de les arribades turístiques a Balears al 2003 corresponen al turisme estranger i només el 20,6% al nacional, per totes les vies. Quan es descendeix al desglossament per nacionalitats estrangeres no es disposa de detall per via marítima, pel que les dades

que donam a continuació són només les referides a la via aèria. Ja que el turisme estranger arriba per via aèria en un 99,2% i només un 0,8% per via marítima, les desviacions que aquesta falta de dades pogués produir és realment insignificant a efectes estadístics. Les proporcions de turisme estranger i nacional arribat per via aèria varen ser 83,6% i 16,4% respectivament. (Vegeu el quadre I-69)

La primera nacionalitat va ser la britànica amb el 35,2% i uns 3,4 milions d'arribades, seguida de l'alemanya amb el 29,4% i més del 2,8 milions d'arribades. La tercera seria l'espanyola amb el 16,4%, seguida a gran distància per la italiana amb el 3,8% i la francesa amb el 2,5%. Els irlandesos (1,9%), els suecs (1,6%), els holandesos (1,5%), els suïssos (1,3%) i els belgues (1,3%) són un altre grup que supera l'1%. Les demés nacionalitats no arriben a l'1%, i s'apropen a aquest percentatge (amb un 0,9%) els noruecs, austríacs i danesos. És evident la gran concentració en dos mercats europeus, el britànic i l'alemany, que sumen el 64,6% del total. També és interessant observar que la suma de tot el turisme nòrdic (Dinamarca, Suècia, Noruega i Finlàndia) és de 341.339 arribades, un 3,5% del total per via aèria, i queda una mica per davall dels italians i per damunt dels francesos.

Així, per exemple, les variacions absolutes entre ambdós conjunts de dades per a les arribades de les principals nacionalitats són les següents: menors xifres a la revisió recent per als alemanys amb -38,6 mil, els britànics amb -72,6 mil, i els espanyols amb -51,9; en canvi, per al conjunt de les altres nacionalitats hi ha un augment de 255,6 mil, amb una diferència neta de 92,5 mil.

Quant a l'evolució del turisme alemany durant l'any 2003, és destacable la recuperació de les arribades per via aèria a Balears (4,3% front a una caiguda del -16,4% al 2002). Aquesta recuperació no correspon tant a una millora notable de l'economia alemanya i de la imatge turística de Balears sinó més bé a una política de descomptes i a la nova estratègia de màrqueting del "tot inclòs" aplicada pels tour operators alemanys sobre els establiments d'allotjament turístic de Balears, especialment a Mallorca. Per illes, destaca l'augment del turisme alemany a Mallorca (7,1%) davant de les baixes a Menorca (-7,6%) i a les Pitiüses (-11,4%). En canvi, per al conjunt de l'Estat espanyol el turisme alemany en el 2003 va descendir en un -3,2%. La xifra d'arribades revisada dona un total inferior en 38,6 milers al de la xifra publicada (2.839.870).

El turisme britànic va experimentar un augment d'arribades a Balears per via aèria (6,8%), que representa també una recuperació sobre el descens del 2002 (-1,9%). Les causes foren la fortalesa de la lliura amb relació a l'euro i la mateixa política de descomptes i a la nova estratègia de màrqueting del "tot inclòs", aplicada també pels tour operators britànics. S'ha de recordar que part important del mercat britànic està controlada per tour operators alemanys. Per illes destaca l'augment de turisme britànic a Mallorca superior a la mitjana de Balears (10,7%) davant de l'escàs augment a Menorca (2,1%) i al descens a les Pitiüses (-1,7%). Pel conjunt de l'Estat espanyol el turisme britànic va augmentar un 9,4% (més que en Balears). La xifra d'arribades revisada dona un total inferior en -72,6 milers al de la xifra publicada (3.403.699).

QUADRE I-69. ARRIBADES TURÍSTIQUES A BALEARS (2003)

Nacionalitat	Balears milers	Var. 03/02 %	Percentatge s/total illa (x)	Mallorca milers	Var. 03/02 %	Percentatge s/total illa (x)	Pitiüses milers	Var. 03/02 %	Percentatge s/total illa (x)	Menorca milers	Var. 03/02 %	Percentatge s/total illa (x)
Alemanya	2.839,9	4,3	29,4	2.456,3	7,1	34,3	286,0	-11,4	19,7	97,5	-7,6	9,2
Regne Unit	3.403,7	6,8	35,2	2.210,2	10,7	30,9	590,9	-1,7	40,7	602,6	2,1	57,0
Itàlia	368,0	9,0	3,8	123,5	12,9	1,7	187,8	5,0	12,9	56,8	14,5	5,4
França	243,4	-1,7	2,5	186,9	0,8	2,6	51,7	-11,0	3,6	4,8	25,7	0,5
Irlanda	181,8	0,4	1,9	133,1	6,9	1,9	25,2	-14,8	1,7	23,5	-13,1	2,2
Suècia	154,0	-12,7	1,6	143,0	-13,0	2,0	—	—	—	11,0	-8,8	1,0
Holanda	147,7	2,0	1,5	118,1	4,6	1,6	16,7	-9,1	1,2	12,8	-4,4	1,2
Suïssa	127,3	-14,8	1,3	107,1	-10,6	1,5	14,4	-37,4	1,0	5,8	-11,5	0,5
Bèlgica	125,5	4,6	1,3	93,6	9,0	1,3	24,6	-9,9	1,7	7,3	7,3	0,7
Noruega	89,2	2,8	0,9	85,5	0,8	1,2	—	—	—	3,7	94,2	0,4
Àustria	88,1	17,9	0,9	72,5	30,3	1,0	14,7	-19,4	1,0	0,8	7,8	0,1
Dinamarca	82,5	-4,5	0,9	79,8	-4,8	1,1	0,4	-19,3	-	2,3	8,7	0,2
Portugal	55,7	-1,9	0,6	48,1	-6,3	0,7	6,6	34,3	0,5	0,9	112,0	0,1
Rep. Txeca	42,9	-3,5	0,4	30,3	-4,0	0,4	8,2	-19,7	0,6	4,4	64,1	0,4
Luxemburg	36,2	-25,6	0,4	33,4	-25,4	0,5	2,0	-25,2	0,1	0,8	-31,5	0,1
Polònia	17,4	-14,9	0,2	17,2	-13,7	0,2	0,2	-67,0	—	—	—	—
Finlàndia	15,6	-4,5	0,2	15,6	-4,0	0,2	—	—	—	—	—	—
Hongria	10,3	31,1	0,1	8,8	53,6	0,1	1,5	-30,0	—	—	—	—
Rússia	8,4	-17,1	0,1	7,9	-21,4	0,1	0,5	595,8	—	—	—	—
Altres	42,4	-21,4	0,4	36,4	-24,5	0,5	4,7	1,2	1,2	1,3	19,0	0,1

Continua

QUADRE I-69. ARRIBADES TURÍSTIQUES A BALEARS (2003)

Nacionalitat	Balears milers	Var. 03/02 %	Percentatge s/total illa (x)	Mallorca milers	Var. 03/02 %	Percentatge s/total illa (x)	Pitiüses milers	Var. 03/02 %	Percentatge s/total illa (x)	Menorca milers	Var. 03/02 %	Percentatge s/total illa (x)
Estrangers	8.080,0	3,9	78,7	6.007,3	6,4	80,4	1.236,4	-5,2	74,0	836,3	1,3	74,7
Espanyols	1.590,2	20,3	15,5	1.152,9	19,7	15,4	215,6	22,4	12,9	221,7	21,6	19,8
Subtotal Avió	9.670,2	6,3	94,2	7.160,2	8,4	95,8	1.452,0	-1,9	86,9	1.058,0	5,0	94,5
Estrangers	68,9	8,7	0,7	16,5	14,2	0,2	48,0	9,2	2,9	4,4	-11,3	0,4
Espanyols	524,1	12,8	5,1	296,9	9,6	4,0	170,4	20,7	10,2	56,8	8,2	5,1
Subtotal Vaixell	593,0	12,3	5,8	313,4	9,8	4,2	218,4	17,9	13,1	61,2	6,5	5,5
Total Turistes	10.263,2	6,6	100,0	7.473,6	8,5	100,0	1.670,4	0,1	100,0	1.119,2	5,1	100,0
Subtotal estrangers	8.148,9	4,0	79,4	6.023,8	6,4	80,6	1.284,4	-5,2	76,9	840,7	1,3	75,1
Subtotal espanyols	2.114,3	18,3	20,6	1.449,8	17,6	19,4	386,0	21,4	23,1	278,5	18,9	24,9

Font: Elaboració pròpia amb dades definitives del CITITB.

(x) - Base de càlcul de les nacionalitats = subtotal avió

Els espanyols a les dades revisades totalitzen 2.062,4 milers d'arribades amb un augment sobre el 2002 del 12,3%, mentre que les dades publicades donen 2.114,3 milers d'arribades amb un augment del 18,3%. Ja varem veure abans que les diferències en valors absoluts no són significatives (-51,9 milers en xifra revisada) però si ho són les diferències percentuals de l'evolució 2003/2. El turisme espanyol (dades publicades) ha augmentat en un 20,3% (13,4% revisat) per via aèria a Balears davant del -3,1% del 2002 i per totes les vies el 18,3% (12,3% revisat) en comparació al 0,4% del 2002. Ja s'ha comentat que el percentatge d'augment real per via aèria (causat per l'efecte "hub") pot ser menor en uns punts percentuals (al voltant del 14%). També és possible que l'augment real del turisme marítim sigui un poc inferior per l'arribada de "excursionistes" espanyols a Eivissa (Dènia - Sant Antoni) que oficialment registra un augment del 20,7% (15% revisat), en relació a només un 9,6% (6,6% revisat) per Mallorca i a un 8,2% (7,1% revisat) per a Menorca. És evident que s'ha produït un augment en el 2003 pels esforços de la touoperació espanyola sobre el mercat nacional i les millors facilitats de comunicació aèria i marítima. Per illes, destaca l'augment del turisme espanyol per via aèria a les Pitiüses del 22,4% (17% revisat) i a Menorca del 21,6% (13,9% revisat) per damunt de la mitjana de Balears, davant de l'augment de Mallorca del 19,7% (12,6% revisat) i 10,4% segons estimació de l'efecte "hub", un poc inferior a la mitjana de Balears.

Pel que fa a la resta de nacionalitats, destaquen a Balears els augments del turisme italià (9%), belga (4,6%), holandès (2%), austriac (17,9%), irlandès (0,4%), noruec (2,8%) i hongarès (31,1%). Per altra banda,

han caigut les arribades de francesos (-1,7%), suïssos (-14,8%), suecs (-12,7%), danesos (-4,5%), txecs (-3,5%), luxemburguesos (-25,6%), portuguesos (-1,9%), finlandesos (-4,5%), polonesos (-14,9%) i russos (-17,1%). El total de turisme estranger per via aèria a Balears va augmentar un 3,9% (2,1% revisat), mentre que a Mallorca ho va fer un 6,4% (4,4% revisat), a Menorca només en un 1,3% (-4,6% revisat) i a les Pitiüses va descendir en un -5,2% (-3,7% revisat). És notable a Menorca el canvi de signe en passar de la versió publicada (1,3%) a la revisada (-4,6%).

En una anàlisi per illes i per via aèria, a Mallorca s'evidencia una major proporció del turisme alemany que per a Balears (34,3% davant del 29,4%) però en canvi és inferior per al britànic (30,9% davant del 35,2%). Els espanyols representen el 16,1%, percentatge similar al de Balears (16,4%). A les demés nacionalitats destaca la presència a Mallorca de les que estan absents a les illes menors com: finlandesos, hongaresos, russos. Els polonesos, suecs, danesos i noruecs no viatgen a Menorca. És notable l'absència o escassetat de turisme nòrdic a pràcticament totes les illes menors. Quan analitzam Menorca, veiem un gran predomini del turisme britànic per via aèria (57%), mentre que el turisme alemany té només un 9,2% del total de l'illa. Els espanyols tenen el 21%, percentatge superior al de Balears. La quarta nacionalitat és la italiana (5,4%). A les Pitiüses, el turisme britànic és també el primer en volum d'arribades (40,7%), seguit a considerable distància de l'alemany (19,7%). El turisme espanyol, amb el 14,9%, dona un percentatge inferior a la mitjana de Balears per via aèria (16,4%). En canvi, ja s'ha citat abans que les Pitiüses reben un gran con-

tingent de turisme espanyol per via marítima (44,2% sobre el total d'espanyols arribats a l'illa, en comparació al 24,8% del total d'espanyols arribats a Balears). La quarta nacionalitat, com en el cas de Menorca, és la italiana (12,9%).

Quant al turisme arribat per via marítima, encara quan el turisme estranger fa poc ús del mateix (0,8% del total d'arribades de l'estranger), però és notable l'escassa xifra d'arribades a Mallorca (16,5 mil) en el 2003, que no pareixen ser reals segons els experts en transport marítim. El turisme espanyol fa un ús creixent del transport marítim amb el 24,8% de totes les seves arribades a Balears en el 2003. A les Pitiüses s'arriba a la màxima participació amb el 44,2% del total d'arribades d'espanyols.

8.2.4. L'ESTACIONALITAT DE LES ARRIBADES TURÍSTIQUES

La forta estacionalitat de les arribades turístiques a Balears és tal vegada el major problema estructural que les Illes tenen planejat, especialment les illes menors. En un anàlisi de les arribades (publicades) aèries i marítimes de Balears per mesos tenim el següent resultat per al 2003: de gener a abril i de novembre a desembre (temporada baixa - mitja) va arribar el 18,1% i de maig a octubre (temporada alta) el 81,9%, del total anual. Ja que en el 2002 els percentatges respectius eren del 17,9% i del 82,1%, s'observa una lleugera millora de l'estacionalitat en el 2003. En canvi, és precis matisar aquesta aparent millora de l'estacionalitat, o sigui l'augment d'arribades en temporada baixa, ja que es concreten en el turisme espanyol, tant per via aèria

a Mallorca (en part per l'augment de les tornades d'alemanys del sud d'Espanya a Palma en un tràfic "hub" molt augmentat en el 2003) com per via marítima a les illes menors, especialment a les Pitiüses (tema sobre el que ja hem exposat reserves). (Vegeu el quadre I-70)

En analitzar l'estacionalitat per illes, veiem que Mallorca, amb un 22,1% del total d'arribades en temporada mitja - baixa i un 77,9% en temporada alta, té un patró estacional millor que el de Balears, mentre que Menorca i les Pitiüses, amb 6,9% i 93,1% i amb 8,2% i 91,8%, respectivament en temporada mitja - baixa i temporada alta, tenen estacionalitats molt més acusades que la mitjana balear. (Vegeu el gràfic I-17)

La temporada mitja - baixa de Mallorca (22,1% del total d'arribades) registra un lleuger empitjorament relatiu des del 2002 (22,6%), mentre que les temporades mitja - baixa de Menorca (6,9%) i de les Pitiüses (8,2%) registren una lleugera millora relativa des del 2002 (6% i 6,7% respectivament), que és atribuïble a la citada major afluència de turisme espanyol per via marítima. En canvi, si agafam només la temporada baixa (sense la temporada mitja) les illes menors varen tenir pitjor evolució en el 2003, mentre que Mallorca manté el nivell de l'any anterior. En realitat va millorar només l'anomenada "temporada mitja" (març, abril, maig, octubre) i no la "hivernal" (novembre, desembre, gener, febrer), que per raons pràctiques englobam en una temporada única anomenada "mitja - baixa" (per evitar la distorsió produïda entre temporada baixa i mitja per les distintes dates de celebració anual de la Setmana Santa).

QUADRE I-70. ESTACIONALITAT DEL TURISME PER VIA AÈRIA I MARÍTIMA, PER TEMPORADES I NACIONALITATS A BALEARS (2003)

Temporades/il·les	Balears			Mallorca			Pitiüses			Menorca		
Milers arribades	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total
T. Alta	6.898,6	1.502,7	8.401,3	4.861,9	963,3	5.824,2	1.226,3	308,0	1.534,3	810,4	23,4	1.041,8
T. Mitja - Baixa	1.250,3	611,6	1.861,9	1.161,9	486,5	1.648,4	58,3	78,0	136,3	30,3	47,1	77,4
Total	8.148,9	2.114,3	10.263,2	6.023,8	1.449,8	7.473,6	1.284,6	386,0	1.670,6	840,7	278,5	1.119,2
% temporada sobre total any												
Estrangers	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total
T. Alta	84,7	71,1	81,9	80,7	66,5	77,9	95,5	79,9	91,8	96,4	83,1	93,1
T. Mitja - Baixa	15,3	28,9	18,1	19,3	33,5	22,1	4,5	20,1	8,2	3,6	16,9	6,9
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
% illes sobre total Balears												
Estrangers	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total
T. Alta	100,0	100,0	100,0	70,5	64,1	69,3	17,8	20,5	18,3	11,7	15,4	12,4
T. Mitja - Baixa	100,0	100,0	100,0	92,9	79,5	88,5	4,7	12,8	7,3	2,4	7,7	41,2
Total	100,0	100,0	100,0	73,9	68,6	72,8	15,8	18,3	16,3	10,3	13,1	10,9
% sobre total nacionalitats a cada illa i Balears												
Estrangers	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total
T. Alta	82,1	17,9	100,0	83,5	16,5	100,0	79,9	20,1	100,0	77,8	22,2	100,0
T. Mitja - Baixa	67,2	32,8	100,0	70,5	29,5	100,0	42,8	57,2	100,0	39,1	60,9	100,0
Total	79,4	20,6	100,0	80,6	19,4	100,0	76,9	23,1	100,0	75,1	24,9	100,0

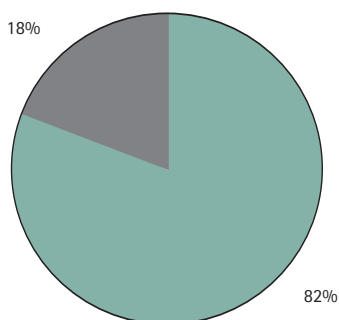
Font: Elaboració pròpia amb dades publicades d'“El Turisme a les Illes Balears. 2003” (Conselleria de Turisme).

T.A.: de maig a octubre

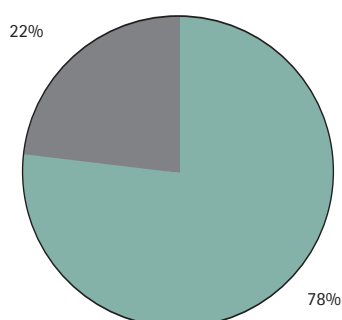
T.M.B.: de novembre a abril

Gràfic I-17
Distribució de la temporada 2003 per illes

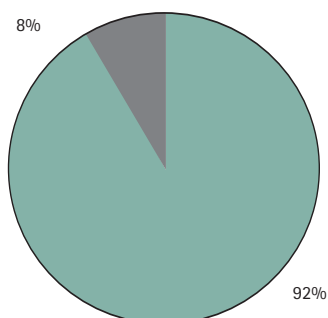
% Temporada sobre total de
l'any a Balears

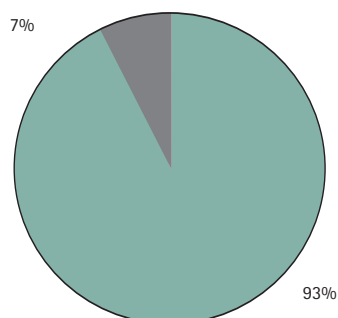
% Temporada sobre total de
l'any a Mallorca

% Temporada sobre total de
l'any a les Pitiüses

% Temporada sobre el
total de l'any a Menorca

■ T. Alta
■ T. Mitja-Baixa

Font: Elaboració pròpia amb dades publicades d' "El Turisme a les Illes Balears. 2003" (Conselleria de Turisme).

T.A.: de maig a octubre. (6 mesos)

T.M.B.: de novembre a abril. (6 mesos)

En general, el transcurs de l'any 2003 va ser irregular a Balears. Les arribades d'estrangers per totes les vies en temporada alta varen superar les del 2002 només en un 3,3%, mentre que les de temporada mitja - baixa varen superar les del 2002 en un 7,9%, amb el resultat de l'augment final del 4% anual. Les arribades d'espan-

yols per totes les vies en temporada alta varen superar les del 2002 en un 20,3%, mentre que les de temporada mitja - baixa només varen superar les del 2002 en un 13,4%, amb el resultat de l'augment final del 18,3% anual. Veiem doncs que el turisme estranger en el 2003 va contribuir un poc a la millora de l'estacionalitat en

termes relatius (l'augment del 7,9% de temporada mitja -baixa és superior al 3,3% de temporada alta), però el turisme espanyol en termes relatius no va ajudar a desestacionalitzar (l'augment del 13,4% de temporada mitja -baixa és inferior al 20,3% de temporada alta).

Pel costat de la temporada alta i en la modalitat d'arribades per via aèria, s'observa la debilitat de juny (0,7% i atribuïda al turisme estranger) i de juliol (5,3%, percentatge també inferior a la mitjana anual del 6,3% i també atribuïda al turisme estranger), així com la caiguda de setembre (-0,1% i també atribuïda al turisme estranger a pesar de l'augment del turisme espanyol), mentre que agost va ser un mes de gran augment d'afluència (15,2% causat especialment al gran augment de turisme espanyol). Pel costat de la temporada mitja -baixa i en la mateixa modalitat aèria, l'aparent millora es va donar en el trànsit d'abril (34,6%) per celebrar-se la Setmana Santa (en el 2002 va ser en març), així com en novembre (12,2%) i desembre (8,8%). En canvi, els mesos d'aquesta temporada baixa varen seguir el patró ja tradicional d'escassetat (sense superar les 215 mil arribades per mes, excepte abril amb 653 mil) i fins i tot varen mostrar una disminució de turisme com en febrer (-6,7%) i en març (-21,4%). Per mesos, el d'agost va ser el de major afluència a Balears, per totes les vies, amb 1.942.000 arribades mentre que el de menor va ser gener amb només 179.600. Per illes, Mallorca va tenir el seu màxim a l'agost amb 1.287.800 arribades i el seu mínim en novembre amb 161.100. Menorca va tenir el seu màxim a l'agost amb 246.900 i el seu mínim en gener amb 6.900. Les Pitiüses varen tenir el seu màxim a l'agost amb 407.300 i el seu mínim en gener amb 11.300. (Vegeu el quadre I-71)

En una anàlisi per temporades, illes i arribades per via marítima, menys rellevants que les aèries, s'observa a Mallorca un trànsit sostingut tot l'any però àlgid en només tres mesos de temporada alta (juny, juliol, agost) que arriba al màxim en agost amb 86.100 arribades de totes les nacionalitats (les dels estrangers representen només el 3,5% en aquests mesos, si bé per una errada estadística al mes de juny se li assigna un 0 d'entrades d'estrangers, pel que aquell percentatge hauria de ser major). El mínim d'entrades marítimes de Mallorca va ser en novembre amb només 5.400. A Menorca, l'estacionalitat és molt acusada a la temporada baixa i en els mesos de juny, juliol i agost varen arribar només 46 mil turistes, amb un màxim en agost de 21.800. En els citats tres mesos de major afluència el turisme estranger va tenir una quota de només el 5,4%. El mes de menor afluència va ser febrer amb només 700. I les Pitiüses segueixen un patró similar al de Menorca però amb major afluència, en especial en els mesos de juny, juliol i agost quan varen arribar 132 mil turistes, amb un màxim en agost de 69.600. En els citats tres mesos de major afluència el turisme estranger va tenir una quota del 21,4%, molt superior a la de Mallorca i Menorca. El mes de menor afluència va ser març amb 1.700.

Una altra perspectiva que ofereix l'anàlisi estacional de les Balears en el 2003 és la referida a la distribució dels dos blocs de nacionalitats (estrangers i espanyols) dins de cada illa i en relació al total de la seva nacionalitat a Balears. En el primer aspecte, destaca la relativa major proporció de turisme espanyol en temporada mitja -baixa a Menorca (60,9%) i a les Pitiüses (57,2%),

QUADRE I-71. EVOLUCIÓ MENSUAL DEL TURISME ARRIBAT PER VIA AÈRIA I MARÍTIMA (2003)

	Arribades avió milers	Arribades vaixell milers	Arribades total milers	% 03/02 avió	% 03/02 vaixell	Distribució 2003 total
Gener	164,0	15,6	179,6	5,6	-21,2	1,7
Febrer	215,5	10,1	225,6	-6,7	-10,7	2,2
Març	343,3	19,7	363,0	-21,4	-26,9	3,5
Abril	653,0	45,7	698,7	34,6	131,0	6,8
Maig	1.167,0	36,6	1.203,6	6,4	43,2	11,7
Juny	1.296,9	90,2	1.387,1	0,7	22,8	13,5
Juliol	1.612,6	101,6	1.714,2	5,3	2,5	16,7
Agost	1.764,5	177,5	1.942,0	15,2	12,5	18,9
Setembre	1.274,4	56,3	1.330,7	-1,0	0,7	13,0
Octubre	805,3	18,4	823,7	13,0	11,6	8,0
Novembre	172,5	10,2	182,7	12,2	-5,0	1,8
Desembre	201,2	11,1	212,3	8,8	-0,2	2,1
Total	9.670,2	593,0	10.263,2	6,3	12,3	100,0

Font: Elaboració pròpia amb dades publicades d'“El Turisme a les Illes Balears. 2003” (Conselleria de Turisme).

* La Setmana Santa en el 2003 se celebrà l'abril, mentre que en el 2002 fou en març..

percentatges superiors als de turisme estranger en ambdues illes, mentre que a Mallorca (i en la mitjana de Balears) és superior el percentatge de turisme estranger. Això significa que a les illes menors el turisme que hi ha a la temporada mitja-baixa és bàsicament l'espanyol, mentre que a Mallorca predomina l'estranger. En el segon aspecte, destaca la major concentració de turisme estranger a Mallorca en temporada mitja -baixa amb el 92,9% del total de Balears, com a conseqüència de la millor oferta d'aquesta illa major i de la seva millor accessibilitat aèria (percentatge superior a la seva quota insular anual d'arribades de turisme estranger 73,9% sobre el total del turisme estranger a Balears). El cas contrari el presenta Menorca amb només un 2,4% d'arribades d'estrangers en temporada mitja- baixa, quan la seva

quota insular anual és del 10,3% sobre el total del turisme estranger a Balears.

8.2.5. NIVELL DE SATISFACCIÓ DEL TURISTA ARRIBAT A BALEARS

Per acabar l'anàlisi de la demanda, és preceptiu en una estratègia de màrqueting explorar el perfil del client/turista i conèixer el nivell de satisfacció de la seva experiència turística a Balears. A més de l'anàlisi per nacionalitats, la publicació oficial de la Conselleria de Turisme del Govern Balear ofereix dades sobre els perfils dels turistes alemanys, britànics i espanyols. Sense entrar en aquests detalls, donam només un resum del perfil de la mitjana de turistes que pot explicar la motivació del viatge:

- L'edat es reparteix així: un 43,3% de 30-45 anys, un 23,8% de menys de 30 anys, un 21,4% de 46-60 anys i un 11,5% de més de 60 anys. És notable l'alt percentatge de turistes pròxims a la tercera edat i dels "jubilat" que bàsicament constitueixen el mercat de la temporada mitja - baixa.
- El motiu del viatge es reparteix així: 79,8% oci/vacances, 13,2% visites a familiars/amics, 4,7% treball, 0,9% esport, 0,5% cultura, 0,4% compres/serveis personals, 0,3% negocis i resta 0,2% estudis/altres motius. És notable l'alt percentatge de visites a familiars/amics, que evidencia l'elevat volum de residents estrangers i de segones residències de vacances a Balears.
- Les zones visitades indiquen també les preferències de vacances dels turistes i a més dels percentatges relatius a cada illa ja citats en el punt 8.2.1., és interessant observar el repartiment dins de l'illa de Mallorca (72,8% del total de Balears): Costa de Ponent 18,9%, Costa de Llevant 15,4%, Platja de Palma 11,7%, Palma (zona urbana) 11,3%, Badia de Pollença 8,9%, interior de Mallorca 3,9%, Badia d'Alcúdia 1,5% i Costa de Tramuntana 1,2%. És notable la concentració de turisme a la Badia de Palma (Palma ciutat més Platja de Palma) amb el 23% del total de Balears (el 31,6% del total de Mallorca).
- La professió dels turistes és un altre indicador del seu perfil: 38,1% empleats, jubilats 9,3%, comandaments intermedis 7,8%, professions liberals 7,1%, gerents/empresaris 5,4%, funcionaris 4,8%, tècnics superiors 4,6%, obrers 4,3%, estudiants 4,2% i altres 14,4%.

Per últim i el més important, el nivell de satisfacció ex post: sobre una mitjana ideal de 10 s'obté un 7,3 en el 2003 (7,1 en el 2002). El turista britànic presenta com a mitjana la major satisfacció (de les tres nacionalitats analitzades) amb el 7,5, seguit del turista alemany amb el 7,2 i el turista espanyol com ja és tradicional mostra la menor satisfacció per nacionalitats amb el 7. La mitjana de totes les nacionalitats del 7,3 és el resultat de diversos punts valorats, i són els que reben millor puntuació els referents a la conservació/estat de les platges (8), la qualitat de l'allotjament (7,7), els ports i aeroports (7,6); mentre que els que reben pitjor puntuació són els referents a l'oferta cultural (6,6), relació qualitat - preu (6,7) i cura de l'entorn social i mediambiental (6,8). Aquest darrer punt inclou valoracions sobre els notables nivells de falta de neteja i excés de renous, que són les que realment causen la seva valoració final tan baixa.

En un altre estudi similar, realitzat per la UIB (vegeu l'apartat 8.3.3), s'obté també una valuosa informació de les motivacions del turista que visita Balears. Si prenem només les de la temporada alta (distintes a les de la temporada mitja -baixa a les valoracions de: clima que és un poc menor, platges que és molt menor donades les condicions climàtiques, ambient nocturn que és una motivació quasi inexistente per un client "jubilat", així com la referent a facilitats per nins) que correspon a un producte turístic bastant distint del de la temporada mitja- baixa, observem el següent per a la temporada alta (si bé les respostes són múltiples les hem valorat en relació a un total amb base 100%): la principal motivació és el clima amb el 23,2%, la segona són les platges amb el 19,5%, la tercera és el preu amb

l'11%, la quarta és la qualitat de l'entorn amb el 8,3%, la cinquena és l'ambient nocturn amb el 8,2%, la sisena és l'accessibilitat amb el 6,9%, la setena és la qualitat de l'allotjament amb el 6,4%, la vuitena és la facilitat pels nins amb el 4,6%, la novena és la tranquil·litat amb el 4,2%, la desena són les excursions a peu amb el 2,5% i altres motivacions sumen el 5,2% restant (total 100%).

De l'anàlisi del creuament d'informació entre el nivell de satisfacció analitzat abans i de les motivacions del viatge es poden extreure conclusions importants sobre el posicionament qualitatiu del producte turístic de les Illes Balears (especialment en temporada alta). Així veiem que encara que la motivació preu és la tercera en importància es converteix en la segona pitjor insatisfacció. Hem de matisar que aquesta percepció de la carestia (en relació a la qualitat, o sigui el "value for money") ve motivada principalment pels preus de la restauració fora de l'hotel, en especial a aeroports i llocs d'oci, a més dels preus d'alguns productes de l'oferta complementària (diversió). La motivació mediambiental (entorn) és la quarta i en canvi el seu nivell de satisfacció constitueix la tercera pitjor insatisfacció. De nou cal matisar aquest punt segons el citat anteriorment, és a dir que el nivell de renous i la falta de neteja són els motius de pitjor insatisfacció del turista a Balears i motiven una percepció devaluada del conjunt de la qualitat mediambiental/entorn (que en canvi conté valoracions positives sobre la neteja de platges, per exemple). Hi ha una altra explicació a afegir i és la referent a la "tranquil·litat" que com a novena motivació del viatge no seria satisfeta per la negativa percepció del turista sobre el nivell de renous, una vegada situat a Balears. Però aquesta

queixa es circumscriu bastant en horari nocturn, el que no seria tan negatiu per aquells turistes que tenen com a motivació principal l'anomenat "ambient nocturn", classificada com a cinquena en temporada alta.

Les Balears compten amb una notable fidelització de la seva clientela (mesurada en temporada alta), com a resultat de l'elevada satisfacció dels seus turistes, que es manté a pesar de la creixent massificació a partir de la meitat de la dècada dels 90. En el 2003, el 31% de les arribades varen correspondre a turistes que mai havien visitat Balears (en el 2002 va ser el 34,3%). El percentatge de turistes que no precisen d'allotjament (per tenir el seu propi/segon habitatge o per allotjar-se gratis amb amics/parents) va ser del 9,6% (11,7% en el 2002). La mitja pensió és encara el règim d'allotjament més popular amb un 44,4%.

8.3.

L'OFERTA TURÍSTICA

En aquest apartat s'analitza la capacitat de l'oferta reglada i no reglada, el nivell d'estades i d'ocupació de l'oferta reglada i els ingressos turístics.

8.3.1. CAPACITAT DE LES OFERTES REGLADA I NO REGLADA

La capacitat d'allotjament turística reglada de Balears en el 2003 se situava en 418.815 places de les que 314.526 eren les corresponents a l'oferta hotelera reglada en sentit ampli (hotel, hotel - residència, hotel - apartament, residència - apartament, hostel, ciutat de vacances i altres categories inferiors

com fondes, pensions i cases d'hostes). Aquesta oferta va créixer en el 2003 en 4.261 noves places netes, o sigui un 1,4%. La oferta extrahotelera reglada tenia 104.289 places (apartaments turístics, agroturismes en les seves diverses tipologies i els càmpings), amb una lleugera disminució neta de 621 places, o sigui un -0,6%. La proporció entre ambdues ofertes era de 75,1%-24,9%, el que mostra el gran predomini de l'oferta hotelera a Balears. Si prenem només com oferta hotelera l'estricta, és a dir els hotels de 1 a 5 estrelles, totalitzaria 197.978 places, amb 3.087 noves places netes en el 2003, o sigui un augment de l'1,6%. Des d'aquesta perspectiva, l'oferta hotelera (estricta) seria només un 47,3% de l'oferta total reglada. (Vegeu el quadre I-72A)

Si analitzam l'evolució de l'oferta hotelera en sentit ampli, s'evidencia un nou transvasament de capacitat d'allotjament des de les categories inferiors a les superiors. Així veiem disminuir la capacitat de les categories d'hotels d'1 (-4,3%) i 2 (-7,2%) estrelles i augmentar les de 3 (1,5%), 4 (7,7%) i 5 (3,1%) estrelles, el que indica una gradual progressió de la qualitat en els darrers anys. Els hotels en sentit estricte, ja citat abans, representen el 62,9% del total de l'oferta hotelera en sentit ampli.

És interessant anotar que dins de l'oferta hotelera en sentit ampli, les categories amb més capacitat de places són les de tres estrelles (amb 176.249 o sigui el 56%, de les que 119.791 són hotels de tres estrelles) i les de 4 estrelles (amb 73.679 o sigui el 23,4%, de les que 46.168 són hotels de 4 estrelles). Pel costat de l'oferta extrahotelera reglada, la major capacitat correspon als apartaments turístics amb 98.725 places a Balears (decreix 1.034 places, o sigui -1%). L'agroturisme (turisme

rural, agroturisme i turisme interior) tenia 2.946 places (creix 413 places, o sigui 16,3%). Els càmpings amb 2.618 places no mostren canvis en la seva capacitat. (Vegeu el quadre I-72B)

Per illes, Mallorca té el 67,7% de la capacitat d'allotjament reglada de Balears, Menorca l'11,3% i les Pitiüses el 21%. Mallorca va créixer en 0,8%, Menorca sense variació i les Pitiüses varen augmentar en 1,7%. Dina del grup Pitiüses, Eivissa té el 19,2% (va créixer 1,9%) i Formentera només l'1,8% (va disminuir -0,1%).

L'oferta no reglada, sense cens oficial, s'estima en 115 mil places a Balears (inclouen les comercialitzades regularment en circuits comercials turístics i aquelles residències estivals de residents que ocasionalment a l'estiu puguin ser llogades per conductes similars al lloguer de habitatges no turístics en el mercat local, així com les segones residències de propietat de no residents que ocasionalment entren també en l'oferta de lloguer turístic). En la hipòtesi de ser acceptada aquesta xifra citada per a l'oferta no reglada, tendríem una capacitat d'allotjament potencial a Balears d'unes 533 mil places d'ús turístic, pel que l'oferta reglada passaria a representar el 78,6% de la capacitat total, o sigui quedaria un 21,4% d'oferta no reglada. En aquesta oferta no reglada es pot donar un fenomen de sobreocupació, especialment en temporada estival, per falta de control del nombre d'ocupants de les places disponibles, el que significa que en termes de turistes la seva participació en el total allotjat a Balears pot arribar a ser, especialment en temporada estival, superior al 21,4% i probablement més a prop del 25% (altres fonts, com Frontur, xifraven una participació encara superior amb el 30% en el 2002).

QUADRE I-72A. TIPUS I CATEGORIES DE L'OFERTA HOTELERA (SENTIT AMPLI) I RESTA DE L'OFERTA REGLADA DE BALEARS (2003)													
Places d'hoteles i resta oferta reglada	Altres inferiors	Hotels 1 estrella		Hotels 2 estrelles		Hotels 3 estrelles		Hotels 4 estrelles		Hotels 5 estrelles		Oferta Total	
												Places	%
Hotels		5.244		22.637		119.791		46.168		4.138		197.978	1,6
Hotel Residència		1.003		1.429		1.548		381		—		4.361	-9,8
Hotel Apartament		210		3.026		47.574		27.088		1.282		79.180	5,0
Residència Apartament		428		1.264		1.054		42		—		2.788	-13,1
Hostal		4.732		3.486		1.034		—		—		9.252	-2,6
Hostal - Residència		5.440		3.804		245		—		—		9.489	-0,9
Ciutat Vacances		1.274		3.467		5.003		—		—		9.744	-13,1
Altres inferiors *	1.734	—		—		—		—		—		1.734	88
Totals (places)	1.734	18.331		39.113		176.249		73.679		5.420		314.526	0,8
Variació places	88	-828		-3018		2.590		5.266		163		4.261	
Variació %	5,3	-4,3		-7,2		1,5		7,7		3,1		1,4	
% Distribució	0,6	5,8		12,4		56,0		23,4		1,8		100,0	

Font: Elaboració pròpia amb dades d'“El Turisme a les Illes Balears 2003” (Conselleria de Turisme).

* Cases d'hostes, fondes i pensions .

QUADRE I-72B. CAPACITAT D'ALLOTJAMENT TURÍSTIC REGLAT DE BALEARS (2003)

Illes	Hotels(x)	Var.		Apartaments		Var.		Agroturisme		Var.		Càmping		Var.		Total		Var.		Distribució	
		Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	places	%
(31.12.03)																					
Mallorca	229.542	2.857	1,3	50.877	-1.088	-2,1	2.517	351	16,2	500	—	—	—	—	—	283.436	2.120	0,8	—	67,7	—
Eivissa	54.804	1.324	2,5	24.058	149	0,6	203	44	27,7	1.298	—	—	—	—	—	80.363	1.517	1,9	—	19,2	—
Formentera	4.678	—	—	3.019	-5	-0,2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7.697	-5	-0,1	—	1,8	—
Subtotal Pitiüses(y)	59.482	1.324	2,3	27.077	144	0,5	203	44	27,7	1.298	—	—	—	—	—	88.060	1.512	1,7	—	21,0	—
Menorca	25.502	80	0,3	20.771	-90	-0,4	226	18	8,7	820	—	—	—	—	—	47.319	8	—	—	11,0	—
Balears	314.526	4.261	1,4	98.725	-1.034	-1,0	2.946	413	16,3	2.618	—	—	—	—	—	418.815	3.640	0,9	—	3,0	—
Distribució%	75,1			23,6			0,7			0,6						100,0				100,0	

Font: Elaboració pròpia amb dades d'El Turisme a les Illes Balears, 2003" (Conselleria de Turisme).

(y)-Suma d'Eivissa i Formentera.

(x)-Vegeu el quadre 72A.

8.3.2. NIVELL D'ESTADES I D'OCUPACIÓ DE L'OFERTA REGLADA

L'anàlisi de les estades turístiques i la taxa d'ocupació hotelera reglada de Balears haurien de proporcionar una visió més realista de l'evolució de l'any 2003 que les arribades turístiques, citades abans. El total d'estades per a tota la oferta (reglada i no reglada, ja que és el resultat d'una enquesta sobre on s'ha allotjat el turista) que dona la Conselleria de Turisme ("Dades Informatives. El turisme a les Illes Balears." 2003) per al 2003 era de 85.950.361, el que dona una baixa de -1.413.382 estades o sigui del -1,7% (en el 2002/01 la baixa va ser del -7,2%). Per illes, Mallorca amb 62.518.633 estades va tenir un augment del 0,6%, mentre que Menorca amb 9.405.768 i les Pitiüses amb 14.025.960 varen sofrir davallades del -7,8% i del -7,3%, respectivament.

El descens d'estades turístiques de Balears en el 2003 mostra una divergència significativa amb relació a l'augment del volum d'arribades turístiques (també amb destí a allotjaments reglats i no reglats, en ser dades aeroportuàries i portuàries) del 6,6% (4% revisat), que només pot ser interpretada sota dues consideracions: la primera, causada per la reducció de l'estada mitjana; i la segona, causada per un major pes real de les estades pronunciades a l'oferta no reglada. Ja que les estades oficialment publicades probablement no inclouen totes les realitzades en l'oferta no reglada (només un 20,5%, veure pàgina 59 de la publicació citada) davant del màxim 30% estimat abans, haurien de ser augmentades en un 9,5% per obtenir un nou total d'uns 94,2 milions d'estades. Aquest total d'estades, dividit per 10.263.200 arribades, donaria una estada

mitjana de 9,2 dies, el que suposa una baixa del -8% sobre els 10,0 dies del 2002. L'estudi de "Despesa turística a Balears. 2003" (inèdit) de la UIB, dona una baixa del -5% de l'estada mitjana per situar-la en 9,5 dies (en el 2002 la baixa va ser del -1,5%). Segons l'estudi citat de la Conselleria de Turisme, l'estada mitjana pel 2003 va ser de 8,4 dies (9,2 dies en el 2002) amb una caiguda del -8,7%. En tot cas, pareix evidenciar-se una caiguda de l'estada mitjana en el 2003, causant de falta de coherència entre les arribades de turisme i les estades produïdes, especialment les hoteleres.

Per nacionalitats, segons la Conselleria de Turisme, en el 2003 el promedi de l'estada mitjana va ser de 8,7 dies per al turisme alemany, de 8,4 dies per al turisme britànic i de 8,1 dies per al turisme espanyol. Segons això, el nombre d'estades del 2003 del turisme espanyol seria unes 17.125.830, o sigui el 19,9%, quan la quota pel nombre d'arribades era del 20,6%, el que és conseqüència d'una estada mitjana menor que la mitjana de totes les nacionalitats (8,4 dies). Les estades d'espanyols produïdes pel programa del IMSERSO varen ser de l'ordre de 1,6 milions, el que representa el 9,4% del total anual d'espanyols. En canvi, l'impacte de l'IMSERSO en temporada mitja -baixa (el període d'operativitat del programa) és del 33% del total de les estades dels turistes espanyols a Balears.

En aquesta publicació oficial, citada abans, figura el desglossament de les estades de l'oferta: 71,4% corresponen a hotels i similars, 8,1% a oferta extrahotelera i 20,5% a oferta probablement no reglada en la seva gran majoria. També es publica oficialment el detall mensual de percentat-

ges d'ocupacions de l'oferta hotelera (sentit ampli) així com el percentatge de planta oberta a cada mes, pel que de la multiplicació d'ambdós percentatges s'obté l'ocupació efectiva mensual. Si elaboram només dades de mitjanes anuals per al 2003, tenim que per a la planta oberta va ser el 58,3% (un poc inferior al 2002 amb 59,6%) i per a l'ocupació d'aquesta planta oberta va ser el 72,4% (similar al de 2002 amb un 72,2%). El resultat és una ocupació efectiva del 42,2% (43% en el 2002), o sigui inferior en 0,8% punts percentuals a la de l'any anterior. De nou una dada negativa que és coherent amb la baixa de les estades produïdes, citat abans. En la valoració de la mitjana de la taxa d'ocupació s'ha de tenir en compte la variació de la capacitat d'allotjament comparada. A causa que l'oferta hotelera (en sentit ampli) va créixer un 0,8%, l'ocupació registrada va disminuir proporcionalment, pel que en resum només podem afirmar que l'any turístic 2003 no va ser millor que el 2002 ni en termes d'estades totals ni d'ocupació hotelera.

Per illes, Mallorca va tenir una mitjana del 62,9% de planta oberta i una ocupació de planta oberta del 71,7%, amb el resultat d'un 45,1% d'ocupació efectiva (45,2% en el 2002), superior a la mitjana de Balears. Menorca va tenir una mitjana del 49,5% de planta oberta i una ocupació de planta oberta del 76,9%, amb el resultat d'un 38,1% d'ocupació efectiva (37,8% en el 2002), inferior a la mitjana de Balears. Eivissa va tenir una mitjana del 48% de planta oberta i un 72,7% d'ocupació de planta oberta, amb el resultat d'un 34,9% d'ocupació efectiva (37,8%

en el 2002), inferior a la mitjana de Balears. Formentera va tenir una mitjana del 46,3% de planta oberta i un 69,4% d'ocupació sobre planta oberta, amb el resultat d'un 32,1% d'ocupació efectiva (35% en el 2002), inferior a la mitjana de Balears. Veiem doncs que només Mallorca va tenir una mitjana d'ocupació efectiva superior a la mitjana de Balears.

8.3.3. ELS INGRESSOS TURÍSTICS

La prova definitiva per determinar si un any turístic és millor o pitjor que un altre és analitzar l'evolució dels ingressos turístics rebuts juntament amb la creació i manteniment de l'ocupació. Malauradament, tenim poca informació oficial sobre el primer tema a diferència d'anys anteriors. Sobre el tema de l'evolució de l'ocupació vegeu l'apartat 1.1. del capítol II.

Tot basant la informació en l'estudi de la UIB³⁸, sobre un sistema d'enquestes ja tradicional en els aeroports de Balears el dia de tornada dels turistes, els ingressos turístics rebuts a Balears (matisació deguda a que part de la despesa turística té com a destinataris a "tour operators" i línies aèries estrangeres) serien de l'ordre dels 5.433,5 milions d'euros (5.459,4 en el 2002) el que dona un descens anual en euros corrents del -0,7% (temporada alta - 3,1% i temporada mitja - baixa 3,6%). Aquest descens es convertiria en un -3% en euros constants si s'utilitzés com a deflactor l'IPC balear del 2003 (2,3%). En canvi, la forta caiguda de preus turístics del 2003 suggereix una aplicació d'un deflactor de preus turístics (IPT) inferior a l'IPC.

38. Eugeni Aguiló, et al. "La despesa turística a les Balears 2003". Departament d'Economia i Empresa. UIB. Mimeo.

En tot cas, es confirmaria que l'any 2003 va ser lleugerament pitjor que el 2002, si bé aquesta percepció va ser desigual en els agents socials i els empresaris de Balears. Les caigudes dels ingressos turístics de Balears (mesurades en euros constants) es varen iniciar ja en el 2000 (l'any de major volum va ser 2001 amb 6.054,4 milions d'euros d'aquell any). La baixa registrada a l'any 2000 (-1,2%) va iniciar l'actual crisi turística de Balears, seguida d'una altra en el 2001 (-2,1%) i d'una altra en el 2002 (-8%) que va ser la pitjor registrada des de la Guerra del Golf de 1989-90.

Per illes, segons el citat estudi de la UIB, la més desfavorida en el 2003 varen ser les Pitiüses amb un descens dels ingressos turístics del -6,1%, coherent amb el pitjor registre d'arribades (publicades) de totes les illes, amb un augment del 0,1% (encara positiu però controvertit estadísticament com ja es va tractar en el punt 8.2.1). El total d'ingressos seria de l'ordre de 914,6 milions d'euros corrents (el 16,8% del total balear quan la seva quota d'arribades de turisme és del 16,3%, el que indica una major despesa turística per càpita que la mitjana de Balears i això és evident a l'illa de Formentera). Menorca va ingressar 724,8 milions d'euros corrents i va augmentar en un 1% (l'única dada positiva de les illes però basada en les arribades publicades i si es calculés sobre arribades revisades resultaria també negativa com a la resta d'illes). Ja que això representa el 13,3% del total d'ingressos de Balears i en ésser la seva quota d'arribades turístiques del 10,9% s'evidencia també un major nivell de despesa per càpita. Mallorca va rebre 3.794,1 milions d'euros corrents, amb un descens del -0,7%, coincident amb la mitjana de

Balears. La seva quota d'ingressos de Balears és del 69,9% mentre que la d'arribades turístiques és del 72,8% el que indica una menor despesa per càpita que la mitjana de Balears.

Precisament, en una anàlisi de despesa mitjana diària arribada a Balears (part del realitzat a l'origen més el realitzat a Balears), per nacionalitats en la temporada alta de 2003, s'observa que per una mitjana de nacionalitats de 56,84 euros/dia, el turisme alemany registra només 48,04 i és precisament el turisme majoritari a Mallorca. A l'extrem oposat, el turisme italià, precisament el majoritari a Formentera, és el que més gasta amb 69,56 euros/dia. Això explica les mitjanes resultants per a cada una de les illes (si bé Formentera queda inclosa en un total de "Pitiüses" amb Eivissa). El turisme britànic se situa en un nivell de despesa superior a la mitjana balear, 60,97 euros/dia en temporada alta, mentre que el turisme nacional se situa per davall d'aquella mitjana amb 53,39 euros. Segons l'estudi de la UIB, ja citat, la despesa/dia mitjana del turista que va fer les vacances a Balears en el 2003 va ser de 82,35 euros (un -3,3% menys que en 2002, en termes nominals). Aquest abaratiment, conseqüència de la crisi mundial del sector, es reflecteix en cada un dels sumands: 54,27 euros (-3,6%) pagats en origen ("paquet d'hotel més avió) i 28,08 euros (-2,6%) gastat a Balears (dins i fora de l'establiment d'allotjament com "pocket money"). La despesa que va arribar a Balears en el 2003, suma del total de "pocket money" i d'una part del paquet era de 56,84 euros/dia, el que representava el 69% del total realitzat pel turista amb motiu de la seva estiuvejada a Balears (un poc inferior al 69,8% a l'any 2002).

Per un altre costat, la part de la despesa/dia pagada en origen que arriba a Balears (28,76 euros) i el total de la despesa de "pocket money" realitzada a Balears (28,08 euros) mantenen una proporció similar amb 50,7% i 49,3% respectivament. En canvi, al comparar aquestes proporcions amb el 2002 s'observa un petit però significatiu canvi en contra del "pocket money" (49,1% i 50,9% respectivament en el 2002). És possible que el notable increment en el 2003 de la modalitat d'allotjament del "tot inclòs" (escollida pel 13,3% de tots els turistes en temporada alta avant de només un 9,5% en el 2002), va fer disminuir la despesa en begudes i alimentació fora de l'hotel, el que provoca aquella menor despesa en "pocket money" a Balears.

8.4.

CONSIDERACIONS FINALS

Per tercer any consecutiu continua existint una absoluta complexitat en l'anàlisi de les magnituds estadístiques del turisme a Balears. El CITTIB, ens responsable de la seva elaboració per a la Conselleria de Turisme de Govern Balear, està realitzant un important treball d'homogeneïtzació de dades regionals pròpies amb les dades elaborades per l'Institut d'Estudis Turístics de la Secretaria General de Turisme (Madrid), tant amb les xifres regionals de Frontur com amb les d'Egatur. En canvi, en el mes de setembre (al moment de tancar aquest informe) no ha finalitzat encara aquesta feina, pel que hem hagut d'emprar les dades publicades el gener de 2004 (amb ocasió de FITUR) per la Conselleria de Turisme del Govern Balear

("Dades Informatives 2003. El turisme a les Illes Balears"), referents a arribades per nacionalitats, per mesos, per mitjans de transport i per illes.

No disposam en el 2003 de dades oficials d'ingressos turístics, pel que hem hagut d'optar per usar les dades de la Universitat de les Illes Balears per al Govern Balear (Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació) que ens ha permès seguir amb una llarga sèrie històrica. Aquest treball és "La despesa turística a les Balears", amb una llarga trajectòria d'elaboració anual per encàrrec del Govern Balear però interrompuda la seva publicació des de l'any 2001 fins al 2003 en ser encarregat a una empresa consultora.

Dèiem en finalitzar l'informe de 2002 que era precís millorar el sistema estadístic referit al turisme de Balears i preveïem la possibilitat que per a l'informe del 2003 sorgissin encara problemes estadístics, ja que el canvi metodològic va començar ben entrat aquell any. Hem de ressenyar que a la complexitat de l'elaboració de les estadístiques turístiques de Balears (per exemple, la sofisticació i ampliació del trànsit aeri alemany amb destí i origen a/de zones turístiques espanyoles a través de l'aeroport de Palma, convertit en el seu "hub"), s'uneix en els darrers anys un desajust estadístic sobre xifres oficials d'arribades turístiques a Balears per part del Govern Balear i pel Govern de l'Estat.

També és digne de ser mencionat que aquest informe, com en anys anteriors, no té en compte el turisme "interior" dins del territori de l'arxipèlag de la comunitat autònoma de les Illes Balears.

El present estudi es centra només en el turisme d'allotjament receptiu procedent de fora de les Balears, pel que no es tracta de la restauració, ni de les agències de viatges, ni d'altres sectors relacionats amb el turisme, com el transport, comerç turístic, etc. Tampoc s'entra en una anàlisi del mercat laboral involucrat en l'activitat turística, encara que es reconegui la seva gran importància socioeconòmica, ja que en aquesta Memòria se li dedica un extens apartat. (Vegeu l'apartat 1 del capítol II).

L'activitat turística és el motor econòmic de les Balears ja que directament i indirectament genera prop del 60% del PIB regional. És la comunitat autònoma espanyola on aquesta incidència és major i per tant on hi ha major sensibilitat social i política sobre el tema "turisme". Des de l'any 2000 s'ha produït un alentiment d'aquesta activitat, fins i tot amb caigudes d'estades, d'ingressos i de rendibilitat de la planta d'allotjament, el que ha propiciat l'inici d'un debat no estructurat sobre la bondat del model turístic actual i sobre els possibles canvis a realitzar. L'any 2003 no ha millorat aquesta situació.

Al marge d'una quantificació definitiva dels resultats de l'evolució turística del 2003 a Balears, pareix evident que s'ha produït una recuperació en les arribades que no s'ha traduït encara en una millora de les estades ni dels ingressos. Ja en el I Congrés d'Economia de Balears, fet el març, es va debatre sobre el tema de l'existència d'una crisi turística i de la validesa del "model" turístic tradicional ("sol i platja"). Aquests varen ser eixos d'atenció especial. Es va discutir si la situació actual del turisme a Balears és conseqüència del producte o del

destí. Els destins de Balears mantenen encara una bona imatge, bona quota de mercat i bona xifra de negoci, però la ràpida evolució dels gusts de la clientela turística i la moderna adaptació a aquesta nova tendència que mostren alguns països competidors amb els seus nous productes, està minimitzant el creixement del producte turístic de Balears, encara el destí turístic més important del Mediterrani.

Aquesta situació actual ha posat en evidència problemes estructurals subjacents (sobredimensionament de l'oferta per l'efecte estacionalitat) al mateix temps que els components conjunturals (especialment la baixa del turisme alemany) no han estat resolts satisfactòriament, en gran part, per la mala situació econòmica dels principals operadors turístics europeus que tradicionalment han estat els proveïdors i intermediaris del turisme amb destí a Balears. La prova d'aquesta darre-ra causa està en el fet que tant Balears com Canàries han estat les comunitats autònomes més afectades pel descens del mercat turístic en ser les més dependents dels "tour operators" estrangers i per ser regions insulars.

Altrament, l'actual model basat en el "sol i platja" és el que permet una estructura de costos i una logística aèria molt favorables.

Finalment, cal recordar que la Llei 7/2001 de 23 d'abril, de l'impost sobre les estades a empreses turístiques d'allotjament, destinat a la dotació del fons per a la millora de l'activitat turística i la preservació del medi ambient va ser abolida a l'octubre del 2003.

COMERÇ

RESUM

En aquest apartat analitzam l'evolució del sector comercial a les Illes Balears; en primer lloc, en consideram les principals variables estructurals i, seguidament, n'estudiam l'evolució més recent.

Del resultat d'aquesta anàlisi es desprèn que l'any 2003 hi havia a les Illes Balears 18.959 empreses del sector del comerç, és a dir, el 24,96% del total d'empreses. Un 69% d'aquestes empreses es dedicaven al comerç al detall; un 21%, al comerç a l'engròs, i un 10%, a la venda, el manteniment i la reparació de vehicles.

Des d'un punt de vista estructural, l'enquesta anual de comerç del 2001*, l'última de què es disposa en data d'avui, ens informa que el sector del comerç va moure l'any 2001 una xifra de negoci 8.772 milions d'euros, i el valor de la producció agregada va ser de 2.316 milions. Més d'un 67% d'aquesta producció agregada generà un valor afegit, distribuït un 52% en despeses de personal i un 48% en excedent brut d'explotació. En conjunt, el sector del comerç aportà l'any 2001 un 10,66% del valor afegit brut (VAB) generat a les Illes Balears, i un 12,35% del VAB del sector serveis.

El nombre de persones ocupades en el sector del comerç va ser el 2001 de 62.103 de mitjana al llarg de l'any. Finalment, la productivitat global del sector se situà entorn als 23.880 euros per persona ocupada, és a dir, 1.739 euros més baixa que la productivitat del sector del comerç a l'Estat espanyol, cosa que es pot matisar segons quin sigui el subsector analitzat, ja que, per exemple, en el comerç al detall la productivitat és força semblant.

Si ens fixam en l'evolució conjuntural del sector, podem comprovar que, a les Illes Balears, les vendes del comerç al detall varen créixer durant el 2003 un 4,17%, per davall del creixement mitjà observat a la resta de comunitats autònomes, que va ser del 5,68%. Altrament, l'ocupació en el comerç al detall va decreixer un 0,2%, mentre que a escala de l'Estat espanyol va créixer un 3,3%. D'altra banda, la inflació en el sector del comerç al detall s'estima que va ser el 2003 del 2,3%, set dècimes més baixa que la inflació a l'Estat espanyol.

* S'ha d'advertir que les dades que es manegen pertanyen a l'INE i que les darreres són les corresponents al 2001. Les úniques dades desagregades per subsectors corresponents a Balears, són les que es publiquen en aquesta *Memòria del CES*.

9.1.

INTRODUCCIÓ

Així com defineix la *Llei 11/2001 de 15 de juny, d'ordenació de l'activitat comercial a les Illes Balears*, s'entén per activitat comercial "la consistent a situar o oferir en el mercat els productes naturals o elaborats, per compte propi o aliè, mitjançant persones físiques o jurídiques, així com els serveis que se'n derivin, independentment de la modalitat o del suport emprat per a la seva realització, tant si es du a terme en règim de comerç a l'engròs o al detall".

Tenint en compte aquesta definició de l'activitat comercial i prenent com a referència la *Clasificación Nacional de Actividades Económicas* (CNAE 93), el conjunt de l'activitat comercial queda compresa en tres grups d'activitats:

- Venda, manteniment i reparació de vehicles de motor, motocicletes i ciclomotors; venda al detall de combustible per a vehicles de motor (en endavant, venda, manteniment i reparació de vehicles)
- Comerç a l'engròs i intermediaris del comerç, llevat de vehicles de motor i motocicletes (en endavant, comerç a l'engròs)

- c) Comerç al detall, llevat de comerç de vehicles de motor, motocicletes i ciclomotors; reparació d'efectes personals i estris domèstics (en endavant, comerç al detall)

Així doncs, aquest és el marc a partir del qual analitzarem les principals variables del sector comercial, primerament, fent referència a l'activitat comercial en el seu conjunt i, després, específicament a cadascun dels tres grups d'activitats que hem esmentat.

9.2.

L'ESTRUCTURA EMPRESARIAL DEL SECTOR COMERCIAL

Segons l'Institut Nacional d'Estadística, a les Illes Balears hi havia l'any 2003 un total 18.959 empreses comercials. Respecte del 2002, s'experimentà un augment del 2%, amb 370 empreses més. Però per copsar la rellevància d'aquestes xifres convé posar-la en relació amb el nombre d'empreses de la resta de sectors econòmics. (Vegeu el quadre I-73)

D'aquesta manera, s'observa que l'activitat comercial l'any 2003 concentrava el 24,96% del total d'empreses que hi havia a les Illes Balears. A més, dins el sector serveis, una de cada tres empreses es dedicava a l'activitat comercial. No obstant, l'increment en el nombre d'empreses del sector del comerç va ser en el 2003 inferior a l'increment experimentat en el conjunt del sectors econòmics que, de mitjana, va ser del 3,53%.

També destaca que cada empresa de la branca del comerç presentà una mitjana d'1,19 locals, per a un total de 22.579 locals comercials. Aquesta ràtio es manté com la més elevada de tots els sectors, la qual cosa és indicativa de l'alt grau de sucursalització del món del comerç.

Una altra dada que pot ajudar a entendre el pes del comerç dins el conjunt de l'economia balear és l'índex comercial que elabora "la Caixa" i que, en base a la recaptació de l'impost d'activitats econòmiques (IAE), reflecteix el pes relatiu de l'activitat comercial respecte del total de l'Estat espanyol. El valor d'aquest índex, referit a 2002, era de 2.234, és a dir, que

QUADRE I-73. DISTRIBUCIÓ DEL NOMBRE D'EMPRESES I LOCALS PER SECTORS (2003)

Sector	Nre. d'empreses		Nre. de locals	Locals per empresa
Indústria	5.392	7,10%	5.902	1,09
Construcció	12.838	16,90%	14.396	1,12
Comerç	18.959	24,96%	22.579	1,19
Resta de serveis	38.762	51,04%	44.271	1,14
Total	75.951	100%	87.148	1,15

Font: INE. DIRCE 2003. Elaboració pròpia.

l'activitat comercial a les Illes Balears representava un 2,23% de l'activitat comercial arreu de l'Estat espanyol. És l'activitat comercial al detall la que comptava amb una millor posició relativa que no pas el comerç a l'engròs. D'altra banda, el pes de l'activitat comercial va ser lleugerament inferior al pes demogràfic i al pes econòmic general que tenien les Illes Balears en el context espanyol. (Vegeu el quadre I-74)

Quant a les empreses comercials, l'any 2003 les que tenien un major pes eren clarament les que es dedicaven al comerç al detall, amb 13.090 empreses, mentre que 4.051 empreses eren de comerç a l'engròs, i 1.818 eren empreses del subsector de venda, manteniment i reparació de vehicles. (Vegeu el quadre I-75). A més, les empreses de comerç al detall varen ser les que més varen créixer (en nombre) respecte de l'any 2002, registrant-se'n 272 empreses més.

QUADRE I-74. PES DE L'ACTIVITAT COMERCIAL A LES ILLES BALEARS (2001-2002)

	2001	2002
Índex comercial	2.234	2.234
Majorista	2.008	2.032
Minorista	2.367	2.351
Índex activitat econòmica	2.319	2.333
Índex demogràfic	2.192	2.301

Font: La Caixa, *Anuari Econòmic d'Espanya 2003 i 2004*.

QUADRE I-75. NOMBRE DE COMERÇOS SEGONS LA SEVA ACTIVITAT PRINCIPAL I EL NOMBRE D'ASSALARIATS (2003)

Activitat	Total	Sense assalariats	De 1 a 5 assalariats	De 6 a 19 assalariats	De 20 a 49 assalariats	De 50 a 99 assalariats	De 100 o més assalariats
Venda, manteniment i reparació de vehicles de motor, motocicletes i ciclomotors; venda al detall de combustible per a vehicles de motor	1.818	694	877	197	36	12	2
Venda de vehicles de motor	307	136	103	38	20	9	1
Manteniment i reparació de vehicles de motor	1.201	458	635	101	6	1	0
Venda de recanvis i accessoris de vehicles de motor	137	55	57	16	7	1	1
Venda, manteniment i reparació de motocicletes i ciclomotors, i dels seus recanvis i accessoris	87	39	39	9	0	0	0
Venda al detall de carburants per a l'automoció	86	6	43	33	3	1	0
Comerç a l'engròs i intermediaris del comerç, llevat de vehicles de motor i motocicletes	4.051	1.792	1.566	555	118	15	5
Intermediaris del comerç	1.132	892	228	10	2	0	0

Continua

**QUADRE I-75. NOMBRE DE COMERÇOS SEGONS LA SEVA ACTIVITAT PRINCIPAL
I EL NOMBRE D'ASSALARIATS (2003)**

Activitat	Total	Sense assalariats	De 1 a 5 assalariats	De 6 a 19 assalariats	De 20 a 49 assalariats	De 50 a 99 assalariats	De 100 o més assalariats
Comerç a l'engròs de primeres matèries agràries i d'animals vius	160	54	76	25	5	0	0
Comerç a l'engròs de productes alimentaris, begudes i tabac	1.022	323	478	179	35	5	2
Comerç a l'engròs de productes de consum, diferents dels alimentaris	886	300	413	137	28	6	2
Comerç a l'engròs de productes semielaborats, ferralla i productes de rebuig	479	110	201	129	35	4	0
Comerç a l'engròs de maquinària i equips	339	100	159	68	11	0	1
Altres tipus de comerç a l'engròs	33	13	11	7	2	0	0
Comerç al detall, llevat de comerç de vehicles de motor, motocicletes i ciclomotors; reparació d'efectes personals i estris domèstics	13.090	6.505	5.772	733	58	13	9
Comerç al detall en establiments no especialitzats	926	441	388	77	12	5	3
Comerç al detall d'aliments, begudes i tabac en establiments especialitzats	1.789	831	882	74	2	0	0
Comerç al detall de productes farmacèutics, articles mèdics, bellesa i higiene	580	107	418	51	2	2	0
Altres tipus de comerç al detall d'articles nous en establiments especialitzats	7.953	3.613	3.799	496	36	4	5
Comerç al detall de béns de segona mà, en establiments	61	38	22	1	0	0	0
Comerç al detall fora d'establiments	1.444	1.237	177	21	6	2	1
Reparació d'efectes personals i estris domèstics	337	238	86	13	0	0	0
Total	18.959	8.991	8.215	1.485	212	40	16

Font: INE. DIRCE 2003. Elaboració pròpia.

Pel que fa al nombre d'assalariats, el 47,42% de les empreses no registrava cap persona assalariada, mentre que el 43,33% tenien d'1 a 5 assalariats i el 7,83% en tenien de 6 a 19. El comerç al detall és el grup d'activitat que presentava globalment un menor nombre d'assalariats per empresa, mentre que les empreses que es dedicaven a la venda,

manteniment i reparació de vehicles eren les que més persones assalariades ocupaven per empresa.

També convé posar esment en la superfície mitjana dels establiments comercials i en les diferències que s'hi observaven segons el tipus d'activitat. En aquest cas, la font d'informació és l'Anuari Econòmic

d'Espanya 2004 que publica "la Caixa", on el nombre d'activitats comercials s'aproxima a partir de les llicències de comerç subjectes a l'IAE.

El nombre d'establiments comercials, dels quals no n'existeix informació censal, s'aproxima a partir del nombre d'activitats econòmiques (malgrat que un establiment comercial pot tenir una o diverses activitats). Així, al 2003 hi havia a les Illes Balears 24.759 establiments comercials, un 2,4% més que el 2002. Estam parlant

de 3.641 activitats comercials a l'engròs i 21.118 activitats comercials al detall. (Vegeu el quadre I-76)

Durant el període 1997-2003 el nombre d'establiments comercials a l'engròs va créixer un 7,9%, mentre que els de comerç al detall ho va fer un 14,9%. El comerç al detall de productes d'alimentació va créixer un 20,4%, el de productes de no alimentació ho va fer en un 12,1%, mentre que el comerç mixt va créixer un 20,6%. (Vegeu el quadre I-77)

QUADRE I-76. NOMBRE D'ESTABLIMENTS COMERCIALS PER TIPUS D'ACTIVITAT			
Tipus de comerç	2002	2003	% Var. 03/02
A l'engròs	3.542	3.641	2,8
Primeres matèries agràries, alim., begudes i tabac	1.488	1.515	1,8
Tèxtil, confecció, calçat i articles de cuir	206	217	5,3
Productes farmac., perfum i manteniment de la llar	306	326	6,5
Comerç a l'engròs d'articles de consum durador	539	566	5,0
Comerç a l'engròs interindustrial	108	110	1,9
Altres comerç a l'engròs interindustrial	575	594	3,3
Altres comerç a l'engròs no especificat	320	313	-2,2
Al detall	20.637	21.118	2,3
Alimentació	5.870	5.993	2,1
No-alimentació	13.380	13.673	2,2
Vestit i calçat	3.727	3.799	1,9
Llar	3.575	3.631	1,6
Resta de no-alimentació	6.078	6.243	2,7
Comerç mixt i altres	1.387	1.452	4,7
Grans magatzems	4	4	0,0
Hipermercats	20	21	5,0
Magatzems populars	27	31	14,8
Mercats i comerç ambulant	595	651	9,4
Altres	741	745	0,5
Total	24.179	24.759	2,4

Font: La Caixa, *Anuari Econòmic d'Espanya 2003 i 2004*.

**QUADRE I-77. EVOLUCIÓ DEL NOMBRE D'ESTABLIMENTS COMERCIALS
PER TIPUS DE COMERÇ (1997-2003)**

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
A l'engròs	3.374	3.408	3.475	3.465	3.517	3.542	3.641
Al detall	18.378	19.436	19.924	20.133	20.458	20.637	21.118
Alimentació	4.977	5.679	5.845	5.785	5.907	5.870	5.993
No alimentació	12.197	12.514	12.795	13.063	13.229	13.380	13.673
Comerç mixt i altres	1.204	1.243	1.284	1.285	1.322	1.387	3.631
Total	21.752	22.844	23.399	23.598	23.975	24.179	24.759

Font: "La Caixa". Anuari Econòmic d'Espanya (diversos anys).

En conjunt, els establiments de comerç al detall tenien una superfície mitjana de 143,67 m² per establiment. D'entre aquests, els establiments l'activitat principal dels quals era la distribució de productes d'alimentació eren els de menor superfície mitjana, amb 72,17 m²; els comerços que no eren d'alimentació

(vestit i calçat, llar i altres) ocupaven de mitjana 131,71 m²; per la seva banda, el comerç mixt (grans magatzems, hipermercats, magatzems populars, mercats i comerç ambulant, i altres) era el que comptava amb establiments més grans, amb 205,88 m² de mitjana. (Vegeu el quadre I-78)

QUADRE I-78 SUPERFÍCIE DELS ESTABLIMENTS COMERCIALS AL DETALL (2003)

Tipus de comerç	Superfície	
	Total	Mitjana
Alimentació	432.489 m ²	72,17 m ²
No-alimentació	1.800.928 m ²	131,71 m ²
Vestit i calçat	305.654 m ²	80,46 m ²
Llar	825.211 m ²	227,27 m ²
Resta de no-alimentació	670.063 m ²	107,33 m ²
Comerç mixt i altres	298.940 m ²	205,88 m ²
Grans magatzems	81.992 m ²	20.498,00 m ²
Hipermercats	77.589 m ²	3.694,71 m ²
Magatzems populars	15.910 m ²	513,23 m ²
Altres	123.449 m ²	189,63 m ²
Total	2.532.357 m ²	143,67 m ²

Font: La Caixa, *Anuari Econòmic d'Espanya 2004*.

La superfície total del comerç al detall experimentà, entre 1998 i 2003, un increment d'un 8%, encara que la superfície del comerç mixt i altres tipus de comerç va patir una disminució del 1,5%, amb una important reducció al 2001 i una recuperació al 2002 i 2003. (Vegeu el quadre I-79)

ELS CENTRES COMERCIALS

A finals de l'any 2003, després de l'obertura de l'Ocimax Mallorca (promogut pels Multicines Porto Pi), hi havia a Mallorca un total de 9 centres comercials³⁹. Un centre comercial s'entén com "el conjunt d'esta-

bliments comercials independents, planificats i desenvolupats per una o diverses entitats, amb criteri d'unitat, el volum, mescla comercial, serveis comuns i activitats complementàries dels quals estan relacionades amb el seu entorn, i que disposa permanentment d'una imatge i gestió unitàries"⁴⁰. Aquests centres comercials tenien una superfície total⁴¹ de 189.808 m² i donaven cabuda a 333 establiments. La seva superfície mitjana era de 21.089,78 m², mentre que la densitat de centres comercials de les Illes Balears era al 2003 de 200 m² per cada 1.000 habitants, una xifra inferior als 211 m²/1.000 h. de l'Estat espanyol. (Vegeu el quadre I-80)

QUADRE I-79. EVOLUCIÓ DE LA SUPERFÍCIE COMERCIAL MINORISTA PER TIPUS DE COMERÇ (1998-2003)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Alimentació	—	377.560	385.818	396.181	406.915	432.489
No alimentació	—	1.664.111	1.712.146	1.735.969	1.760.693	1.800.928
Comerç mixt i altres	—	303.553	311.511	268.088	294.924	298.940
Total	2.287.960	2.345.224	2.409.475	2.400.238	2.462.532	2.532.357

* Unitat: m²

Font: La Caixa, *Anuari Econòmic d'Espanya* (diversos anys).

QUADRE I-80. ELS CENTRES COMERCIALS DE LES ILLES BALEARS. ANY 2003

	Nombre	Superfície m ²	
		Total	Mitjana
Calvià	1	6.140	6.140,00
Marratxí	2	75.900	37.950,00
Palma	6	107.768	17.961,33
Total	9	189.808	21.089,78

Fonts: La Caixa, *Anuari Econòmic d'Espanya 2002*, i Associació Espanyola de Centres Comercials.

39. Mercadona (Palmanova), Alcampo (Marratxí), Festival Park (Marratxí), Ocimax (Palma), Portopí (Palma), s'Escorxador (Palma), Radio Borne (Palma), Carrefour Palma II (Coll d'en Rabassa) i Carrefour Palma I (Palma). En el cas d'Ocimax només es dona activitat d'oci.

40. Associació Espanyola de Centres Comercials.

41. Superfície bruta arrendable.

9.3.

ELS AGREGATS PRINCIPALS DEL SECTOR COMERCIAL

En aquest apartat s'analitzen les principals variables estructurals del sector comercial a partir de l'enquesta de serveis de l'Institut Nacional d'Estadística.⁴² També, s'assenyalen els grans trets estructurals del comerç balear en relació amb la resta de l'Estat.

9.3.1. ASPECTES METODOLÒGICS

Els agregats principals del sector comercial els obtenim a partir de la informació que ofereix l'enquesta anual de comerç de l'any 2001, que va elaborar l'INE. Aquesta enquesta es va realitzar per primera vegada el 1999, encara que de manera transitòria, fins que es va vincular a l'enquesta de serveis, que presenta d'ençà de l'any 2000 un estudi integrat del sector, cosa que fins aleshores s'havia fet de manera discontinua i dispersa.

Els resultats de l'enquesta varen ser publicats per l'INE el mes de juliol del 2003. En qualsevol cas, tot i el decalatge temporal entre l'any de realització de l'enquesta i el de la disposició de les dades, no es pot perdre de vista l'oportunitat que representa una operació d'aquestes característiques a l'hora de comptar d'ara endavant amb una potent referència estadística a partir de la qual poder analitzar el sector del comerç. En general, no es realitzaran comparacions entre les dades del 2001 i

les d'anys anteriors, ja que el tractament de les dades de què es disposa va seguir criteris no homogenis, cosa que podria produir interpretacions esbiaixades.

9.3.2. TRETS PRINCIPALS DEL SECTOR DEL COMERÇ A LES ILLES BALEARS I A L'ESTAT ESPANYOL

La productivitat en el sector del comerç a les Illes Balears va ser l'any 2001 de 23.880 euros, és a dir, 1.739 euros més baixa que la productivitat del sector del comerç a l'Estat espanyol. Segons es desprèn de les taxes calculades per al global del sector, la generació de valor afegit a partir de la producció va ser 7 punts més alta a les Illes Balears (64%) que a l'Estat espanyol (57%). En la distribució d'aquest valor afegit també s'observen algunes diferències: a les Illes Balears les despeses de personal, del 52%, varen ser proporcionalment lleugerament més baixes que a l'Estat espanyol, on foren del 55%; mentrestant, l'excedent brut d'explotació demostrà lògicament una dinàmica inversa, és a dir, una taxa del 48% a les Illes Balears i del 45% a l'Estat espanyol. (Vegeu el quadre I-81)

Si ho desglossam per subsectors, la major productivitat del sector del comerç que s'ha observat a l'Estat espanyol respon al diferencial de productivitat manifestat en el comerç a l'engròs i, sobretot, en la venda, el manteniment i la reparació de vehicles. En canvi, la productivitat del comerç al detall de les Illes Balears és força semblant a la de l'Estat espanyol. (Vegeu el gràfic I-18)

42. Vegeu: Memòria del CES 2002 sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears, Consell Econòmic i Social, 2003, p. 196.

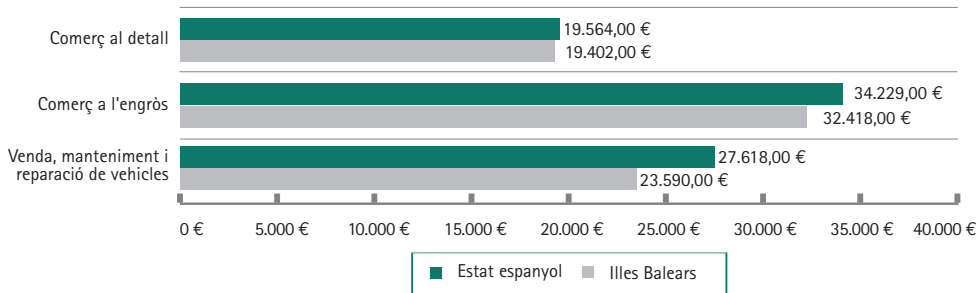
**QUADRE I-81. PRINCIPALS INDICADORS DEL SECTOR DEL COMERÇ
A LES ILLES BALEARS I A L'ESTAT ESPANYOL (2001)**

	Illes Balears	Estat espanyol	Diferència
Productivitat (en euros)	23.880	25.619	-1.739
Taxa de valor afegit	64,00%	57,10%	6,90%
Taxa de despeses de personal	51,50%	54,82%	-3,32%
Taxa d'excedent brut d'explotació	48,50%	45,18%	3,32%

Fonts: INE, enquesta anual de comerç.

Gràfic I-18

**Productivitat del sector del comerç a les Illes Balears
i a l'Estat espanyol (2001)**

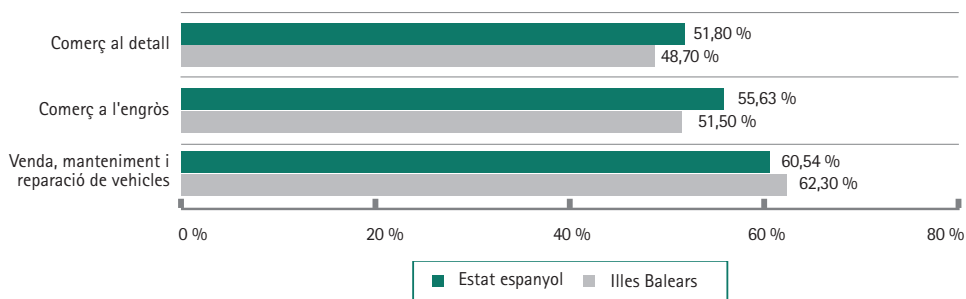
Font: Elaboració pròpia.

Seguint l'esquema comparatiu entre els resultats a les Illes Balears i a l'Estat espanyol, pel que fa a la taxa de valor afegit, s'observa una clara divergència. Mentre que a les Illes Balears la major taxa de valor afegit la genera el comerç al detall, amb un 71%, a l'Estat espanyol aquest subsector només genera un 42% de valor afegit. Pel que fa al comerç a l'engròs, les diferències també són notòries en favor de les Illes Balears, on aquest subsector genera un 65% de valor afegit, mentre que al conjunt de l'Estat espanyol aquesta taxa només és del 52%. En el subsector de l'automoció es gira la truita i, mentre que a l'Estat espanyol la taxa de valor afegit arriba al 65%, a les Illes Balears només va ser de 45%.

D'altra banda, la distribució del valor afegit per subsectors ofereix un panorama força més parell entre les Illes Balears i l'Estat espanyol. En tots dos casos el major percentatge de despeses de personal correspon al subsector de l'automoció (62% i 61%, respectivament), mentre que en el subsector del comerç al detall, les despeses de personal no arriben, pel que fa a les Illes Balears, al 50%, i són a l'Estat espanyol del 52%. L'excedent brut d'explotació que es desprèn del valor afegit generat és, en canvi, proporcionalment superior en el subsector del comerç al detall que a la resta de subsectors i, en el cas de l'automoció, ni a les Illes Balears ni a l'Estat espanyol, no arriba tan sols al 40%. (Vegeu els gràfics I-19 i I-20)

Gràfic I-19

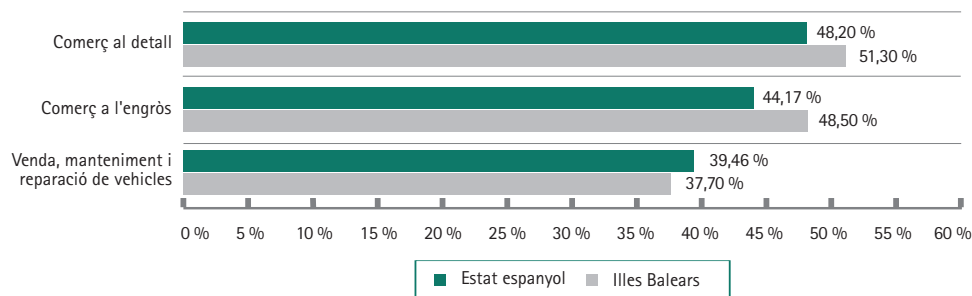
Taxa de despeses de personal del sector del comerç a les Illes Balears i a l'Estat espanyol (2001)

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic I-20

Taxa d'excedent brut d'explotació del sector del comerç a les Illes Balears i a l'Estat espanyol (2001)

Font: Elaboració pròpia.

9.3.3. ANÀLISI DEL SECTOR DEL COMERÇ A LES ILLES BALEARS

Segons es desprèn de les dades de l'enquesta, el sector del comerç va moure l'any 2001 una xifra de negoci de 8.772 milions d'euros, que es distribuïa entre els 5.643 milions d'euros de les petites empreses (amb menys de 20 persones

ocupades) i els 3.129 de les grans empreses (amb 20 o més persones ocupades). D'altra banda, el valor de la producció agregada va ser de 2.317 milions d'euros. Més d'un 67% d'aquesta producció agregada generarà un valor afegit distribuït un 52% en despeses de personal i un 48% en excedent brut d'explotació. (Vegeu el quadre I-82)

**QUADRE I-82. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DEL SECTOR COMERCIAL
SEGONS EL VOLUM DE LES EMPRESSES (2001)**

	Empreses amb menys de 20 persones ocupades	Empreses amb 20 o més persones ocupades	Total
1. Xifra de negoci	5.643.163,32	3.128.920,91	8.772.084,23
2. Variació d'existències	257,49	-270,04	-12,55
3. Treballs realitzats per l'empresa per a l'immobilitzat	1.590,26	252,62	1.842,88
4. Altres ingressos de gestió	34.283,14	58.926,54	93.209,68
5. Consum de mercaderies	4.070.825,44	2.404.887,70	6.475.713,14
6. Treballs realitzats per altres empreses	41.435,66	33.096,71	74.532,37
7. Valor de la producció (1+2+3+4-5-6)	1.567.033,11	749.845,62	2.316.878,73
8. Consum de primeres matèries i altres aprovisionaments	143.853,04	40.295,32	184.148,36
9. Despeses en serveis exteriors	410.262,48	217.633,81	627.896,29
10. Altres despeses de gestió	3.910,04	2.803,44	6.713,48
11. Valor afegit a preus de mercat (7-8-9-10)	1.009.007,55	489.113,05	1.498.120,60
12. Impostos lligats a la producció i als diferents productes	20.566,06	4.337,81	24.903,87
13. Subvencions a l'explotació	2.536,10	7.297,04	9.833,14
14. Valor afegit al cost dels factors (11-12+13)	990.977,59	492.072,28	1.483.049,87
15. Despeses de personal	470.572,58	293.461,96	764.034,54
Sous i salaris	373.386,05	226.925,09	600.311,14
Indemnitzacions	1.794,08	2.116,90	3.910,98
Cotitzacions a la Seguretat Social a càrrec de l'empresa	93.554,17	61.671,06	155.225,23
Aportacions a sistemes complementaris de pensions	204,27	309,82	514,09
Altres despeses socials	1.634,01	2.439,09	4.073,10
16. Excedent brut d'explotació (14-15)	520.295,01	198.608,32	718.903,33

Unitat: milers d'euros.

Font: INE, enquesta anual de comerç, i elaboració pròpia.

En conjunt, el sector del comerç aportà l'any 2001 un 10,66% del valor afegit brut (VAB) generat a les Illes Balears i un 12,35% del VAB del sector serveis.⁴³ La

productivitat global del sector se situà entorn dels 23.880 euros per persona ocupada, i va ser més alta en les grans empreses que es dedicaven al comerç a l'engròs.

43. INE, comptabilitat regional d'Espanya (CRE-95).

Si distingim entre els tres subsectors que configuren el sector del comerç, s'observa que s'hi produïren resultats força diferents. Així, la xifra de negoci generada pel comerç a l'engròs, 3.999 milions d'euros, representa gairebé el 50% de la xifra de negoci del conjunt del sector. En canvi, pel que fa al valor de la producció, no hi hagué tanta diferència entre el comerç a l'engròs i el comerç al detall, que generaren respectivament un 41% i un 42% de la producció total del sector, mentre que l'automoció fou la responsable de l'altre 17%. (Vegeu el quadre I-83)

Sí s'observaren diferències importants entre els diferents subsector amb relació al valor afegit generat a partir del procés productiu. Concretament, el subsector que generà un major valor afegit és el del comerç al detall, en què un 71% de la producció va ser valor afegit. Aquest per-

centatge es reduí en els casos del comerç a l'engròs i l'automoció a un 65% i a un 47%, respectivament.

La distribució del valor afegit també va ser força desigual entre els diferents subsectors. El comerç al detall i a l'engròs en destinaren respectivament un 51% i un 49% a excedent brut d'explotació, mentre que l'automoció hagué de fer front a unes despeses de personal molt més importants: un 62%. Cal esmentar també que el comerç a l'engròs va ser responsable, per si sol, del 55% de la inversió bruta en béns materials.

El nombre de persones ocupades en el sector del comerç va ser el 2001 de 62.103 de mitjana al llarg de l'any. Si n'observam el comportament per trimestres, es constata una certa estacionalitat, que tendeix a incrementar l'ocupació en el

**QUADRE I-83. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DEL SECTOR COMERCIAL
SEGONS EL TIPUS D'ACTIVITAT (2001)**

	Automoció	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
Xifra de negoci	1.543.449	3.998.792	3.229.843	8.772.084
Valor de la producció	396.975	946.811	973.092	2.316.878
Valor afegit als preus del mercat	182.829	618.906	696.385	1.498.120
Valor afegit al cost dels factors	184.796	610.958	687.295	1.483.049
Despeses de personal	115.074	314.493	334.580	764.147
Excedent brut d'explotació	69.722	296.465	352.715	718.902
Compres i despeses en béns i serveis	1.418.662	3.460.522	2.575.490	7.454.674
Compres de béns i serveis per a la venda	1.205.187	3.136.041	2.301.026	6.642.254
Inversió bruta en béns materials	47.476	108.134	40.199	195.809
Personal ocupat (30/09)	8.014	19.729	36.205	63.948
Personal remunerat (30/09)	6.382	17.161	23.189	46.732

Unitat: dades econòmiques en milers d'euros.
Font: INE, enquesta anual de comerç.

segon i tercer trimestre. El 75% d'aquesta ocupació el generen les petites empreses. Per subsectors, el comerç al detall concentra el 57% del total de l'ocupació del sector comercial; el comerç a l'engròs, un 29%, i l'automoció, un 14%. (Vegeu el quadre I-84)

Si analitzam l'estructura laboral del sector comercial, veiem que l'estabilitat de l'ocupació va estar per sobre del 67%, i varen ser els treballadors de les petites empreses els que gaudiren d'una estabilitat major

(del 73%, enfront del 56% de les grans empreses). Respecte de la participació femenina, observam que els valors se situaven per sobre del 40%. La taxa d'externalitat en l'ocupació va ser ínfima, amb uns valors sempre inferiors al 2%. (Vegeu el quadre I-85)

Si fem referència als tres subsectors, l'estabilitat en l'ocupació va ser més alta en l'automoció i en el comerç a l'engròs, un 73% i un 69% respectivament, mentre que en el comerç al detall va ser del 64%.

QUADRE I-84. PERSONES OCUPADES SEGONS EL VOLUM DE LES EMPRESSES DEL SECTOR DEL COMERÇ (2001)

	Empreses amb menys de 20 persones ocupades	Empreses amb 20 o més persones ocupades	Total
I trimestre	45.048	15.085	60.133
II trimestre	47.384	15.990	63.374
III trimestre	47.715	16.208	63.923
IV trimestre	45.251	15.731	60.983
Mitjana anual	46.350	15.754	62.103

Font: INE, enquesta anual de comerç.

QUADRE I-85. COEFICIENTS DEL SECTOR DEL COMERÇ RELACIONATS AMB EL FACTOR TREBALL (2001)

	Empreses amb menys de 20 persones ocupades	Empreses amb 20 o més persones ocupades	Total
Persones ocupades per empresa	2,6	50,4	3,4
Personal extern per empresa	0,0	0,7	0,0
Productivitat (euros)	21.381	31.235	23.880
Taxa d'estabilitat en l'ocupació	72,7%	56,3%	67,1%
Taxa de participació femenina	44,1%	41,8%	43,5%
Taxa d'ocupació femenina assalariada	42,4%	41,8%	42,2%
Taxa d'externalitat en l'ocupació	1,1%	1,6%	1,3%

Font: INE, enquesta anual de comerç.

La participació femenina, en canvi, és majoritària en el comerç al detall, en què les dones són majoria, amb una taxa superior al 60%, però molt més modesta en el comerç a l'engròs, un 24%, i en l'automoció, un 14%. Per una altra banda, l'externalitat en l'ocupació torna a ser testimonial en tots els casos, novament sempre per sota del 2%. (Vegeu el quadre I-86)

9.4.

EVOLUCIÓ CONJUNTURAL DEL COMERÇ AL DETALL

Per calibrar l'evolució més recent del comerç al detall disposam de la informació que proporciona l'enquesta de conjuntura de comerç al detall, que publica mensualment l'INE. El problema d'aquesta enquesta és que es va començar a fer al gener del 2002 i, per tant, no ens ofereix gaire perspectiva històrica per establir comparacions. Així i tot, una anàlisi del

món del comerç no pot prescindir de l'únic índex oficial que actualment es publica sobre l'evolució conjuntural, en aquest cas, del comerç al detall.

L'índex de comerç al detall, base 2002, ens mostra l'evolució de les vendes del comerç al detall. A les Illes Balears, les vendes varen créixer durant el 2003 un 4,17%, per davall del creixement mitjà que s'observa a la resta de comunitats autònomes, que va ser del 5,68%. (Vegeu el quadre I-87)

Al llarg del 2003 el comerç al detall va seguir a les Illes Balears una tendència clarament marcada per l'efecte de l'estacionalitat, característic de la nostra economia. D'aquesta manera, va ser entre els mesos de maig i octubre que s'experimentà un volum de vendes més important respecte de la resta de l'any. Si ho comparam amb els mateixos mesos de l'any anterior, només en els mesos de gener i març disminuïren les vendes respecte de l'any precedent. El mes de juliol va ser el d'un major nombre de vendes, en coinci-

QUADRE I-86. COEFICIENTS DEL SECTOR DEL COMERÇ RELACIONATS AMB EL FACTOR TREBALL SEGONS EL TIPUS D'ACTIVITAT (2001)

	Automoció	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
Persones ocupades per empresa	4,5	4,8	2,8	3,4
Personal extern per empresa	0,0	0,1	0,0	0,0
Productivitat (euros)	23.590	32.418	19.402	23.880
Taxa d'estabilitat en l'ocupació	72,9%	68,9%	64,2%	67,1%
Taxa de participació femenina	14,2%	24,0%	60,7%	43,5%
Taxa d'ocupació femenina remunerada	15,0%	24,6%	62,8%	42,2%
Taxa d'externalitat en l'ocupació	0,5%	1,7%	1,2%	1,3%

Font: INE, enquesta anual de comerç.

QUADRE I-87. ÍNDEX DE COMERÇ AL DETALL PER COMUNITATS AUTÒNOMES. UNITAT: BASE 2001 (PREUS CORRENTS) (2002-2003)			
	2002	2003	% variació
Andalusia	104,9	109,8	4,69
Aragó	103,3	107,0	3,53
Astúries	103,5	110,9	7,23
Illes Balears	102,2	106,4	4,17
Canàries	104,7	113,3	8,23
Cantàbria	101,4	108,1	6,57
Castella i Lleó	105,6	108,1	2,38
Castella-la Manxa	105,2	112,3	6,71
Catalunya	106,3	114,2	7,43
Com. Valenciana	107,8	113,9	5,66
Extremadura	105,5	114,9	8,87
Galícia	105,6	113,2	7,19
Madrid	103,4	107,5	3,94
Múrcia	108,6	118,1	8,70
Navarra	103,9	112,9	8,64
País Basc	103,0	108,3	5,09
La Rioja	105,0	112,6	7,20
Ceuta	97,9	98,0	0,10
Melilla	101,0	104,3	3,36
Espanya	105,0	111,0	5,68

Font: INE, enquesta de conjuntura de comerç al detall.

dir l'afluència turística estival amb les rebaixes de l'estiu. Com l'any 2002, el més de desembre del 2003 fou protagonista d'una pujada important de les vendes, de més de 20 punts respecte del mes de novembre, gràcies a l'efecte del Nadal. (Vegeu el quadre I-88)

Si ho comparam amb l'evolució que ha seguit a l'Estat espanyol, l'estacionalitat de l'economia illenca és, una altra vegada, l'element explicatiu del valor major de l'índex a les Illes Balears entre els mesos de maig i octubre, mentre que la resta de l'any se situava per davall de l'índex registrat a l'Estat espanyol. En ambdós casos, deixant de banda els efectes estacionals, s'eviden-

cia una lleugera tendència creixent al llarg de l'any 2003, més pronunciada en el cas de l'Estat espanyol. (Vegeu el gràfic I-21)

El comportament del comerç al detall durant el 2003 pel que fa a l'ocupació va ser força similar a l'evolució de les vendes que acabam de comentar. Així, l'ocupació en el comerç al detall es va mantenir pràcticament estable, i va davallar fins i tot un 0,2%, mentre que en l'àmbit de l'Estat espanyol l'ocupació va augmentar un 3,3%. (Vegeu el quadre I-89)

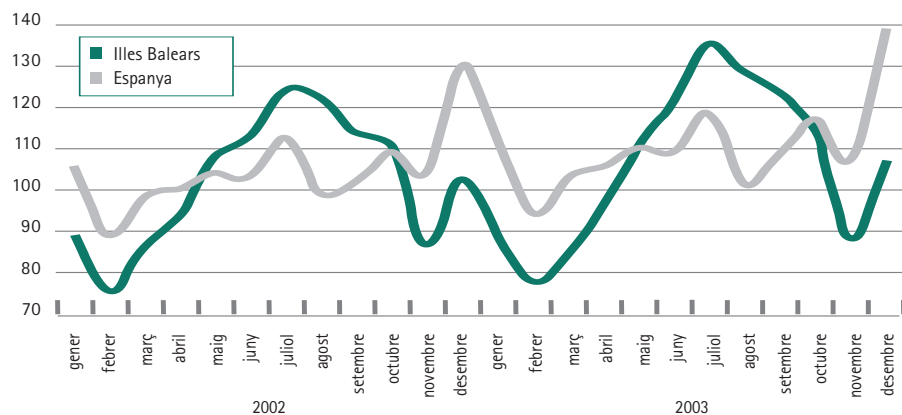
Al marge d'aquesta lleugera tendència creixent de l'ocupació respecte de l'any anterior, es constata també la presència d'una

QUADRE I-88. ÍNDEX DE COMERÇ AL DETALL (2003)
UNITAT: BASE 2001 (PREUS CORRENTS)

	Índex	% variació mensual	% variació interanual
Gener	88,8	-13,90	-0,40
Febrer	78,1	-12,10	2,60
Març	85,4	9,30	-0,80
Abril	96,4	13,00	2,90
Maig	111,3	15,40	2,80
Juny	121,4	9,10	7,30
Juliol	134,9	11,10	8,90
Agost	128,4	-4,80	5,30
Setembre	123,0	-4,20	7,60
Octubre	113,9	-7,40	4,10
Novembre	88,4	-22,40	1,30
Desembre	107,3	21,30	4,00

Font: INE, enquesta de conjuntura de comerç al detall.

Gràfic I-21
Índex de comerç al detall (2002-2003)
Unitat: base 2001 (preus corrents)

Font: Elaboració pròpia.

pauta estacional en els termes de l'evolució de les vendes. (Vegeu el quadre I-90)

Pel que fa als preus, no es disposa de cap indicador que abasti el sector del comerç

al detall en conjunt. En qualsevol cas, sí que és possible aproximar-s'hi a partir dels preus dels grups de productes que són característics de la venda al detall i que, per tant, poden ser representatius

QUADRE I-89. ÍNDEX D'OCUPACIÓ DEL COMERÇ AL DETALL PER COMUNITATS AUTÒNOMES.
UNITAT: BASE 2001 (2002-2003)

	2002	2003	% variació
Andalusia	103,2	107,6	4,19
Aragó	101,8	104,9	3,07
Astúries	101,0	102,2	1,14
Illes Balears	100,8	100,5	-0,22
Canàries	103,5	107,7	4,06
Cantàbria	101,8	105,1	3,24
Castella i Lleó	102,5	104,2	1,71
Castella-la Manxa	102,3	105,9	3,47
Catalunya	103,0	106,4	3,28
Com. Valenciana	102,3	104,8	2,44
Extremadura	102,2	103,7	1,49
Galícia	100,6	104,4	3,80
Madrid	106,4	111,4	4,68
Múrcia	104,1	108,8	4,51
Navarra	101,6	105,9	4,18
País Basc	102,8	105,2	2,41
La Rioja	106,1	109,7	3,35
Ceuta	102,9	106,6	3,59
Melilla	102,2	99,3	-2,84
Espanya	103,2	106,6	3,30

Font: INE, enquesta de conjuntura de comerç al detall.

QUADRE I-90. ÍNDEX D'OCUPACIÓ DEL COMERÇ AL DETALL PER TRIMESTRES.
UNITAT: BASE 2001 (2003)

	Índex	% variació mensual	% variació interanual
I trimestre	97,4	-3,00	1,00
II trimestre	102,5	5,30	-0,10
III trimestre	102,9	0,40	-0,80
IV trimestre	99,3	-3,50	-1,10

Font: INE, enquesta de conjuntura de comerç al detall.

dels preus del sector. Així, hem obtingut un indicador de l'evolució dels preus del sector del comerç a partir de la combinació dels preus dels grups de productes

següents: l'alimentació i les begudes no alcohòliques, les begudes alcohòliques i el tabac, el vestit i el calçat, el parament de la llar i la medicina.

La inflació en el sector del comerç al detall va ser el 2003 del 2,3%, set dècimes més baixa que la inflació a l'Estat espanyol. Els preus segueixen una tendència alcista, tot i que, als mesos d'hivern (gener, febrer i desembre) i als d'estiu

(juny, juliol i agost), o varen decreixer respecte del mes anterior o es varen mantenir estables. Respecte del 2002, el primer i segon trimestres foren els períodes més inflacionistes. (Vegeu el quadre I-91 i el gràfic I-22)

QUADRE I-91. ÍNDEX DE PREUS AL CONSUM EN EL COMERÇ AL DETALL.
UNITAT: BASE 2001 (2003)

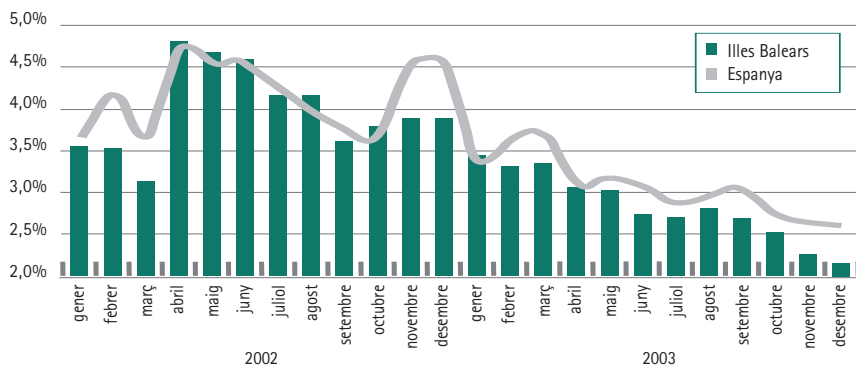
	Índex	% variació mensual	% variació interanual
Gener	105,4	-1,1	3,4
Febrer	105,4	0,0	3,3
Març	105,9	0,5	3,4
Abril	107,7	1,7	3,1
Maig	108,0	0,3	3,0
Juny	107,8	-0,2	2,7
Juliol	107,1	-0,6	2,7
Agost	106,1	-0,9	2,8
Setembre	106,5	0,3	2,7
Octubre	107,4	0,9	2,5
Novembre	109,0	1,5	2,3
Desembre	109,0	0,0	2,2
Total del 2003	—	2,3	—

Unitat: base 2001.

Font: INE i elaboració pròpia.

Gràfic I-22

Inflació en el sector del comerç (2001-2003)

Font: Elaboració pròpia.

10

TRANSPORTS I COMUNICACIONS

RESUM

A partir de les dades que proporciona l'enquesta de serveis de l'INE per a l'any 2001*, el subsector dels transports (sense incloure les activitats de comunicacions) va donar ocupació a 26.020 persones. A més, aquest subsector va realitzar unes inversions brutes per valor de 139,8 milions d'euros i va tenir un VAB al cost dels factors de 1.064 milions d'euros. A partir de les dades desglossades de què disposam, resulta que el transport de viatgers va donar feina a 12.101 treballadors, va invertir uns 62 milions d'euros en béns materials, i va tenir un VAB al cost dels factors de 617,7 milions d'euros, cosa que representa el 58% del corresponent VAB al cost dels factors del sector de transports. En conseqüència, en termes de valor afegit, el transport de viatgers fou la branca més important. D'altra banda, el transport de les mercaderies va donar ocupació a 5.126 persones, va suposar una inversió bruta en béns materials de 14 milions d'euros, i va aportar el 14% del VAB al cost dels factors del sector dels transports. Per acabar, les activitats annexes al transport representaren el 34% del personal ocupat en el sector de transport, realitzaren inversions en béns materials per valor de 63,5 milions d'euros, i aportaren el 28% del VAB al cost dels factors del sector transport.

Segons les dades que proporciona la base de dades SABI (Sistema d'Anàlisi de Balanços Ibèrics), les empreses que s'han registrat al Registre Mercantil de les Balears que es troben dins les activitats del transport terrestre i les activitats annexes al transport són les que representen un percentatge major sobre el total d'empreses d'aquest sector. És interessant tenir en compte, a més, que les empreses de transport aeri i les empreses de comunicacions registrades al Registre Mercantil de les Illes Balears es troben, totes, ubicades a l'illa de Mallorca.

Quant a les empreses que es troben dins els sectors de les activitats postals i de les comunicacions, l'any 2001 sumaven un total de 136, varen donar ocupació a 839 persones, varen tenir un VAB al cost dels factors de -10,6 milions d'euros -de signe negatiu, fet derivat, sobretot, d'un excés de despeses en serveis exteriors-, i varen invertir en béns materials per valor de 3,1 milions d'euros. Durant l'any 2003 es va registrar un increment de les activitats postals i de comunicació.

* S'ha d'advertir que les dades que es manegen pertanyen a l'INE i que les darreres són les corresponents al 2001. Les úniques dades desagregades per subsectors corresponents a Balears, són les que es publiquen en aquesta *Memòria del CES*.

10.1.

INTRODUCCIÓ

En aquest apartat s'analitzarà globalment tot el sector del transport i les comunicacions, amb referència a l'enquesta de serveis de l'INE. En els apartats següents, s'analitzaran, doncs, el transport i les branques en què es divideix. A continuació, s'analitzaran els principals trets del subsector de les comunicacions i, finalment, s'acabarà amb un estudi de la conjuntura per a l'any 2003.

Les Balears durant l'any 2001 -i històricament-, varen tenir més personal contractat durant el segon i el tercer trimestre que la resta de l'any, fet que mostra la forta estacionalitat d'aquesta comunitat. Va tenir més persones ocupades per empresa en el sector dels transports i les comunicacions que Espanya. També cal tenir en compte que les Illes Balears varen ser menys productives que la mitjana nacional (41.606, a les Illes, i 44.349, a Espanya), però aquest fet és degut que les empreses amb més de 20 persones ocupades són, precisament, les que varen tenir una productivitat molt menor. És, per tant, interessant destacar que les Balears tenien més treballadors per empresa i, a més, eren menys productius; tot això ho podem explicar pel fet que els salaris mitjans de les Illes de l'any 2001 eren més alts que els nacionals, cosa que va fer que aquest sector fos menys competitiu, per causa que la taxa de despeses de personal era molt elevada. (Vegeu el quadre I-92 i el quadre I-93)

A les Balears, l'any 2001, hi havia més de 25 mil treballadors ocupats al sector del transport i les comunicacions, i es va donar lloc a un volum de negoci de 5.852 milions d'euros i un valor afegit al cost dels factors d'aproximadament 1.000 milions d'euros. Aquest diferencial tan gran és degut, principalment, a un consum de mercaderies i a unes despeses en serveis exteriors molt elevats. Comparant les illes amb els valors nacionals, podem veure que un 2,8% dels treballadors ocupats al sector del transport i les comunicacions d'Espanya eren a les Illes Balears i, a més, aquesta comunitat autònoma va aportar el 2,5% del VAB al cost dels factors d'Espanya. L'excedent brut d'explotació de les Illes Balears va ser de 385 milions d'euros, i va representar un 1,84% del total d'excedent brut espanyol. En canvi, si ho diferenciam per tipologies d'empreses, veiem que les empreses de menys de 20 persones ocupades representen un 2,34% del total nacional d'aquest tipus d'empreses, mentre que la resta en representen l'1,63%. En conseqüència, el pes que tingueren les petites empreses de les Illes Balears sobre el total nacional va

ser més important que el que tingueren les grans empreses. (Vegeu el quadre I-93)

Com a darrer tret important, en termes comparatius, cal destacar que la taxa de participació femenina a les illes va ser de quasi el doble que la corresponent a Espanya, aquesta xifra era més alta a les empreses que tenien 20 o més persones ocupades. Les grans empreses de les Balears (de 20 o més persones ocupades) varen ser les que representaren la part més important de la xifra de volum de negoci (89% del total) així com de l'excedent brut d'explotació (63%); en canvi el personal que ocuparen aquestes fou, com a terme mig, del 49% del total de persones ocupades a les Illes Balears en aquest sector. Per tant, sembla contradictori el fet de que les petites empreses d'aquest sector varen ocupar a més treballadors que les grans empreses i, en canvi, representaren una xifra de negocis menor, cosa que fa que la seva productivitat fora menor. La taxa d'assalariats a les empreses que tenien més persones ocupades fou molt més elevada. (Vegeu el quadre I-94)

**QUADRE I-92. PERSONES OCUPADES EN LES ACTIVITATS
DE TRANSPORTS I COMUNICACIONS (2001)**

	Espanya			Balears		
	Total	1	2	Total	1	2
1r trimestre	900.515	408.780	491.735	23.551	9.219	14.332
2n trimestre				26.227	9.777	16.450
3r trimestre	924.698	412.294	512.403	27.168	10.046	17.122
4t trimestre				24.378	9.470	1.490
Mitjana anual	912.606	410.537	502.069	25.331	9.628	12.348

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

QUADRE I-93. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DEL SECTOR DEL TRANSPORT I COMUNICACIONS (2001)*

	Espanya			Balears		
	Total	1	2	Total	1	2
1. Volum de negoci	100.534,9	28.766,8	71.768,1	5.851,9	655	5.196,9
2. Variació d'existències de productes acabats i en curs	—	—	—	1,2	0,3	0,9
3. Treballs realitzats per l'empresa per l'immobilitzat	1.389,5	29,1	1.360,4	0,8	0,1	0,7
4. Altres ingressos de gestió	1.793,3	220,4	1.572,9	118,5	3,5	115
5. Consum de mercaderies	9.447	1.969,9	7.477,1	2.344,5	153,4	2.191,1
6. Treballs realitzats per altres empreses	—	—	—	463,6	84,5	379,1
7. Valor de la producció (1+2+3+4-5-6)	72.551,3	19.633	52.918,3	3.164,3	421	2.743,3
8. Consum de matèries primeres i altres aprovisionaments	11.508,7	4.624,5	6.884,2	722,2	76,5	645,8
9. Despeses en serveis exteriors	20.833,7	4.568,5	16.265,2	1.315,7	91	1.224,7
10. Altres despeses de gestió	1.397,9	49	1.348,9	85,3	0,5	84,8
11. Valor afegit als preus del mercat (7-8-9-10)	38.811	10.390,9	28.420,1	1.041,1	253	788
12. Impostos lligats a la producció	—	—	—	6,1	3,5	2,6
13. Subvencions a l'explotació	2.043,6	35,6	2.008	19	1	18
14. Valor afegit al cost dels factors (11-12+13)	40.493	10.273,5	30.219,5	1.053,9	4,6	-15,2
15. Despeses de personal	19.594,2	4.041,4	15.552,8	669,2	104,9	564,3
a. Sous i salaris	15.143,8	3.172,8	11.970,9	523,3	82,7	440,6
b. Indemnitzacions	149,1	18,7	130,4	7,7	0,2	7,5
c. Cotitzacions a la Seguretat Social a càrrec de l'empresa	3.696,8	792,4	2.904,5	121	21,6	99,4
d. Aportacions a sistemes complementaris de pensions	202,9	5,3	197,7	0,5	0,04	0,5
e. Altres despeses socials	401,5	52,2	349,3	16,7	0,4	16,3
16. Excedent brut d'explotació (14-15)	20.898,8	6.232,1	14.666,7	384,7	145,6	239,1

* Unitat: milions d'euros.
1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.
2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.
Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

QUADRE I-94. PRINCIPALS RÀTIOS DEL SECTOR DEL TRANSPORT I COMUNICACIONS (2001)

	Espanya			Balears		
	Total	1	2	Total	1	2
Productivitat	44.349	24.996	60.193	41.606	26.019	51.164
Taxa de valor afegit	55,8	52,3	57,1	33,3	59,5	29,3
Taxa de despeses personal	48,4	39,3	51,5	63,5	41,9	70,2
Taxa d'assalariats	78,6	53	99,4	83,7	56,9	99,9

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

10.2.

ELS TRANSPORTS

Aquest punt del capítol analitza l'enquesta de serveis de l'INE de l'any 2001 pel que fa al subsector de transports. Per tant, engloba les activitats que s'engloben en la CNAE 60, 61, 62 i 63.*

Un 63% del personal ocupat d'aquest grup d'activitats treballava, l'any 2001, a empreses que tenien 20 o més persones

ocupades, fet que ressalta la importància que tenen les empreses grans. Per causa de la forta estacionalitat que té aquest sector de l'activitat, el nombre de treballadors ocupats pot variar en més de 3.000 persones depenent del trimestre que analitzam. Si tenim en compte que el 96,8% de les persones ocupades en el sector del transport i les comunicacions, estaven ocupades únicament en el de transport, podem veure que aquestes activitats són més rellevants que les de la comunicació. (Vegeu el quadre I-95)

QUADRE I-95. PERSONES OCUPADES EN LES ACTIVITATS DE TRANSPORT (CNAE 60, 61, 62, 63) (2001)

	Total	1	2
1r trimestre	22.751	8.842	13.908
2n trimestre	25.439	9.422	16.017
3r trimestre	26.353	9.679	16.672
4t trimestre	23.548	9.109	14.438
Mitjana anual	24.522	9.263	15.259

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

* Les activitats 60, 61 i 62 de la CNAE inclou el transport de viatgers i de mercaderies i la 63 de la CNAE inclou les activitats annexes al transport on l'activitat 633 són les agències de viatges.

D'altra banda, la xifra de negocis del subsector dels transports de l'any 2001 representava el 99% del total de la que correspon al sector del transport i les comunicacions. Així, la quantia fou de 5.810 milions d'euros, que varen aportar, eminentment, empreses que tenien 20 o més persones ocupades. El VAB al cost dels factors fou de 1.064 milions d'euros, mentre que l'excedent brut d'explotació fou de 412 milions d'euros. (Vegeu el quadre I-96)

10.2.1. EL TRANSPORT DE VIATGERS

En un primer lloc podem observar que les persones ocupades, com a terme mitjà l'any 2001, en les activitats de transport de viatgers foren 11.278; d'aquestes, 8.000 treballaven en empreses de 20 o més treballadors i, consegüentment, només el 30% de les persones ocupades en aquest tipus d'activitat eren en petites empreses. (Vegeu el quadre I-97)

**QUADRE I-96. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DE LES ACTIVITATS DE TRANSPORT
(CNAE 60, 61, 62, 63) (2001)***

	Total	1	2
1. Volum de negocis	5.810,90	635,3	5.175,50
2. Variació d'existències de productes acabats i en curs	1,14	0,26	0,88
3. Treballs realitzats per l'empresa per l'immobilitzat	0,75	0,08	0,65
4. Altres ingressos de gestió	114,30	3,30	111,10
5. Consum de mercaderies	2.344,50	153,28	2.191,10
6. Treballs realitzats per altres empreses	453,40	81,97	371,30
7. Valor de la producció (1+2+3+4-5-6)	3.129,50	403,67	2.726,00
8. Consum de matèries primeres i altres aprovis.	714,20	68,80	645,30
9. Despeses en serveis exteriors	1.278,50	85,90	1.192,40
10. Altres despeses de gestió	85,26	68,45	84,82
11. Valor afegit als preus del mercat (7-8-9-10)	1.051,60	248,50	803,30
12. Impostos lligats a la producció	5,90	3,50	2,52
13. Subvencions a l'explotació	18,75	0,96	17,80
14. Valor afegit al cost dels factors (11-12+13)	1.064,50	246	818,60
15. Despeses de personal	652,80	101,20	551,50
a. Sous i salaris	510,20	79,80	430,40
b. Indemnitzacions	7,63	0,21	7,41
c. Cotitzacions a la Seguretat Social a càrrec de l'empresa	118,10	20,90	97,30
d. Aportacions a sistemes complementaris de pensions	0,46	0,04	0,44
e. Altres despeses socials	16,20	0,34	15,87
16. Excedent brut d'explotació (14-15)	411,77	144,65	267,08

* Unitat: milions d'euros.

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

**QUADRE I-97. PERSONES OCUPADES EN LES ACTIVITATS DE TRANSPORT DE VIATGERS
(PART CNAE 60, 61, 62) (2001)**

	Total	1	2
1r trimestre	10.218	3.048	7.170
2n trimestre	11.876	3.387	8.489
3r trimestre	12.416	3.448	8.967
4t trimestre	10.605	3.142	7.462
Mitjana anual	11.278	3.256	8.022

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

L'activitat de transport de viatgers va aportar un total de 2.208 milions d'euros de xifra de negoci, que suposa un VAB al cost dels factors de 617 milions; aquesta reducció tan important fou deguda, principalment, al consum de mercaderies i a les despeses de serveis exteriors que varen tenir, principalment, les empreses de 20 o més persones ocupades. L'excedent brut fou de 246

milions d'euros. Així, les empreses grans foren les que aportaren la major part del volum de negoci, mentre que les petites empreses tingueren un paper relativament més important, encara que minoritari, en l'excedent brut d'explotació; aquest fet és degut, principalment, a les fortes despeses de serveis exteriors que tingueren les empreses més grans. (Vegeu el quadre I-98)

QUADRE I-98. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DE LES ACTIVITATS DE TRANSPORT DE VIATGERS (PART CNAE 60, 61, 62) (2001)*

	Total	1	2
1. Volum de negocis	2.208,50	116,30	2.092,20
2. Variació d'existències de productes acabats i en curs	0,88	0,00	0,88
3. Treballs realitzats per l'empresa per l'immobilitzat	0,05	0,00	0,05
4. Altres ingressos de gestió	62,0	0,10	62,00
5. Consum de mercaderies	12,4	0,08	12,30
6. Treballs realitzats per altres empreses	255,00	2,97	252,00
7. Valor de la producció (1+2+3+4-5-6)	2.004,30	113,37	1.890,93
8. Consum de matèries primeres i altres aprovis.	462,70	13,40	449,30
9. Despeses en serveis exteriors	879,50	15,70	863,80
10. Altres despeses de gestió	59,50	0,01	59,50
11. Valor afegit als preus del mercat (7-8-9-10)	602,60	84,30	518,40
12. Impostos lligats a la producció	2,30	1,40	0,98

Continua

QUADRE I-98. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DE LES ACTIVITATS DE TRANSPORT DE VIATGERS (PART CNAE 60, 61, 62) (2001)*

	Total	1	2
13. Subvencions a l'explotació	17,40	0,30	17,10
14. Valor afegit al cost dels factors (11-12+13)	617,70	83,20	534,50
15. Despeses de personal	371,10	16,60	354,50
a. Sous i salaris	292,00	13,20	278,90
b. Indemnitzacions	1,90	0,01	1,88
c. Cotitzacions a la Seguretat Social a càrrec de l'empresa	65,10	3,40	61,80
d. Aportacions a sistemes complementaris de pensions	0,14	0,00	0,14
e. Altres despeses socials	11,90	0,04	11,87
16. Excedent brut d'explotació (14-15)	246,60	66,60	179,98

* Unitat: milions d'euros.

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

Les empreses de transport de viatgers són les que més inversió bruta en béns materials varen fer de totes les empreses de transport. A més, la productivitat d'aquest grup d'activitats fou, com a terme mitjà, de quasi 55.000 euros, si bé cal destacar el fort diferencial que hi hagué entre la productivitat de les empreses de menys de 20 persones ocupades (25.556 euros) respec-

te de les empreses grans (66.628 euros). D'altra banda, la taxa de despeses de personal de les empreses grans fou el triple que la corresponent a les petites. També és important destacar el fet que la taxa d'assalariats que tingueren les empreses grans fou molt més alta que la respectiva de les empreses de menys de 20 persones ocupades. (Vegeu el quadre I-99)

QUADRE I-99. PRINCIPALS RÀTIOS DE LES ACTIVITATS DE TRANSPORT DE VIATGERS (PART CNAE 60, 61, 62) (2001)

	Total	1	2
Productivitat	54.769	25.556	66.628
Taxa de valor afegit	30,8	73,4	28,3
Taxa de despeses de personal	60,1	20,0	66,3
Taxa d'assalariats	82,1	37,7	99,9

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

10.2.2. EL TRANSPORT DE MERCADERIES

Les activitats de transport de mercaderies s'analitzaran comparativament amb les del transport de viatgers.

Les empreses que transportaren viatgers, l'any 2001, ocuparen unes 12.000 persones, mentre les de transport de mercaderies només unes 5.000 persones; així i tot, les despeses de personal no foren el doble en el primer cas (com caldria esperar), sinó que foren el quàdruple. (Vegeu el quadre I-97 i el quadre I-100)

L'any 2001, el transport de viatgers de les Illes Balears, tant per via terrestre com per via marítima i aèria, va suposar una xifra de negoci de més de 2.000 milions d'euros, mentre que el de mercaderies només va assolir un poc més de 400 milions d'euros; aquestes quanties representaren el 38% i el 7% de la xifra de negocis del sector dels transports i de les comunicacions, respectivament. Quant a l'excedent brut, representaren el 64% i el 16% del total d'excedent brut d'aquest sector. És interessant fer una anàlisi comparativa de les dades referents al transport de viatgers i al

transport de mercaderies, ja que reflecteixen valors molt dispars. Així, el transport de viatgers suposà una ocupació per empresa major que el transport de mercaderies (5 persones ocupades en les empreses de transport de viatgers i 3, en el cas d'empreses de transport de mercaderies). (Vegeu el quadre I-98 i el quadre I-101)

Els treballadors ocupats en empreses que transporten viatgers tingueren uns salaris molt distints depenent de si treballaven en una empresa gran o en una de petita. En canvi, els que treballaren en empreses de transport de mercaderies tingueren uns sous més similars. La taxa de participació femenina fou de més del doble en les empreses de transport de viatgers respecte de les que transportaren mercaderies, i la taxa d'externalitat, en canvi, va ser gairebé igual. A més, el transport de viatgers fou quasi el doble de productiu que el de mercaderies. D'altra banda, la taxa de despeses de personal fou molt similar (al voltant del 60%), mentre que la taxa d'assalariats va ser més distinta, a favor de l'activitat de transport de viatgers. (Vegeu el quadre I-99 i el quadre I-102)

QUADRE I-100. PERSONES OCUPADES DE LES ACTIVITATS DE TRANSPORT DE MERCADERIES (PART CNAE 60, 61, 62) (2001)

	Total	1	2
1r trimestre	4.852	3.954	898
2n trimestre	5.060	4.092	968
3r trimestre	5.132	4.217	914
4t trimestre	4.947	4.073	874
Mitjana anual	4.998	4.084	914

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

QUADRE I-101. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DE LES ACTIVITATS DE TRANSPORT DE MERCADERIES (PART CNAE 60, 61, 62) (2001)*

	Total	1	2
1. Volum de negocis	413,90	228,30	185,60
2. Variació d'existències de productes acabats i en curs	0,10	0,10	0,00
3. Treballs realitzats per l'empresa per l'immobilitzat	0,00	0,00	0,00
4. Altres ingressos de gestió	5,30	0,30	5,00
5. Consum de mercaderies	23,50	21,30	2,10
6. Treballs realitzats per altres empreses	70,60	25,30	45,20
7. Valor de la producció (1+2+3+4-5-6)	325,30	182,00	143,30
8. Consum de matèries primeres i altres aprovis.	51,40	39,00	12,40
9. Despeses en serveis exteriors	121,60	40,50	81,10
10. Altres despeses de gestió	0,90	68,00	0,80
11. Valor afegit als preus del mercat (7-8-9-10)	151,40	102,50	49,00
12. Impostos lligats a la producció	2,00	1,10	0,90
13. Subvencions a l'explotació	1,00	0,60	0,40
14. Valor afegit al cost dels factors (11-12+13)	150,40	102,00	48,40
15. Despeses de personal	90,00	52,70	37,30
a. Sous i salaris	70,60	41,30	29,30
b. Indemnitzacions	0,23	0,08	0,16
c. Cotitzacions a la Seguretat Social a càrrec de l'empresa	17,50	11,10	6,40
d. Aportacions a sistemes complementaris de pensions	0,02	0,02	0,00
e. Altres despeses socials	1,60	0,20	1,40
16. Excedent brut d'explotació (14-15)	60,37	49.252	11,10

* Unitat: milions d'euros.

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

QUADRE I-102. PRINCIPALS RÀTIOS DE LES ACTIVITATS DE TRANSPORT DE MERCADERIES (PART CNAE 60, 61, 62) (2001)

	Total	1	2
Productivitat	30.097	24.967	53.030
Taxa de valor afegit	46,2	56,0	33,8
Taxa de despeses de personal	59,9	51,7	77,1
Taxa d'assalariats	77,5	64,2	64,1

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

10.2.3. LES AGÈNCIES DE VIATGES

Les activitats annexes al transport engloben les agències de viatges, la manipulació i el dipòsit de mercaderies, l'organització del transport de mercaderies, i altres. A causa de la importància que tenen, dins aquest grup d'activitats, analitzarem les agències de viatges de manera diferenciada de la resta.

El volum de negocis de les activitats annexes al transport fou, l'any 2001, de 3.190 milions d'euros, el 95% dels quals procedeixen de les agències de viatges. A més, el personal ocupat va ser de 7.405 persones, xifra que representa el 84% del total de personal ocupat per les activitats annexes al transport. La branca de les agències de viatges estaven formades per 438 empreses, de les quals només el 7% eren empreses de 20 o més persones ocupades, però cal tenir en compte que aquestes empreses tenien el 59% dels locals oberts al públic que hi ha a les Illes

Balears, cosa que fa que el volum de negoci de les empreses grosses fos més important que el de les empreses petites. El VAB al cost dels factors de l'any 2001 de les agències de viatges va ser de 255 milions d'euros i l'excedent brut, de 94 milions d'euros. Les agències de viatges, així com la majoria d'activitats de les Illes, sofreixen una forta estacionalitat, cosa que justifica el fet que el major nombre de persones ocupades fos durant el segon i el tercer trimestre. La taxa d'ocupació femenina de les agències de viatges (66%) va ser molt més elevada que la referent al sector dels transports (37%); el salari mitjà que cobraven les persones ocupades en aquestes empreses va ser molt diferent depenent de si treballaven en una empresa de menys de 20 persones ocupades (14.500 euros) o si era de 20 o més persones ocupades (19.300 euros), possiblement a causa de la menor productivitat que varen tenir les primeres empreses. (Vegeu el quadre I-103, el quadre I-104 i el quadre I-105)

QUADRE I-103. PERSONES OCUPADES EN LES ACTIVITATS DE LES AGÈNCIES DE VIATGES (CNAE 633) (2001)

	Total	1	2
1r trimestre	6.383	1.097	5.285
2n trimestre	7.154	1.162	5.992
3r trimestre	7.411	1.205	6.206
4t trimestre	6.633	1.087	5.546
Mitjana anual	6.895	1.138	5.757

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

QUADRE I-104. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DE LES ACTIVITATS DE LES AGÈNCIES DE VIATGES (CNAE 633) (2001)*

	Total	1	2
1. Volum de negocis	3.014,70	199,20	2.815,50
2. Variació d'existències de productes acabats i en curs	0,08	0,08	0,00
3. Treballs realitzats per l'empresa per l'immobilitzat	0,70	0,08	0,60
4. Altres ingressos de gestió	44,90	1,90	43,00
5. Consum de mercaderies	2.308,40	131,80	2.176,60
6. Treballs realitzats per altres empreses	67,60	24,60	43,00
7. Valor de la producció (1+2+3+4-5-6)	684,40	44,90	639,50
8. Consum de matèries primeres i altres aprovis.	170,90	0,60	170,20
9. Despeses en serveis exteriors	233,30	12,20	221,00
10. Altres despeses de gestió	24,80	0,40	24,50
11. Valor afegit als preus del mercat (7-8-9-10)	255,40	31,70	223,70
12. Impostos lligats a la producció	0,90	0,30	0,60
13. Subvencions a l'explotació	0,30	0,01	0,30
14. Valor afegit al cost dels factors (11-12+13)	254,90	31,40	223,50
15. Despeses de personal	160,40	15,20	145,10
a. Sous i salaris	123,00	12,10	110,90
b. Indemnitzacions	5,30	0,03	5,30
c. Cotitzacions a la Seguretat Social a càrrec de l'empresa	29,60	3,10	26,50
d. Aportacions a sistemes complementaris de pensions	0,30	0,02	0,30
e. Altres despeses socials	2,10	0,01	2,10
16. Excedent brut d'explotació (14-15)	94,50	16,10	78,40

* Unitat: milions d'euros.

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

QUADRE I-105. PRINCIPALS RÀTIOS DE LES ACTIVITATS DE LES AGÈNCIES DE VIATGES (CNAE 633) (2001)

	Total	1	2
Productivitat	36.963	27.562	38.821
Taxa de valor afegit	37,2	69,9	35,0
Taxa de despeses de personal	62,9	48,6	64,9
Taxa d'assalariats	95,7	73,8	100,0

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

10.2.4. ALTRES ACTIVITATS ANNEXES AL TRANSPORT

L'any 2001 hi havia 213 empreses en la resta d'activitats annexes al transport. Només 9 eren empreses d'una mida gran i tenien el 9% del locals, fet que fa ressaltar la importància que tenen les empreses petites que es troben dins les activitats de la manipulació i el dipòsit de mercaderies, l'organització del transport de mercaderies, i altres. Així i tot, les empreses petites només tingueren 220 persones més ocupades que les grans empreses. És destacable el fet que l'estacionalitat no afecta gaire aquestes activitats, ja que el nombre de persones ocupades fou molt similar durant els dife-

rents trimestres de l'any 2001. (Vegeu el quadre I-106)

Tot aquest grup d'activitats va aportar un VAB al cost dels factors de 41 milions d'euros, i un excedent brut de 10 milions d'euros. Les despeses més importants d'aquestes activitats varen ser, en aquest ordre, les de serveis exteriors (44 milions d'euros) i les de personal (31 milions d'euros). L'excedent brut d'explotació de les empreses que varen tenir menys de 20 persones ocupades (de 12,7 milions d'euros en total) va ser molt diferent al de les que en tingueren 20 o més (de menys 2,4 milions d'euros). (Vegeu el quadre I-107)

QUADRE I-106. PERSONES OCUPADES EN LES ACTIVITATS ANNEXES AL TRANSPORT (CNAE 631, 632, 634) (2001)

	Total	1	2
1r trimestre	1.298	743	555
2n trimestre	1.349	781	568
3r trimestre	1.394	809	585
4t trimestre	1.363	807	556
Mitjana anual	1.351	785	566

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

QUADRE I-107. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DE LES ACTIVITATS ANNEXES AL TRANSPORT (CNAE 631, 632, 634) (2001)*

	Total	1	2
1. Volum de negocis	173,80	91,50	82,20
2. Variació d'existències de productes acabats i en curs	0,08	0,08	0,00
3. Treballs realitzats per l'empresa per l'immobilitzat	0,00	0,00	0,00
4. Altres ingressos de gestió	2,10	1,00	1,10
5. Consum de mercaderies	0,20	0,10	0,10

Continua

QUADRE I-107. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DE LES ACTIVITATS ANNEXES AL TRANSPORT (CNAE 631, 632, 634) (2001)*			
	Total	1	2
6. Treballs realitzats per altres empreses	60,20	29,10	31,10
7. Valor de la producció (1+2+3+4-5-6)	115,50	63,40	52,20
8. Consum de matèries primeres i altres aprovis.	29,20	15,80	13,40
9. Despeses en serveis exteriors	44,10	17,50	26,50
10. Altres despeses de gestió	0,06	0,04	0,02
11. Valor afegit als preus del mercat (7-8-9-10)	42,20	30,00	12,20
12. Impostos lligats a la producció	0,70	0,70	0,04
13. Subvencions a l'explotació	0,05	0,05	0,00
14. Valor afegit al cost dels factors (11-12+13)	41,50	29,40	12,20
15. Despeses de personal	31,30	16,70	14,60
a. Sous i salaris	24,60	13,20	11,30
b. Indemnitzacions	0,20	0,09	0,07
c. Cotitzacions a la Seguretat Social a càrrec de l'empresa	5,90	3,30	2,60
d. Aportacions a sistemes complementaris de pensions	0,00	0,00	0,00
e. Altres despeses socials	0,60	0,09	0,50
16. Excedent brut d'explotació (14-15)	10,30	12,70	-2,40

* Unitat: milions d'euros.

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

Quant a aquesta branca del sector del transport, el salari mitjà de les empreses grans i de les petites va ser molt similar; en canvi, la productivitat de les empreses amb

menys de 20 persones ocupades fou major que la resta. Un altre fet destacable és la baixa taxa de participació femenina que va tenir (18,3%). (Vegeu el quadre I-108)

QUADRE I-108. PRINCIPALS RÀTIOS DE LES ACTIVITATS ANNEXES AL TRANSPORT (CNAE 631, 632, 634) (2001)			
	Total	1	2
Productivitat	30.747	37.426	21.483
Taxa de valor afegit	36,0	46,4	23,3
Taxa de despeses de personal	75,3	56,9	119,8
Taxa d'assalariats	71,3	63,0	75,9

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

10.3.

LES COMUNICACIONS

El darrer subsector que es troba dins el sector dels transports i les comunicacions és el de les activitats de comunicacions, que engloba les activitats postals i de comunicacions (CNAE, 64).

L'ocupació que tingueren les empreses que es dediquen a activitats postals i de comunicacions a les Illes Balears per a l'any 2001 va ser de 809 persones, com a terme mitjà. En aquest tipus d'empreses no es detecta estacionalitat, ja que aquest valor és manté durant els quatre trimestres de l'any. En canvi, hi hagué una alta taxa d'externalitat en l'ocupació de les empreses de 20 o més persones ocupades, del 18% enfront del 0% que tenen les empreses d'una mida inferior. (Vegeu el quadre I-109)

Aquest subsector, l'any 2001, englobava 135 empreses, de les quals només 8 tenien 20 o més persones ocupades, de tal manera que predominaren les empreses petites. Així i tot, el volum de negoci, que fou de quasi 41 milions d'euros, és degut, majoritàriament, a les empreses grosses (52% del total); en canvi, el VAB al cost dels factors de les empreses de mida major fou positiu (4.589 euros), i el de les empreses de mida gran fou negatiu (-15.182 euros). Aquest fet és degut, principalment, a l'alt cost de serveis exteriors que suportaren les darreres, de fet la taxa d'externalitat d'aquest subsector d'activitat fou de quasi el doble que la resta. A diferència de les activitats de transport, les de comunicació varen tenir una taxa d'assalariats més elevada en les empreses de menys de 20 persones ocupades. (Vegeu el quadre I-110 i el quadre I-111)

QUADRE I-109. PERSONES OCUPADES A LES ACTIVITATS POSTALS I DE COMUNICACIONS (CNAE 64) (2001)

	Total	1	2
1r trimestre	800	376	424
2n trimestre	788	355	433
3r trimestre	816	367	449
4t trimestre	830	360	470
Mitjana anual	809	365	444

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

QUADRE I-110. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DE LES ACTIVITATS POSTALS I DE COMUNICACIONS (CNAE 64) (2001)*

	Total	1	2
1. Volum de negocis	41,00	19,60	21,30
2. Variació d'existències de productes acabats i en curs	0,00	0,00	0,00
3. Treballs realitzats per l'empresa per l'immobilitzat	0,04	0,04	0,00
4. Altres ingressos de gestió	4,10	0,20	3,90
5. Consum de mercaderies	0,00	0,00	0,00
6. Treballs realitzats per altres empreses	10,30	2,50	7,80
7. Valor de la producció (1+2+3+4-5-6)	34,80	17,30	17,40
8. Consum de matèries primeres i altres aprovis.	8,10	7,60	0,50
9. Despeses en serveis exteriors	37,20	5,00	32,20
10. Altres despeses de gestió	0,02	0,01	0,006
11. Valor afegit als preus del mercat (7-8-9-10)	-10,60	4,60	-15,30
12. Impostos lligats a la producció	0,09	0,06	0,03
13. Subvencions a l'explotació	0,10	0,02	0,10
14. Valor afegit al cost dels factors (11-12+13)	-10,60	4,60	-15,20
15. Despeses de personal	16,40	3,60	12,80
a. Sous i salaris	13,10	2,90	10,20
b. Indemnitzacions	0,05	0,00	0,05
c. Cotitzacions a la Seguretat Social a càrrec de l'empresa	2,80	0,70	2,10
d. Aportacions a sistemes complementaris de pensions	0,01	0,00	0,01
e. Altres despeses socials	0,40	0,03	0,40
16. Excedent brut d'explotació (14-15)	-27,00	0,90	-27,90

* Unitat: milions d'euros.

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

QUADRE I-111. PRINCIPALS RÀTIOS DE LES ACTIVITATS POSTALS I DE COMUNICACIONS (CNAE 64) (2001)

	Total	1	2
Productivitat	-13.097	12.581	-34.193
Taxa de valor afegit	-30,5	26,5	-87,1
Taxa de despeses de personal	-154,9	79,4	-84,1
Taxa d'assalariats	75,2	77,8	68,6

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

10.4.

ANÀLISI DE LA CONJUNTURA
DE L'ANY 2003

En aquest darrer apartat s'analitzarà l'evolució conjuntural del sector dels transports i les comunicacions. Per aquest motiu, es durà a terme una subdivisió de l'apartat en els punts següents: el transport marítim, el transport aeri, el transport en ferrocarril, el transport de mercaderies per carretera, les activitats postals i les telecomunicacions.

10.4.1. EL TRANSPORT MARÍTIM

Durant l'any 2003, el transport de passatgers per via marítima, tant en règim de cabotatge com en règim de creuer turístic, ha augmentat. El transport de passatgers en règim de cabotatge ha sofert un increment bastant diferent entre les illes. Les

que més el varen incrementar varen ser les Pitiüses, que varen rebre més de 754 mil passatgers als ports d'Eivissa i de Sant Antoni de Portmany. El port de Sant Antoni de Portmany va experimentar un canvi de tendència, ja que l'any 2002 va tenir un descens important i l'any 2003 se'n va començar a recuperar.

Per una altra banda, Menorca i Mallorca han vist com l'augment de passatgers que arribaren als seus ports s'ha reduït considerablement. De fet, el port de Palma ha estat el que han tingut el menor creixement de passatgers (1,54%), encara que segueix sent el port on arriben més passatgers en valors absoluts (929.484, l'any 2003). El port d'Alcúdia va ser el que va experimentar el creixement major, en passar de 79.000 passatgers l'any 2002 a 111.000 l'any 2003, i el port de Cala Rajada fou el que un major descens va experimentar, del 52%. (Vegeu el quadre I-112)

**QUADRE I-112. TRANSPORT DE PASSATGERS PER VIA
MARÍTIMA REGULAR (EN RÈGIM DE CABOTATGE) (2001-2003)**

	2001	2002	2003	% var. 02/01	% var. 03/02
Eivissa	398.581	567.483	636.216	42,38	12,11
Sant Antoni de Portmany	176.460	112.855	117.924	-36,04	4,49
Total de les Pitiüses	575.041	680.338	754.140	18,31	10,85
Maó	137.521	151.394	166.113	10,09	9,72
Ciutadella	98.248	143.469	137.112	46,03	-4,43
Total de Menorca	235.769	294.863	303.225	25,06	2,84
Palma	804.895	915.404	929.484	13,73	1,54
Alcúdia	74.403	79.019	111.413	6,20	41,00
Cala Rajada	35.340	39.733	18.991	12,43	-52,20
Total de Mallorca	914.638	1.034.156	1.059.888	13,07	2,49
Total de les Illes Balears	1.725.448	2.009.357	2.117.253	16,45	5,37

* Unitat: nombre de passatgers embarcats i desembarcats.

Nota: El trànsit regular entre Eivissa i Formentera s'ha inclòs en el trànsit de badia.

Fonts: Autoritat Portuària de Balears; Servei de Ports de la Direcció General de Litora.

Respecte del transport de creuers, Palma és el port més important (921.000 passatgers l'any 2003), però s'ha de tenir en compte que els ports d'Eivissa i, sobretot, el de la Savina (Formentera), l'any 2003, varen experimentar un creixement molt important, de manera que varen acollir quasi 80.000 i més de 15.000 passatgers, respectivament. (Vegeu el quadre I-113)

Amb referència als transports de passatgers en règim de trànsit de badia, cal destacar que l'evolució que s'ha observat l'any 2003, respecte de l'any 2002, fou molt distinta entre les illes. Així, a les Pitiüses hi va haver un creixement considerable, per causa del port d'Eivissa, que va embarcar i desembarcar quasi 1,4 milions de passatgers, encara que el nombre de passatgers del port de Sant Antoni de Portmany que embarcaren i desembarcaren en règim de badia pateix un descens important durant els tres darrers anys. Als ports de Menorca hi ha hagut un canvi molt important, per causa que el port de Maó ha passat de créixer el 80%, l'any 2002, a decreïxer el 13%, l'any 2003. Mentre que, al port de Ciutadella, es

manté estable un nivell de creixement d'un poc més de l'1%. Per acabar, pels ports de Mallorca a l'any 2003 varen passar un milió quatre-cents mil passatgers, la qual cosa representa una reducció del 29% respecte de l'any 2002. De fet, només els ports de Palma, Cala Rajada, Portopetro/Cala Figuera i Cala Bona varen créixer amb relació al nombre de passatgers embarcats i desembarcats. Així, el més destacable fou que el port de Palma va créixer tant en el nombre de passatgers l'any 2003 que la xifra va superar la que havia tingut l'any 2001. En canvi, el port de Sóller va ser el que va experimentar un canvi més gros en termes negatius, en passar d'1.230.180 passatgers l'any 2002 a 550.000 l'any 2003. Els ports d'Alcúdia, Portocristo i Portocolom varen tenir una evolució similar (varen passar de tenir un creixement l'any 2002 a un decreixement l'any 2003). Globalment cal dir que el trànsit es va reduir durant l'any 2003, fet negatiu, ja que l'any 2003 va tenir un nombre de passatgers, pràcticament, igual que els de l'any 2001, neutralitzant l'efecte positiu (de creixement) que va tenir el 2002. (Vegeu el quadre I-114)

QUADRE I-113. TRANSPORT DE PASSATGERS PER VIA MARÍTIMA DE CREUERS TURÍSTICS (2001-2003)

	2001	2002	2003	% var. 02/01	% var. 03/02
Eivissa	23.087	36.983	79.983	60,19	116,27
Cala Savina	1.031	1.657	15.382	60,72	828,30
Maó	82.902	77.340	83.207	-6,71	7,59
Palma	531.275	658.443	742.662 **	23,94	12,79
Total de les Balears	638.295	774.423	921.234	21,33	18,96

* Unitat: nombre de passatgers embarcats i desembarcats.

** Port base (homeport) 372.938 i en trànsit 369.724 passatgers.

Fonts: Autoritat Portuària de Balears.

QUADRE I-114. TRANSPORT DE PASSATGERS DE TRÀNSIT DE BADIA (2001-2003)					
	2001	2002	2003	% var. 02/01	% var. 03/02
Eivissa	965.785	976.529	1.379.056	1,11	41,22
Sant Antoni de Portmany	472.650	439.662	376.446	-6,98	-14,38
Cala Savina	950.282	967.495	1.039.868	1,81	7,48
Total de les Pitiüses	2.388.717	2.383.686	2.795.370	-0,21	17,27
Maó	136.962	239.600	208.350	74,94	-13,04
Ciutadella	31.898	32.280	32.726	1,20	1,38
Fornells	3.611	—	2.912	—	—
Total de Menorca	172.471	271.880	243.988	57,64	-10,26
Palma	236.943	115.794	259.252	-51,13	123,89
Alcúdia	67.000	69.552	66.482	3,81	-4,41
Andratx	85.686	51.450	27.726	-39,96	-46,11
Sóller	839.790	1.230.180	551.064	46,49	-55,20
Pollença	328.650	246.100	246.138	-25,12	0,02
Cala Rajada	66.972	25.438	42.194	-62,02	65,87
Portocristo	114.606	129.804	71.392	13,26	-45,00
Portocolom	24.490	32.506	29.174	32,73	-10,25
Portopetra/Cala Figuera	36.242	21.420	22.878	-40,90	6,81
Colònia de Sant Jordi	19.418	18.120	16.248	-6,68	-10,33
Can Picafort	—	13.766	13.272	—	-3,59
Cala Bona	43.826	55.496	83.220	26,63	49,96
Total de Mallorca	1.863.623	2.009.626	1.429.040	7,83	-28,89
Total de les Illes Balears	4.424.811	4.665.192	4.468.398	5,43	-4,22

* Unitat: nombre de passatgers embarcats i desembarcats.

Fonts: Autoritat Portuària de Balears; Servei de Ports de la Direcció General de Litoral.

Quant al transport de mercaderies per via marítima que hi va haver entre les illes, cal destacar que les Balears varen experimentar un increment d'aquest transport a tots els ports, excepte Sant Antoni de Portmany i Alcúdia. Fent una anàlisi segons la tipologia dels productes transportats, podem veure que, als ports que depenen de l'APB (Autoritat Portuària de

les Balears), els transports especials, des de l'any 2002, han passat a ser els més importants (encara que el total de mercaderies representen el 70% dels productes transportats per via marítima), deixant en la segona posició els productes energètics. Els segueixen els productes agroramaders i alimentaris, altres mercaderies i els materials de construcció, que representen

el 95% del total de productes transportats el 2003 als ports que depenen de l'APB. Al contrari, els adobs i els productes químics foren els que menys es varen transportar. D'altra banda, als ports que depenen del Govern de les Illes Balears hi predominen els transports especials, fins i tot sobre el total de mercaderies. (Vegeu el quadre I-115 i el quadre I-116)

10.4.2. EL TRANSPORT AERI

Quant al transport aeri, cal ressaltar la importància que té, juntament amb el transport marítim, a causa del caràcter insular que té la comunitat autònoma de les Illes Balears, pel que fa tant al transport d'oci com al transport per motius laborals o de salut.

QUADRE I-115. TRANSPORT MARÍTIM DE MERCADERIES PER GRUPS DE PRODUCTES (2001-2003)

Grups de productes	2001	2002	2003	% var. 02/01	% var. 03/02
Ports que depenen de l'Autoritat Portuària de Balears					
Energètics	3.009.447	3.050.994	2.995.354	1,38	-1,82
Siderúrgics	238.662	251.824	232.026	5,51	-7,86
Metal·lúrgics	204.506	257.338	236.540	25,83	-8,08
Adobs	42.514	41.731	41.328	-1,84	-0,97
Químics	95.725	89.816	94.369	-6,17	5,07
Materials de construcció	983.090	1.034.863	1.234.068	5,27	19,25
Agroramaders i alimentaris	1.734.210	1.702.292	1.749.820	-1,84	2,79
Altres mercaderies	1.129.755	1.203.055	1.255.850	6,49	4,39
Transports especials ¹	2.983.041	3.111.491	3.421.423	4,31	9,96
Total dels ports de l'Autoritat Portuària	10.420.950	10.743.404	11.260.778	3,09	4,82
Ports que depenen del Govern de les Illes Balears					
Mercaderies	151.447	—	96.481	—	—
Transports especials ¹	239.798	—	167.138	—	—
Total dels ports del Govern de les Illes Balears	391.245	255.891	263.619	-34,60	3,02
Total de mercaderies	7.589.356	7.631.913	7.935.836	0,56	3,98
Total de transports especials ¹	3.222.839	3.111.491	3.588.561	-3,45	15,33
Total general	10.812.195	10.743.404	11.524.397	-0,64	7,27

¹ S'inclouen els automòbils i les peces, la tara de vehicles de càrrega horitzontal (ro-ro), la tara de contenidors i la mercaderia de contenidors en trànsit.

Font: Autoritat Portuària de Balears; Serveis de Ports de la Direcció General de Litoral, i elaboració pròpia.

**QUADRE I-116. TRANSPORT MARÍTIM DE MERCADERIES PER ILLES I PER PORTS
(2001-2003)**

	2001	2002	2003	% var. 02/01	% var. 03/02
Eivissa	1.351.114	1.465.144	1.575.311	8,44	7,52
Sant Antoni de Portmany	275.756	178.701	162.114	-35,20	-9,28
Total d'Eivissa	1.626.870	1.643.845	1.737.425	1,04	5,69
Maó	910.333	954.880	1.032.821	4,89	8,16
Ciutadella	115.489	77.191	101.505	-33,16	31,50
Total de Menorca	1.025.822	1.032.071	1.134.326	0,61	9,91
Palma	5.658.840	5.774.675	6.309.770	2,05	9,27
Alcúdia	2.500.663	2.548.705	2.342.876	1,92	-8,08
Total de Mallorca	8.159.503	8.323.380	8.652.646	2,01	3,96
Total de les Illes Balears	10.812.195	10.999.296	11.524.397	1,73	4,77

*Unitat: tones de mercaderies carregades i descarregades.

Nota: No s'hi inclou el trànsit interior entre Eivissa i Formentera.

Font: Autoritat Portuària de Balears; Serveis de Ports de la Direcció General de Litoral, i elaboració pròpia.

A partir de les dades proporcionades per la Conselleria de Turisme l'any 2003, les Illes Balears varen veure passar un total de quasi 26 milions de passatgers pels seus aeroports, cosa que suposa un increment del 5% respecte de l'any anterior. Si analitzam els tres aeroports per separat, podem veure com l'any 2003 varen tenir un comportament molt distint. Mentre que l'aeroport d'Eivissa, pràcticament, va mantenir el nombre de passatgers que va rebre l'any 2002 (4,1 milions), el de Mallorca va experimentar un increment important, del 7,3%, fet que va permetre que la quantia de passatgers que passaren per l'aeroport de Son Sant Joan gairebé arribàs als valors de l'any 2001. L'illa que més perjudicada es va veure, amb referència al nombre de passatgers per via aèria, va ser Menorca, que va experimentar un descens de l'1,8% respecte dels valors de l'any 2002.

Del total de passatgers arribats l'any 2003 a l'aeroport de Palma, el 83,9% eren estrangers i la resta, espanyols; a l'aeroport de Menorca el percentatge d'estrangers arribat fou del 79% i del 85,1% a les Pitiüses. Cal destacar la forta estacionalitat que sofreix aquest mitjà de transport a les Illes, el qual veu com la seva activitat es concentra durant els mesos de maig a setembre. També és interessant destacar les 10 destinacions més importants dels aeroports de les Illes Balears. (Vegeu el quadre I-117A i I-117B)

Mereixen un capítol apart les companyies aèries de baix cost (les anomenades low cost). No hi ha dubte que la configuració de les Illes Balears com a lloc predilecte de molts ciutadans europeus a l'hora de fixar la segona residència millora les possibilitats d'aquestes aerolínies, que prescindeixen del paquet turístic i ofereixen únicament l'anomenat seat only («només vol»). Així, l'estratègia d'aquestes empreses es basa

QUADRE I-117A. TRANSPORT DE PASSATGERS PER VIA AÈRIA (2001-2003)

	2001	2002	2003	% var. 02/01	% var. 03/02
Eivissa	4.426.961	4.094.446	4.108.038	-7,51	0,33
Mallorca	19.207.045	17.832.458	19.132.356	-7,16	7,29
Menorca	2.825.177	2.733.731	2.684.708	-3,24	-1,79
Total de les Illes Balears	26.459.183	24.660.635	25.925.102	-6,80	5,13

*Unitat: nombre d'entrades i de sortides de passatgers.
Font: Conselleria de Turisme.

QUADRE I-117B. PRINCIPALS AEROPORTS NACIONALS I INTERNACIONALS DE BALEARS (2003)

Nacionals		Internacionals	
Aeroports	Passatgers*	Aeroports	Passatgers*
Barcelona	2.673.781	Londres/Gatwickl	1.401.421
Madrid /Barajas	2.074.300	Manchester/Internacional	1.369.444
Palma de Mallorca (1)	566.570	Dusseldorf	1.085.233
València	395.832	Frankfurt/Internacional	733.589
Eivissa (1)	332.384	Birmingham/Internacional	630.111
Alacant/ L'Altet	316.470	Hamburg/Fuhlsbuettel	535.656
Màlaga	266.722	Munic/Franz Josef Strauss	459.185
Menorca (1)	252.044	Berlín/Tegel	417.454
Sevilla	165.870	Hannover	413.937
Bilbao	162.569	Stuttgart/Echterdingen	392.732

(1) Vols interinsulars.

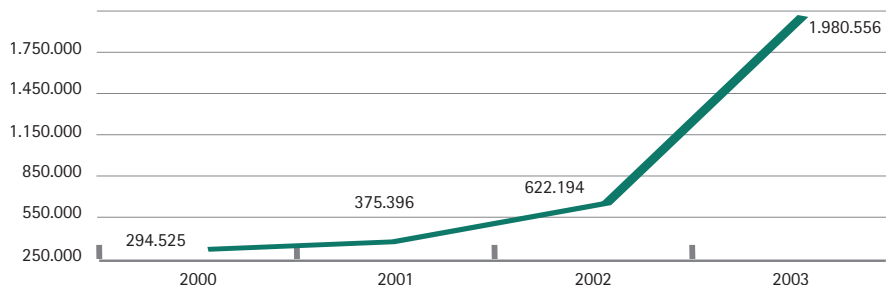
* Unitat: Nombre d'entrades i sortides de passatgers.
Font: AENA.

en oferir unes tarifes que poden arribar a representar una tercera part del que cobren les empreses tradicionals, a canvi de no oferir cap tipus de servei durant el vol i de comercialitzar-se bàsicament a través d'Internet, la qual cosa evita haver de pagar comissions a les agències de viatges.

El creixement d'aquest sector ha estat exponencial els darrers anys. Si en dos

anys havia superat la quota de mercat en més del doble, a partir dels 294.525 passatgers que feren ús d'aquest tipus d'aerolínes durant l'any 2000, l'any 2003 s'ha produït un important increment fins assolir 1.980.556 passatgers, la qual cosa significa multiplicar per més de 6 vegades el volum de trànsit de passatgers de l'any 2000. (Vegeu gràfic I-23)

Gràfic I-23

Passatgers transportats per les companyies de baix cost (2000–2003)

* Unitats: nombre d'entrades i de sortits de passatgers.
Font: AENA i elaboració pròpia.

10.4.3. EL TRANSPORT TERRESTRE

En aquest punt analitzarem la conjuntura del transport terrestre. En primer lloc, analitzarem el transport de viatgers per carretera i, posteriorment, el transport per ferrocarril.

Malgrat que l'any 2003 hi va haver una reducció en el nombre de viatgers transportats per carretera a l'illa de Menorca i a les Pitiüses, el nombre de passatgers transportats a les Balears es va incrementar per causa del gran augment de viatgers transportats a Mallorca. A

Formentera, hi va haver una evolució molt distinta durant aquests tres darrers anys, ja que l'any 2002 es va més que duplicar el nombre de viatgers transportats respecte de l'any 2001; en canvi, el 2003 s'hi observà un petit descens. A Mallorca, l'any 2002 quasi es va mantenir el nombre de passatgers que hi havia l'any 2001 i, en canvi, l'any 2003 es va incrementar en més d'un milió de persones que viatjaren per les carreteres. Es pot observar un canvi de tendència a Eivissa i a Menorca, que ja es va començar a detectar l'any 2002. (Vegeu el quadre I-118)

QUADRE I-118. TRANSPORT REGULAR DE VIATGERS PER CARRETERA (2001–2003)

	2001	2002	2003	% var. 02/01	% var. 03/02
Eivissa	3.717.267	3.616.806	3.580.327	-2,70	-1,00
Formentera	45.327	72.089	68.383	59,00	-5,10
Mallorca	6.894.280	6.754.537	7.836.735	-2,00	16,00
Menorca	1.310.115	1.250.735	1.208.861	-4,50	-3,30
Total de les Illes Balears	11.966.989	11.694.167	12.694.306	-2,30	8,60

* Unitat: nombre de viatgers transportats.

Font: Direcció General d'Obres Públiques i Transports del Govern de les Illes Balears; Consell d'Eivissa i Formentera; Consell de Menorca.

Per una altra banda, el transport de ferrocarril (que es troba tot a l'illa de Mallorca, i format per només 2 empreses), globalment, ha anat en augment durant els anys 2001, 2002 i 2003, si bé és important l'augment que han experimentat els trajectes Palma-Inca-sa Pobla i Palma-Manacor. El trajecte Sóller-Port de Sóller l'any 2003 ha augmentat considerablement (7,7%) respecte del 2002, però aquest ha estat inferior que el corresponent a l'any 2001-2002 (11,8%). D'altra banda, al trajecte Sóller-Palma l'any 2003 hi va haver un descens quasi nul, ja que es va mantenir amb 850.000 passatgers. (Vegeu el quadre I-119)

10.4.4. LES ACTIVITATS POSTALS

Fent un estudi conjuntural de l'activitat postal de les Illes Balears, es pot fer ressaltar que l'any 2003 els serveis de línia urgent varen experimentar un creixement (7,4%) similar al de l'any anterior (6%). En canvi, la línia bàsica va augmentar quasi el doble del creixement que va tenir l'any 2002, en oferir més de 156 milions de correspondències. A més, la línia econòmica va tenir un canvi de tendència important, ja que l'any 2002 va tenir quasi 3 milions menys de correspondència que l'any 2001, si bé l'any 2003 (més de 41 milions de correspondències) les correspondències varen superar les de l'any 2001. (Vegeu el quadre I-120)

QUADRE I-119. TRANSPORT DE PASSATGERS PER FERROCARRIL (2001-2003)

	2001	2002	2003	% var. 02/01	% var. 03/02
Palma-Inca-sa Pobla i Palma-Manacor ¹	2.031.205	2.103.233	2.755.643	3,50	31,00
Sóller-Palma	978.400	856.271	850.000	-12,50	-0,70
Sóller-Port de Sóller	756.000	844.943	910.000	11,80	7,70
Total de les Illes Balears	3.765.605	3.804.447	4.515.643	1,00	18,70

* Unitat: nombre de viatgers transportats.

¹ El tram Inca-sa Pobla entrà en funcionament el 8 de gener del 2001.

Font: Serveis Ferroviaris de Mallorca; Ferrocarril de Sóller, SA.

QUADRE I-120. SERVEIS POSTALS PÚBLICS (2001-2003)

	2001	2002	2003	% var. 02/01	% var. 03/02
Línia bàsica	148.560	151.409	156.549	1,90	3,40
Línia econòmica	37.933	34.945	41.381	-7,90	18,40
Línia urgent	1.200	1.272	1.366	6,00	7,40
Total de les Illes Balears	187.693	187.626	199.296	0,00	6,20

* Unitat: milers de correspondències, en origen i distribuïdes.

Font: Correus i Telègrafs, Prefectura Provincial de les Illes Balears.

10.4.5. LES TELECOMUNICACIONS

El mercat de telefonia fixa és el més madur dels serveis de telecomunicacions i el que està sotmès a una major pressió reguladora. Per una altra banda, a Espanya, segons a les dades proporcionades per Telefónica de España l'any 2003, els clients d'ADSL arribaren a la xifra d'1,7 milions, i representaren ja el 59% del total d'accessos operatius de banda ampla del país. S'estima que el conjunt d'accessos de banda ampla arribarà a la xifra de set milions l'any 2007. En el mercat de la telefonia mòbil, "Telefónica Movistar" té 19,6 milions de clients.

A les Balears, l'any 2003 es va registrar un 7,4% més de línies fixes, xifra que és deguda, sobretot, a l'augment de la banda ampla. L'augment afectà tant la línia RDSI (que va experimentar un augment de més del 7,25% durant l'any 2003) com la línia ADSL (que va augmentar un 247%). En canvi, les línies de telefonia mòbil no varen tenir un creixement gaire important (només 13.775 noves línies, enfront de les 34.000 noves línies de telefonia fixa), atesa la maduresa que té aquest sector d'activitat. (Vegeu el quadre I-121 i l'apartat 14)

QUADRE I-121. SERVEIS DE LÍNIES TELEFÒNIQUES DE TELEFÓNICA (2002-2003)

	2002	2003	% var. 02/01
Línies de telefonia fixa	461.864	495.859	7,36
RTB	391.188	380.738	-2,67
RDSI	54.262	58.198	7,25
ADSL	16.414	56.923	246,80
Línies de telefonia mòbil	453.225	467.000	3,04

Nota: No s'han comptabilitzat les línies analògiques en servei, ja que s'han extingit en data 31/12/2003, i el nombre de terminals telefònics en la via pública que hi havia en data 31/12/2003 eren de 3.134 línies.

Font: Telefónica de España.

INSTITUCIONS FINANCERES

RESUM

El sistema financer ocupa un lloc rellevant dins el conjunt de l'economia balear. Les institucions que conformen el sistema financer s'han mogut durant l'any 2003 dins el clima d'una política monetària que ha seguit una tendència expansiva, com proven les dues rebaixes del tipus d'interès de referència del Banc Central Europeu (BCE), que l'han situat en uns mínims històrics.

En aquest context, les entitats bancàries de les Balears han concedit un total de 20.009 milions d'euros i han gestionat 12.578 milions d'euros en concepte de dipòsits; xifres que han suposat un increment del 12,9% i del 5,2% en relació amb l'any 2002.

Els bancs i les caixes d'estalvis continuen sent les entitats que canalitzen la major part dels crèdits, amb un 49,5% del total cadascuna d'aquestes entitats. Destaca dins la seva activitat, del costat de l'actiu, el decreixement, en nombre i en import, dels efectes impagats en el conjunt del 2003, en un 5,1% i en un 4,5%, respectivament. Mentre que el nombre i l'import de les garanties hipotecàries constituïdes durant el mateix any es varen incrementar en un 3,6% i un 12,1%, respectivament; dades aquestes que són coherents amb l'auge del mercat immobiliari de les Illes Balears.

Cal destacar que l'import dels dipòsits per càpita també ha registrat un increment, en passar a ser de 13,27 milers d'euros el 2003 enfront dels 5,77 que es varen registrar l'any 1990. És important destacar que la intensa innovació financera, juntament amb la reducció en la taxa d'estalvi que s'ha experimentat durant els anys passats, ha propiciat que aquesta variable resulti inferior a la corresponent al crèdit expressat en termes per càpita; situació que ajuda a explicar la posició deutora de les entitats bancàries de les Balears, ja que el volum de crèdits supera el de dipòsits.

D'altra banda, la Societat de Garantia Reciproca de les Balears (ISBA) ha seguit complint un dels objectius que té: fomentar l'activitat econòmica de les Balears. Una prova d'aquesta realitat és que, al llarg del 2003, ha permès que es creassin 65 noves empreses, de manera que ha contribuït a crear 139 nous llocs de feina.

Pel que fa al mercat borsari, destaca el bon comportament de la borsa espanyola, l'Íbex 35 es va revalorar un 28%, i, més concretament, els índexs de les quatre empreses de les Balears que cotitzen en aquest mercat han finalitzat el 2003 amb revaluacions anuals superiors a la que ha obtingut el principal índex de referència del mercat espanyol.

11.1.

INTRODUCCIÓ

Els governs, a l'hora d'elaborar els programes de política econòmica, concedeixen un lloc destacat a les mesures que pretenen augmentar el nivell de benestar de la societat. La consecució d'aquest objectiu es canalitza, entre d'altres factors, mitjançant l'increment de la producció. En aquest sentit, dins els arguments explicatius del creixement econòmic, el desenvolupament del sistema financer ocupa un lloc rellevant. La disponibilitat de recursos per part de les empreses, de les llars i de les administracions públiques en una quantia suficient i en condicions convenients, possibilita ampliar la frontera de possibilitats de producció i de consum, i estimular, així, el desenvolupament de l'activitat econòmica. Els efectes multiplicatius associats a aquesta expansió inicial acaben generant una senda de creixement estable, alhora que també permeten una millora de les condicions productives i socials.

En l'escenari actual, es fa del tot necessari adequar les estructures tècniques, comercials i financeres de les empreses perquè puguin competir amb la resta d'empreses d'altres països en una situació general d'internacionalització, i es fa també necessari disposar dels recursos necessaris per ser competitius.

En aquest apartat, un cop que s'ha fet una visió ràpida de quina ha estat la política monetària durant l'any 2003, s'analitzen les principals entitats que configuren el sistema financer de les Illes Balears. Atès que a les Balears -com passa en l'àmbit de l'Estat espanyol i en molts d'altres països desenvolupats- el finançament extern necessari per materialitzar els projectes d'inversió empresarial passa, en la majoria de casos, per sol·licitar el crèdit a les entitats bancàries, s'analitzarà, en primer lloc, quin ha estat el comportament d'aquestes entitats durant el 2003. A més, en els darrers anys, les petites i mitjanes empreses de les Balears disposen d'una institució que els permet accedir al finançament amb unes condicions més favorables; aquesta institució és la Societat de Garantia Recíproca (ISBA), que també és objecte d'estudi en aquest capítol. Finalment, cal fer referència a l'evolució que ha seguit el mercat borsari, ja que són quatre les societats o empreses de les Balears que cotitzen en aquest mercat.

11.2.

PANORAMA GENERAL: LA POLÍTICA MONETÀRIA

El 2003 el tipus de referència del Banc Central Europeu va patir dues noves retallades i va assolir, al juny, el mínim històric del 2,0%, que ja no es va modificar en els mesos següents. En efecte, ni el BCE ni la Reserva Federal ni el sistema de bancs centrals dels Estats Units, no han variat els tipus d'interès de referència durant la segona meitat del 2003. La fràgil recuperació de l'activitat i l'absència de tensions inflacionistes expliquen la laxitud de les polítiques monetàries, especialment en el cas dels Estats Units, de manera que els tipus d'interès a curt termini s'han mantingut en unes cotes mínimes. (Vegeu el quadre I-122 i el gràfic I-24)

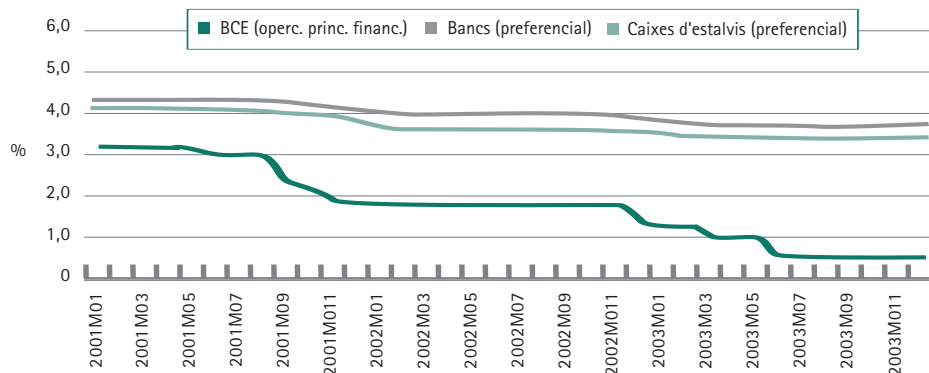
Amb els tipus d'interès sota mínims, el crèdit bancari adquireix un nou impuls. Així, al desembre, el saldo de crèdit con-

QUADRE I-122. CRONOLOGIA (EN TERMES MONETARIS) (2003)

5 juny 2003	El Banc Central Europeu rebaixa el principal tipus oficial en 50 punts bàsics fins al 2,00%.
25 juny 2003	La Reserva Federal retalla el tipus d'interès de referència en un quart de punt percentual fins a l'1,00%.
1 nov. 2003	Jean-Claude Trichet, anterior governador del Banc Central de França, relleva Willem F. Duisenberg com a president del Banc Central Europeu.

Font: elaboració pròpia.

Gràfic I-24
Evolució del tipus d'interès (2001-2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

cedit a empreses i a famílies era gairebé un 15% superior al que es va comptabilitzar un any abans, i el creixement del crèdit hipotecari encara era superior (gairebé un 22%), resultat coherent amb l'auge del mercat immobiliari (el preu mitjà d'un habitatge a l'Estat espanyol va augmentar un 17% durant el 2003).

11.3.

LES ENTITATS BANCÀRIES

Atesa la importància que tenen les entitats bancàries per a les Balears, en el primer apartat ens aturarem a estudiar-les. Concretament, s'analitzen la dimensió de la xarxa d'oficines i l'evolució que ha tingut, el servei bancari, les principals activitats del costat de l'actiu (els crèdits, els efectes de comerç retornats, les hipoteques), i del passiu (els dipòsits), el flux financer i la productivitat d'aquestes entitats durant el 2003.

11.3.1. LA DIMENSÍO DE LA XARXA D'OFICINES

Un indicador estructural del sistema bancari balear és el relatiu al nombre d'oficines operatives en aquest mercat, tal com corroboren nombrosos estudis empírics quan assenyalen que una de les variables principals que valora el client a l'hora de triar l'entitat amb què operar és la proximitat a l'oficina bancària. En realitat, aquesta variable és rellevant si es té en compte que les sucursals determinen, en la major part de casos, el punt de venda dels serveis financers o el lloc on l'entitat es relaciona amb els clients. En aquest sentit, una major densitat d'oficines suposa, en principi, una major atenció al client i, per tant, una major probabilitat que el client potencial decideixi actuar amb una entitat financera que té un major nombre d'oficines.

Les dades que ofereix el Banc d'Espanya permeten una anàlisi a escala autonòmica. A la fi de l'any 2003, el nombre d'ofi-

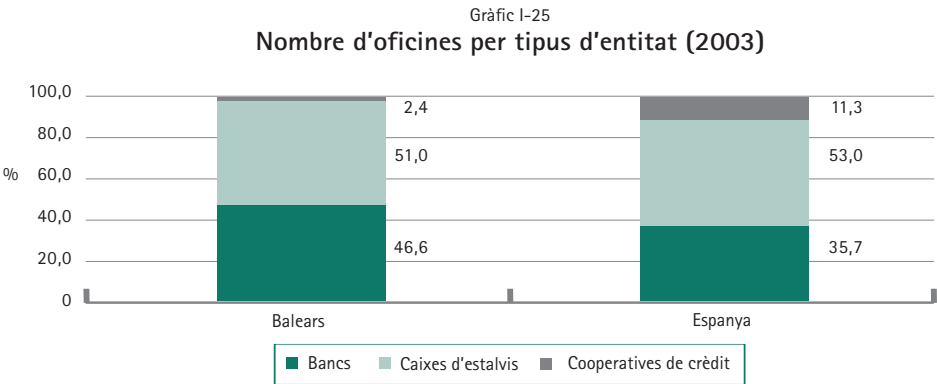
cines operatives a les Balears va ser de 1.106 oficines més que l'any anterior, cosa que representa el 2,8% del total d'oficines operatives a Espanya. (Vegeu el quadre I-123)

Per tipus d'entitat de dipòsit, el 2003 destaca el major protagonisme, quant al nombre d'oficines, de les caixes d'estalvis (amb un 51%), si bé el nombre d'oficines de bancs no és gaire lluny d'aquest percentatge (un 46,6%), mentre que les cooperatives de crèdit suposen tan sols el

2,4%. Si la mateixa anàlisi es fa a escala de l'Estat espanyol, s'observa un comportament diferent; així, les caixes d'estalvis mantenen un nombre d'oficines que representa més de la meitat de les oficines de dipòsit (un 53%), però el que resulta més diferent és que la representació, en termes relatius, de les oficines dels bancs és molt inferior (del 35,7%), mentre que el de les cooperatives (de l'11,3%) supera el grau de representació que tenen aquestes entitats dins les Balears. (Vegeu el gràfic I-25)

QUADRE I-123. NOMBRE D'OFICINES (2002-2003)						
	Balears			Espanya		
	2003	2002	diferència	2003	2002	diferència
Bancs	515	516	-1	14.074	14.072	2
Caixes d'estalvis	564	537	27	20.871	20.326	545
Cooperatives de crèdit	27	26	1	4.460	4.274	185
Total	1.106	1.079	27	39.405	38.673	732

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

Si s'analitza la variació del nombre d'oficines bancàries en el darrer exercici econòmic, destaca que el nombre d'oficines de bancs s'ha reduït en una oficina, a les Balears, i, en l'àmbit de l'Estat espanyol, tan sols s'incrementa en dues. Mentrestant, el nombre d'oficines de les caixes d'estalvis i de les cooperatives de crèdit ha mantingut la tendència a créixer que l'ha caracteritzat els darrers anys. Així, les oficines de les caixes d'estalvis s'han incrementat en 27, a la nostra comunitat, i en 545, a Espanya, mentre que les cooperatives ho feien en 1 i en 185, respectivament. Aquesta realitat és fruit de l'estratègia diferent que escullen les diferents institucions financeres. Així, les caixes d'estalvis, des que es va aprovar el Reial decret 1582/1988, de 20 de desembre, que permetia el lliure establiment en el territori nacional, s'han expansionat geogràficament. El 2003 ja són 7 les caixes d'estalvis que operen activament a les Balears, d'entre les quals només dues ("Sa Nostra" i Caixa de Colònia) tenen el domicili social a les Illes. Diferent ha estat el comportament estratègic quant a l'obertura d'oficines que han dut a terme els bancs. Com a prova, el fet de que els bancs al llarg del 2003 han continuat reduint la presència física a les Balears, com a conseqüència dels nombrosos processos de fusions i d'adquisicions que han patit aquest tipus d'entitats al llarg, principalment, dels anys noranta, així com per les modificacions operatives arran de la introducció de noves tecnologies i de nous productes. Tots aquests factors han suposat un canvi en el grau de competència i en el nivell de concentració dels mercats bancaris regionals.

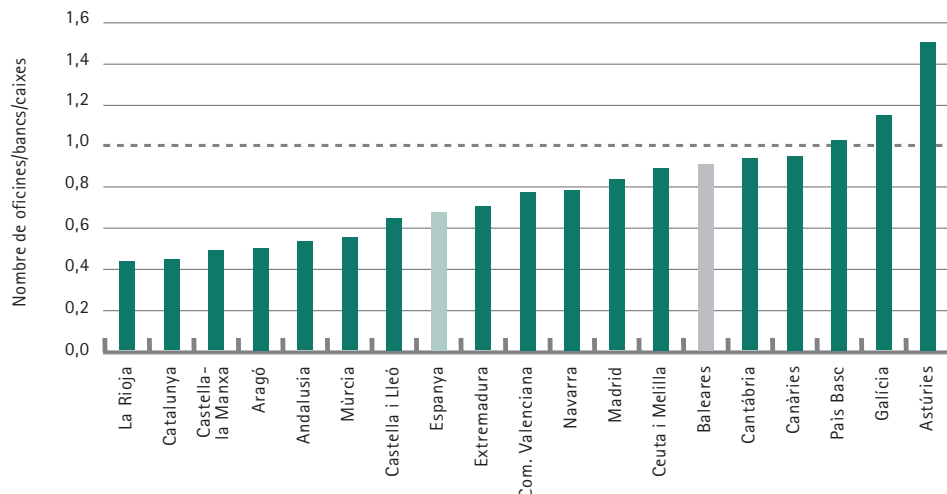
Una manera alternativa d'analitzar la importància relativa dels bancs i de les caixes d'estalvis quant a la variable del nombre d'oficines i l'evolució que té és l'anomenat índex de simetria espacial (IS), que es defineix com el quocient del nombre d'oficines que pertanyen a bancs en relació amb les que corresponen a caixes d'estalvis. Quan aquest valor és unitari, indica que hi ha una simetria en el mercat analitzat, en el sentit que els bancs i les caixes d'estalvis tenen el 50% de les oficines bancàries. De la mateixa manera, si la participació dels bancs (caixes) en el mercat és superior a la de les caixes (bancs), l'índex serà superior (inferior) a la unitat. D'acord amb el gràfic, les Balears es caracteritzen perquè hi predominen, amb relació al nombre d'oficines, les caixes enfront dels bancs; com a prova, el fet que l'índex és inferior a la unitat (0,91). Així mateix, cal destacar que aquesta situació és comuna a la gran part de comunitats autònomes. Tan sols en tres comunitats autònomes (Astúries, Galícia i el País Basc) els bancs tenen una importància major, quant a la presència física mesurada pel nombre d'oficines, enfront de les caixes d'estalvis. (Vegeu el gràfic I-26.)

11.3.2. EL SERVEI BANCARI

A més d'estudiar el nombre d'oficines operatives és interessant analitzar el grau de servei que ofereixen. El nombre d'habitants per sucursal és l'índex que es considera propici per mesurar el grau de bancarització. L'anàlisi del gràfic 4 indica que, en l'àmbit espanyol, la bancarització s'ha anat reduint en la segona meitat dels noranta, i

Gràfic I-26

Índex de simetria espacial (2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

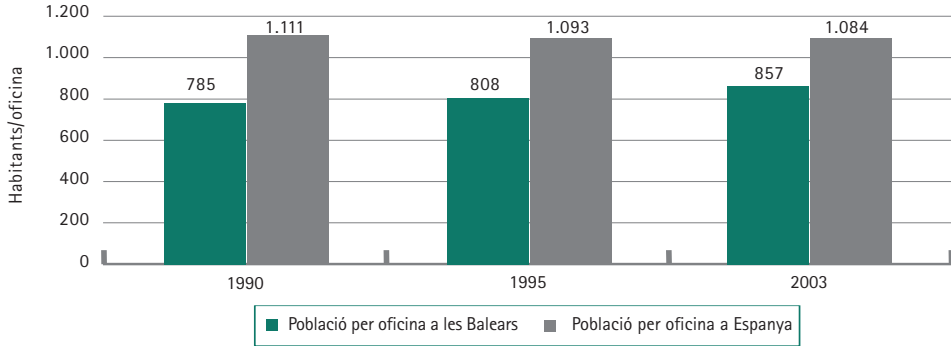
està en la ràtio dels 1.084 habitants per oficina, mentre que, en l'àmbit de les Balears, la tendència ha estat incrementar la ràtio per situar-se el 2003 en el nivell dels 857 habitants per oficina. Així i tot, el grau de servei ofert per les entitats bancàries és més alt a les Balears que a Espanya. (Vegeu el gràfic I-27)

Cal destacar que hi ha diferències importants en el grau de bancarització relativa entre les comunitats autònomes. La distribució de la població en el territori, el caràcter rural o urbà d'aquest territori, les condicions competitives o la configuració institucional del sector bancari són, entre d'altres, elements que expliquen aquests diferents valors. Les Illes Balears es caracteritzen per ser -després de La Rioja, Aragó i Navarra- una comunitat amb un alt grau relatiu de servei bancari. (Vegeu el gràfic I-28)

El fet que a mesura que la societat vagi incorporant en el seu comportament financer l'ús de les noves tecnologies i opti per la banca en línia farà que el nombre d'oficines deixi de ser una variable competitiva. D'acord amb un estudi realitzat per la consultora Datamonitor, més de 49 milions d'europeus fan servir aquest tipus de banca. A Espanya, el nombre de clients ja supera els 4 milions, i les previsions apunten que, el 2005, s'arribarà als 6,8 milions.

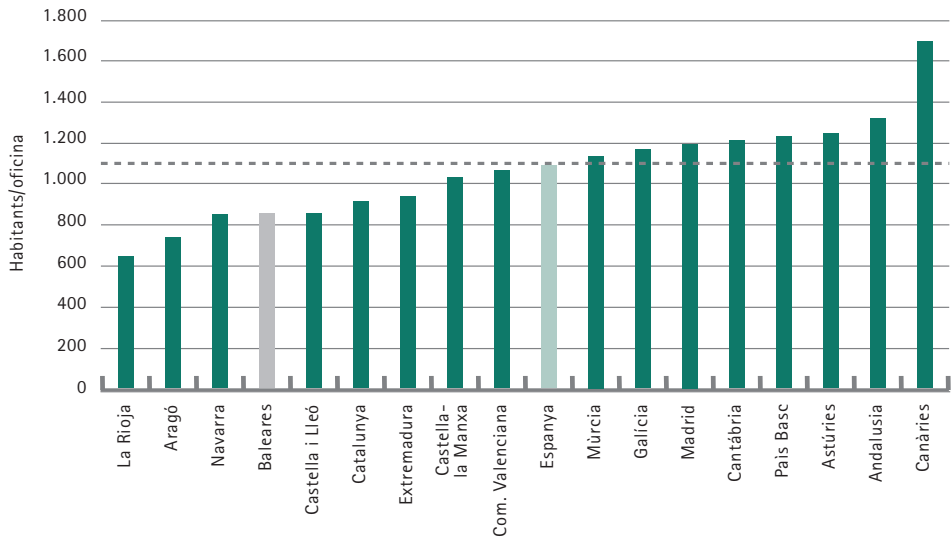
En el cas concret de les Balears, les entitats es preparen per a aquest futur imminent i ja totes les entitats donen facilitats als seus clients per operar a través de les noves tecnologies. Si bé s'ha d'advertir, d'acord amb les dades de la firma Forrester Research, que els bancs espanyols en línia es dediquen a oferir les ofertes i els serveis dels competidors, aspecte que les entitats finan-

Gràfic I-27
Evolució del servei bancari a les Balears i a Espanya (2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

Gràfic I-28
Servei bancari per comunitats autònomes (2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

ceres haurien de revisar; sobretot si es té en compte que el 25% dels internautes analitzen el control, la conveniència i el preu a l'hora de contractar un servei amb una entitat que opera a Internet, al

temps que també cerquen solucions als dubtes i consells sobre les seves finances. Aquesta raó ha d'animar les entitats financeres a tenir cura a l'hora d'operar per aquests nous canals.

11.3.3. EL CRÈDIT DELS BANCs, DE LES CAIXES D'ESTALVIS I DE LES COOPERATIVES DE CRÈDIT A LES BALEARS

El sector financer de les Balears canalitza el 2,52% del crèdit que s'ha concedit en el total d'Espanya. El crèdit total concedit a les Balears és de 20.009 milions d'euros el 2003, un 12,9% major que l'any anterior. L'impuls que ha adquirit el crèdit bancari és resultat, en gran part, de la retallada dels tipus d'interès al llarg del 2003, que s'han situat, tal com ja s'ha comentat abans, en uns mínims històrics.

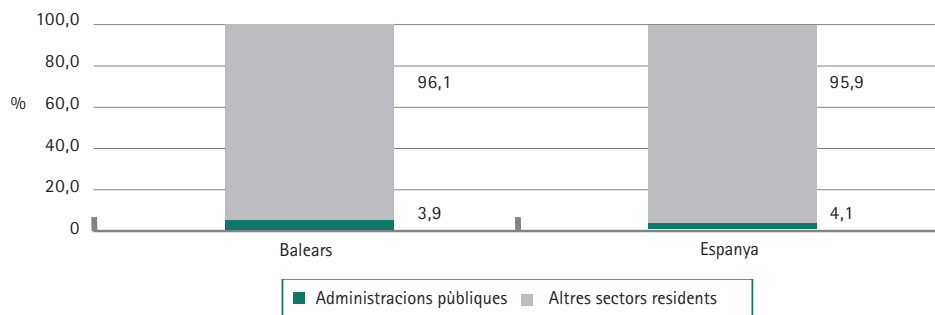
A les Balears, el valor dels crèdits concedits per habitant és de 21,12 milers d'euros per habitant, xifra que contrasta amb els 6,16 milers d'euros per habitant de l'any 1990, signe inequívoc de la importància que té aquesta via de finançament per a la societat de les Illes. Cal destacar que l'import dels crèdits per habitant és superior al que es registra a l'Estat espanyol (18,59 milers d'euros per habitant).

El receptor principal d'aquest volum de crèdit són els sectors residents -sector que es refereix, d'acord amb el Banc d'Espanya, al conjunt d'institucions financeres no monetàries, empreses d'assegurances i de fons de pensió, empreses no financeres i llars, així com també a les institucions sense ànim de lucre al servei de les llars-, en un 96,1%, i en menor manera a les administracions públiques (un 3,9%). Aquests percentatges són similars als que s'han registrat a escala de l'Estat espanyol, un 95,9% i un 4,1%, respectivament. (Vegeu el gràfic I-29)

Considerant el tipus d'entitat de dipòsit que concedeix el crèdit, s'observa que a les Balears els bancs, juntament amb les caixes d'estalvis, són els canalitzadors principals del crèdit, amb un 49,5%; percentatge que és una mica superior al que es registra al conjunt d'Espanya (48,3%). De la mateixa manera, les caixes d'estalvis tenen una major activitat creditícia en l'àmbit de les Balears que a Espanya. Així, la quota del mercat de les caixes d'estalvis

Gràfic I-29

Distribució del crèdit a les Balears i a Espanya (2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

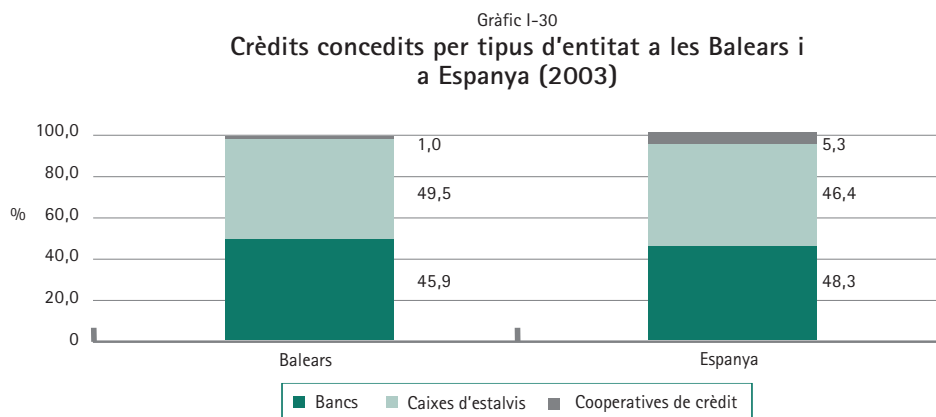
a les Illes, quant a la concessió de crèdits és del 49,5%, enfront del 46,4% d'Espanya; mentre que les cooperatives de crèdit a les Balears tenen un paper molt residual en la concessió de crèdits, atès que tan sols canalitzen l'1,0% del total dels crèdits, circumstància diferent al que succeeix a escala d'Espanya, en què aquest tipus d'entitat té una importància comparativa major, ja que concedeix el 5,3% dels crèdits. (Vegeu el gràfic I-30)

11.3.3.1. Els efectes de comerç impagats

L'estadística dels efectes de comerç tornats impagats, que ha elaborat l'Institut Nacional d'Estadística (INE), informa mensualment del nombre i de l'import dels efectes descomptats pels clients que resulten impagats i que són retornats a l'entitat de crèdit. Cal destacar que els efectes impagats tornats per l'entitat financera s'imputen el mes que es produeix el retorn, independentment de la data que es va presentar per al cobrament. (Vegeu el quadre I-124)

A les Illes Balears, el nombre d'efectes impagats, en el conjunt de l'any 2003, va ser de 42.953, un 5,1% menys que l'any anterior; mentre que l'import va ser, el 2003, de 94.848 milers d'euros, un 4,5% menys que el que es va registrar un any abans. De les dades anteriors és després que a les Balears durant el 2003 l'import mitjà de l'efecte de comerç tornat impagat, en el conjunt de les entitats bancàries, va ser de 2.208,19 euros. Són les cooperatives de crèdit les que varen negociar un import mitjà per un efecte superior (3.948,2 euros), mentre que els bancs ho varen fer per un import mitjà inferior (2.030,8 euros).

La major part d'aquests efectes impagats s'han negociat amb bancs i amb caixes d'estalvis, realitat que s'explica perquè aquesta és una activitat que forma part del negoci tradicional de finançament, que duen a terme aquestes entitats; concretament, a les Balears, el 50,8% en nombre i el 46,7% en import varen ser tramitats per bancs, i el 47,2% i el 49,7%,

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

**QUADRE I-124 ESTADÍSTICA D'EFFECTES DE COMERÇ TORNATS IMPAGATS
A LES BALEARS (2003)**

	Total		Bancs		Caixes d'estalvi		Cooperatives de crèdit	
	Nombre	Import	Nombre	Import	Nombre	Import	Nombre	Import
Gener	4.041	8.662,60	1.978	4.061,90	1.976	4.242,90	87	357,80
Febrer	3.234	7.059,30	1.662	3.380,10	1.504	3.400,10	68	279,10
Març	3.600	8.751,70	1.797	3.844,00	1.726	4.585,60	77	322,10
Abril	3.383	7.654,80	1.680	3.132,20	1.634	4.241,80	69	280,80
Maig	3.845	8.096,90	2.013	3.601,30	1.755	4.208,40	77	287,30
Juny	3.822	8.127,50	2.072	4.034,90	1.665	3.799,80	85	292,70
Juliol	4.164	8.980,20	2.175	4.149,40	1.914	4.551,60	75	279,30
Agost	3.589	6.901,50	1.893	3.421,40	1.636	3.256,10	60	224,00
Setembre	3.165	8.191,40	1.552	3.899,90	1.543	3.979,20	70	312,40
Octubre	3.371	8.635,50	1.652	3.868,90	1.648	4.469,40	71	297,20
Novembre	2.911	6.464,30	1.451	3.527,10	1.401	2.712,30	59	224,80
Desembre	3.828	7.323,00	1.890	3.381,30	1.867	3.668,20	71	273,50
Total	42.953	94.848,70	21.815	44.302,40	20.269	47.115,40	869	3.431,00

* Imports: milers d'euros.

Font: INE.

respectivament, ho varen ser per les caixes d'estalvis. Mentrestant, la importància relativa de les cooperatives de crèdit és molt menor, com prova el fet que durant el 2003 tan sols varen gestionar el 2% del nombre total i el 3,6% de l'import dels efectes de comerç tornats.

11.3.3.2. El mercat hipotecari

Durant l'any 2003 a les Balears es va formalitzar un total de 28.570 garanties hipotecàries, 998 més que al llarg de l'any anterior. En termes monetaris, aquestes hipoteques varen suposar 3.220,44 milions d'euros, un 12,1% més que durant l'any 2002; dades coherents amb l'auge del mercat immobiliari de les Balears (el preu mitjà d'un habitatge va

augmentar gairebé el 13% durant l'any 2003). (Vegeu el quadre I-125)

La major part del nombre i de l'import de les hipoteques varen ser sobre finques urbanes, un 95,3% i un 94,6%, respectivament. Mentre que la importància de les hipoteques sobre les finques rústiques va ser molt menor (un 4,7% en nombre i un 5,3% en import). Cal destacar que l'increment, en termes percentuals, de l'import de les hipoteques sobre finques urbanes i rústiques del 2003 respecte de l'any anterior ha estat molt semblant, del 12,3% i del 12,1%, respectivament. (Vegeu el gràfic I-31)

Pel que fa a les hipoteques sobre finques urbanes, destaca la importància de les

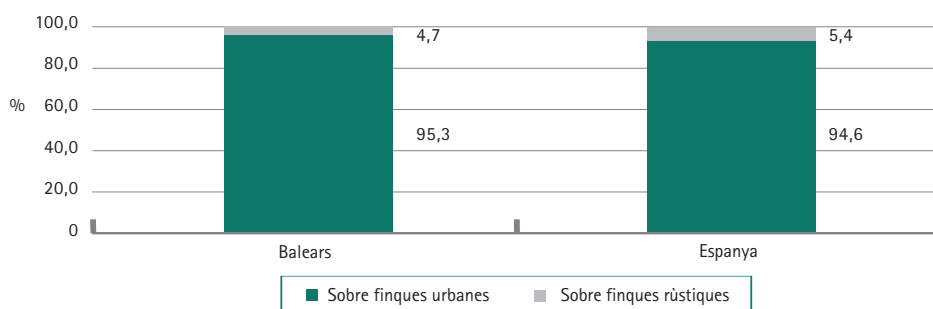
QUADRE I-125. CONSTITUCIÓ DE GARANTIES HIPOTECÀRIES SOBRE BÉNS IMMOBLES (2002-2003)

	2002		2003		Variació 03/02	
	Nombre	Import	Nombre	Import	Nombre	Import
Sobre finques urbanes	26.239	2.711,85	27.214	3.046,85	3,72	12,35
sobre habitatges	22.352	2.173,57	22.911	2.389,43	2,50	9,93
sobre solars	672	116,62	638	130,56	-5,06	11,95
sobre altres (oficines i garatges)	3.215	421,66	3.665	526,86	14,00	24,95
Sobre finques rústiques	1.322	154,73	1.356	173,59	2,57	12,19
sobre finques de secà	1.297	151,03	1.335	168,96	2,93	11,87
sobre finques de regadiu	25	3,70	21	4,64	-16,00	25,30
Concedides per bancs	11.899	1.242,61	12.035	1.391,50	1,14	11,98
sobre finques urbanes	11.409	1.188,67	11.535	1.331,00	1,10	11,97
sobre finques rústiques	490	53,94	500	60,50	2,04	12,16
Concedides per caixes	15.004	1.565,61	15.681	1.731,52	4,51	10,60
sobre finques urbanes	14.228	1.471,68	14.895	1.629,33	4,69	10,71
sobre finques rústiques	776	93,93	786	102,19	1,29	8,79
Concedides per altres entitats, o no consta	669	64,29	854	97,42	27,65	51,54
sobre finques urbanes	613	57,43	784	86,52	27,90	50,66
sobre finques rústiques	56	6,86	70	10,90	25,00	58,89
Total d'hipoteques	27.572	2.872,51	28.570	3.220,44	3,62	12,11

* Nombre en milions d'euros.

Font: INE i elaboració pròpia.

Gràfic I-31
Destinació de les hipoteques (2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

hipoteques subscrites sobre els habitatges, un 84,2% del nombre total, que agrupen un total de 2.389,43 milions d'euros (78,4% de l'import). Aquestes hipoteques sobre habitatges han experimentat un increment notable en l'import (9,9%) respecte del 2002, principalment a causa de l'increment dels preus dels habitatges. Per ordre de rellevància, quant a l'import, les segueixen les hipoteques destinades a finançar l'adquisició d'oficines i de garatges (17,3%) i de solars (4,3%). (Vegeu el gràfic I-32)

D'acord amb aquestes dades, es pot afirmar, com succeeix en els àmbits nacional i europeu, que el dinamisme del mercat hipotecari s'explica, fonamentalment, per un increment de la demanda d'habitatge en propietat, de manera que l'expansió del mercat hipotecari està afectada per factors estructurals, cíclics i transitoris. D'una banda, ha crescut la població. Al mateix temps, el nombre mitjà de components de les llars ha mantingut una tendència a reduir-se. Aquest procés s'explica per un creixement de l'individualisme

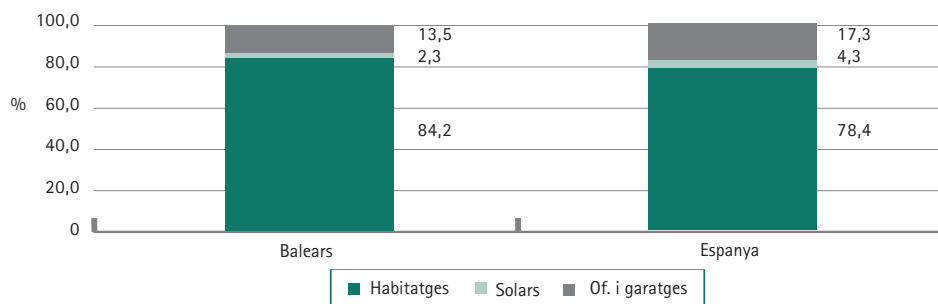
en la societat, que ocasiona un augment del nombre de llars unipersonals, i també per una major esperança de vida. D'altra banda, la millora del mercat de treball i la davallada dels tipus d'interès han esperonat la demanda. Així mateix, la pujada dels preus de l'habitatge (d'un 13%), encara que més moderada que l'any anterior, també pot haver contribuït a l'augment del crèdit hipotecari.

Respecte de les hipoteques sobre finques rústiques, la quasi totalitat del nombre i l'import han tingut com a objecte comprar finques de secà, en un 98,5% i en un 97,3%, respectivament, de manera que les hipoteques que s'han subscrit sobre finques de regadiu varen ser de nombre i d'import molt més residuals. (Vegeu el gràfic I-33)

A les Balears són les caixes d'estalvis les entitats que exerceixen un paper important, tant en el nombre d'hipoteques concedides (un 54,8%) com en l'import (un 53,7%), tal com succeeix a l'Estat espanyol, a Noruega, a Alemanya o a Àustria, si

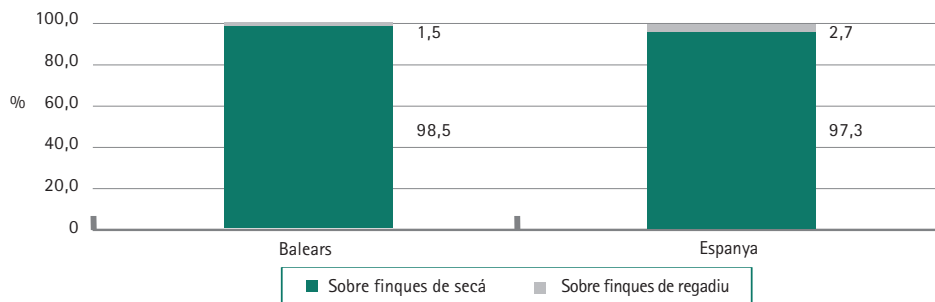
Gràfic I-32

Composició de les hipoteques sobre finques urbanes (2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

Gràfic I-33
Composició de les hipoteques sobre finques rústiques (2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

bé també cal destacar que els bancs es mostren molt actius en aquest tram de negoci. Com a prova, el fet que el 2003 varen concedir 12.035 hipoteques, per un valor de 1.391,501 milions d'euros, la qual cosa representa el 42,1% i el 43,2%, respectivament. Les 854 garanties restants, per un import de 97,423 milions d'euros, foren concedides per altres entitats.

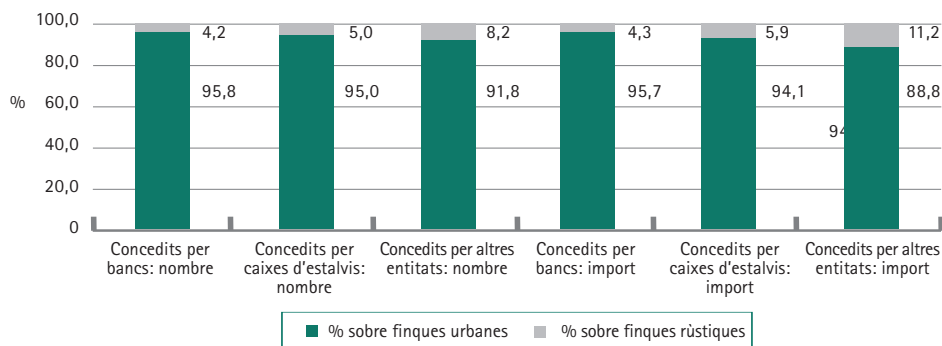
L'estructura del nombre i de l'import de les hipoteques concedides per cada tipus d'entitat bancària és bastant semblant a la

que ja s'ha comentat: la gran majoria se subscriu sobre finques urbanes, enfront de les rústiques. (Vegeu el gràfic I-34)

11.3.4. DIPÒSITS EN ELS BANCs, EN LES CAIXES D'ESTALVIS I EN LES COOPERATIVES DE CRÈDIT A LES BALEARS

Els dipòsits en els bancs, en les caixes d'estalvis i en les cooperatives de crèdit a la comunitat autònoma de les Illes Balears representen l'1,86% del total dels dipò-

Gràfic I-34
Estructura de les hipoteques per tipus d'entitat (2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

sits del sistema, amb un import de 12.578 milions d'euros. L'increment dels dipòsits en el sistema bancari ha estat, el 2003, un 5,2% superior al que es va registrar l'any anterior.

L'import dels dipòsits per càpita també ha registrat un increment, en passar de ser de 13,27 milers d'euros el 2003, enfront dels 5,77 que es varen registrar l'any 1990. És important destacar que la intensa innovació financera, juntament amb la reducció en la taxa d'estalvi experimentada durant els anys passats, ha propiciat que aquesta variable sigui inferior a la corresponent al crèdit expressat en termes per càpita.

Fent referència al tipus de dipositant, cal assenyalar que el sector privat realitza el 96,3% dels dipòsits totals, mentre el sector públic tan sols n'aporta el 3,7%. A Espanya, l'aportació del sector públic és un poc superior (del 5,1%). (Vegeu el gràfic I-35)

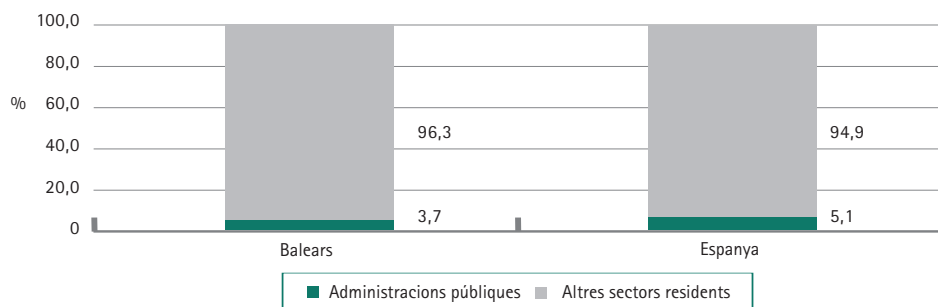
En els dipòsits en altres sectors residents, el Banc d'Espanya diferencia entre dipòsits a

la vista, d'estalvi i a termini. La diferència fonamental és la rendibilitat i la liquiditat. El dipòsit més líquid és el dipòsit a la vista, i el més rendible, el dipòsit a termini.

La majoria dels dipòsits constituïts al llarg del 2003 han estat a termini, amb un pes del 48,0% i del 50,3% per a les Balears i per a Espanya, respectivament. La resta de dipòsits es reparteixen quasi a parts iguals amb un lleuger avantatge per als dipòsits d'estalvi a la nostra regió (26,3%) i dels dipòsits a la vista en el conjunt nacional (27%).

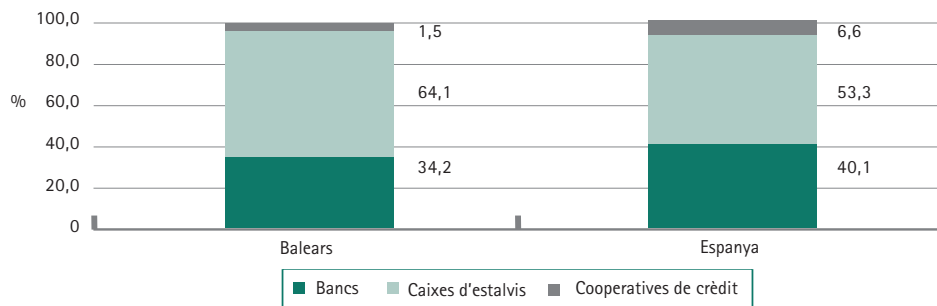
Amb relació a la distribució dels dipòsits entre les diferents entitats, a les Balears les caixes d'estalvis destaquen per acaparar un percentatge més alt de recursos (64,1%), mentre que els bancs concentren el 34,3% del total dels dipòsits, i el restant 1,5% és en mans de les cooperatives de crèdit. En l'àmbit de l'Estat espanyol el major protagonisme el mantenen també les caixes d'estalvis, si bé en un percentatge menor, del 53,3%. (Vegeu el gràfic I-36)

Gràfic I-35
Procedència dels dipòsits a les Balears i a Espanya (2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

Gràfic I-36
Dipòsits per tipus d'entitat a les Balears i a Espanya (2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

11.3.5. EL FLUX FINANCER DE LES BALEARS

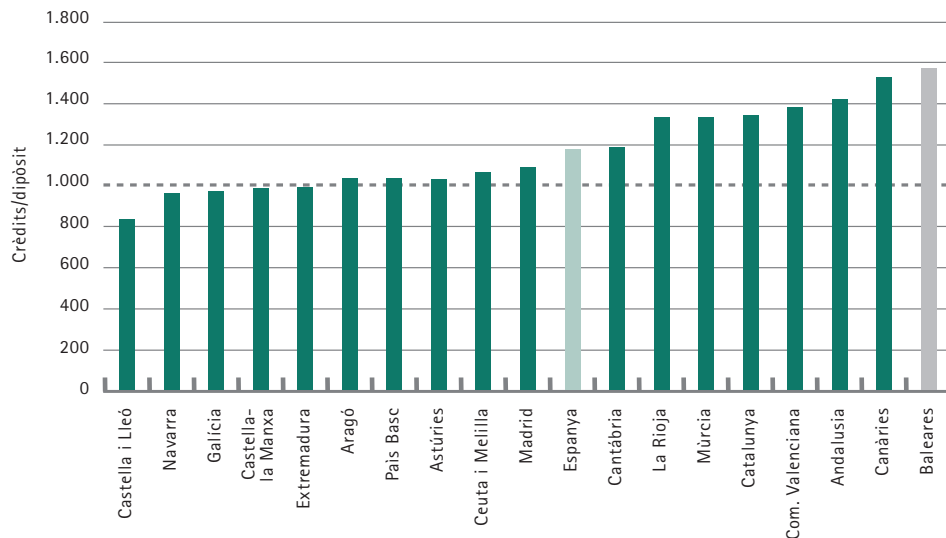
En l'activitat creditícia, les entitats financeres tenen a l'abast els recursos financers que procedeixen dels dipòsits dels clients. Quan en una determinada unitat territorial els recursos obtinguts mitjançant aquests passius supera (és inferior) al finançament concedit, es produeix una sortida (entrada) de fons excedentaris cap a l'explotació d'oportunitats dins altres territoris i/o línies de negoci. Per determinar el signe i la magnitud d'aquesta necessitat (capacitat) de finançament es calcula la ràtio entre els crèdits i els dipòsits. Quan aquesta ràtio presenta uns valors inferiors (superiors) a la unitat, l'estalvi captat mitjançant els dipòsits és major (menor) que el volum del crèdit concedit per les entitats bancàries que operen en aquest territori.

L'anàlisi d'aquesta ràtio posa de manifest que les Balears ocupen una posició clarament deutora, en el sentit que, en data

31 de desembre del 2003, els crèdits han superat els dipòsits en 7.432 milions d'euros. Una anàlisi per comunitats autònomes mostra que aquesta és una realitat comuna a la majoria de regions espanyoles, i tan sols tres comunitats (Castella i Lleó, Navarra i Galícia) en són l'excepció. Aquesta situació és conseqüència, d'una banda, del fet que una vegada superada la recessió de l'any 1993, les unitats productives i de consum situades a les diferents comunitats autònomes han incrementat de manera notable l'accés al crèdit, mentre que, d'altra banda, els recursos captats en forma de dipòsit han estat insuficients per cobrir aquesta necessitat de finançament. En aquest context, les entitats financeres han utilitzat altres fonts alternatives (negociació de valors de renda fixa i variable, i/o utilització dels fluxos d'altres comunitats autònomes). Finalment, cal destacar que l'arxipèlag balear és el que presenta un major volum de crèdits amb relació als dipòsits. (Vegeu el gràfic I-37)

Gràfic I-37

Relació crèdit/dipòsit per comunitats autònomes (2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

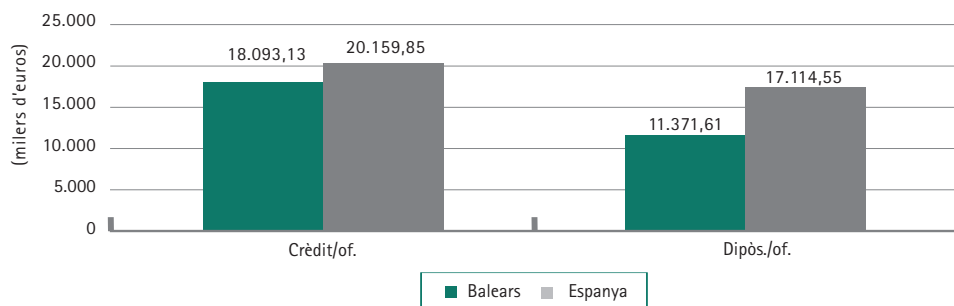
11.3.6. LA PRODUCTIVITAT DE LES ENTITATS BANCÀRIES

El grau d'atenció al client, juntament amb el nivell d'activitat econòmica i bancària, aspectes analitzats anteriorment, determinen la dimensió mitjana del negoci que ha captat cada sucursal, i per tant la productivitat dels factors que s'han emprat.

El 2003, les oficines bancàries que operen a les Balears es caracteritzen perquè presenten un menor grau de productivitat que a escala nacional, amb relació tant a la concessió de crèdits com a la

captació de dipòsits. Així, durant l'exercici esmentat, per terme mitjà, l'oficina de les Balears concedia un import de 2.066,72 milers d'euros en concepte de crèdits, inferior al que ofereix una oficina que actua en l'àmbit de l'Estat espanyol. Si bé, quant a l'anàlisi es fa amb relació al volum de dipòsits aconseguits per oficina, l'oficina a escala nacional mostra un grau de productivitat encara molt superior. Concretament, el nombre de dipòsits que rep una oficina a escala nacional és, per terme mitjà, de 5.742,44 milers d'euros més que una oficina operativa a les Illes. (Vegeu el gràfic I-38)

Gràfic I-38
Indicadors de productivitat

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

11.4.

LA SOCIETAT DE GARANTIA RECÍPROCA (ISBA)

L'anàlisi del sistema financer balear no quedaria completa si no s'examinàs la Societat de Garantia Recíproca de les Illes Balears (ISBA), atès que aquesta institució, que ja té una llarga experiència en el panorama balear -es va crear el 18 de juliol del 1979-, és una entitat financera que té una importància cabdal per al teixit productiu de les Illes. Així, l'objecte social d'ISBA és prestar garanties personals, per aval o per qualsevol altre mitjà admès en dret diferent de l'assegurança de caució, a favor del socis, per a les operacions que aquests realitzin dins el gir o tràfic de les empreses de què siguin titulars si el domicili social és a la comunitat autònoma de les Illes Balears; a més, poden prestar serveis d'assistència i d'assessorament financer als socis. En altres paraules, ISBA ha contribuït, al llarg del

2003, al desenvolupament de l'economia balear mitjançant la concessió d'avalos que permeten a les petites i mitjanes empreses accedir al finançament en les millors condicions de mercat.

Concretament, ISBA està composta el 2003 per 4.536 socis, 199 socis més que els registrats el 2002; aquests socis es concentren majoritàriament en dos sectors: el comerç (31,3%) i la indústria (20,3%).

El capital subscrit pels socis ha estat, el 2003, de 6.959 milers d'euros, un 3,75% menys que durant l'any anterior. Un 67,5% d'aquest capital ha estat subscrit pels socis participants, i un 32,5%, pels protectors. Cal destacar la implicació de la comunitat de les Illes Balears i de la Caixa d'Estalvis "Sa Nostra", ja que ambdues institucions havien subscrit, en data 31 de desembre del 2003, la quantia de 1.262,03 milers d'euros i de 600,970 milers d'euros, respectivament. Si bé, mentre que la comunitat de les Illes

Balears té desemborsat tot el capital subscrit, en el cas de "Sa Nostra" només s'ha-vien desemborsat 195,328 milers d'euros en aquella data.

El risc viu per als avals concedits ha estat de 78.063 milers d'euros, un 0,9% menys que durant l'any 2002. Aquest risc viu per als avals en vigor s'ha concentrat principalment en empreses petites, de dos a quatre treballadors, en un 29,2%, i majoritàriament en empreses que dediquen l'activitat als serveis (26,6%) i al comerç (18,5%).

Durant l'exercici 2003, el nombre d'empreses beneficiades per l'aval s'ha incrementat un 2,5%, i s'ha arribat a la xifra de 244 empreses. Malgrat això, l'exercici 2003 s'ha produït una disminució del volum d'operacions formalitzades, en un 18%, com a conseqüència principalment, de la desacceleració econòmica que ha acabat repercutint en la disminució d'inversió de les empreses. (Vegeu el quadre I-126)

Una de les funcions principals que té encomanada ISBA és la relativa al suport que dóna a la creació de noves empreses. En aquest aspecte, cal destacar que el nombre de noves empreses que han

rebut suport s'ha reduït. Així, mentre que el 2002 varen ser 72 les empreses creades, el 2003 passen a ser 65. Així i tot, ISBA va contribuir a crear 139 nous llocs de feina. Així mateix, cal destacar que, durant el 2003, dels 39.405,723 milers d'euros sol·licitats a ISBA es varen concedir el 70,2% i es varen formalitzar el 58,8%.

Amb relació a les condicions financeres, el tipus mitjà d'interès ha mantingut la tendència descendent de l'anterior exercici, i s'ha situat el 2003 en el 3,9%, enfront del 4,0% de l'any 2002; el termini mitjà s'ha ampliat fins als 75 mesos i l'import mitjà s'ha incrementat en 2.581 euros. Resumidament, al llarg del 2003 s'han millorat les condicions preferents a què han tingut accés les empreses.

Dins l'esperit de donar suport i fomentar l'esperit emprenedor, durant l'any 2003, ISBA, conjuntament amb la Cambra de Comerç d'Indústria i Navegació de Mallorca, Eivissa i Formentera, va ampliar la línia d'aval destinats a emprenedors, i se'n va establir el nou límit en els 4 milions d'euros, amb l'objectiu que cap projecte econòmicament viable no quedés sense poder realitzar-se per causa de la falta de garanties.

QUADRE I-126. DADES DE L'IMPACTE ECONÒMIC I SOCIAL D'ISBA

	2001	2002	2003
Nombre d'empreses beneficiades per l'aval d'ISBA	292	238	244
Llocs de feina mantinguts per aquestes empreses	4.284	3.186	4.408
Suport a la creació de noves empreses	80	72	65
Contribució a la creació de nous llocs de feina	294	190	139

Font: informe anual d'ISBA (2003).

11.5.

EL MERCAT DE LA BORSA

Si bé és cert l'elevat grau de bancarització de la comunitat balear, i que aquesta és la via tradicional per la qual les empreses que operen a les Balears reben finançament -aspecte que ve explicat bàsicament pel fet que l'empresa balear és majoritàriament de petita o mitjana dimensió (un 88,3% de les empreses amb assalariats de les Balears tenen menys de 10 treballadors)-, també hi ha empreses molt vinculades al territori insular que varen decidir aventurar-se a operar en la borsa. Així doncs, per tenir una visió més completa de la realitat financera de les Balears és necessari al·ludir al comportament del mercat borsari al llarg del 2003.

La trajectòria de les borses al llarg del 2003 ha respost, en termes generals, a la influència de factors molt diversos, tot i que el determinant de fons ha estat, sens dubte, la valoració de les possibilitats efectives de recuperació de l'economia nord-americana i, en especial, el ritme i la intensitat; els principals índexs borsaris s'han mogut a remolc de la interpretació més o menys favorable dels diferents indicadors macroeconòmics de l'economia nord-americana. En aquest sentit, ha estat especialment rellevant, en el moment oportú, alguna dada puntual de clima empresarial, el creixement del producte interior brut o, ja a l'octubre, la xifra positiva d'ocupació no agrícola als Estats Units, que va confirmar la sostenibilitat de la recuperació.

El mercat de renda variable espanyol va tenir un exercici molt positiu, segons es desprèn de la revaloració dels principals índexs de referència; després dels descensos successius que es varen registrar durant els anys precedents, el 2003 va marcar un important canvi de tendència en els mercats financers. Així, l'índex Ibex 35 va situar-se, al desembre, en una zona de màxims anuals i acumulava unes plusvàlues superiors al 25% amb relació al tancament del 2002. D'aquesta manera, aquest índex se situava entre els més revalorats dins el context de les borses de l'euro, per damunt dels nivells anotats per l'índex EuroStoxx 50 (15,7%), representatiu del conjunt de la zona de l'euro, i quedava només per darrere del mercat alemany i de l'austriac. (Vegeu el gràfic I-39)

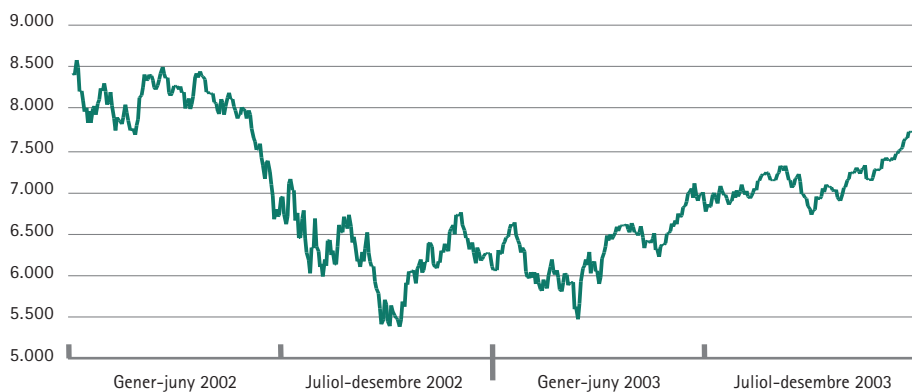
El balanç relativament més favorable de la borsa espanyola en relació amb la major part de mercats europeus va tenir el punt de partida en un excel·lent comportament dels principals valors del mercat al començament de l'any, que varen reaccionar positivament a l'aclariment del panorama econòmic i polític a l'Amèrica Llatina. Així, ja al començament de l'exercici, l'Ibex 35 va anotar un diferencial de rendibilitat que posteriorment s'incrementaria gràcies, en gran manera, a la seva mateixa naturalesa.

Pel que fa als valors de les empreses de les Balears que cotitzen en el mercat borsari, cal destacar que tots han finalitzat el 2003 amb revaloracions anuals superiors a la que ha obtingut el principal índex de referència del mercat espanyol. Així, Sol Melià va tancar l'e-

xercici 2003 amb una revaloració del 51,5%, quasi el doble de la de l'Íbex 35. D'altra banda, Crèdit Balear, Corporación Financiera Alba i Endesa varen aconseguir revaloracions del

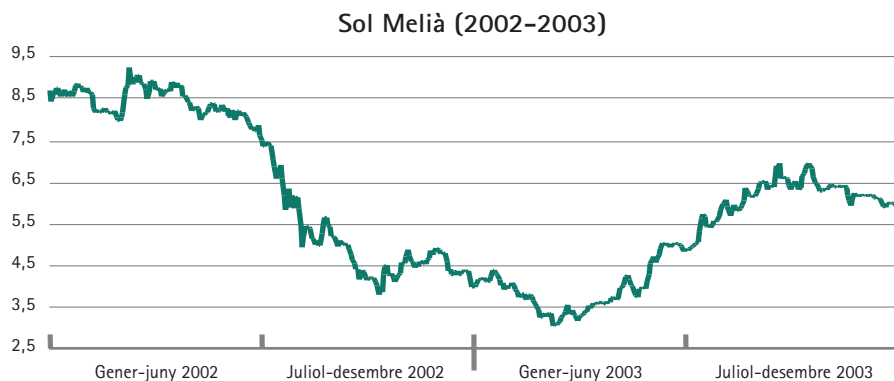
31,3%, del 31,9% i del 36,8% respectivament, lleugerament per sobre de la revaloració del 28,2% que ha experimentat l'Íbex 35 durant aquest mateix període. (Vegeu el gràfic I-40 i I-41)

Gràfic I-39
Evolució de l'IBEX 35 (2002-2003)

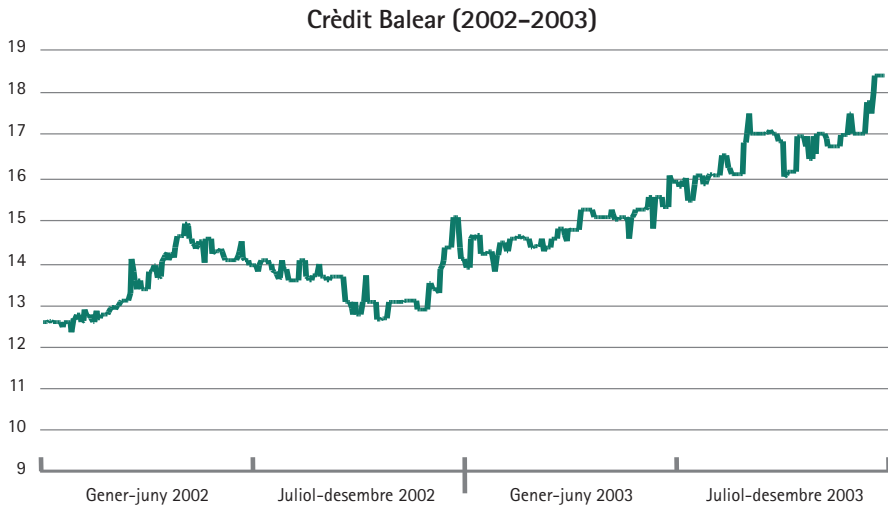
Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

Gràfic I-40
Cotització en borsa de les principals empreses de les Balears (2002-2003)

Gràfic I-41

Cotització en borsa de les principals empreses de les Balears (2002-2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES I FINANÇAMENT

RESUM

El pressupost general de l'Administració general de la comunitat autònoma per a l'any 2003 és de 1.796,6 milions d'euros (298.930 milions de pessetes), xifra que suposa un increment nominal del 68%. Un cop descomptat l'efecte en matèria de gestió de l'assistència sanitària, i amb dades homogeneïtzades respecte de l'exercici del 2002, l'increment és del 7,9%. Quant a la participació percentual sobre el total de despeses, les operacions corrents suposen el 76,49% del pressupost, mentre que les operacions de capital, el 23,51%. En un nivell major de desagregació, per partides pressupostàries destaquen els capítols I, IV, VI i VII (les despeses de personal, les transferències corrents, les inversions reals i les transferències de capital), amb una participació sobre el total del pressupost del 22,23%, del 48,43%, del 8,99% i del 13,99%, respectivament. El pressupost general de la comunitat autònoma per a l'any 2003 representa el 9,74% del PIB balear en preus corrents. El deute acumulat de les Illes Balears per a l'any 2003 s'estima en 605 milions d'euros (100.664 milions de pessetes).

Quant a les administracions insulars, el pressupost agregat dels tres consells insulars experimentarà l'any 2003 un increment del 14,19%, en superar els 240 milions d'euros (40.404 milions de pessetes). Comparativament, és el Consell Insular de Mallorca que experimentarà un increment relatiu més important durant l'any 2003, al voltant del 24%. El pressupost agregat dels consells insulars representa l'1,32% del PIB en preus corrents. El deute públic dels ens insulars ascendí als 17,4 milions d'euros.

Amb referència al pressupost dels ajuntaments de la comunitat autònoma, el volum total de l'exercici 2003 arribà als 804,3 milions d'euros (133.824 milions de pessetes). El pressupost de les administracions locals per a l'any 2003 suposa un 4,36% del PIB balear en preus corrents. El deute públic dels ajuntaments durant aquest exercici arribà als 32,7 milions d'euros.

La recaptació tributària que ha obtingut la Delegació Especial d'Hisenda arribà el 2003 als 1.938 milions d'euros (322.456 milions de pessetes), amb un increment del 4,43% respecte de l'any 2002.

12.1.

ANÀLISI PRESSUPOSTÀRIA

L'exposició d'aquest apartat es divideix en dos grans blocs. En el primer s'analitzen els pressupostos de la comunitat autònoma, dels consells insulars, dels ajuntaments i de la Delegació Especial d'Hisenda a les Balears. En el segon es fan una sèrie de consideracions sobre el nou sistema de finançament autonòmic.

D'aquests estudis pressupostaris es dedueix que el total de la despesa pública a Balears l'any 2003 va assolir els 1.130 milions d'euros, dels quals, 468,5 corresponen a la CAIB, 126,5 als Consells Insulars i 535 als Ajuntaments. En conjunt el consum públic (salariis més compres de béns i serveis) de Balears representa el 6,1% del PIB.

12.1.1. LA COMUNITAT AUTÒNOMA

En aquest apartat començam a fer una introducció al marc dels pressupostos de la comunitat autònoma, definim l'àmbit del pressupost i analitzam a continuació els pressupostos de l'Administració general i els pressupostos dels ens de dret públic i de les societats públiques.

12.1.1.1. Introducció

Els pressupostos de la comunitat autònoma de les Illes Balears per a l'any 2003 s'aproven mitjançant la Llei 10/2002, de pressupostos generals de la comunitat autònoma de les Illes Balears per a l'any 2003 (BOIB núm.156 ext., de 28 de desembre del 2002), la qual, juntament amb la Llei 1/1986, de 5 de febrer, de finances, i la normativa de desplegament corresponent, constitueix el marc normatiu al qual s'ha d'ajustar l'activitat econòmica i financera de la comunitat autònoma. Així com n'assenyala l'exposició de motius, inclou la totalitat de les despeses i dels ingressos del sector públic autonòmic, i també la consignació de l'import dels beneficis fiscals que afecten els tributs.

Com a novetat més destacada del contingut dels pressupostos per a l'exercici 2003, és la referència expressa i separada al pressupost del Servei Balear de la Salut, d'acord amb les modificacions que ha introduït la Llei 20/2001, de 21 de desembre, de mesures tributàries, administratives i de funció pública, com a conseqüència del fet que la comunitat autònoma de les Illes Balears ha assumit la competència en matèria sanitària.

La presentació dels crèdits pressupostaris s'adapta al mateix format que utilitza l'Administració general de l'Estat, per tal d'homogeneïtzar-los als escenaris pactats de consolidació pressupostària.

En matèria de tributs propis i de prestacions patrimonials de caràcter públic de la comunitat autònoma de les Illes Balears, es preveu l'actualització d'acord amb el

creixement de l'índex de preus de consum (IPC) de l'any anterior.

En aquest capítol s'analitzen de manera detallada els pressupostos inicials de la comunitat autònoma de les Illes Balears per a l'exercici 2003, amb l'anàlisi comparativa pertinent respecte de l'any 2002.

Per dur a terme aquesta anàlisi, s'estudien, en primer lloc, l'àmbit del pressupost i, en segon lloc, els pressupostos generals de la comunitat, des del punt de vista tant dels ingressos com de les despeses, i s'aprofundeix a analitzar les actuacions previstes per a l'exercici objecte d'estudi, a través dels capítols IV, VI i VII (les transferències corrents, les inversions reals i les transferències de capital) del pressupost de despeses.

Per completar l'anàlisi pressupostària de la nostra comunitat, es fa referència també als pressupostos dels diversos ens de dret públic i de les societats públiques, així com també se n'estudien les actuacions previstes per a l'any 2003.

12.1.1.2. L'àmbit del pressupost

En l'àmbit dels pressupostos generals de la comunitat autònoma de les Illes Balears per a l'any 2003 s'integren els pressupostos de l'Administració general de la comunitat (en la qual estan incloses les diferents seccions i les entitats autònomes), així com els dels ens que formen l'Administració institucional d'aquesta comunitat autònoma (ens de dret públic, ja siguin empreses públiques no societàries, com algun consorci i les societats públiques), i altres ens públics (empreses vinculades i consorcis o fundacions). (Vegeu el quadre I-127)

**QUADRE I-127. ÀMBIT DELS PRESSUPOSTS DE LA COMUNITAT
AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS (2003)**

Administració general		Administració institucional		
Entitats autònomes		Ens de dret públic		Societats públiques
Seccions		Empresa pública no societària	Consorci	
Parlament ¹				
Sindicatura de Comptes ¹				
Consell Consultiu de les Illes Balears ¹				
Consell Econòmic i Social ¹				
Presidència del Govern balear				
Conselleria de Turisme		IBATUR		
Conselleria d'Educació i Cultura	Institut d'Estudis Baleàrics			
Conselleria d'Hisenda i Pressuposts			Centre Balears Europa	
Conselleria de Medi Ambient		IBANAT		
		IBASAN		
		IBAEN		
Conselleria d'Interior				
Conselleria d'Obres Públiques, Habitatge i Transport		IBAVI		
		SFM		
Conselleria de Sanitat i Consum	SERBASA	GESMA		
Conselleria de Treball i Formació	SOIB			
Conselleria d'Agricultura i Pesca				IBABSA
				SEMILA
Conselleria d'Economia, Comerç i Indústria		IDI		FICOBALSA
Conselleria d'Innovació i Energia				Parc BIT, SA
Conselleria de Benestar Social	IBAS			
	Institut Balear de la Dona			

¹ Els òrgans estatutaris són dependència funcional de l' Administració general.

Font: Govern balear, Conselleria de Presidència, Direcció General de Relacions Institucionals.

12.1.1.3. El pressupost de l'Administració general

En aquest apartat analitzam, en primer lloc, els capítols dels ingressos i, tot seguit, es passa a estudiar l'evolució de les despeses.

12.1.1.3.1. Els ingressos

El pressupost d'ingressos per a l'any 2003 recull de manera sistematitzada el conjunt de recursos que permetran finançar el pressupost de despeses de la comunitat autònoma de les Illes Balears.

Els ingressos poden obtenir-se per diferents conceptes, incloent-hi el recurs a l'endeutament, i la seva classificació s'estructura, en el pressupost per al 2003, orgànicament d'acord amb el centre productor i d'acord amb la naturalesa econòmica. La classificació orgànica manté la mateixa estructura i el mateix contingut que la que correspon a les despeses. En aquest informe, però, només s'analitzarà la classificació econòmica de la partida d'ingressos, l'estructura i contingut de la qual no ha variat respecte de l'exercici del 2002, tret pel que fa a l'aparició de nous articles, conceptes i subconceptes que permeten considerar els ingressos que deriven dels diferents tributs de l'Administració general de l'Estat cedits totalment o parcialment a través dels mecanismes establerts pel sistema de finançament de les comunitats autònomes per al període 2002-2006.

12.1.1.3.1.1. Anàlisi econòmica

El pressupost general d'ingressos per a l'any 2003 de l'Administració general (en el qual queden incloses les entitats autònomes) de la comunitat autònoma de les Illes Balears es va estimar en 1.796,61 milions

d'euros, en contrast amb els 1.069,8 milions d'euros que s'havien previst inicialment per a l'exercici de l'any anterior. Ara bé, les dades que es preveuen en els pressupostos inicials del 2002 no es poden tenir en compte per fer una anàlisi comparativa homogènia amb les del 2003. I això és així, en primer lloc, pel fet que en les previsions inicials per al 2002 no es considerava el finançament de les competències en matèria de gestió de l'assistència sanitària i, en segon lloc, tot i que es coneixia la xifra global en concepte de finançament per part de l'Administració de l'Estat per al 2002, la manca d'informació relativa a quins serien els mecanismes efectius en què aquest es concretaria va fer que es consideràs adient incloure la totalitat de l'import en concepte de finançament autonòmic dins el capítol IV.

La comunitat autònoma de les Illes Balears i les seves entitats autònomes de caràcter administratiu, al llarg de l'exercici econòmic corresponent al 2003, preveien liquidar drets per un import de 1.790,41 milions d'euros, amb la qual cosa i atès que el total de la despesa prevista -exceptuant-ne la corresponent en concepte d'amortització de préstecs-, importa la mateixa quantia, els pressupostos restarien equilibrats. Tot i la previsió de recórrer a l'endeutament per un import de 6,2 milions d'euros, no es preveu cap tipus d'increment del nivell del deute global de la comunitat autònoma, ja que dins el mateix exercici es preveu amortitzar el préstec per la mateixa quantia.

En els capítols I i II s'inclouen els rendiments dels tributs cedits totalment o parcialment, que conformen el nou sistema de finançament autonòmic en el cas de tenir assumides les competències en

matèria de sanitat, considerant només el 98% en concepte de lliuraments a compte pels tributs cedits parcialment, i el 100% pels cedits en la totalitat, amb el fons de suficiència (negatiu) també computat al 98% i minorant l'import dels lliuraments a compte de l'impost sobre la renda de les persones físiques (IRPF). D'aquesta manera, en el capítol IV només queden aportacions de l'Estat i d'altres ens públics i/o privats per finançar conjuntament activitats d'interès comú.

A partir de la previsió d'ingressos per al 2003 i de la comparació amb les dades homogeneïtzades del 2002, i suposant assumides dins la previsió inicial les competències de sanitat mitjançant els mecanismes que deriven del nou sistema de finançament, es desprèn un augment del 7,90%. (Vegeu el quadre I-128)

Fent l'anàlisi per capítols, es pot observar que els capítols corresponents a les operacions corrents són els més importants pel que fa al pes relatiu sobre el total del presupost, ja que representen en conjunt el 96,98% dels ingressos previstos.

Pel que fa a les diferents figures impositives que conformen el capítol d'impostos directes (capítol I), se'n preveu un increment de totes respecte de les estimades per a l'exercici 2002, amb un increment global del 12,16%. (Vegeu el quadre I-129)

Quant al capítol II, la recaptació prevista en concepte d'impostos indirectes per a l'any 2003 experimenta un augment de l'11,06% respecte del 2002. Cal destacar en aquest capítol l'estimació de 42 milions d'euros per l'impost sobre estades en empreses turístiques d'allotjament, que estableix la Llei 7/2002, de 23 d'abril, i que

es destina a constituir el fons per a la millora de l'activitat turística i la preservació del medi natural. (Vegeu el quadre I-130)

Amb relació al capítol III, taxes i altres ingressos, la previsió realitzada suposa un increment de l'1,99%; diferenciant-ne, atesa la importància relativa, les taxes del joc de la resta de taxes, la prestació de serveis i altres ingressos. (Vegeu el quadre I-131)

Les dotacions del capítol IV, transferències corrents, experimenten globalment una reducció del 10,87%. Com s'ha esmentat abans, aquest capítol considera només les aportacions de l'Estat i d'altres administracions i ens públics i/o privats per al finançament conjunt d'activitats d'interès comú i que, en general, tenen la consideració d'ingressos amb caràcter finalista. (Vegeu el quadre I-132)

El capítol V, ingressos patrimonials, conté bàsicament les previsions dels ingressos corresponents a bestretes i a préstecs concedits, els interessos de dipòsits, les rendes de béns immobles i els productes de concessions i d'aprofitaments especials. La previsió d'aquest capítol suposa un decreixement del 27,37%, encara que en valor absolut representa només una disminució lleugerament superior als 1.169 milers d'euros.

El capítol VII, transferències de capital, suposa un 2,67% del total dels ingressos previstos. Essencialment conté les previsions corresponents a les aportacions de la Unió Europea pels diferents programes i actuacions cofinançades amb la comunitat autònoma, a més d'altres que procedeixen de l'Administració central i dels fons europeus d'orientació i garantia agrària que gestiona la comunitat autònoma. En conjunt, presenten un increment del 3,87%.

QUADRE I-128. PRESSUPOST D'INGRESSOS DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS: DISTRIBUCIÓ ECONÒMICA. (2002-2003)

Capítols	2002 ¹		2003		Variació		Valor relatiu	
	Import		Import		import		2002	
	(en milers d'euros)				import		2003	
					(%)	(%)	(%)	(%)
I Impostos directes	211.772,21		237.516,90		25.744,69	12,16	12,72	13,22
II Impostos indirectes	1.232.860,52		1.369.217,86		136.357,34	11,06	74,04	76,21
III Taxes i altres ingressos	89.223,21		91.000,00		1.776,79	1,99	5,36	5,07
IV Transferències corrents	46.521,20		41.466,37		-5.054,83	-10,87	2,79	2,31
V Ingressos patrimonials	4.271,33		3.102,08		-1.169,25	-27,37	0,26	0,17
Total d'operacions corrents	1.584.648,47		1.742.303,21		157.654,74	9,95	95,17	96,98
VI Alienació d'inversions reals	0,01		—		-0,01	-100,00	0,00	—
VII Transferències de capital	46.105,59		47.888,26		1.782,67	3,87	2,77	2,67
Total d'ingressos no financers	1.630.754,07		1.790.191,47		159.437,40	9,78	97,94	99,64
VIII Actius financers	177,98		218,53		40,55	22,78	0,01	0,01
IX Passius financers	34.107,44		6.200,00		-27.907,44	-81,82	2,05	0,35
Total d'ingressos financers	34.285,42		6.418,53		-27.866,89	-81,28	2,06	0,36
Total d'operacions de capital	80.391,02		54.306,79		-26.084,23	-32,45	4,83	3,02
Total	1.665.039,49		1.796.610,00		131.570,51	7,90	100,00	100,00

¹ Dades homogeneïtzades del 2002, suposant assumides dins la previsió inicial les competències en matèria de gestió de l'assistència sanitària mitjançant els mecanismes derivats del nou sistema de finançament.

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressupostos.

QUADRE I-129. RENDIMENTS PREVISTS DELS IMPOSTOS DIRECTES (2002-2003)

Imposts directes	2002	2003	Variació	
	import (en milers d'euros)		(%)	
Impost sobre la renda de les persones físiques	138.448,74	156.716,90	18.268,16	13,19
Impost general sobre successions i donacions	45.676,92	51.000,00	5.323,08	11,65
Impost general sobre el patrimoni	27.646,56	29.800,00	2.153,44	7,79
Total	211.772,22	237.516,90	25.744,68	12,16

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

QUADRE I-130. RECAPTACIÓ PREVISTA D'IMPOSTS INDIRECTES (2002-2003)

	2002	2003	Variació	
	import (en milers d'euros)		(%)	
Imp. sobre les transmissions patrimonials	153.258,09	166.750,00	13.491,91	8,80
Imp. sobre els actes jurídics documentats	61.303,24	64.500,00	3.196,76	5,21
Impost sobre el valor afegit	707.478,39	748.837,23	41.358,84	5,85
Impost sobre la cervesa	3.020,09	3.440,85	420,76	13,93
Impost sobre l'alcohol	11.804,48	14.289,78	2.485,30	21,05
Impost sobre les labors del tabac	87.718,92	104.306,83	16.587,91	18,91
Impost sobre els hidrocarburs	101.518,76	107.718,72	6.199,96	6,11
Imp. sobre determinats mitjans de transport	36.557,16	40.673,01	4.115,85	11,26
Imposts sobre els productes intermedis	270,46	261,98	-8,48	-3,14
Imp. s/ les vendes minoristes de det. hidrocarburs	19.345,52	22.839,67	3.494,15	18,06
Impost sobre l'electricitat	14.524,66	15.899,77	1.375,11	9,47
Imp. s/ les estades en empr. turístiques d'allotjament	0,00	42.000,00	42.000,00	
Imp. s/ la plena i recàrrec s/ la taxa estatal del joc	0,01	0,01	0,00	0,00
Cànon de sanejament	36.060,73	37.700,00	1.639,27	4,55
Impostos indirectes extingits	0,01	0,01	0,00	0,00
Total	1.232.860,52	1.369.217,86	136.357,34	11,06

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

QUADRE I-131. TAXES, PRESTACIÓ DE SERVEIS I ALTRES INGRESSOS (2002-2003)

	2002	2003	Variació	
	import (en milers d'euros)		(%)	
Taxes del joc	68.915,41	67.500	-1.415,41	-2,05
Prestació de serveis i altres ingressos	20.307,80	23.500	3.192,20	15,72
Total	89.223,21	91.000	1.776,79	1,99

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

QUADRE I-132. TRANSFERÈNCIES CORRENTS PREVISTES (2002-2003)

	2002	2003	Variació	
	import (en milers d'euros)		(%)	
Total	46.521,20	41.466,37	-5.054,83	-10,87

(1) Dades homogeneïtzades del 2002, suposant assumides dins la previsió inicial les competències en matèria de gestió de l'assistència sanitària mitjançant els mecanismes derivats del nou sistema de finançament.

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

Les previsions d'ingressos per al capítol VIII, variació d'actius financers, corresponen al reintegrament de préstecs concedits i importen un total de 218,53 milers d'euros, un 22,78% superior a l'any 2002. De la mateixa manera que l'exercici anterior, la participació en el total de previsió d'ingressos és molt poc important (0,01%).

En el capítol IX, variació de passius financers, per a l'exercici del 2003 es preveu l'emissió de deute o la concertació de préstecs per un import total de 6,2 milions d'euros.

Des del punt de vista de la procedència -el que podríem anomenar estructura de finançament- dels ingressos per al 2003, destaca la variació experimentada per la previsió dels rendiments de tributs propis, que

creix un 121,02%, tot i que s'explica per l'estimació, per primera vegada en el pressupost, de l'impost sobre estades en allotjaments turístics (42 milions d'euros). Així mateix, es constata una reducció substancial (81,82%) del recurs a l'endeutament. També les aportacions externes es veuen reduïdes en un 3,53%. Quant a la resta, pràcticament es manté la mateixa estructura de participació percentual amb relació a l'exercici 2002. (Vegeu el quadre I-133)

12.1.1.3.2. Les despeses

Els crèdits corresponents a l'estat de despeses dels pressupostos de la comunitat autònoma de les Illes Balears per a l'exercici 2003, com és habitual, es presenten en tres nivells d'agregació corresponents a les classificacions econòmica, funcional per programes i orgànica.

QUADRE I-133. ESTRUCTURA DE FINANÇAMENT DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS (2002-2003)

	Inicial 2002	Inicial 2003	Variació		Valor relatiu	
	import				2002	2003
	(en milers d'euros)		(%)		(%)	(%)
Finançament autonòmic(1)	1.120.687,18	1.214.984,74	94.297,56	8,41	67,31	67,63
Rendiments dels tributs cedits	356.800,23	379.550,01	22.749,78	6,38	21,43	21,13
Rendiments dels tributs propis	36.060,74	79.700,01	43.639,27	121,02	2,17	4,44
Altres ingressos propis	24.757,11	26.820,60	2.063,49	8,33	1,49	1,49
Transferències externes	92.626,79	89.354,64	-3.272,15	-3,53	5,56	4,97
Deute	34.107,44	6.200,00	-27.907,44	-81,82	2,05	0,35
Total	1.665.039,49	1.796.610,00	131.570,51	7,90	100,00	100,00

(1) Inclou les previsions dels rendiments en el territori de la comunitat autònoma de les Illes Balears dels diferents tributs que considera el nou sistema de finançament, tant els cedits parcialment com els cedits al 100%.

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressupostos.

No hi ha variacions en la forma de presentació del projecte respecte del 2002, però s'hi adjunta el pressupost del Servei Balear de la Salut.

El conjunt de les despeses, a la comunitat autònoma de les Illes Balears, ha augmentat un 67,94% respecte del 2002, a causa que s'han assumit les funcions i els serveis de gestió de l'assistència sanitària. (Vegeu el quadre I-134)

12.1.1.3.2.1. Anàlisi econòmica

La distribució econòmica presenta els crèdits agrupats d'acord amb la naturalesa econòmica, i es distingeix entre operacions corrents (capítols I,II,III i IV) i operacions de capital (capítols VI,VII,VIII i IX).

A la vegada, els crèdits destinats a operacions corrents es desglossen en despeses de funcionament (despeses de personal i

QUADRE I-134. EVOLUCIÓ DEL PRESSUPOST DE DESPESES A LA COMUNITAT AUTÒNOMA

Any	Despesa	Variació	
	import (en milers d'euros)	(%)	
2000	887.608,36	79.701,95	9,87
2001	950.491,98	62.883,62	7,08
2002	1.069.802,54	119.310,56	12,55
2003	1.796.610,00	726.807,45	67,94

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressupostos.

compra de béns corrents i serveis), en despeses financeres i en transferències corrents. Les operacions de capital distingeixen entre les inversions reals (inversions directes realitzades per la mateixa administració), les transferències de capital i les variacions d'actius i passius financers.

L'import total del projecte de pressupost de despeses per a l'exercici econòmic del 2003 arriba a un total de 1.796,61 milions d'euros, respecte dels 1.069,80 milions d'euros de l'exercici precedent. (Vegeu el quadre I-135)

El conjunt de les operacions corrents experimenta un increment del 93,44%, que en termes absoluts suposa 663,8 milions més que l'any anterior, mentre que les operacions de capital incrementaren gairebé en un 17,53%, 63,0 milions per sobre del 2002.

D'aquestes xifres, 595,64 milions d'euros corresponen a transferències corrents i 21,38 milions d'euros, a transferències de capital pel finançament del Servei Balear de la Salut. Si es dedueixen aquestes quanties del projecte per al 2003, per fer la comparació en termes homogenis, el pressupost experimenta globalment un increment del 10,26%. (Vegeu el quadre I-136)

Cal esmentar que no es pot considerar una comparació veritablement homogènia perquè, amb càrrec a les transferències de gestió de l'assistència sanitària, s'han dotat durant el 2002 determinades places per tal de potenciar serveis

centrals que experimentaran una sobrecàrrega de treball per mor de l'assumpció d'aquestes competències, a la vegada que també altres capítols de determinats serveis han experimentat increments en les dotacions per la mateixa causa o per la incidència que hi té el fet d'assumir les competències esmentades.⁴⁴ Es deu a aquest fet la diferència entre l'increment global a què abans s'ha fet referència i el que s'ha xifrat com a creixement real del pressupost. Addicionalment, en una anàlisi individual detallada de la classificació econòmica, les comparacions tampoc no es poden considerar veritablement homogènies, ja que durant el 2002 s'han produït processos de transferències de competències als consells insulars, concretament les que deriven de les lleis següents:

- 14/2001, de 29 d'octubre, d'atribució de competències als consells insulars en matèria de serveis socials i seguretat social,
- 16/2001, de 14 de desembre, d'atribució de competències als consells insulars en matèria de carreteres i camins.

Tenint en compte el que s'ha esmentat, a partir de les dades del quadre I-11, es constata per a l'any 2003 respecte del 2002, i quant a participació percentual sobre el total del pressupost, una lleugera redistribució entre operacions corrents i de capital; concretament, hi ha un desplaçament del 0,41% de les operacions corrents.

44. Es podrien esmentar com a exemples, entre altres, l'aparició de tres noves direccions generals dins la Conselleria de Salut i Consum i el fet que la Conselleria d'Energia i Innovació ha assumit la informàtica sanitària.

QUADRE I-135. PRESSUPOST DE DESPESES DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS:
DISTRIBUCIÓ ECONÒMICA. (2002-2003)

Capítols	2002	2003 import	Variació		Valor relatiu	
			(en milers d'euros)	(%)	2002 (%)	2003 (%)
I Despeses de personal	368.174,53	399.378,68	31.204,15	8,48	34,42	22,23
II Despeses corrents en béns i serveis	56.971,55	69.018,92	12.047,37	21,15	5,33	3,84
III Despeses financeres	32.601,37	35.777,91	3.176,54	9,74	3,05	1,99
IV Transferències corrents	252.656,98	870.016,89	617.359,91	244,35	23,62	48,43
Total d'operacions corrents	710.404,43	1.374.192,40	663.787,97	93,44	66,41	76,49
VI Inversions reals	179.817,64	161.453,29	-18.364,35	-10,21	16,81	8,99
VII Transferències de capital	169.769,92	251.269,87	81.499,95	48,01	15,87	13,99
Total de despeses no financeres	1.059.991,99	1.786.915,56	726.923,57	68,58	99,08	99,46
VIII Actius financers	5.753,73	3.494,43	-2.259,30	-39,27	0,54	0,19
IX Passius financers	4.056,83	6.200,00	2.143,17	52,83	0,38	0,35
Total de despeses financeres	9.810,56	9.694,43	-116,13	-1,18	0,92	0,54
Total d'operacions de capital	359.398,12	422.417,59	63.019,47	17,53	33,59	23,51
Total	1.069.802,55	1.796.609,99	726.807,44	67,94	100,00	100,00

**QUADRE I-136. PRESSUPOST DE DESPESES DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS:
DISTRIBUCIÓ ECONÒMICA. (2002-2003)**

Capítols	import		Variació		Valor relatiu	
	2002	2003 ¹			2002	2003
	(en milers d'euros)		(%)		(%)	
I Despeses de personal	368.174,53	399.378,69	31.204,16	8,48	34,42	33,86
II Despeses corrents en béns i serveis	56.971,55	69.018,92	12.047,37	21,15	5,33	5,85
III Despeses financeres	32.601,37	35.777,91	3.176,54	9,74	3,05	3,03
IV Transferències corrents	252.656,98	274.377,83	21.720,85	8,60	23,62	23,26
Total d'operacions corrents	710.404,43	778.553,35	68.148,92	9,59	66,41	66,00
VI Inversions reals	179.817,64	161.453,29	-18.364,35	-10,21	16,81	13,69
VII Transferències de capital	169.769,92	229.888,05	60.118,13	35,41	15,87	19,49
Total de despeses no financeres	1.059.991,99	1.169.894,69	109.902,70	10,37	99,08	99,18
VIII Actius financers	5.753,73	3.494,43	-2.259,30	-39,27	0,54	0,30
IX Passius financers	4.056,83	6.200,00	2.143,17	52,83	0,38	0,53
Total de despeses financeres	9.810,56	9.694,43	-116,13	-1,18	0,92	0,82
Total d'operacions de capital	359.398,12	401.035,77	41.637,65	11,59	33,59	34,00
Total	1.069.802,55	1.179.589,12	109.786,57	10,26	100,00	100,00

¹ Se n'han deduït les transferències de capital i corrents pel finançament del Servei Balear de la Salut, per tal que les dades siguin homogènies i, per tant, comparables
Font: Govern Balear, Conselleria d' Hisenda i Pressuposts.

El conjunt de les operacions corrents, amb una dotació pressupostària de 778,55 milions d'euros, experimenten un increment del 9,59% (68,14 milions d'euros en termes absoluts) en relació amb la del 2002, de manera que evoluciona 0,41 punts per sota del creixement global. D'altra banda, el conjunt de les operacions de capital, amb una dotació de 401,0 milions d'euros, experimenta un increment de l'11,59% respecte de la xifra del 2002, de tal manera que creix 1,33 punts per sobre del creixement global del pressupost.

Quant a la participació percentual sobre el total, les operacions corrents passen del 66,41% del 2002 a un 66,00% l'any 2003, mentre que, les operacions de capital, passen del 33,59% al 34,00% l'any 2003. S'estableix així, i amb relació als pressupostos del 2002, una redistribució que incrementa en un 0,41% el conjunt de les operacions de capital, en detriment de les operacions corrents.

Pel que fa a l'anàlisi individualitzada d'aquestes operacions corrents en l'àmbit del capítol, les despeses de personal, capítol I, experimenten un creixement del 8,48%, 1,78% punts per sota de l'increment global del pressupost. En aquest increment s'inclouen els purament vegetatius que deriven de l'increment retributiu aplicat al personal amb caràcter general, d'acord amb el percentatge que estableix el text de la Llei de pressupostos, els derivats del venciment de nous triennis, i els increments retributius derivats dels processos d'homologació del personal docent i de determinats col·lectius del personal sanitari, el sobrecost del procés de funciona-

rització del personal laboral que es va dur a terme el 2002, així com la dotació de noves places a què s'ha fet referència en els paràgrafs anteriors. En termes de pes relatiu sobre el total, la participació passa des d'un 34,42% el 2002 fins al 33,86% el 2003, de manera que se'n redueix la participació en el total del pressupost en 0,56 punts.

El capítol II, despeses en béns corrents i serveis, experimenta un creixement d'un 21,15%, xifra que suposa gairebé més del doble del creixement del total de la despesa prevista. Aquest notable increment té l'origen en el canvi del sistema de finançament o l'aportació de la comunitat autònoma de les Illes Balears a la Unió d'Associacions d'Usuaris i Centres d'Assistència a Minusvàlids de les Balears (UNAC). En el pressupost del 2002 les aportacions a la UNAC eren establertes mitjançant conveni i es canalitzaven per la via de les transferències corrents. Per al 2003 s'ha abandonat el sistema de conveni i s'ha passat a un sistema de concert, amb la qual cosa aquestes aportacions passen a considerar-se dins el capítol II, concretament en el concepte 261, de concerts per a la prestació de serveis socials. Si es té en compte que la previsió per a aquest concert per a l'exercici 2003 és de 12,51 milions d'euros, aquest capítol en realitat experimentaria una reducció del 2,76% respecte de la consignació inicial del pressupost del 2002. Tot i fer abstracció d'aquesta teòrica homogeneïtzació, el conjunt de despeses en béns corrents i serveis representa només el 5,84% del total del pressupost, només un 0,51 punts per sobre del 2002.

La càrrega financera, capítol III, que deriva de les operacions d'endeutament de la comunitat autònoma, es manté al voltant del 3% del total del pressupost. Concretament, amb un increment del 9,74% respecte de l'exercici 2002, se situa en el 3,03% del total de la despesa, participació pràcticament idèntica al 3,05% que suposava l'any precedent.

Les transferències corrents, que es consideren en el capítol IV, es mantenen a l'entorn del 23%, tot i que experimenten una lleugera reducció, en passar del 23,62% al 23,26%. La dotació pressupostària, però, creix un 8,6% respecte del 2002. Cal aquí fer la reflexió inversa a la realitzada en el capítol II quant a les aportacions a la UNAC. En cas que aquestes aportacions fossin finançades mitjançant conveni com l'any anterior, el total del capítol importaria 286,37 milions d'euros, cosa que representa un increment del 13,34% i una participació sobre el total de la despesa del 24,27%. Com es pot suposar, en ambdues comparacions s'ha obviat la transferència al Servei Balear de la Salut en concepte de finançament de la gestió dels serveis en matèria d'assistència sanitària, que, com s'ha esmentat anteriorment, suposa una xifra de 595,64 milions d'euros.

Quant a les inversions reals, capítol VI, les xifres preveuen una reducció del 10,21% amb relació a l'exercici 2002, reducció justificada d'acord amb les transferències de competències als consells insulars, especialment en aquest cas en matèria de carreteres i de camins. La participació sobre el total del pressupost es redueix en 3,12 punts, en passar del 16,81% al 13,69%.

La previsió de dotacions per a transferències de capital, capítol VII, importa un total de 229,88 milions d'euros, amb un increment del 35,41% respecte de la consignació de l'any anterior. En termes absoluts l'increment total és de 60,11 milions d'euros. Quant al pes relatiu sobre el total, l'any 2002 en va representar un 15,87%, mentre que l'exercici 2003 n'ha representat un 19,49%, de manera que ha incrementat en 3,62 punts la participació en el total del pressupost.

Si s'analitzen les dades conjuntes dels capítols VI i VII, resulta que aquests dos capítols considerats conjuntament experimenten un increment del 12,41%, 2,18 punts per sobre del creixement total del pressupost i incrementen en 0,63 punts la participació en el total del pressupost.

En el capítol VIII, variació d'actius financers, es preveu una reducció del 39,27%, de manera que es passa d'una dotació de 5,75 milions d'euros l'any 2002 a 3,49 milions d'euros per al projecte del 2003. El pes relatiu queda així xifrat en el 0,3%, 0,24 punts per sota del que representava per a l'exercici del 2002.

Finalment, amb referència a la variació de passius financers (capítol IX), despeses relatives al pagament de l'amortització del deute emès i préstecs rebuts, la consignació és de 6,2 milions d'euros, cosa que suposa un increment del 52,83%. La participació sobre el total queda fixada en el 0,53%, 0,15 punts per sobre de la corresponent al 2002.

12.1.1.3.2.2. Anàlisi funcional

Quant a la classificació funcional i per programes, cal dir que, en el sistema pressupostari actual, la unitat bàsica la constitueix el programa d'actuació. Un programa es pot descriure com el conjunt d'activitats dissenyades per aconseguir uns objectius prefixats partint dels mitjans dels quals es disposa. Els programes s'agrupen en subfuncions, les quals, a la vegada, s'agrupen en funcions i aquestes, en grups de funció que constitueixen les grans àrees d'actuació dins les quals es desenvolupa l'actuació de l'Administració autonòmica de les Illes Balears.

En l'estat de despeses dels pressupostos generals de la nostra comunitat autònoma per a l'any 2003 es mantenen els mateixos nou grups de funcions ja establerts en exercicis anteriors. Així mateix, es mantenen l'estructura i la denominació de les funcions i les subfuncions que, d'altra banda, coincideixen amb les de l'Estat, amb la finalitat d'una homogeneïtzació de dades a l'hora de consolidar la despesa de les administracions públiques.

En el projecte de pressupostos generals de la comunitat autònoma de les Illes Balears per a l'exercici econòmic corresponent al 2003, d'acord amb la dotació pressupostària, els quatre grups de funcions més importants són el grup de la funció 4, producció de béns públics de caràcter social, amb gairebé un import de 1.220 milions d'euros i un pes relatiu sobre el total del 67,89%; el grup de la funció 3, seguretat, protecció i promoció social, amb una dotació de 127,82 milions d'euros i una participació percentual relativa del 7,11%; el grup de la funció 7, regulació

econòmica de sectors productius, amb una dotació de 118,37 milions d'euros, equivalent al 6,59% del total; i el grup de la funció 9, transferències a altres administracions, que importa un total de 103,33 milions d'euros i una participació percentual del 5,75%. Aquests són seguits del grup 5, producció de béns públics de caràcter econòmic, que, amb una dotació de 96,71 milions d'euros, representa el 5,38% del total; els grups de la funció 1, serveis de caràcter general, amb una dotació de 61,90 milions d'euros i una participació percentual del 3,45%, i el grup de la funció 0, deute públic, amb una dotació de 41,9 milions d'euros. Ja per sota de participacions del 2% sobre el total, es troben els grups de les funcions 6 i 2 corresponents a la regulació econòmica de caràcter general i la defensa, protecció civil i seguretat ciutadana, amb unes dotacions de 21,82 i 5,03 milions d'euros i una participació sobre el total de l'1,21% i del 0,28%, respectivament. (Vegeu el quadre I-137)

Amb relació al pressupost de l'any 2002 cal destacar el canvi de posició relativa del grup de la funció 3, seguretat, protecció i promoció social, des de la quarta posició que ocupava l'any 2002 fins a la segona, que ha passat a ocupar l'any 2003, amb un increment en la dotació del 14,62%. El grup de la funció 7, regulació econòmica de sectors productius, continua mantenint la tercera posició, tot i que la dotació experimenta un increment de tan sols un 1,3%. També el grup de la funció 9, transferències a altres administracions, ha variat la posició relativa, en passar de la sisena a la cinquena posició, en detriment del grup de la funció 5, producció de béns

QUADRE I-137. PRESSUPOST GENERAL DE DESPESES: DISTRIBUCIÓ FUNCIONAL (2002-2003)

Grup de funció/funció		2002	2003		Variació		Valor relatiu	
		import (en milers d'euros)			(%)	(%)	2002	2003
							(%)	(%)
0	Deute públic	36.535,53	41.905,79	5.370,26	14,70	3,42	2,33	
01	Deute públic	36.535,53	41.905,79	5.370,26	14,70	3,42	2,33	
1	Serveis de caràcter general	57.499,51	61.895,05	4.395,54	7,64	5,37	3,45	
11	Alta direcció de la CAIB i del Govern	15.010,56	16.450,83	1.440,27	9,60	1,40	0,92	
12	Administració general	33.363,44	32.604,26	-759,18	-2,28	3,12	1,81	
13	Relacions exteriors	9.125,51	12.839,96	3.714,45	40,70	0,85	0,71	
2	Defensa, protecció civil i seguretat ciutadana	4.554,60	5.031,73	477,13	10,48	0,43	0,28	
22	Seguretat i protecció civil	4.554,60	5.031,73	477,13	10,48	0,43	0,28	
3	Seguretat, protecció i promoció social	111.519,74	127.823,62	16.303,88	14,62	10,42	7,11	
31	Seguretat i protecció social	64.149,46	61.718,40	-2.431,06	-3,79	6,00	3,44	
32	Promoció social	47.370,28	66.105,22	18.734,94	39,55	4,43	3,68	
4	Producció de béns públics de caràcter social	547.089,88	1.219.725,29	672.635,41	122,95	51,14	67,89	
41	Sanitat	58.316,99	666.155,87	607.838,88	1.042,30	5,45	37,08	
42	Educació	399.266,86	422.826,21	23.559,35	5,90	37,32	23,53	
43	Habitatge i urbanisme	10.531,65	10.633,16	101,51	0,96	0,98	0,59	
44	Benestar comunitari	55.462,53	94.088,25	38.625,72	69,64	5,18	5,24	
45	Cultura	22.605,90	24.217,70	1.611,80	7,13	2,11	1,35	
46	Altres serveis comunitaris de caràcter social	905,95	1.804,10	898,15	99,14	0,08	0,10	

Continua

QUADRE I-137. PRESSUPOST GENERAL DE DESPESES: DISTRIBUCIÓ FUNCIONAL (2002-2003)

Grup de funció/funció	2002	2003		Variació	Valor relatiu	
		import (en milers d'euros)			2002	2003
				(%)	(%)	(%)
5	Producció de béns públics de caràcter econòmic	127.976,36	96.712,41	-31.263,95	-24,43	11,96
51	Infraestructura bàsica i transports	98.795,94	61.642,41	-37.153,53	-37,61	9,23
52	Comunicacions	5.034,68	6.729,46	1.694,78	33,66	0,47
53	Infraestructures agràries	18.145,46	20.784,29	2.638,83	14,54	1,70
54	Investigació científica, tècnica i aplicada	3.527,66	4.561,47	1.033,81	29,31	0,33
55	Informació bàsica i estadística	2.472,62	2.994,78	522,16	21,12	0,23
6	Regulació econòmica de caràcter general	17.049,04	21.823,11	4.774,07	28,00	1,59
61	Regulació econòmica	16.869,97	21.639,99	4.770,02	28,28	1,58
62	Regulació comercial	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
63	Regulació financera	179,07	183,12	4,05	2,26	0,02
7	Regulació econòmica de sectors productius	116.852,68	118.366,87	1.514,19	1,30	10,92
71	Agricultura, ramaderia i pesca	54.021,37	54.064,69	43,32	0,08	5,05
72	Indústria	19.840,37	20.485,92	645,55	3,25	1,85
73	Energia	8.942,40	9.074,60	132,20	1,48	0,84
75	Turisme	28.065,65	27.448,74	-616,91	-2,20	2,62
76	Comerç	5.982,89	7.292,92	1.310,03	21,90	0,56
9	Transferències a altres administracions	50.725,21	103.326,13	52.600,92	103,70	4,74
91	Transferències als consells insulars	50.725,21	103.326,13	52.600,92	103,70	4,74
Total		1.069.802,55	1.796.610,00	726.807,45	67,94	100,00

Font: Govern Balear, Conselleria d' Hisenda i Pressuposts.

públics de caràcter econòmic, que, de la cinquena, ha passat a la sisena posició. El grup de la funció 9 experimenta un increment quant a les dotacions del 103,7%, fruit de les competències transferides l'any 2002. Al contrari, el grup de la funció 5 experimenta una reducció el 24,43%, que igualment s'explica d'acord amb les competències transferides als consells insulars.

El grup de la funció 4, producció de béns públics de caràcter social, manté la primera posició, amb una participació sobre el total del pressupost del 67,89% i un creixement del 122,95% que, en termes absoluts, suposa més de 672,63 milions d'euros.

La resta de grups de funcions varen mantenir la mateixa posició que per a l'exercici del 2003.

12.1.1.3.2.3. Anàlisi orgànica

La classificació orgànica del pressupost permet conèixer la distribució dels crèdits entre les diferents seccions pressupostàries. Cadascuna de les seccions està dividida en centres gestors, els quals se subdivideixen a la vegada en centres de cost.

L'estructura orgànica està constituïda per un total de 27 seccions pressupostàries, una més que l'exercici 2002, de les quals 13 pertanyen a l'Administració general en sentit estricte (seccions 11 a 23, és a dir, Presidència i la resta de conselleries), 6 corresponen a entitats autònomes (Institut d'Estudis Balears, Institut Balear de la Dona, Servei Balear de la

Salut, Institut Balear d'Afers Socials, Servei d'Ocupació de les Illes Balears i Institut d'Estadística de les Illes Balears)⁵²; es mantenen dues seccions per a serveis comuns generals i de personal, una secció per al deute públic, una secció per als ens territorials i quatre seccions per a altres institucions de la comunitat autònoma, i que corresponen al Parlament de les Illes Balears, la Sindicatura de Comptes, el Consell Consultiu de les Illes Balears i el Consell Econòmic i Social de les Illes Balears.

Les dotacions pressupostàries assignades a cadascuna de les entitats autònomes apareixen com a subseccions pressupostàries que es desprenen de les seccions pressupostàries o conselleries de les quals depenen.

En el projecte de pressupost de la comunitat autònoma de les Illes Balears per a l'exercici 2003, les seccions pressupostàries amb un major pes relatiu sobre el total del pressupost són la Conselleria de Sanitat i Consum, que inclou les transferències corrents i de capital per tal de finançar la prestació de les funcions i dels serveis d'assistència sanitària transferits de l'Institut Nacional de la Salut, i que gestionarà el Servei Balear de la Salut. El pressupost de la Conselleria de Sanitat i Consum suposa el 35,72% del total del pressupost i, juntament amb la Conselleria d'Educació i Cultura -el pressupost de la qual representa el 24,23%, gestiona el 60% del total del pressupost. (Vegeu el quadre I-138)

52. Es preveu en la Llei 3/2002, de 17 de maig, d'estadística de les Illes Balears (BOIB núm. 64, de 28 de maig del 2002).

QUADRE I-138. PRESSUPOST DE DESPESES DE LES ILLES BALEARS: CLASSIFICACIÓ ORGÀNICA (2002-2003)

Seccions	2002	2003	Variació		Valor relatiu	
	import (en milers d'euros)		(%)	(%)	2002 (%)	2003 (%)
02 Parlament de les Illes Balears	11.119,92	11.680,97	561,05	5,05	1,04	0,65
03 Sindicatura de Comptes	510,86	515,00	4,14	0,81	0,05	0,03
04 Consell Consultiu de les Illes Balears	342,41	475,18	132,77	38,78	0,03	0,03
05 Consell Econòmic i Social de les Illes Balears	700,34	787,76	87,42	12,48	0,07	0,04
11 Presidència del Govern balear	22.247,83	24.520,61	2.272,78	10,22	2,08	1,36
12 Conselleria de Turisme	28.065,65	58.338,98	30.273,33	107,87	2,62	3,25
13 Conselleria d'Educació i Cultura	410.509,08	435.270,87	24.761,79	6,03	38,37	24,23
71 Institut d'Estudis Balearics	194,27	230,14	35,87	18,46	0,02	0,01
14 Conselleria d'Hisenda i Pressupostos	12.683,88	14.732,61	2.048,73	16,15	1,19	0,82
15 Conselleria de Medi Ambient	89.854,64	96.381,50	6.526,86	7,26	8,40	5,36
16 Conselleria d'Interior	9.588,19	10.860,88	1.272,69	13,27	0,90	0,60
17 Conselleria d'Obres Públiques, Habitatge i Transports	96.580,58	58.335,40	-38.245,18	-39,60	9,03	3,25
18 Conselleria de Sanitat i Consum	23.004,65	641.739,85	618.735,20	2.689,61	2,15	35,72
74 Servei Balear de la Salut	36.944,22	26.094,70	-10.849,52	-29,37	3,45	1,45

Continua

QUADRE I-138. PRESSUPOST DE DESPESES DE LES ILLES BALEARS: CLASSIFICACIÓ ORGÀNICA (2002-2003)								
Seccions	2002		2003		Variació		Valor relatiu	
	import		import		(%)	(%)	2002	2003
	(en milers d'euros)							(%)
19 Conselleria de Treball	44.484,75	43.003,81	-1.480,94	-3,33	4,16	2,39		
76 Servei d'Ocupació de les Illes Balears	1.882,11	22.617,42	20.735,31	1.101,71	0,18	1,26		
20 Conselleria d'Agricultura i Pesca	55.214,97	59.323,25	4.108,28	7,44	5,16	3,30		
21 Conselleria d'Economia, Comerç i Indústria	27.565,01	32.348,00	4.782,99	17,35	2,58	1,80		
77 Institut d'Estadística de les Illes Balears	0,00	6,00	6,00					
22 Conselleria d'Energia i Noves Tecnologies	16.450,17	19.963,95	3.513,78	21,36	1,54	1,11		
23 Conselleria de Benestar Social	29.480,86	33.696,10	4.215,24	14,30	2,76	1,88		
73 Institut Balear de la Dona	1.822,41	1.992,23	169,82	9,32	0,17	0,11		
75 Institut Balear d'Afers Socials	48.288,61	44.863,84	-3.424,77	-7,09	4,51	2,50		
31 Serveis comuns: despeses diverses	11.429,49	9.064,70	-2.364,79	-20,69	1,07	0,50		
32 Ens territorials	50.725,21	103.326,12	52.600,91	103,70	4,74	5,75		
34 Deute públic	36.535,53	41.905,79	5.370,26	14,70	3,42	2,33		
36 Serveis comuns: despeses de personal	3.576,91	4.534,34	957,43	26,77	0,33	0,25		
Total	1.069.802,55	1.796.610,00	726.807,45	67,94	100,00	100,00		

Font: Govern Balear, Conselleria d' Hisenda i Pressuposts.

Després de les dues seccions esmentades, la secció 32, d'ens territorials, és la següent quant al volum pressupostari. La seva consignació de 103,33 milions d'euros representa el 5,75% del volum total de despesa, amb un creixement del 103,7% respecte de la consignació del pressupost del 2002.

Amb un nivell de despesa lleugerament inferior, el 5,36%, se situa la Conselleria de Medi Ambient, que, respecte del 2002, experimenta un creixement del 7,26%. La resta de conselleries presenten una participació inferior al 5%.

12.1.1.3.2.4. Anàlisi de les actuacions previstes

El 71,41% del pressupost general de l'any 2003 (més de 1.000 milions d'euros) correspon a les actuacions que es preveuen realitzar a través de les inversions reals (161,45 milions d'euros), les transferències de capital (251,26 milions d'euros) i les transferències corrents (870,01 milions d'euros). (Vegeu el quadre I-135)

12.1.1.3.2.5. Les inversions

Quant a les inversions reals, les dotacions previstes en el capítol VI de l'estat de despeses, a més de les classificacions a què hem fet referència en els apartats anteriors, s'agrupen i es classifiquen per criteris de territorialització, d'acord amb l'àmbit insular en el qual es duu a terme la despesa, de conformitat amb el que estableix la Llei 2/1986, de finances de la comunitat autònoma de les Illes Balears, en l'article 39.3.

La territorialització que es recull en aquest pressupost es correspon, tant per raons

d'homogeneïtat com en l'àmbit de la mateixa operativa pressupostària, amb els codis que s'han utilitzat en pressupostos anteriors. Aquesta anàlisi de la inversió és un aspecte molt problemàtic en qualsevol pressupost. El criteri que s'ha seguit per territorialitzar el capítol VI és adaptar el codi territorial corresponent a l'àmbit insular on es produeix la inversió.

En aquest sentit, cal destacar que una territorialització sota aquest criteri, només permet territorialitzar la inversió realitzada en matèria d'infraestructures i, fins i tot així, és discutible que es pugui assegurar que la rendibilitat de la inversió repercuteixi exclusivament sobre el territori al qual s'ha imputat. D'altra banda, el criteri de territorialització usat, aplicat a altres tipus d'inversions diferents de les de dotació d'infraestructura, pot conduir a lectures errònies de les dades: malgrat que la despesa efectuada es realitzi en un lloc determinat, això no implica que els efectes es manifestin només en aquest lloc. Aquest fet justifica, en part, l'existència d'un codi 0 (indeterminat), ja sigui perquè a priori és impossible la determinació física del lloc on es produirà la inversió, ja sigui perquè, fins i tot sabent-lo, la territorialització conduiria a desvirtuar totalment les dades territorialitzades.

Amb aquestes prevencions i tenint en compte aquestes consideracions és com han de fer-se les lectures de les dades de la territorialització de la inversió. Es desprèn que, del total d'inversions reals que es realitzen a la comunitat autònoma de les Illes Balears, el 57,48% es realitzen a l'illa de Mallorca, atès que és l'illa més gran i que té un major nombre d'habitants i, per tant, la que té una major acti-

QUADRE I-139. TERRITORIALITZACIÓ DE LA INVERSIÓ (2002-2003)

Codi/denominació	2002	2003	Variació		Valor relatiu	
			import		2002	2003
			(en milers d'euros)	(%)	(%)	(%)
0 Indeterminat	39.337,91	41.107,07	1.769,16	4,50	21,88	25,43
1 Mallorca	107.937,63	92.899,11	-15.038,52	-13,93	60,03	57,48
2 Menorca	15.827,66	13.382,74	-2.444,92	-15,45	8,80	8,28
3 Eivissa-Formentera	16.714,44	14.234,37	-2.480,07	-14,84	9,30	8,81
Total de la inversió	179.817,64	161.623,29	-18.194,35	-10,12	100,00	100,00

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressupostos.

vitat social i econòmica de l'arxipèlag. Les Pitiüses representen el 8,81%, i Menorca, el 8,28%. El 25,43% és inversió no territorialitzada. (Vegeu el quadre I-139)

Per poder fer una anàlisi més profunda de la inversió duta a terme l'any 2003, és interessant desglossar-la d'acord amb la seva classificació orgànica, és a dir, distribuir aquesta inversió d'acord amb la secció pressupostària o el centre de cost que la duu a terme. (Vegeu el quadre I-140)

Quant a les inversions amb més importància quantitativa, cal destacar les dutes a terme per les conselleries de Medi Ambient (37,69 milions d'euros), d'Educació i Cultura (22,12 milions d'euros), de Treball i Formació (20,48 milions d'euros), d'Obres públiques, Habitatge i Transports (16,93 milions d'euros), de Turisme (16,02 milions d'euros), d'Agricultura i Pesca (9,73 milions d'euros), de Benestar Social (5,55 milions d'euros) i d'Innovació i Energia (5,23 milions d'euros). Això serviria com a indicador de la línia de prioritat en les actuacions que preveu la comunitat autònoma per a l'exercici objecte d'estudi.

Respecte de l'exercici del 2002 hi ha tota una sèrie de canvis en la línia de prioritats

en les actuacions que són molt significatius. El 2002 la Conselleria d'Obres Públiques, Habitatge i Transports encapçalava aquesta llista, mentre que el 2003 ha passat a la quarta posició, fet que situa a les conselleries de Medi ambient, d'Educació i Cultura i de Treball i Formació en el primer, en el segon i en el tercer lloc, respectivament. La Conselleria d'Agricultura i Pesca passa de la setena posició, l'any 2002, a la sisena, el 2003.

Més concretament, les inversions previstes més destriables, pel que fa a la quantia, foren les destinades al sanejament i a la depuració d'aigües (amb una dotació de 17,3 milions d'euros); a la Direcció i serveis generals d'Educació i Cultura (amb una dotació de 15,63 milions d'euros); a la planificació i construcció de carreteres (amb una dotació d'11,82 milions d'euros); a la rehabilitació d'espais turístics (amb una dotació de 10,5 milions d'euros), i al Pla integral de formació per a l'ocupació (amb una dotació de 17,3 milions d'euros).

Quant al finançament d'aquestes inversions, cal mencionar la participació dels fons europeus en el cofinançament d'alguns programes o activitats.

QUADRE I-140. INVERSIONS REALS DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS (2003): DISTRIBUCIÓ ORGÀNICA						
Seccions	Indeterminat	Mallorca	Menorca	Eivissa i Formentera	Total	Valor relatiu
	(en milers d'euros)					(%)
Parlament de les Illes Balears	0,00	1.430,00	0,00	0,00	1.430,00	0,88
Sindicatura de comptes	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Consell Consultiu de les Illes Balears	0,00	15,30	0,00	0,00	15,30	0,01
Consell Econòmic i Social	21,09	27,00	0,00	0,00	48,09	0,03
Presidència del Govern balear	2.430,03	3.722,40	0,00	0,00	6.152,43	3,81
C. de Turisme	3.482,21	9.296,62	1.636,28	1.611,13	16.026,24	9,92
C. d'Educació i Cultura	2.818,56	12.743,22	2.781,52	3.786,34	22.129,64	13,69
C. d'Hisenda i Pressupostos	753,63	839,73	0,00	0,00	1.593,36	0,99
C. de Medi Ambient	10.367,16	21.869,45	3.402,00	2.056,72	37.695,33	23,32
C. d'Interior	3.917,78	157,79	0,01	0,01	4.075,59	2,52
C. d'Obres Públiques, Habitatge i Transports	1.623,15	12.024,67	640,06	2.647,56	16.935,44	10,48
C. de Sanitat i Consum	3.571,69	1.115,33	0,00	0,00	4.687,02	2,90
C. de Treball i Formació	0,00	15.018,49	2.541,98	2.924,55	20.485,02	12,67

Continua

QUADRE I-140. INVERSIONS REALS DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS (2003): DISTRIBUCIÓ ORGÀNICA						
Seccions	Indeterminat	Mallorca	Menorca	Eivissa i Formentera	Total	Valor relatiu
	(en milers d'euros)					(%)
C. d'Agricultura i Pesca	4.020,74	4.379,29	1.119,97	219,97	9.739,97	6,03
C. d'Economia, Comerç i Indústria	2.050,46	1.059,96	0,00	0,00	3.110,42	1,92
C. d'Innovació i Energia	3.443,45	1.790,49	0,00	0,00	5.233,94	3,24
C. de Benestar Social	876,97	3.827,28	450,23	400,34	5.554,82	3,44
Serveis comuns: despeses diverses	1.350,25	1.063,34	668,81	445,87	3.528,27	2,18
Ens territorials	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Deute públic	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Serveis comuns: despeses de personal	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Institut d'Estudis Balearics	0,00	0,90	0,00	0,00	0,90	0,00
Institut Balear de la Dona	0,00	345,81	29,88	29,88	405,57	0,25
Servei Balear de la Salut	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Institut Balear d'Afers Socials	379,90	1.932,22	0,00	0,00	2.312,12	1,43
Servei d'Ocupació de les Illes Balears	0,00	239,82	112,00	112,00	463,82	0,00
Institut d'Estadística de les Illes Balears	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Total	41.107,07	92.899,11	13.382,74	14.234,37	161.623,29	100,00

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressupostos.

12.1.1.3.3. Les transferències

Les actuacions més rellevants de les transferències corrents i de capital, corresponents a l'Administració general, es recullen a continuació.

12.1.1.3.3.1. Les transferències corrents

Quant a la distribució orgànica de les dotacions que es preveuen per al capítol IV del pressupost de les despeses, transferències corrents, destaquen per la quantia les transferències dutes a terme per la Conselleria de Sanitat i Consum, que realitza el 68,9% del total de transferències; per la Conselleria d'Educació i Cultura, que realitza el 14,53% del total de transferències; pels ens territorials (6,40%), i pel Servei d'Ocupació de les Illes Balears (2,08%). (Vegeu el quadre I-141)

Pel que fa a la distribució funcional, s'han de destacar les transferències corrents en matèria de sanitat (598,46 milions d'euros), les que s'han dut a terme en matèria d'educació (121,23 milions d'euros) i les que s'han fet per a la promoció social (35,68 milions d'euros). Són també importants les transferències corrents dutes a terme en matèria de seguretat i protecció social, d'infraestructures bàsiques i transports, i de cultura, tot i que amb un percentatge de participació menor sobre el total que les anteriorment esmentades. (Vegeu el quadre I-142)

D'entre les actuacions previstes mitjançant les transferències corrents, cal fer referència, per la participació sobre el total, a les previstes per a l'entitat gestora del sistema sanitari (595,64 milions d'euros), als centres d'ensenyament concertat

(72,78 milions d'euros), als consells insulars (56,54 milions d'euros) i a les empreses públiques no societàries i altres ens públics (51,38 milions d'euros).

Les transferències corrents de l'Administració general es finançaren, bàsicament, amb transferències finalistes de l'Estat i amb les dotacions corresponents a la participació en els ingressos generals de l'Estat.

12.1.1.3.3.2. Les transferències de capital

Pel que fa a les transferències de capital, cal fer especial al·lusió a les que realitza des dels ens territorials (47,73 milions d'euros), per la Conselleria de Medi ambient (39,79 milions d'euros), per la Conselleria d'Agricultura i Pesca (35,62 milions d'euros) i per la Conselleria de Turisme (34,54 milions d'euros). Així mateix, són importants les transferències que han dut a terme les conselleries d'Obres Públiques, Habitatge i Transports (10,62%), de Sanitat i Consum (9,53%) i d'Economia, Comerç i Indústria (7,41%).

Quant a la distribució funcional de les transferències del capítol VII, transferències de capital, s'han de destacar les que s'han realitzat en matèria de benestar comunitari (50,57 milions d'euros), les transferències a altres administracions públiques (47,73 milions d'euros), l'agricultura, ramaderia i pesca (33,51 milions d'euros), la sanitat (24,07 milions d'euros), les infraestructures bàsiques i els transports (15,80 milions d'euros), i el turisme (15,19 milions d'euros). (Vegeu el quadre I-143)

QUADRE I-141. TRANSFERÈNCIES CORRENTS I DE CAPITAL DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS (2003): DISTRIBUCIÓ ORGÀNICA

Seccions	Transferències corrents		Transferències de capital	
	(en milers d'euros)	(%)	(en milers d'euros)	(%)
Parlament de les Illes Balears	1.112,00	0,13	0,00	0,00
Sindicatura de comptes	0,00	0,00	0,00	0,00
Consell Consultiu de les Illes Balears	0,00	0,00	0,00	0,00
Consell Econòmic i Social	144,24	0,02	0,00	0,00
Presidència del Govern balear	1.968,35	0,23	3.752,70	1,48
C. de Turisme	3.330,30	0,38	34.544,03	13,67
C. d'Educació i Cultura	126.218,59	14,53	6.376,46	2,52
C. d'Hisenda i Pressupostos	369,85	0,04	167,89	0,07
C. de Medi Ambient	5.025,47	0,58	39.795,16	15,75
C. d'Interior	110,13	0,01	61,77	0,02
C. d'Obres Públiques, Habitatge i Transports	6.919,73	0,80	26.833,31	10,62
C. de Sanitat i Consum	598.618,47	68,93	24.079,88	9,53
C. de Treball i Formació	15.733,78	1,81	0,02	0,00
C. d'Agricultura i Pesca	5.102,18	0,59	35.620,44	14,09
C. d'Economia, Comerç i Indústria	4.842,09	0,56	18.717,24	7,41
C. d'Innovació i Energia	3.221,97	0,37	6.326,72	2,50
C. de Benestar Social	13.868,47	1,60	4.528,03	1,79
Serveis comuns: despeses diverses	341,21	0,04	2.474,80	0,98
Ens territorials	55.592,49	6,40	47.733,63	18,89
Deute públic	0,00	0,00	0,00	0,00
Serveis comuns: despeses de personal	0,00	0,00	0,00	0,00
Institut d'Estudis Baleàrics	12,62	0,00	0,00	0,00
Institut Balear de la Dona	997,33	0,11	0,01	0,00
Servei Balear de la Salut	0,00	0,00	0,00	0,00
Institut Balear d'Afers Socials	6.942,17	0,80	1.711,99	0,68
Servei d'Ocupació de les Illes Balears	18.028,22	2,08	1,02	0,00
Institut d'Estadística de les Illes Balears	0,00	0,00	0,00	0,00
Total	868.499,66	100,00	252.725,10	100,00

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressupostos.

QUADRE I-142. TRANSFERÈNCIES CORRENTS DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS (2003): DISTRIBUCIÓ FUNCIONAL

	Import (en milers d'euros)	Valor relatiu (%)
Deute públic	—	—
Serveis de caràcter general	9.947,11	1,15
Alta direcció de la CAIB i del Govern	2.028,50	0,23
Administració general	1.400,20	0,16
Relacions exteriors	6.518,41	0,75
Defensa, protecció civil i seguretat ciutadana	67,00	0,01
Seguretat, protecció i promoció social	46.439,05	5,35
Seguretat i protecció social	10.755,10	1,24
Promoció social	35.683,95	4,11
Producció de béns públics de caràcter social	731.221,44	84,19
Sanitat	598.465,90	68,91
Educació	121.236,80	13,96
Habitatge i urbanisme	120,20	0,01
Benestar comunitari	3.661,28	0,42
Cultura	7.702,26	0,89
Altres serveis comunitaris i socials	35,00	0,00
Producció de béns públics de caràcter econòmic	10.733,40	1,24
Infraestructures bàsiques i transports	6.600,25	0,76
Comunicacions	534,85	0,06
Infraestructures agràries	2.405,40	0,28
Investigació científica, tècnica i aplicada	762,90	0,09
Informació bàsica i estadística	430,00	0,05
Regulació econòmica de caràcter general	419,86	0,05
Regulació econòmica	297,20	0,03
Regulació financera	122,66	0,01
Regulació econòmica de sectors productius	14.079,30	1,62
Agricultura, ramaderia i pesca	5.012,05	0,58
Indústria	4.842,10	0,56
Energia	1.924,25	0,22
Turisme	2.300,90	0,26
Comerç	0,00	0,00
Transferències a altres administracions públiques	55.592,50	6,40
Total	868.499,66	100,00

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressupostos.

QUADRE I-143. TRANSFERÈNCIES DE CAPITAL DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS (2003): DISTRIBUCIÓ FUNCIONAL

	Import (en milers d'euros)	Valor relatiu (%)
Deute públic	0,00	0,00
Serveis de caràcter general	8.547,59	3,38
Alta direcció de la CAIB i del Govern	799,22	0,32
Administració general	4.116,23	1,63
Relacions exteriors	3.632,14	1,44
Defensa, protecció civil i seguretat ciutadana	61,77	0,02
Seguretat, protecció i promoció social	2.091,89	0,83
Seguretat i protecció social	1.711,99	0,68
Promoció social	379,90	0,15
Producció de béns públics de caràcter social	94.568,21	37,42
Sanitat	24.079,88	9,53
Educació	5.739,71	2,27
Habitatge i urbanisme	9.350,00	3,70
Benestar comunitari	50.577,84	20,01
Cultura	4.820,78	1,91
Altres serveis comunitaris i socials	0,00	0,00
Producció de béns públics de caràcter econòmic	27.270,24	10,79
Infraestructures bàsiques i transports	15.804,55	6,25
Comunicacions	675,00	0,27
Infraestructures agràries	8.141,61	3,22
Investigació científica, tècnica i aplicada	2.019,08	0,80
Informació bàsica i estadística	630,00	0,25
Regulació econòmica de caràcter general	3.709,44	1,47
Regulació econòmica	3.709,44	1,47
Regulació financera	0,00	0,00
Regulació econòmica de sectors productius	68.742,33	27,20
Agricultura, ramaderia i pesca	33.518,98	13,26
Indústria	9.923,70	3,93
Energia	3.780,55	1,50
Turisme	15.195,07	6,01
Comerç	6.324,03	2,50
Transferències a altres administracions públiques	47.733,63	18,89
Total	252.725,10	100,00

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressupostos.

Les actuacions més importants, d'acord amb la quantia, previstes a través d'aquestes transferències són les que es varen realitzar als consells insulars (57,81 milions d'euros), a empreses públiques no societàries i altres ens públics (47,18 milions d'euros), a empreses privades (38,19 milions d'euros) i a ajuntaments (23,84 milions d'euros).

Les transferències de capital de l'Administració general es finançaren, entre d'altres fons, a través dels fons propis i de les aportacions de la Unió Europea pels diferents programes i actuacions cofinançades amb la comunitat autònoma, com ara el programa IFOP 2000/2006 per al sector pesquer, a més d'altres procedents de l'Administració central i del fons europeus de garantia agrària que gestiona la comunitat autònoma.

12.1.1.4. Els pressupostos dels ens de dret públic i de les societats públiques

Els pressupostos dels ens de dret públic, formats d'una banda per un seguit d'empreses públiques no societàries (IBATUR, IBAEN, IBASAN, IBANAT, IBAVI, SFM i Institut d'Innovació Empresarial de les Illes Balears) i de l'altra, d'un consorci (Centre Balears Europa), així com els de les societats públiques (empreses públiques de la comunitat autònoma de les Illes Balears en forma de societat anònima), s'enquaden en els pressupostos de la Conselleria del Govern de les Illes Balears de la qual depenen. És per això que l'anàlisi dels pressupostos d'aquestes institucions es considera d'interès.

De manera agregada, el projecte de pressupost d'aquestes institucions per a l'exer-

cici 2003 arriba a un total de 300,16 milions d'euros.

Amb referència als ingressos, el capítol IX, passius financers, és el més important quant al pes relatiu, ja que representa el 46,26% del total dels ingressos. Anàlogament, el capítol VI de despeses, inversions reals, és el més important, ja que representa el 60,81% respecte del total. (Vegeu el quadre I-144)

Dels ens de dret públic, els que tenen un major pes sobre el pressupost són l'IBAVI (Institut Balear de l'Habitatge), amb un pressupost de 90,18 milions d'euros; els SFM (Serveis Ferroviaris de Mallorca), amb 65,46 milions d'euros; l'IBASAN (Institut Balear de Sanejament), amb 52,42 milions d'euros, i l'IBAEN (Institut Balear de l'Aigua i l'Energia), amb 31,36 milions d'euros. (Vegeu el quadre I-145)

D'entre les societats públiques, la més important pel que fa al volum del pressupost és Diversitat 21, SA, amb un pressupost de 10,09 milions d'euros. La segueix la societat ParcBit Desenvolupament, amb un pressupost de 6,23 milions d'euros.

Quant a la despesa funcional dels ens o entitats de dret públic, les actuacions previstes més importants en els seus pressupostos són les que fan referència a la promoció i als ajuts per a la rehabilitació i l'accés a l'habitatge (90,19 milions d'euros), a l'ordenació i la inspecció del transport terrestre (65,46 milions d'euros), al sanejament i la depuració d'aigües (52,42 milions d'euros), i al proveïment d'aigües (31,36 milions d'euros).

QUADRE I-144. PRESSUPOST DELS ENS PÚBLICS I SOCIETATS PÚBLIQUES (2003): DISTRIBUCIÓ ECONÒMICA

Ingressos

Capítols	Entitats de dret públic		Societats públiques		Total	
	Euros (en milers)	Valor relatiu (%)	Euros (en milers)	Valor relatiu (%)	Euros (en milers)	Valor relatiu (%)
III Taxes, preus públics i altres	32.244,48	12,02	—	—	32.244,48	10,74
IV Transferències corrents	17.128,06	6,38	8.997,86	28,21	26.125,92	8,70
V Ingressos patrimonials	2.800,00	1,04	2.671,76	8,38	5.471,76	1,82
VI Alineació d'inversions	37.532,71	13,99	—	—	37.532,71	12,50
VII Transferències de capital	38.796,32	14,46	18.613,03	58,36	57.409,35	19,13
VIII Actius financers	900,00	0,34	1.610,56	5,05	2.510,56	0,84
IX Passius financers	138.870,76	51,76	—	—	138.870,76	46,26
Total	268.272,33	100,00	31.893,21	100,00	300.165,54	100,00

Despeses

Capítols	Entitats de dret públic		Societats públiques		Total	
	Euros (en milers)	Valor relatiu (%)	Euros (en milers)	Valor relatiu (%)	Euros (en milers)	Valor relatiu (%)
I Despeses de personal	13.598,89	5,07	7.729,93	24,24	21.328,82	7,11
II Despeses corrents	23.086,06	8,61	6.078,99	19,06	29.165,05	9,72
III Despeses financeres	12.695,69	4,73	1.320,20	4,14	14.015,89	4,67
IV Transferències corrents	—	—	—	—	—	—
VI Inversions reals	168.963,95	62,98	13.562,23	42,52	182.526,18	60,81
VII Transferències de capital	—	—	633,40	1,99	633,40	0,21
VIII Actius financers	—	—	—	—	—	—
IX Passius financers	49.927,73	18,61	2.568,44	8,05	52.496,17	17,49
Total	268.272,33	100,00	31.893,21	100,00	300.165,54	100,00

Font: Govern Balear, Conselleria d' Hisenda i Pressuposts.

**QUADRE I-145. PRESSUPOST DELS ENS PÚBLICS
I DE LES SOCIETATS PÚBLIQUES: DISTRIBUCIÓ ORGÀNICA**

Seccions	Euros (en milers)	Valor relatiu (%)
Institut Balear de Turisme	12.020,24	4,00
Centre Balears Europa	1.685,29	0,56
Institut Balear de l'Aigua i l'Energia	31.363,49	10,45
Institut Balear de Sanejament	52.422,74	17,46
Institut Balear de Conservació de la Natura	9.692,34	3,23
Institut Balear de l'Habitatge	90.187,69	30,05
Serveis Ferroviaris de Mallorca	65.462,63	21,81
Institut d'Innovació Empresarial de les Illes Balears	5.437,86	1,81
Total dels ens de dret públic	268.272,32	89,37
Fires i congressos de Balears, SA	3.686,11	1,23
ParcBit Desenvolupament, SA	6.237,14	2,08
Institut de Biologia Animal de Balears, SA	5.082,14	1,69
Serveis de Millora Agrària, SA	1.339,30	0,45
Serveis d'Informació Territorial Illes Balears, SA	1.410,00	0,47
Diversitat 21, SA	10.090,41	3,36
Balears Innovació Telemàtica, SA	4.051,09	1,35
Total de les societats públiques	31.893,20	10,63
Total del pressupost	300.165,52	100,00

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressupostos.

12.1.1.5. El compte financer

El pressupost general (Administració general, incloses les entitats autònomes) de la comunitat autònoma de les Illes Balears per a l'any 2003 és de 1.796,61 milions d'euros.

L'estimació dels ingressos no financers (ingressos corrents més ingressos de capital) se situa en els 1.790,19 milions d'euros, mentre que l'estimació de les despeses no financeres (despeses corrents més despeses de capital) arriba als 1.786,91

milions d'euros. El total de la despesa financera (despeses per variacions d'actius i de passius financers) es preveu de -9,69 milions d'euros. (Vegeu el quadre I-146)

L'estalvi de les operacions corrents (ingressos corrents menys despeses corrents) arriba a la xifra de 369,73 milions d'euros, que representa un augment del 32,36% respecte de l'any 2002; mentre que el dèficit per les operacions de capital (ingressos de capital menys despeses de capital) puja fins als -366,46 milions d'euros.

**QUADRE I-146. PRESSUPOSTOS GENERALS DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA
DE LES ILLES BALEARS: COMPTE FINANCER**

Concepte	2002	2003	Variació	
			Import (en milers d'euros)	(%)
1. Ingressos corrents	989.411,53	1.742.303,21	752.891,68	76,09
Impostos directes	73.323,48	237.516,90	164.193,42	223,93
Impostos indirectes	250.622,08	1.369.217,86	1.118.595,78	446,33
Taxes, preus públics i altres ingressos	89.223,21	91.000,00	1.776,79	1,99
Transferències patrimonials	571.971,44	41.466,37	-530.505,07	-92,75
Ingressos patrimonials	4.271,32	3.102,08	-1.169,24	-27,37
2. Despesa corrent	710.073,87	1.372.567,18	662.493,31	93,30
Despeses de personal	368.174,53	399.378,68	31.204,15	8,48
Despeses corrents en béns i serveis	56.971,55	68.910,92	11.939,37	20,96
Despeses financeres	32.601,37	35.777,91	3.176,54	9,74
Transferències corrents	252.326,42	868.499,67	616.173,25	244,20
3. Estalvi corrent	279.337,66	369.736,03	90.398,37	32,36
4. Ingressos de capital	46.105,60	47.888,26	1.782,66	3,87
Alienació d'inversions reals	0,01	—	-0,01	-100,00
Tranferències de capital	46.105,59	47.888,26	1.782,67	3,87
5. Despeses de capital	349.918,11	414.348,39	64.430,28	18,41
Inversions reals	179.817,64	161.623,29	-18.194,35	-10,12
Transferències de capital	170.100,47	252.725,10	82.624,63	48,57
6. Saldo previsible de caixa no financer	-24.474,85	3.275,90	27.750,75	-113,38
7. Variació neta d'actius financers	-5.575,75	-3.275,90	2.299,85	-41,25
Ingressos per variació d'actius	177,98	218,53	40,55	22,78
Despeses per variació d'actius	5.753,73	3.494,43	-2.259,30	-39,27
8. Variació neta de passius financers	30.050,61	—	-30.050,61	-100,00
Ingressos per variació de passius	34.107,44	6.200,00	-27.907,44	-81,82
Despeses per variació de passius	4.056,83	6.200,00	2.143,17	52,83
9. Finançament del dèficit de caixa no financer	24.474,86	-3.275,90	-27.750,76	-113,38

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressupostos.

L'any 2003 presenta una situació inicial de dèficit de caixa no financer (estalvi corrent menys dèficit per les operacions de capital) xifrat en 3,27 milions d'euros, dotació bastant inferior a la del 2002 (24,47 milions d'euros).

La despesa de capital arribà a la xifra de 414,35 milions d'euros, un 18,41% superior a la de l'any anterior. En termes de capacitat o necessitat de finançament, la comunitat autònoma de les Illes Balears registrà una necessitat de finançament (estalvi corrent menys despeses de capital) de 44,61 milions d'euros.

L'endeutament brut (deute públic) arriba, l'any 2003, a 41,90 milions d'euros, xifra a la quals s'han d'aplicar 6,20 milions d'euros en concepte d'amortització del deute (despeses per variació de passius financers). Així, l'endeutament net (endeutament brut menys amortització) per a aquest any és de 35,7 milions d'euros, un 14,67% superior en relació amb l'exercici 2002.

La proporció d'estalvi net (estalvi corrent menys endeutament net, tot això dividit per les despeses de capital) va passar del 70,55% de l'exercici anterior al 80,62% l'any 2003, fet que suposa una forta capacitat d'estalvi net.

La càrrega financera del deute públic (despeses financeres més despeses per variació de passius), va arribar a la xifra de 41,97 milions d'euros, cosa que suposa el 2,41% dels ingressos corrents pressupostats. Això s'explica perquè les despeses financeres es varen situar en 35,77 milions d'euros i 6,2 milions d'euros corresponent a l'amortització del deute (despeses per variació dels passius).

12.1.1.6. El deute acumulat

El deute acumulat de les Illes Balears durant l'any 2003, d'acord amb l'avanç del Banc d'Espanya (dades referides al quart trimestre de l'any), va ser de 605 milions d'euros, un 29,8% superior que el de l'any anterior. Aquesta quantitat representa un 1,4% del deute total de les comunitats autònomes espanyoles.

El nivell d'endeutament per habitant es va veure incrementat amb relació a l'exercici precedent, ja que l'any 2003 va ser de 638,62 euros, mentre que l'any 2002 havia estat de 508,20 euros, amb una variació del 25,6%. (Vegeu el quadre I-147)

12.1.2. ELS CONSELLS INSULARS

Presentam en aquest apartat l'anàlisi pressupostària i l'anàlisi del compte financer per als consells insulars de Mallorca, de Menorca i d'Eivissa i Formentera.

12.1.2.1. Anàlisi pressupostària

Durant l'exercici 2003, el pressupost agregat dels tres consells insulars experimentà un increment global del 14,19% en relació amb l'exercici anterior. En valors absoluts superen ja els 240 milions d'euros, i això a pesar que el Consell Insular d'Eivissa i Formentera operà sobre la base del pressupost prorrogat de l'exercici anterior (amb les modificacions i els ajustaments pertinents). Aquest creixement pressupostari, que manté el fort ritme iniciat l'any anterior, es concentra, en el vessant de la despesa, en les operacions de corrents (+20,76%) i, especialment, en els capítols segon i quart, de la compra de

QUADRE I-147. DEUTE DE LES COMUNITATS AUTÒNOMES.: VALORS ABSOLUTS I RÀTIO DEUTE/HABITANT. (2001-2003)¹

	2001		2002		2003	
	Deute acumulat (en milions d'€)	Deute/hab. ² (en €)	Deute acumulat (en milions d'€)	Deute/hab. ³ (en €)	Deute acumulat (en milions d'€)	Deute/hab. ⁴ (en €)
Andalusia	7.113	960,70	7.110	950,73	7.338	964,66
Aragó	935	779,33	1.084	890,34	1.107	899,93
Astúries	653	607,26	817	760,73	865	804,37
Balears	371	422,25	466	508,20	605	638,62
Canàries	919	515,90	850	461,02	1.021	538,82
Cantàbria	259	481,77	272	501,59	303	551,22
Castella-la Manxa	595	339,02	784	439,95	807	444,44
Castella i Lleó	1.260	508,18	1.340	540,24	1.424	572,43
Catalunya	9.644	1.516,03	9.568	1.470,54	9.665	1.441,65
Extremadura	710	661,46	782	728,76	782	728,18
Galícia	3.080	1.127,00	3.141	1.147,45	3.156	1.147,18
La Rioja	156	576,92	148	525,54	164	570,65
Madrid	6.916	1.287,31	6.043	1.093,33	6.246	1.092,16
Múrcia	687	577,13	684	557,46	685	539,70
Navarra	646	1.161,32	643	1.128,81	643	1.112,05
País Basc	1.243	591,49	984	466,73	1.084	513,21
València	6.520	1.551,42	6.875	1.588,97	7.668	1.715,10
Total	41.707	1.014,35	41.591	994,10	43.563	1.019,80

¹ Dades corresponents al quart trimestre de cada any. Per cada comunitat autònoma s'inclouen les unitats que s'ocupen de l'Administració general, les universitats de l'àmbit i els ens de dret públic i les societats públiques dependents de la CA, que es classifiquen com a administracions públiques.

² A partir de les dades de la revisió padronal de l'1 de gener del 2001.

³ A partir de les dades de la revisió padronal de l'1 de gener del 2002.

⁴ A partir de les dades de la revisió padronal de l'1 de gener del 2003.

Font: Banc d'Espanya i INE.

béns i serveis i de les transferències corrents; mentre que, en el vessant d'ingressos i a pesar d'un significatiu descens de l'endeutament (-41,31%), és l'augment de les transferències corrents (+27,86%) d'altres administracions que ha compensat el menor endeutament i ha finançat aquest augment de la despesa corrent. (Vegeu el quadre I-148)

Canviant la tendència de l'exercici precedent, en l'estat d'ingressos s'observa que el creixement relatiu de les operacions corrents (+25,14%), fruit especialment de les majors transferències rebudes, compensa la disminució de les operacions de capital (-16,83%), que respon a una disminució significativa en l'endeutament, que es redueix quasi a la meitat amb relació a l'exercici precedent.

QUADRE I-148. PRESSUPOSTS ORDINARIS DELS CONSELLS INSULARS. (SUMATORI)			
INGRESSOS (en euros)	2002	2003	% 03/02
I Impostos directes	6.454.870,01	6.590.751,42	2,11
II Impostos indirectes			
III Taxes i altres ingressos	9.808.431,28	9.961.440,55	1,56
IV Transferències corrents	140.331.575,46	179.433.119,31	27,86
V Ingressos patrimonials	2.807.704,36	3.493.497,48	24,43
Operacions corrents	159.402.581,11	199.478.808,76	25,14
VI Inversions reals			
VII Transferències de capital	23.231.931,08	26.548.291,19	14,28
VIII Variació d'actius financers	360.609,06	330.558,46	-8,33
IX Variació de passius financers	29.651.849,62	17.403.996,13	-41,31
Operacions de capital	53.244.389,76	44.282.845,78	-16,83
Total dels ingressos	212.646.970,87	243.761.654,54	14,63
DESPESES (en euros)	2002	2003	% 03/02
I Remuneració de personal	64.333.233,08	76.018.863,28	18,16
II Compra de béns i serveis	40.237.844,74	50.441.245,45	25,36
III Interessos	3.212.689,36	3.802.304,39	18,35
IV Transferències corrents	29.190.438,32	35.143.224,99	20,39
Operacions corrents	136.974.205,50	165.405.638,11	20,76
VI Inversions reals	46.357.500,36	44.534.070,26	-3,93
VII Transferències de capital	20.208.408,98	25.064.205,69	24,03
VIII Variació d'actius financers			
IX Variació de passius financers	8.746.248,77	7.397.541,99	-15,42
Operacions de capital	75.672.765,37	77.356.222,78	2,22
Total de les despeses	212.646.970,87	242.761.860,89	14,16

Font: consells insulars i elaboració pròpia.

En valors absoluts, el creixement més rellevant (39,1 milions d'euros) es concentra en el capítol 4 de transferències corrents que financen les competències que han assumit els consells insulars.

Quant a l'estat de despeses, destaca l'augment de les despeses corrents, en especial els capítols I i II, de la remuneració del personal (+18,16%) i de la compra de béns i serveis (26,36%), en què es plasma el major pes que va adquirint l'exercici de les noves competències assumides i es confirma la tendència apuntada els anys anteriors que suposa consolidar la vocació gestora dels consells insulars.

Des del punt de vista financer, destaca la disminució (entorn d'un milió d'euros) del capítol 9, en què la consignació recull la previsió per devolució de l'endeutament (i que representarà el marge d'endeutament futur en cas de mantenir-se la política de dèficit zero).

Al contrari, i a pesar dels baixos tipus vigents en el mercat, augmenta la previsió de la despesa per interessos (capítol 3), contradicció només aparent, perquè no és, de fet, una contradicció, ja que respon al pagament dels interessos meritats d'anys anteriors.

Partint de la base que no poden considerar-se homogenis a l'efecte de la comparació, pel caràcter prorrogat del pressupost per al 2003 del Consell d'Eivissa i Formentera, atès que no s'ha arribat a un acord en el si del Consell, comparativament és el Consell de Mallorca que té un increment relatiu més important, entorn del 24%; hi destaquen, en els ingressos, l'augment de les transferències corrents,

tant en valors absoluts (+41,8 milions d'euros) com en termes relatius (+51,01%), mentre que, en l'estat de despeses, és en els capítols I i II (remuneració al personal i compra de béns i serveis) que es reflecteix l'augment de finançament, que també arriba a les inversions (+17,95%) i a les transferències de capital (+16,49%). (Vegeu el quadre I-149)

D'altra banda, el Consell Insular de Menorca presenta també una evolució netament inversora a través de les transferències de capital (+121,50% d'increment en ingressos, i +69,20, en despeses), si bé en aquest cas no és l'endeutament (variació de passius financers: -3,26%) la font de finançament d'aquest creixement.

Quant al Consell Insular d'Eivissa i Formentera, l'evolució dels pressupostos presenta un saldo negatiu i no equilibrat, ateses les limitacions que representa la pròrroga pressupostària, amb les modificacions i els ajustaments pertinents, situació que provoca que no siguin comparables els pressupostos en condicions de treure conclusions significatives, situació que, en canvi, queda corregida en el moment de la liquidació pressupostària.

12.1.2.2. El compte financer

El pressupost agregat dels consells insulars per al 2003 representa l'1,41% del producte interior brut (PIB) del 2002 en preus de mercat (preus de corrents) de les Illes Balears (prenent com a font l'Institut Nacional d'Estadística, comptabilitat regional, primera estimació), mentre que l'exercici precedent el conjunt de les admi-

QUADRE I-149. PRESSUPOSTS ORDINARIS DELS CONSELLS INSULARS. MALLORCA

MALLORCA	2002	2003	
INGRESSOS	(en euros)		(%)
I Impostos directes	5.409.108,95	5.534.532,75	2,32
II Impostos indirectes			
III Taxes i altres ingressos	4.841.968,66	4.818.551,84	-0,48
IV Transferències corrents	81.848.005,93	123.599.346,86	51,01
V Ingressos patrimonials	2.427.040,04	3.111.300,58	28,19
Operacions corrents	94.526.123,58	137.063.732,03	45,00
VI Inversions reals			
VII Transferències de capital	13.673.390,63	12.664.573,41	-7,38
VIII Variació d'actius financers	120.204,22	90.153,62	-25,00
IX Variació de passius financers	23.721.313,56	13.992.433,02	-41,01
Operacions de capital	37.514.908,41	26.747.160,05	-28,70
Total	132.041.031,99	163.810.892,08	24,06
DESPESES	(en euros)		(%)
I Remuneració de personal	40.607.206,04	51.986.833,04	28,02
II Compra de béns i serveis	24.949.095,69	35.600.202,69	42,69
III Interessos	2.634.100,70	3.118.523,23	18,39
IV Transferències corrents	17.481.360,22	21.340.887,95	22,08
Operacions corrents	85.671.762,65	112.046.446,91	30,79
VI Inversions reals	26.957.747,86	31.797.004,01	17,95
VII Transferències de capital	11.835.542,50	13.787.252,96	16,49
VIII Variació d'actius financers	120.202,42	120.000,00	-0,17
IX Variació de passius financers	7.455.776,56	6.060.188,20	-18,72
Operacions de capital	46.369.269,34	51.764.445,17	11,64
Total	132.041.031,99	163.810.892,08	24,06

Continua

QUADRE I-149. PRESSUPOSTS ORDINARIS DELS CONSELLS INSULARS. MENORCA

MENORCA	2002	2003	
INGRESSOS	(en euros)		(%)
I Impostos directes	522.880,53	533.338,14	2,00
II Impostos indirectes			
III Taxes i altres ingressos	1.253.883,96	1.430.310,05	14,07
IV Transferències corrents	27.013.556,93	24.495.982,52	-9,32
V Ingressos patrimonials	77.230,06	78.762,64	1,98
Operacions corrents	28.867.551,48	26.538.393,35	-8,07
VI Inversions reals			
VII Transferències de capital	5.644.061,50	12.501.510,39	121,50
VIII Variació d'actius financers	240.404,84	240.404,84	0,00
IX Variació de passius financers	3.526.487,64	3.411.563,10	-3,26
Operacions de capital	9.410.953,98	16.153.478,33	71,65
Total	38.278.505,46	42.691.871,68	11,53
DESPESES	(en euros)		(%)
I Remuneració de personal	10.340.218,27	10.676.272,05	3,25
II Compra de béns i serveis	6.043.551,32	5.667.966,49	-6,21
III Interessos	527.617,29	632.110,47	19,80
IV Transferències corrents	6.282.566,18	8.224.069,55	30,90
Operacions corrents	23.193.953,06	25.200.418,56	8,65
VI Inversions reals	9.357.300,66	8.964.608,20	-4,20
VII Transferències de capital	4.196.374,70	7.100.461,05	69,20
VIII Variació d'actius financers	240.404,84	240.404,84	0,00
IX Variació de passius financers	1.290.472,20	1.185.979,03	-8,10
Operacions de capital	15.084.552,40	17.491.453,12	15,96
Total	38.278.505,46	42.691.871,68	11,53

Continua

QUADRE I-149. PRESSUPOSTS ORDINARIS DELS CONSELLS INSULARS. EIVISSA I FORMENTERA

EIVISSA I FORMENTERA	2002	2003	
INGRESSOS	(en euros)		(%)
I Impostos directes	522.880,53	522.880,53	0,00
II Impostos indirectes			
III Taxes i altres ingressos	3.712.578,66	3.712.578,66	0,00
IV Transferències corrents	31.470.012,60	31.337.789,93	-0,42
V Ingressos patrimonials	303.434,26	303.434,26	0,00
Operacions corrents	36.008.906,05	35.876.683,38	-0,37
VI Inversions reals			
VII Transferències de capital	3.914.478,95	1.382.207,39	-64,69
VIII Variació d'actius financers			
IX Variació de passius financers	2.404.048,42	0,01	-100,00
Operacions de capital	6.318.527,37	1.382.207,40	-78,12
Total	42.327.433,42	37.258.890,78	-11,97
DESPESES	(en euros)		(%)
I Remuneració de personal	13.385.808,77	13.355.758,19	-0,22
II Compra de béns i serveis	9.245.197,73	9.173.076,27	-0,78
III Interessos	50.971,37	51.670,69	1,37
IV Transferències corrents	5.426.511,92	5.578.267,49	2,80
Operacions corrents	28.108.489,79	28.158.772,64	0,18
VI Inversions reals	10.042.451,84	3.772.458,05	-62,43
VII Transferències de capital	4.176.491,78	4.176.491,68	0,00
VIII Variació d'actius financers	240.404,84	240.404,84	0,00
IX Variació de passius financers	0,01	151.374,76	151.374,75
Operacions de capital	14.218.943,63	8.100.324,49	-43,03
Total	42.327.433,42	36.259.097,13	-14,34

* Pressupost prorrogat amb les modificacions i els ajustaments pertinents, ja que pressupost del 2003 no es va aprovar.

Font: consells insulars.

nistracions insulars representava, pressupostàriament, l'1,23% del PIB balear del 2002 (avanç de l'INE).

La previsió d'ingressos no financers (ingressos corrents més ingressos no financers de capital) cresqué fins a superar els 226 milions d'euros, la qual cosa representa un increment del 23,25%, mentre que, en l'apartat de despeses, el conjunt de les despeses corrents més les inversions, tant directes (capítol 6) com indirectes (capítol 7), arribaren als 235,4 milions d'euros, és a dir, un augment absolut de 31,50 milions d'euros (el 15,46%), xifra que representa un creixement pràcticament constant amb relació a l'exercici precedent (+31,6 milions d'euros de creixement el 2002, enfront del 2001).

La previsió de fons destinats a variació d'actius i passius financers en conjunt es fixà en 7,4 milions d'euros, als quals s'ha d'afegir la càrrega financera ordinària del capítol tercer de despeses (3,8 milions d'euros); amb la càrrega financera real suportada l'exercici 2003, seria d'11,2 milions d'euros i representaria el 4,61% (un punt menys que el 2002) del total del pressupost de despeses i el 5,6% dels ingressos corrents.

L'estalvi per operacions corrents (ingressos corrents menys despeses corrents) arribà als 34,07 milions d'euros, enfront dels 22,4 el 2002 i els 12,5 de l'any 2001.

El dèficit per operacions no financeres de capital (ingressos no financers de capital menys inversions directes i indirectes per la via de la transferència de capital) es manté entorn dels 43 milions d'euros, a l'igual de l'exercici precedent, de manera que es palesa la tendència a consolidar el

desplaçament de pressupost corrent per finançar inversions.

La despesa pressupostada per operacions no financeres de capital (inversions totals) arriba als 69,6 milions d'euros (pràcticament la mateixa quantia que l'exercici precedent), un terç del total pressupostat de despeses, i representa un 0,4% respecte del PIB de les Balears per a l'exercici 2002 (segons les dades de l'INE, comptabilitat regional).

En termes de capacitat o necessitat de finançament (despeses d'inversió menys estalvi corrent), el pressupost agregat dels ens insulars per al 2002 registra una necessitat de finançament de 35,5 milions d'euros (8,5 menys que el 2001), i representa un 0,21% del PIB del 2002.

D'aquests 35,5 milions de necessitat de finançament, 26,5 es financen amb ingressos procedents d'altres administracions (transferències de capital), i la resta, mitjançant fonts alienes de finançament (deute).

L'endeutament brut (deute públic) per al conjunt dels ens insulars disminuï, des dels 29,65 milions d'euros del 2002, als 17,4 del 2003, i 7,4 d'aquests es dediquen a amortitzar el deute preexistent, amb la qual cosa l'endeutament net de l'exercici es reduï a la meitat, des dels 20,9 milions d'euros el 2002 als 10 milions d'euros el 2003, cosa que representa un 4,1% de la suma total dels pressupostos, menys d'una quarta part del que es destina a inversions.

La proporció d'estalvi net, 0,35 (estalvi corrent menys endeutament net per despeses no financeres de capital), es manté

en valors positius per la disminució del ritme d'endeutament durant el 2003.

12.1.3. ELS AJUNTAMENTS

Presentam en aquest apartat l'anàlisi pressupostària i el compte financer dels ajuntaments de les Illes Balears. De manera desagregada, es fa una breu anàlisi pressupostària dels ajuntaments de Palma i de Calvià.

12.1.3.1. Anàlisi pressupostària

El conjunt dels ajuntaments de les Illes Balears presenten uns pressupostos equilibrats, si bé no tots anivellats, amb diferències no significatives i respectant el principi del no-dèficit inicial.

La suma total dels ingressos per a l'exercici 2003 s'elevà a 804,3 milions d'euros, la qual cosa representa un alentiment en el creixement dels pressupostos municipals, ja que l'increment de l'1,75% amb relació a l'exercici precedent és insuficient per cobrir la variació de l'IPC que, al desembre del 2002, se situà a les Balears en el 4,5%. (Vegeu el quadre I-150)

El pressupost agregat dels municipis presenta, en conjunt, un superàvit inicial no financer de 4 milions d'euros, enfront del dèficit de 16,75 milions d'euros el 2002 i dels 19,88 de l'exercici 2001, mentre que el saldo sense càrrega financera per interessos supera ja els 20 milions d'euros, lluny ja del saldo deficitari del 2001.

Quant als ajuntaments més importants (els que tenen uns pressupostos superiors als 12 milions d'euros), s'observa clara-

ment que els municipis de Palma i Calvià són els que disposen d'un major pressupost, que en ambdós casos supera els 100 milions d'euros. (Vegeu el quadre I-151)

L'Ajuntament de Palma, amb un pressupost de 237 milions d'euros, presenta un increment del 5,8%, mentre que el cas de Calvià és el contrari, amb una disminució de quasi un 12%, després de l'espectacular augment pressupostari del 2002 (any que va créixer més d'un 24%).

12.1.3.2. El compte financer

El conjunt d'ajuntaments de les Balears gestionen un pressupost per a l'exercici 2002 de 805 milions d'euros, equivalent al 4,66% del PIB balear (segons la primera estimació que ha fet l'INE), mentre que l'any anterior el conjunt de la despesa municipal representava el 4,58% d'aquest PIB.

Els ingressos no financers (ingressos corrents més despeses de capital no financeres) se situaren en els 770,20 milions d'euros, amb un increment del 75,73% amb relació a l'exercici precedent, mentre que les despeses no financeres (despeses corrents més despeses per operacions de capital no financeres) arribaren a 776,2 milions d'euros, 19 més que el 2002 (un 2,56% d'increment). El total de la despesa financera per variació d'actius i passius financers es pressupostà en 38,1 milions d'euros (45,3 al 2002), la qual cosa representa una lleugera disminució després de l'increment significatiu del 2002, en especial en la variació de passius financers (amortització de deute), amb una variació del -16%.

**Quadre I-150. PRESSUPOSTOS INICIALS DELS AJUNTAMENTS DE LES ILLES BALEARS:
DISTRIBUCIÓ ECONÒMICA**

Capítols	2002	2003	
INGRESSOS	(en euros)		(%)
I Impostos directes	272.296.545,82	287.080.514,67	5,43
II Impostos indirectes	30.577.441,17	30.100.286,49	-1,56
III Taxes i altres ingressos	172.548.702,25	184.293.584,35	6,81
IV Transferències corrents	146.239.041,42	171.431.285,19	17,23
V Ingressos patrimonials	23.976.368,77	22.642.489,55	-5,56
Operacions corrents	645.638.099,43	695.548.160,25	7,73
VI Alienació d'inversions reals	31.340.447,40	13.762.395,10	-56,09
VII Transferències de capital	51.489.983,81	60.885.037,41	18,25
VIII Variació d'actius financers	2.017.411,77	2.406.187,39	19,27
IX Variació de passius financers	59.984.955,71	32.744.729,18	-45,41
Operacions de capital	144.832.798,69	109.798.349,08	-24,19
Total	790.470.898,12	805.346.509,33	1,88
DESPESES	(en euros)		(%)
I Remuneració de personal	246.397.260,14	264.650.892,98	7,41
II Béns corrents i serveis	246.239.592,45	270.336.828,45	9,79
III Interessos	17.527.150,39	16.116.508,47	-8,05
IV Transferències corrents	66.237.237,07	67.941.827,64	2,57
Operacions corrents	576.401.240,05	619.046.057,54	7,40
VI Inversions reals	157.080.161,24	132.462.611,72	-15,67
VII Transferències de capital	11.723.952,16	14.683.710,54	25,25
VIII Variació d'actius financers	1.826.608,51	1.665.311,63	-8,83
IX Variació de passius financers	43.425.907,50	36.456.029,87	-16,05
Operacions de capital	214.056.629,41	185.267.663,76	-13,45
Total	790.457.869,46	804.313.721,30	1,75

Font: elaboració pròpia.

**Quadre I-151. PRESSUPOSTOS INICIALS PROPIS DELS AJUNTAMENTS
DE LES ILLES BALEARS**

	2002	2003	
	(en euros)		(%)
Alcúdia	20.065.088,00	20.621.862,00	2,77
Calvià	114.322.322,00	100.670.851,00	-11,94
Inca	13.679.854,27	15.330.548,20	12,07
Llucmajor	26.772.651,00	27.761.998,66	3,70
Manacor	27.513.861,51	25.245.585,68	-8,24
Marratxí	18.275.000,00	17.154.100,00	-6,13
Palma	224.040.941,00	237.035.753,93	5,80
Pollença	15.300.000,00	15.800.000,00	3,27
Santa Margalida	12.074.955,69	9.735.137,81	-19,38
Sóller	12.797.398,78	13.339.271,99	4,23
Resta	150.392.015,58	158.307.546,72	5,26
Mallorca	635.234.087,83	641.002.655,99	0,91
Ciutadella	20.094.839,71	28.556.253,48	42,11
Maó	25.462.479,55	21.305.078,13	-16,33
Resta	28.971.389,21	32.433.553,77	11,95
Menorca	74.528.708,47	82.294.885,38	10,42
Eivissa	31.537.752,16	31.033.217,05	-1,60
Santa Eulàlia des Riu	15.130.678,00	16.523.796,07	9,21
Sant Josep de la Talaia	12.454.638,39	12.257.360,78	-1,58
Resta	34.039.671,66	22.234.594,07	-34,68
Eivissa-Formentera	80.708.101,82	82.048.967,97	1,66
Total	790.470.898,12	805.346.509,34	1,88

Font: elaboració pròpia.

L'estalvi en operacions corrents (diferència entre els ingressos i les despeses corrents) arribà a 76,4 milions (69,24 milions el 2002), mentre que el dèficit per operacions de capital no financeres es reduí fins als 72,5 milions d'euros, de manera que es confirma la tendència decreixent d'anys anteriors (85,97 el 2002 i 98,04 milions d'euros de dèficit el 2001).

Al igual d'exercicis precedents, el pressupost del 2003 presenta una situació de dèficit de caixa no financer; l'estalvi financer corrent, 76,4 milions d'euros, no és suficient per cobrir el dèficit de les operacions de capital no financeres, 72,5 milions d'euros; quedà fixat en 3,9 milions d'euros i s'hi hauria d'afegir la variació neta de les operacions financeres: -2 milions d'euros.

La despesa en operacions no financeres de capital arribà a 147 milions d'euros, 20 menys que l'exercici anterior, lleugerament per davall de l'1% del PIB balear.

En termes de necessitat de finançament, el conjunt de les corporacions municipals registren una necessitat de finançament (despeses no financeres de capital menys estalvi corrent) de 70,5 milions d'euros, la qual cosa representa un 0,41 del PIB balear del 2002.

L'increment de l'endeutament brut (emissió de deute o subscripció creditícia bruta) per al conjunt dels ajuntaments davallà a 32,7 milions d'euros (enfront dels 60 milions d'euros el 2002), xifra insuficient per fer front als 36,5 que es destinaren a amortitzar el deute d'exercicis anteriors, per la qual cosa l'endeutament municipal presenta un saldo anual net negatiu de quasi 4 milions d'euros (-3,8).

La proporció d'estalvi net (estalvi corrent menys endeutament net per despeses no financeres de capital) augmenta fins al 55% (31% el 2002).

La càrrega financera del deute públic (anualitat per amortització més interessos) en els pressupostos del 2003 representà per al conjunt dels ajuntaments 52,5 milions d'euros, enfront dels 61 de l'exercici anterior, i se situa en el 7,55% dels ingressos corrents.

12.1.3.3. L'Ajuntament de Palma

Per a l'exercici 2003 l'Ajuntament de Palma presentà uns pressupostos consolidats amb els seus organismes autònoms, anivellats i equilibrats per un import de 237 milions

d'euros, dels quals 228,6 corresponen a la mateixa corporació; 28,9, als organismes autònoms, i 20,5, a transferències internes que són objecte d'eliminació en el procés de consolidació. (Vegeu el quadre I-152)

La variació en relació amb l'exercici precedent és lleugerament superior a l'IPC (5,8%, enfront del 4,5% d'increment de l'índex general a les Balears), i es recupera el ritme de creixement després de l'atzucac del 2002 (quant a l'augment, ni tan sols cobrí l'augment de l'IPC, ja que fou de l'1,05%), encara que lluny del ritme de creixement anterior: 9,86%, el 2000, i 16,92%, el 2001.

L'augment pressupostari es dona tant en els organismes autònoms com en el pressupost propi de la corporació.

Si es consolidassin, a més, les empreses públiques, el pressupost s'elevaria als 404,1 milions d'euros d'ingressos. En canvi, en aquest cas els estats pressupostaris no serien comparables, per la qual cosa, a efectes metodològics, i a pesar de la rellevància que té, es prescindeix del sector privat municipal.

En l'estat de despeses destaca l'increment (89,13%) de les transferències de capital, mentre que disminuïen fins a un -63,57% del capítol 9 de variació de passius financers (amortització de deute), qüestió que contrasta, a més, amb l'increment del 2002 (948,5%), mentre que es manté l'absència de nous endeutaments (previsió zero en el capítol 9 d'ingressos), la qual cosa confirma la tendència, encara que a un ritme menor, al sanear de manera progressiva l'estructura financera municipal de l'exercici precedent.

**Quadre I-152. PRESSUPOSTS (PROPI I DELS ORGANISMES AUTÒNOMS)
CONSOLIDATS DE L'AJUNTAMENT DE PALMA**

	2002	2003	
	(en euros)		(%)
I Impostos directes	98.921.783,84	104.682.974,00	5,82
II Impostos indirectes	5.981.332,57	5.701.390,00	-4,68
III Taxes i altres ingressos	45.577.807,91	46.287.156,25	1,56
IV Transferències corrents	55.526.079,59	62.155.117,08	11,94
V Ingressos patrimonials	5.027.345,80	6.234.144,44	24,00
Operacions corrents	211.034.349,71	225.060.781,77	6,65
VI Alienació d'inversions reals	5.228.805,31	3.211.010,00	-38,59
VII Transferències de capital	6.845.016,01	7.783.179,76	13,71
VIII Variació d'actius financers	932.769,97	980.782,40	5,15
IX Variació de passius financers	0,00	0,00	0,00
Operacions de capital	13.006.591,29	11.974.972,16	-7,93
Total dels ingressos	224.040.941,00	237.035.753,93	5,80
I Remuneració de personal	84.968.980,58	87.671.326,13	3,18
II Béns corrents i serveis	79.983.479,06	90.999.554,77	13,77
III Interessos	6.494.175,56	5.165.402,57	-20,46
IV Transferències corrents	22.230.573,23	22.891.785,01	2,97
Operacions corrents	193.677.208,43	206.728.068,48	6,74
VI Inversions reals	18.814.623,87	19.251.903,11	2,32
VII Transferències de capital	4.065.230,25	7.688.430,94	89,13
VIII Variació d'actius financers	932.769,97	980.782,40	5,15
IX Variació de passius financers	6.551.108,48	2.386.569,00	-63,57
Operacions de capital	30.363.732,57	30.307.685,45	-0,18
Total de les despeses	224.040.941,00	237.035.753,93	5,80

Font: Ajuntament de Palma, memòria de la Secretaria.

En concordança amb aquest menor endeutament, i afavorit, a més, pels baixos tipus vigents, la consignació pel pagament d'interessos presenta un estalvi superior al milió d'euros, amb una disminució del 20,46% en relació amb l'exercici precedent.

Quant als ingressos, s'ha de ressaltar la disminució de la previsió d'ingressos per

impostos indirectes (-4,68%), que manté la tendència que va començar el 2002 amb la baixada del 53,4%.

També disminuïren els ingressos pressupostats per l'alienació d'inversions (-38,59%); en ambdós casos s'assenyala com la causa principal la normalització de l'activitat urbanística (l'impost sobre

les construccions i els convenis urbanístics, respectivament), a més de la consignació en exercicis anteriors d'impostos sobre obres públiques extraordinàries rellevants (ampliació de l'aeroport, l'Hospital de Son Llàtzer...).

El superàvit no financer previst inicialment arribà a 1,4 milions d'euros (un 0,6% del pressupost consolidat), i suposa una cinquena part de l'exercici precedent, a pesar

que es manté (encara que a un ritme inferior) el procés de sanejament financer.

12.1.3.4. L'Ajuntament de Calvià

El pressupost inicial consolidat de l'Ajuntament de Calvià per a l'any 2003 va arribar als 100,7 milions d'euros, quasi un 12% menys que l'exercici precedent, exercici en què el creixement va ser del 24%. (Vegeu el quadre I-153)

**Quadre I-153. PRESSUPOSTS (PROPI I DELS ORGANISMES AUTÒNOMS)
CONSOLIDATS DE L'AJUNTAMENT DE CALVIÀ**

	2002	2003	
	(en euros)		(%)
I Impostos directes	31.485.000,00	32.998.088,00	4,81
II Impostos indirectes	3.006.800,00	3.006.800,00	0,00
III Taxes i altres ingressos	30.230.864,00	30.711.435,00	1,59
IV Transferències corrents	12.155.923,00	11.797.135,00	-2,95
V Ingressos patrimonials	3.014.913,00	2.364.010,00	-21,59
Operacions corrents	79.893.500,00	80.877.468,00	1,23
VI Alienació d'inversions reals	14.946.950,00	5.004.000,00	-66,52
VII Transferències de capital	4.400.751,00	5.509.436,00	25,19
VIII Variació d'actius financers	261.023,00	1.072.834,00	311,01
IX Variació de passius financers	14.820.098,00	8.207.113,00	-44,62
Operacions de capital	34.428.822,00	19.793.383,00	-42,51
Total dels ingressos	114.322.322,00	100.670.851,00	-11,94
I Remuneració de personal	30.769.064,00	31.872.403,00	3,59
II Béns corrents i serveis	33.713.611,00	34.149.439,00	1,29
III Interessos	2.238.519,00	2.402.346,00	7,32
IV Transferències corrents	7.342.219,00	8.003.107,00	9,00
Operacions corrents	74.063.413,00	76.427.295,00	3,19
VI Inversions reals	22.866.013,00	13.906.334,00	-39,18
VII Transferències de capital	910.000,00	300.000,00	-67,03
VIII Variació d'actius financers	355.476,00	320.768,00	-9,76
IX Variació de passius financers	16.127.420,00	9.716.454,00	-39,75
Operacions de capital	40.258.909,00	24.243.556,00	-39,78
Total de les despeses	114.322.322,00	100.670.851,00	-11,94

Font: Ajuntament de Calvià.

El pressupost consolidat a l'efecte de la comparabilitat amb el del exercici precedent inclou en l'estat consolidat, a més del pressupost propi (91,6 milions d'euros enfront dels 105 del 2002), el de la Fundació Municipal d'Escoles Infantils (Escoles), amb 1,8 milions d'euros; el de la Llar d'Ancians (1,5 milions d'euros), i l'empresa Calvià 2000 (29,2 milions d'euros).

En l'estat d'ingressos, destaca, tant en valors absoluts com en la variació relativa, la disminució dels capítols 6 (alienació d'inversions reals) i 9 (variació de passius financers), variació de la qual, en relació amb l'exercici precedent (-66,52% i -44,62%, respectivament), ve motivada per l'acabament de les actuacions municipals en matèria de promoció pública de l'habitatge social.

En l'estat de despeses destaca la disminució de les operacions de capital (-39,78%), tant en les inversions directes (que es reduïren en 9 milions d'euros fins a arribar als 13,9 milions) com en les transferències de capital (-67,03%), al mateix temps que es consignen més de 9,7 milions per la variació de passius financers (reintegrant de deutes, per amortització o subrogació de tercers), un 39,75% menys que el 2002; tot això, en el marc dels programes de desenvolupament d'habitatge social que s'han dut a terme.

Quant a les despeses corrents, l'increment de la dotació per la compra de béns i serveis (despeses de funcionament dels serveis, exclosos els de personal) és de l'1,29%, mentre que augmenta (+7,32%) la previsió per al pagament d'interessos (a pesar de la baixada dels tipus) i les transferències corrents (+9%).

Per a l'exercici 2003, el dèficit no financer inicial fou de 0,76 milions d'euros, mentre que el superàvit no financer per pressupost financer va arribar als 4,45 milions d'euros (5,83 milions d'euros, el 2002, i 8,71, el 2001) i el superàvit no financer per pressupost corrent sense càrrega d'interessos quasi arribava als 7 milions d'euros.

12.1.4. L'ADMINISTRACIÓ DE L'ESTAT

La recaptació tributària obtinguda per la Delegació Especial d'Hisenda a les Illes Balears arribà el 2003 als 1.937,5 milions d'euros (un 11,22% del PIB balear el 2002), amb un creixement del 4,4% per sobre del que es va recaptar en els dotze mesos del 2002, quasi equivalent a la variació dels preus (IPC dels 2002: 4,5%), i supera el creixement del 2,04% en la recaptació a escala nacional per als mateixos conceptes. (Vegeu el quadre I-154)

Quant als impostos directes, es manté la recaptació per l'IRPF (quasi mil milions d'euros), mentre que disminueix lleugerament de la recaptació per l'Impost de societats (-2,62%), i el conjunt dels impostos directes queda amb un increment global del 0,77% (molt per davall de l'augment dels preus a les Balears en el tancament del 2002, quan se situà l'IPC en el 2,3%).

Al contrari, la recaptació pels impostos indirectes presenta un balanç interanual molt positiu, amb un creixement del 16,9%, i destaca com a indicador de la recaptació de l'activitat econòmica l'evolució de la recaptació per l'IVA (+18,76%), especialment a causa que l'IVA representa més del 80% de la recaptació de tots els impostos indirectes.

QUADRE I-154. INGRESSOS DE LA DELEGACIÓ ESPECIAL D'HISENDA DE LES ILLES BALEARS						
	(en milions de pessetes)		(en milers d'euros)		Var. 03/02	Nacional var. 03/02
	2002	2003	2002	2003	(%)	(%)
Imp. sobre la renda de les persones físiques	161.921	164.512	973.165	988.736	1,60	1,71
Impost sobre les societats	66.417	64.679	399.175	388.727	-2,62	2,25
Resta del capítol I	6.284	7.230	37.766	43.455	15,06	-8,79
Capítol I: impostos directes	234.622	236.421	1.410.106	1.420.918	0,77	1,71
Impost sobre el valor afegit	59.882	71.113	359.899	427.399	18,76	5,49
Impostos especials	2.873	2.413	17.265	14.504	-15,99	-5,74
Renda de duanes	205	254	1.234	1.524	23,50	10,52
Resta de capítol II	9.060	10.412	54.449	62.579	14,93	10,67
Capítol II: impostos indirectes	72.020	84.192	432.847	506.006	16,90	2,69
Taxa sobre el joc	-16	-366	-98	-2.202	2146,94	-21,09
Altres ingressos	2.056	2.139	12.354	12.855	4,06	-2,86
Capítol III: taxes i altres ingressos	2.072	0	12.452	10.653	-14,45	-3,04
Total d'ingressos tributaris	308.713	320.613	1.855.405	1.937.577	4,43	2,04

Font: Delegació Especial d'Hisenda de les Illes Balears, Agència Estatal de l'Administració Tributària (Servei d'Auditoria Interna).

Els ingressos per taxes, per recarregues, per sancions, etc. (capítol III), són ingressos cada cop més residuals, i mantenen un balanç recaptador negatiu, en especial la taxa de joc (per causa que s'ha cedit a la comunitat autònoma de les Illes Balears).

COL·LABORACIÓ

EL FINANÇAMENT AUTONÒMIC

JOSÉ ANTONIO ROSELLÓ RAUSELL

Durant l'any 2003, s'han pogut conèixer els resultats finals de l'aplicació del sistema financer a les Illes Balears l'any 2001. Aquest fet és important perquè la finalització del sistema quinquennal 1997-2001 permet apreciar les característiques bàsiques del sistema; en concret, no només si els nous mecanismes aprovats el 1996 han funcionat satisfactòriament en el conjunt del quinquenni (el sistema es liquida successivament de manera acumulativa), sinó també, i especialment, si l'estructura bàsica del finançament balear ha experimentat alguna variació positiva sensible.

Igualment, és procedent interrogar-se pels resultats conjunts de l'activitat financera estatal respecte de la comunitat autònoma, dels quals el sistema de finançament és una part rellevant, però no exclusiva.

Una qüestió recurrent que ha acompanyat l'anàlisi del finançament de l'autonomia balear des del començament -això és, des dels anys vuitanta- ha estat dilucidar si els successius sistemes quinquennals, que en principi representaven millores absolutes en les xifres financeres, han

contribuït, així mateix, a solucionar la qüestió essencial: si les Illes Balears podien capgirar positivament i de manera definitiva l'estructura comparada de finançament, tenint en compte que el seu nivell competencial és similar al de les altres comunitats autònomes.

Tot això condueix a analitzar, en primer lloc, quin és l'estat del finançament per habitant. La qüestió és molt important perquè, ja des del començament -concretament, des del sistema 1987-1991-, la posició de la comunitat autònoma era molt insatisfactòria. Així, quan encara es distingia a l'efecte entre les comunitats autònomes de l'article 151 i les de l'article 143, la comunitat autònoma de les Illes Balears s'enquadrava en aquest darrer grup, i presentà l'any 1990 la situació següent, segons les dades oficials: els seus recursos totals foren el 82,9% del total, mentre que llavors ja hi havia regions que presentaven xifres com el 126% o el 139% de la mitjana.

La pregunta que és procedent plantejar és si la situació va millorar amb el temps. Amb referència a aquesta qüestió, és important assenyalar que el trànsit pel sistema 1992-1996 no millorà sensiblement la situació relativa, respecte de la del sistema 1987-1991, el qual introduí un element conceptual nou: la cessió d'un tram de l'IRPF sota la hipòtesi que llavors tingué acceptació general, segons la qual la seva mateixa evolució -que es preveia positiva i superior en la taxa de creixement a l'evolució del conjunt d'ingressos de l'Estat- permetria superar per una via dinàmica la problemàtica de fons del sistema.

El sistema 1997-2001 s'estructurà al voltant dels conceptes financers bàsics

següents: un primer tram autonòmic de cessió de l'IRPF territorialitzat (TIR), un segon tram de participació territorialitzada del mateix IRPF (PIR), una participació en els ingressos generals de l'Estat (PIG), i el PIB nominal d'Espanya. Igualment, és necessari recordar que el sistema establia unes regles de garantia, per si els mecanismes quedaven per davall d'unes xifres mínimes de referència calculades objectivament.

També, com a característica central, cal recordar que el sistema no suposà, en el moment inicial o any base, cap aportació de l'Estat que milloràs el finançament de partida. Per tant, el sistema havia de millorar el finançament de la mà de la potència que s'atribuïa en la pràctica a la cessió de l'IRPF.

En aquest marc, el sistema registrà la sorpresa que els mecanismes de l'IRPF territorialitzat (TIR+PIG), en els quals tantes esperances es disposaren com a figures centrals del nou sistema, evolucionaren per davall del conjunt dels ingressos generals de l'Estat (PIG), una altra de les peces del sistema, però que el 1996 es concebia de manera secundària, i ningú no podia esperar l'important evolució que després varen tenir. Addicionalment, la taxa de creixement del la PIG arribà fins i tot a superar amb escreix l'evolució del PIB nominal espanyol.

Tot això, en canvi, no ha d'ocultar un fet rellevant: a la comunitat autònoma de les Illes Balears, aquests mecanismes de l'IRPF territorialitzat durant el quinquenni evolucionaren apreciablement per damunt de la mitjana de les dotze comunitats autònomes que participaren en el sistema. És més: llevat de la comunitat autònoma de

Madrid, que va créixer d'una manera semblant a les Balears, tota la resta de comunitats autònomes experimentà uns creixements quinquennals molt inferiors. I per completar aquesta breu panoràmica, s'ha d'assenyalar que aquesta evolució de l'IRPF en el territori balear comportà que la comunitat autònoma de les Illes Balears i també la comunitat autònoma de Madrid fossin finalment les úniques a les quals fou necessari aplicar les regles de garantia.

A pesar d'aquests resultats per a la nostra comunitat autònoma, que sense cap dubte s'han d'emfatitzar i s'han de qualificar com a positius, cal demanar-se si en la estructura de fons del sistema s'ha produït un canvi d'especial significació. La manera de respondre a aquesta pregunta és considerar els resultats del finançament per habitant, l'any 2001, amb referència a les dotze comunitats autònomes que varen participar en el sistema. Clarament s'aprecia que el finançament objectiu per habitant de les Illes Balears és del 82,78% de la mitjana del conjunt de les dotze comunitats autònomes que aprovaren efectivament participar en el sistema l'any 1996. (Vegeu el quadre I-155)

D'aquí s'extreu una ensenyança important: a pesar que la cessió de nous trams tributaris -en aquest cas, els dos de l'IRPF- ha contribuït a millorar comparativament la situació, i, de fet, l'ha millorada en quantitats absolutes, en realitat no ha servit per avançar en la millora estructural. Dit d'una altra manera, al final de l'aplicació del sistema 1997-2001, no s'havia avançat comparativament, és a dir, en el finançament per habitant. De tal manera que la situació relativa de finançament de les competències comunes per davall de la

QUADRE I-155. FINANÇAMENT PER HABITANT RESPECTE DE LA MITJANA DEL SISTEMA, 1997-2001 (2001)

Comunitat autònoma	Posició relativa
Catalunya	101,40
Galícia	118,61
Astúries	100,08
Cantàbria	116,15
La Rioja	113,32
Múrcia	87,96
Com. Valenciana	87,13
Aragó	113,71
Canàries	103,86
Illes Balears	82,78
Madrid	84,65
Castella i Lleó	128,44
Total	100,00

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Ministeri d'Hisenda.

mitjana, al voltant de 18 punts, es correspon adequadament amb els tradicionals problemes del finançament, que es reflecteix d'una manera pràctica en la gestió pressupostària de la comunitat autònoma.

Aquesta ensenyança -és a dir, la dificultat de millorar d'una manera estructuralment sensible el finançament per mitjà de l'assumpció de noves figures tributàries, però sense modificar les condicions de l'any base- no s'ha de perdre de vista. En efecte, després de l'Acord del juliol del 2001, a partir del 2002 el sistema de finançament vigent, al marge de la novetat que s'hi incorporà la sanitat, ha pres com a punt de partida en la part de les competències comunes o clàssiques les constants estructurals del sistema 1997-2001 que s'han posat en relleu. Concretament, l'Acord del juliol del 2001 va prendre com a punt de partida les xifres llavors liquidades, i per

tant tancades, corresponents al finançament de l'exercici 1999. Per tant, aquest punt de partida no és gaire diferent al que es reflecteix en el quadre que abans s'ha esmentat, amb la diferència que l'Estat en aquest cas augmentà les xifres de l'any base, encara que sota una aspra controvèrsia com a conseqüència d'alterar els resultats objectius del model matemàtic de l'any base per mitjà de l'aplicació "ad hoc" de l'anomenada regla de modulació.

També amb caràcter singular, s'ha d'assenyalar que, en l'àmbit sanitari, amb independència del finançament «normal», s'introduí un inconcret fons de cohesió sanitària, que estava pensat per afrontar des d'un enfocament centralitzat la problemàtica dels desplaçats espanyols i de la Unió Europea. Una qüestió diferent és que, en l'aplicació pràctica, l'assignació financera els anys successius quedàs per davall de les expectatives.

D'altra banda, des d'una perspectiva dinàmica, el sistema actualment vigent es caracteritza, entre d'altres aspectes, per la cessió a les comunitats autònomes d'uns trams de participació en nous impostos de naturalesa indirecta (IVA i impostos especials). La filosofia essencial que inspira el sistema és la mateixa que donà origen al sistema quinquennal 1997-2001. Això és: que l'assumpció del rendiment de noves figures tributàries ha de permetre a la comunitat autònoma millorar, per aquesta via, el conjunt del finançament, gràcies a una potencial millor evolució de la recaptació, en contrast amb la dependència de les transferències de l'Estat.

En el cas de la comunitat autònoma de les Illes Balears, a més, amb el nou sistema de dependència de les figures tributàries cedides, ha passat a ser total, fins al punt de que es genera fins i tot un «flux negatiu», i aquest tecnicisme suposa una teòrica «devolució» anual d'un tram dels rendiments totals dels nous impostos cedits. En conseqüència, el finançament de la comunitat autònoma de les Illes Balears ha quedat vinculat des del 2002 a les vicissituds que es plantegen quant a l'evolució satisfactòria de la situació econòmica de la comunitat.

Tenint en compte que, d'acord amb les primeres estimacions i els avanços de l'INE, el PIB nominal balear va créixer el 2002 un 5,4% i que, sobre la base de les dades que ha avançat la Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació per al 2003, implícitament es dedueix que el PIB nominal balear per a l'any esmentat podria créixer al voltant del 3%, no s'ha d'esperar, per tant, una evolució gaire espectacular dels resultats del finançament, ni el 2002 ni el 2003, exercicis dels quals es desconeix (en el moment de redactar aquest informe) la liquidació final.

El problema, a més, és més profund, perquè les noves figures tributàries es corresponen amb la nova assumpció de les responsabilitats sanitàries, a les quals s'ha d'unir la dels serveis socials de l'antic INSERSO (Institut Nacional de Serveis Socials); per tant, amb independència que les necessitats sanitàries i socials puguin evolucionar cap a una taxa de creixement major que la de l'economia, i, a més de la nova imposició indirecta cedida, només una porció de l'evolució d'aquesta darrera pot eventualment destinar-se a les competències comunes.

D'altra banda, se sap que una de les novetats del nou sistema ha estat atribuir una major capacitat normativa a la comunitat autònoma en la regulació legal de determinats tributs cedits, seguint, d'aquesta manera, el camí que ja s'inicià en el sistema 1997-2001.

Per a l'exercici 2003, es mantingueren en general les mesures tributàries procedents d'exercicis anteriors (el 1998 i els següents), i s'incorporaren altres de noves, de manera que la situació per a aquest any quedà, a grans trets, i sense ser exhaustius, de la manera següent:

- En l'àmbit de l'IRPF, es podien practicar determinades deduccions autonòmiques de la quota per adquirir llibres de text en l'educació infantil, en l'educació primària i secundària, en el batxillerat i en els cicles formatius de formació professional. També es podien fer deduccions per les despeses de guarderia per als fills de menys de tres anys; deduccions per pagar el lloguer, o bé per adquirir o rehabilitar un habitatge, adreçades a joves menors de 36 anys; deduccions per a la gent gran de

65 anys o més; deduccions per a discapacitats, i deduccions per a la conservació d'àrees protegides. Totes aquestes deduccions es pogueren practicar en el marc de determinats requisits i límits quantitius.

- En l'impost sobre les transmissions patrimonials, es mantingué el tipus del 7% que s'instaurà l'any 2000, encara que es practicaren tipus més reduïts, del 5 o del 3%, segons determinades circumstàncies, en el cas dels habitatges de protecció oficial.
- A l'àmbit de l'impost sobre els actes jurídics, l'impost s'augmentà del 0,5% a l'1,5% en les operacions de béns immobles en què el contribuent pot optar per tributar per l'IVA o per l'impost de transmissions i opta per l'IVA. D'altra banda, es reduí al 0,1% per als documents notariaus que formalitzen la constitució i la cancel·lació de drets reals de garantia a favor d'una societat de garantia recíproca balear.
- En l'impost de successions i donacions, es permeté l'exempció total per a les herències de la transmissió de l'habitatge habitual (als familiars directes) fins a un valor que actualment és establert en els 120.200 euros.

Com es pot observar, l'aplicació de les facultats normatives en matèria tributària s'ha fet amb molta prudència i amb un caràcter més aviat limitat, a pesar de les àmplies facultats que, des de l'Acord de finançament del juliol del 2001, la normativa actual permet a la comunitat autònoma, especialment amb relació a l'impost sobre la renda de les persones físiques, a l'impost sobre les transmissions patrimonials i els actes jurídics documentats, a l'impost sobre el patrimoni, a l'impost sobre les successions i les donacions i, en menor manera, a l'impost especial sobre determinats mitjans de transport.

El fet que aquest ús de la capacitat normativa, en general, no s'hagi adreçat a l'objectiu d'augmentar els impostos (especialment en l'àmbit de l'IRPF) es deu, a part de consideracions ideològiques, al difícil equilibri entre els ingressos i les necessitats que la comunitat autònoma ha d'afrontar, que deixen poc marge als experiments tributaris. Però tampoc les consideracions ideològiques no han servit per rebaixar la càrrega tributària, ja que una anàlisi detallada permet inferir que les deduccions també han procurat tenir un abast limitat, i s'han evitat les baixades de recaptació respecte de la hipòtesi «central» d'aplicar la legislació estatal comuna.

A més, és molt important tenir en compte que, al marge dels moderats avançaments que suposà el sistema de finançament aprovat el 2001 per a les Illes Balears, que, de totes maneres, ja s'ha comprovat que no resolgué les qüestions estructurals bàsiques, cal afegir que les evolucions econòmiques i socials posteriors han tendit a generar i a incrementar una major insuficiència del conjunt del sistema.

En aquest context, és imprescindible referir-se als importants creixements de la població a les Illes Balears. En primer lloc, s'ha de destacar l'important creixement de la població entre el 1999 i el 2003. L'evolució durant aquest quadrienni és senzillament espectacular. El creixement del 15,28% no només supera amb escreix el creixement mitjà del conjunt de les quinze comunitats autònomes, sinó que,

a més, és molt superior al de totes aquests comunitats, i ho és, en la majoria dels casos, amb una diferència notable. En un grau destacable, aquest creixement és obvi que es relaciona amb els moviments migratoris. (Vegeu el quadre I-156)

En segon lloc, aquest creixement és obvi que afecta d'una manera molt especial els camps de l'educació i la sanitat (que, per si mateixos, fins i tot en una perspectiva «estàtica» i per diferents raons, ja plantejaven dificultats). Per descomptat, també afecta els serveis socials, en què, a més, incideixen altres problemàtiques, com ara l'envelliment de la població, els canvis sociològics i les llargues llistes d'espera de la gent gran per ser atesa en les residències.

La serietat de la qüestió s'entén millor si es pensa que, en el pressupost preventiu del 2002, la sanitat suposava el 37,32%, i l'educació, el 23,69%. És a dir, només entre ambdues matèries es consum el 61% del pressupost, i això, en una tendència creixent.

D'aquí es desprèn que els paràmetres que han determinat el finançament a partir de l'Acord del juliol del 2001 queden creixentment obsolets, de manera que el tensesment de les finances autonòmiques, que en qualsevol cas es produiria com a conseqüència de la doble confluència dels problemes estructurals de partida i l'alentiment econòmic, es veu ara incrementat per la presència d'aquestes noves dinàmiques.

En aquest context de dificultats financeres creixents, des de determinades òptiques es planteja la qüestió de les balances fiscals o dels fluxos fiscals regionals, sota el missatge que sembla poc congruent que a les regions que registren uns fluxos fiscals

«negatius» amb relació al conjunt de l'economia espanyola (això és, que aporten més del que reben) es vegin restringides a experimentar dificultats financeres davant unes necessitats de despesa cada cop majors i impossibles d'evitar.

La qüestió de les balances fiscals constitueix un camp d'anàlisi controvertit, no només per qüestions de concepció i definició, sinó també per qüestions de metodologia d'elaboració dels resultats. Per això, per raons tant polítiques com tècniques, és materialment impossible aconseguir, almenys en l'estat actual de la qüestió, que el sistema de finançament es fonamenti en un càlcul previ dels saldos fiscals.

Ara bé, atès que l'objectiu general d'aquesta manera d'apropar-se al problema no és equilibrar exactament les balances fiscals a les regions contribuents netes -la qual cosa seria incompatible amb el principi de solidaritat interterritorial-, sí es pretén en qualsevol cas situar els saldos fiscals sota unes pautes i uns paràmetres més raonables que els que es donen en l'actualitat.

En el cas de la comunitat autònoma de les Illes Balears, tots els estudis relatius a les balances fiscals, sense excepció, confereixen a l'economia de la regió la condició de contribuent neta. Això és així, amb qualsevol l'autor o qualsevol institució que faci l'estudi, i amb qualsevol metodologia de càlcul que s'utilitzi.

En general, es pot trobar que la regió balear forma part del grup de cinc regions espanyoles que són contribuents netes cap a la resta i, a més, amb unes quantitats realment notables. (Vegeu el quadre I-157)

QUADRE I-156. VARIACIÓ DE POBLACIÓ ENTRE 1999 I 2003: COMUNITATS AUTÒNOMES NO FORALS

	Padró 1999	Pes relatiu (%)	Padró 2003	Pes relatiu (%)	% Variació
Catalunya	6.207.533	16,58	6.704.146	16,81	8,00
Andalusia	7.305.117	19,52	7.606.848	19,07	4,13
Galícia	2.730.337	7,29	2.751.094	6,90	0,76
Com.Valenciana	4.066.474	10,86	4.470.885	11,21	9,95
Canàries	1.672.689	4,47	1.894.868	4,75	13,28
Astúries	1.084.314	2,90	1.075.381	2,70	-0,82
Cantàbria	528.478	1,41	549.690	1,38	4,01
La Rioja	265.178	0,71	287.390	0,72	8,38
Múrcia	1.131.128	3,02	1.269.230	3,18	12,21
Aragó	1.186.849	3,17	1.230.090	3,08	3,64
Castella-la Manxa	1.726.199	4,61	1.815.781	4,55	5,19
Extremadura	1.073.574	2,87	1.073.904	2,69	0,03
Illes Balears	821.820	2,20	947.361	2,38	15,28
Madrid	5.145.325	13,75	5.718.942	14,34	11,15
Castella i Lleó	2.488.062	6,65	2.487.646	6,24	-0,02
CA model	37.433.077	100,00	39.883.256	100,00	6,55

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE.

Estudis recents, com és el cas dels realitzats en els àmbits de la Fundació FUNCAS o de la Fundació BBVA, incideix en els resultats que se situen en la mateixa línia i, fins i tot en algun cas, amb xifres més espectaculars. (Vegeu l'apartat 4.4.)

Aquesta realitat constitueix un argument col·lateral de pes per justificar la procedència d'una revisió del sistema de finançament, encara que aquest només podria contribuir a millorar una part d'aquest equilibri.

En realitat, l'ajustament de la balança fiscal balear cap unes pautes més raonables ha de realitzar-se per mitjà de l'ús d'altres vies, com és el cas de les transferències que provenen directament de l'Estat.

En aquest sentit, una via adequada i necessària és l'oferta per aplicar la Llei del règim especial balear, que considera un ampli ventall de polítiques públiques que ha de dur a terme l'Estat, en cooperació amb la comunitat autònoma.

Això no obstant, algunes de les polítiques públiques que s'acordin poden perfectament incorporar-se al sistema, per la via de les transferències del pressupost de l'Estat cap al pressupost de la comunitat autònoma i, d'aquesta manera, passar a formar part dels mecanismes de finançament. Naturalment, aquesta és una qüestió instrumental que si es concretàs efectivament seria d'efectes potencials positius per al conjunt del finançament.

QUADRE I-157. SALDOS FISCALS RELATIUS A LES REGIONS ESPANYOLES (MITJANA 1990-97)

Regions	Saldo (en milions de pessetes del 1999)
País Basc	159.234
Canàries	168.548
Astúries	231.745
Castella i Lleó	294.359
Extremadura	308.295
Navarra	10.340
Aragó	22.472
Castella-la Manxa	274.912
Cantàbria	26.572
Ceuta i Melilla	24.607
La Rioja	-10.914
Múrcia	62.536
Andalusia	937.650
Illes Balears	-137.297
Galícia	282.704
Madrid	-1.345.316
Com. Valenciana	-217.456
Catalunya	-1.092.989
Redistribució total	2.803.972

Font: Ángel de la Fuente, «Un poco de aritmética territorial: anatomía de una balanza fiscal para las regiones españolas», Institut d'Anàlisi Econòmiques (CSIC), novembre del 2000.

13

MEDI AMBIENT

RESUM

En el primer apartat, dedicat al territori, cal destacar que s'han aprovat els plans territorials insulars de Mallorca i de Menorca, la qual cosa elimina una bona part de la incertesa que hi havia fins aleshores, sobretot en matèria urbanística. En aquest apartat indicam els eixos sobre els quals es basen els plans territorials. D'altra banda, cal destacar l'estancament dels habitatges en sòl rústic a Mallorca i l'augment del sòl protegit a Menorca. A les Pitiüses encara no s'ha aprovat el pla territorial insular.

En l'apartat de l'aigua, es palesa l'augment de les reserves d'aigua de s'Estremera, l'aqüífer més important de Mallorca, mentre que els altres mantenen els seus nivells. També s'esmenta l'estat de les obres que es preveuen en el Pla hidrològic.

Pel que fa a l'energia, s'aporten algunes dades que indiquen que el consum segueix pujant, sobretot en els productes petrolers líquids i en l'energia elèctrica. El 2003 ha augmentat el percentatge d'energies renovables, si bé encara representa una petita fracció del total.

Quant als residus, segueix l'augment a Mallorca, s'estabilitza a Menorca i baixa lleugerament a les Pitiüses. Amb relació al reciclatge, es produeix un fort augment a Mallorca, l'augment és més moderat a Menorca i experimenta un retrocés a les Pitiüses.

El volum d'aigües depurades en el conjunt de les Illes ha augmentat el 2003 respecte del 2002, si bé no ho ha fet de la mateixa manera el percentatge que segueix el tractament terciari.

L'estiu anormalment calorós del 2003 va facilitar que proliferassin els incendis forestals, els quals han augmentat, tant en nombre com en superfície cremada, respecte del 2002. Així i tot, s'observen registres dels darrers deu anys amb els quals s'observa que el nombre d'incendis del 2003 és proper a la mitjana, i la superfície cremada, sensiblement inferior a la mitjana.

El darrer punt tractat fa referència a la reorientació en matèria d'espais naturals protegits que ha seguit la Conselleria de Medi Ambient, en el sentit de retornar al punt de partida per reiniciar el procés de declaració d'espais naturals protegits, seguint paràmetres diferents als del 2002.

13.1.

EL TERRITORI

El dia 1 de desembre del 2003 es va aprovar el Pla territorial de Mallorca (PTM), fet d'una gran importància ambiental, atès que el caràcter insular del territori mallorquí justifica que apareguin els seus eixos fonamentals en l'apartat mediambiental d'aquesta memòria. L'objectiu bàsic, definit en el mateix document, és el següent:

«El Pla territorial de l'illa de Mallorca ha d'ordenar el model territorial per definir les infraestructures i els equipaments del territori, intentant aconseguir un desenvolupament social i econòmic equilibrat, millorar la qualitat de vida i la utilització racional del territori; objectius que es concreten en les Directrius d'ordenació del territori de les Illes Balears i mesures tributàries (DOT).»

Els aspectes més destacats que configuren el model actual territorial de l'illa de Mallorca, avaluats segons la Directiva europea 2001/42/CE, són:

- Una situació jurídica poc estable, com a resultat de la superposició de mesures urbanístiques i legals que han sorgit com a fre al creixement urbanístic desmesurat de Mallorca.
- L'antiguitat i la complexitat de l'estructura de planejament, que dificulta gestionar, projectar i decidir el planejament urbanístic.
- La urbanització encoberta del sol rústic, producte de l'edificació il·legal.
- La inadequació de l'oferta d'equipaments i d'infraestructures amb l'estacionalitat demogràfica.
- El desequilibri entre la costa i l'interior.
- La manca de sostenibilitat amb els recursos naturals.
- L'excessiva dependència del turisme.

Amb relació als punts forts i a les oportunitats, els aspectes més destacats que han servit al Pla territorial de Mallorca per plantejar un nou model territorial són:

- Les iniciatives jurídiques territorials (moratòries i mesures cautelars).
 - La posició estratègica.
 - La varietat i la riquesa mediambientals.
 - La infrautilització d'infraestructures utilitzables a causa de la temporalitat.
 - La diversitat territorial (pla, serra de Tramuntana, costa...).
- La creació d'una xarxa de valorització del paisatge.
 - Les noves formes de turisme.
 - La recuperació del patrimoni cultural.

Per aconseguir-ho, el Pla territorial de Mallorca proposa un model territorial basat en cinc pilars que conformen l'estratègia global del projecte:

1. Distribució coherent del creixement, que reequilibri el procés urbanitzador dels darrers anys, el qual s'han concentrat en els municipis de la costa (xarxa d'àrees recreatives, xarxa de recorreguts paisatgístics i culturals, xarxa de centres de conservació i d'educació ambiental...).
2. Un espai protegit. L'objectiu és considerar Mallorca com un territori únic i continu, on cada peça té la seva funció, i on els espais urbans, rurals i naturals es relacionen de manera harmònica (àrees d'interès ecològic, serra de Tramuntana, plans especials d'ordenació del medi natural...).
3. Reenfocament del desenvolupament. Cal establir uns nous paràmetres d'assentament sobre el territori que acabin amb la degradació urbanística de l'illa i que suposin començar-ne la recuperació. En aquest sentit, són d'una importància vital els plans de reconversió territorial que signifiquin una millora dels espais degradats, des del punt de vista tant urbanístic com mediambiental (ordenació turística a Tramuntana, reconversió territorial a Cala Major, a Illetes...).

4. Una connexió amable entre tots els punts de l'illa, que resolgui els dèficits d'infraestructura -especialment, en matèria de comunicacions- que té Mallorca en l'actualitat, dins el marc de l'obligat respecte del medi natural. Així, les infraestructures s'han d'implantar pacíficament en el territori (desdoblament sa Pobla-Alcúdia, segon cinturó de Palma, soterrament del darrer tram del tren Inca-Palma...).
5. Cap a una nova economia. Nous focus d'activitat que revaloritzin els potencials de desenvolupament econòmic de l'illa de Mallorca (revalorització de l'espai rural agrari, el Pla com a àrea recreativa i cultural, el palau de congressos...).

A continuació es presenten algunes dades urbanístiques del sòl rústic a Mallorca, que ens ajuden a visualitzar la diagnosi esmentada en el Pla territorial de Mallorca. (Vegeu el quadre I-158)

A partir de les dades anteriors cal esmentar que, malgrat que el nombre d'autoritacions d'habitatges en sòl rústic s'ha estabilitzat al voltant del 500, el nombre

de sol·licituds el 2002 fou de 623, mentre que el 2003 va ser de 353. Pel que fa a les declaracions d'interès general, el 2002 se'n aprovaren 255, mentre que el nombre de sol·licituds va ser de 437; en canvi, el 2003 se'n aprovaren 332, i el nombre de sol·licituds va ser de 411.

Pel que fa a l'illa de Menorca, el 25 d'abril del 2003 es va aprovar el Pla territorial de Menorca. La figura del Pla territorial insular de Menorca (PTI), tal com s'esmenta en l'apartat de criteris metodològics per a l'elaboració del PTI de Menorca, es concep des d'una perspectiva estratègica orientada a sintetitzar i a integrar l'activitat urbanística en un projecte territorial coherent, més enllà de l'enfocament purament normatiu.

Des del punt de vista de l'enfocament estratègic esmentat, el Pla territorial insular de Menorca es concep com:

1. Un instrument de vertebració territorial, com a acció de concertació dels sectors inversors privats i públics, que s'orienta a promoure les oportunitats d'un desenvolupament sostenible, i també com a corrector dels desequilibris ambientals, socials i econòmics.

QUADRE I-158. DADES URBANÍSTIQUES DEL SÒL RÚSTIC A MALLORCA (1996-2003)

Any	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Habitatges en sòl rústic	815	663	340	671	810	549	506	504
Declaracions d'interès general	229	176	255	312	345	348	255	332
Exp. de disciplina urbanística	79	71	93	7	128	121	159	119

Font: Direcció Insular d'Urbanisme i Litoral, Consell de Mallorca.

2. Una pauta per dotar l'illa de Menorca d'un projecte possible, viable econòmicament i que fixi unes directrius coordinades entre els objectius plantejats.
3. Un procediment de consens, de compromís i de participació de totes les forces socials, econòmiques i administratives de l'illa per aconseguir l'objectiu comú.

Les actuacions del PTI de Menorca es poden resumir en quatre objectius:

1. Desenvolupar l'articulació física del territori.
2. Servir de referència i afavorir un desenvolupament econòmic solidari, equilibrat i sostenible.
3. Contribuir a incrementar la qualitat de vida, el benestar social i l'ús sostenible dels recursos naturals i culturals.
4. Contribuir al desenvolupament i a l'aprofitament de les capacitats i dels valors propis del conjunt de l'illa.

Pel que fa a la matèria mediambiental, el Pla territorial insular ve guiat pels principis inspiradors següents:

1. Cal superar la idea del medi físic i del paisatge com a simples suports o escenaris de les activitats humanes; s'han d'entendre els recursos naturals i del paisatge com a eixos vertebradors del sistema d'ordenació insular, i se n'ha de propiciar i potenciar des de la perspectiva territorial la conservació i la gestió acti-

va, en la línia conceptual, metodològica i estratègica de les reserves de la biosfera.

2. Cal mantenir la personalitat geogràfica de Menorca des del punt de vista biofísic i ecològic, l'estructura territorial i la imatge de l'illa com a fet cultural.
3. Cal considerar Menorca com un indret amb uns grans valors ecològics i culturals, que cal conservar, potenciar i, si escau, recuperar a través de l'ordenació integrada de les activitats humanes i dels usos del sòl.

La influència que ha tingut l'aprovació del PTI es resumeix en el quadre següent, en el qual es representen les hectàrees de sòl protegit i de sòl rústic abans i després que s'aprovàs el Pla. (Vegeu el quadre I-159)

Així, abans del PTI (ANEI -o àrees naturals d'especial interès-, sòl rústic d'especial protecció, ARIP -o àrees rurals d'interès paisatgístic-, alzinar protegit, parc natural), el sòl protegit representava el 54% del total de l'illa, mentre que, actualment (ANEI, ANIT -o àrees naturals d'interès territorial-, sòl rústic d'especial protecció, APT -o àrees de pro-

QUADRE I-159. DADES RELATIVES AL PTI DE MENORCA

	Sòl protegit	Sòl rústic
Després del PTI	44.479	20.705
Abans del PTI	37.613	27.592

Font: Departament d'Ordenació del Territori, Consell de Menorca.

tecció territorial-, AIP -o àrees d'interès paisatgístic-, alzinar protegit, parc natural AANP -o ANEI d'alt nivell de protecció-), en representa el 64%. Pel que fa al sòl rústic, abans del PTI, en representava el 39,7%, mentre que, ara (AIA -o àrees d'interès agrari-, sòl rústic de règim general), és el 29,8 del total de l'illa, de manera que s'observa el transvasament del 10% del territori de la condició de rústic a la de protegit.

Pel que fa a les illes d'Eivissa i Formentera, en les quals el 2003 no s'ha aprovat el corresponent pla territorial insular -tot i que el Ple del Consell d'Eivissa i Formentera de 23 de juliol del 2002 ja aprovà la nova norma territorial cautelar de modificació i ampliació de l'aprovada anteriorment-, s'han registrat les dades següents pel que fa al sòl rústic. (Vegeu el quadre I-160)

En aquest quadre figuren els expedients resolts favorablement. Amb referència als expedients de disciplina urbanística, el 2003 el Consell Insular d'Eivissa i Formentera va incoar 72 expedients de diligències prèvies i 3 de disciplina urbanística.

QUADRE I-160. DADES URBANÍSTIQUES DE SÒL RÚSTIC A LES PITIÜSES (2003)

	Eivissa	Formentera
Habitatges	36	17
Interessos generals	8	4

Font: Conselleria d'Urbanisme, Habitabilitat i Ordenació del Territori, Consell d'Eivissa i Formentera.

13.2.

ELS ALTRES RECURSOS NATURALS

13.2.1. L'AIGUA

La interconnexió entre les principals fonts de producció o d'extracció que es preveuen en el Pla hidrològic (aprovat el 24 d'octubre del 2001) ha començat. La connexió entre les conques d'Andratx i de Palma amb la d'Alcúdia s'està duent a terme, amb la possibilitat de baixar-ne un ramal cap a llevant.

Pel que fa a l'aprofitament de l'aigua de la font de sa Costera, s'ha fet des del túnel de Sóller fins a Palma, amb un ramal a s'Estremera, que ha d'actuar com a dipòsit. Falta la conducció submarina que ha d'enllaçar sa Costera amb el port de Sóller, on hi haurà un dipòsit.

També s'està intentant intercomunicar les xarxes d'Eivissa i la dessalinitzadora de Sant Antoni de Portmany amb la xarxa de Santa Eulàlia des Riu, on s'instal·larà una altra dessalinitzadora.

El 2003 es varen fer un atlas de la xarxa hidrogràfica i una delimitació geomorfològica dels plans d'inundació, com a primera passa per elaborar el mapa de zones d'inundació. En l'atles no es tenen en compte les obres artificials, però és l'inici per a l'elaboració del mapa definitiu. S'ha començat a elaborar el mapa a Manacor.

Es va constituir el Fòrum de l'Aigua a les tres illes principals, com a primera passa

per elaborar els plans d'explotació i de gestió del recurs hídric, que ha de sortir a informació pública amb un calendari de participació ciutadana. Medi Ambient va redactar la Declaració dels 100, document que dóna suport a les conclusions a les quals es va arribar en els tres fòrums.

El 2003 es varen adjudicar les obres de les dessalinitzadores d'Alcúdia, d'Andratx, de Santa Eulàlia des Riu i de Ciutadella, i se n'han iniciat els treballs previs.

Pel que fa a les extraccions, s'aixeca la moratòria per a la perforació de nous pous, però se'n limita el cabal. Així, els permisos només es donaran per a cabals màxims de mig litre per segon i amb volums anuals que no sobrepassin els 200 metres cúbics en habitatges de sòl rústic. En la normativa es prohibeix la captació en una franja de 500 metres a partir de la costa de Menorca i d'Eivissa, i en un quilòmetre, a Mallorca.

Respecte de les reserves, a la fi del 2003 la capacitat dels embassaments de Cúber i des Gorg Blau es mantenen en el 64%, de manera que se situen 8,3 punts per sota de la capacitat registrada en les mateixes dates de l'any anterior, el qual destacà per la pluviositat. Així i tot, cal

destacar que el nivell dels embassaments no ha deixat de superar el 60% de la capacitat des del final de l'any 2001.

Quant als nivells dels aqüífers més representatius de les Illes, presenten encara nivells preocupants, amb una tendència a millorar, i han assolit els valors que es detallen en el quadre següent, en què les unitats són metres de profunditat mitjana en el darrer trimestre dels anys corresponents. (Vegeu el quadre I-161)

Atès que el nivell piezomètric és la profunditat de l'aigua mesurada des de la superfície, així, quan és més poca la profunditat a què es troba el nivell piezomètric respecte de la superfície topogràfica, hi ha una major reserva d'aigua a l'aqüífer. Aleshores, en el cas de s'Estremera el nivell de l'aigua ha pujat un significatiu 21,12% (les reserves eren del 46%, al desembre del 2002, i del 60%, al desembre del 2003), mentre que les reserves dels altres aqüífers es mantenen pràcticament constants.

Amb relació a l'aigua dessalinitzada, en el conjunt de les Illes, s'ha incrementat un 11,2%, i són les illes d'Eivissa i de Formentera les que han registrat l'augment major.

QUADRE I-161. NIVELL DELS AQÜÍFERS DE LES ILLES (2002-2003)

Unitat hidrològica	Nivell piezomètric 2002	Nivell piezomètric 2003	% variació
s'Estremera	117,50	92,68	-21,12
es Migjorn	48,65	48,37	-0,58
Sant Antoni	42,15	44,05	4,51

Font: Direcció General de Recursos Hídrics, Conselleria de Medi Ambient.

En qualsevol cas, les dades globals d'extracció i de consum d'aigua són difícils d'avaluar, atesa la dispersió de la informació, d'una banda, i, de l'altra, la gran quantitat existent de pous particulars, el nombre dels quals segueix augmentant atesa la dispersió progressiva de la població illenca fora dels nuclis urbans.

Més difícil encara és quantificar les pèrdues en les xarxes de distribució, de les quals sols hi ha dades aproximades. En aquest sentit, s'estan realitzant importants esforços en la línia de reduir-les, tot i que el 2003, encara que no disposam de dades fiables, encara eren molt significatives.

13.2.2. L'ENERGIA⁵³

Continua augmentant la participació de la producció d'energia elèctrica de règim especial (un 10% superior a la del 2002), que és la generada per cogeneració i a través d'energies renovables, sobretot a càrrec d'instal·lacions fotovoltaïques. El gruix de la potència en règim especial és a Mallorca, i és deguda, en gran part, a la

cogeneració produïda en el tractament de residus urbans i a la incineració d'aquests residus. Les contribucions de Menorca i de les Pitiüses són reduïdes, ja que només hi ha dispositius fotovoltaïcs. Per tipus d'electricitat de règim especial generada, el 95% va provenir de la incineradora de Son Reus; un 4,7%, per cogeneració, i un 0,3%, per fotovoltaïcs. La participació per fotovoltaïcs encara és molt baixa, però cal remarcar-ne l'espectacular augment, tal com es pot comprovar en el quadre següent (dades en quilowatts per hora). (Vegeu el quadre I-162)

En l'apartat d'energies renovables, destacarem que la Conselleria de Medi Ambient va destinar 720.598 euros a la subvenció per a l'estalvi i la diversificació energètica, i l'aprofitament de recursos energètics renovables, per a l'exercici del 2003. També destacarem que durant el 2003 s'ha seguit treballant per dur endavant els projectes del parc eòlic de Milà (Menorca) i de la segona fase del Pla d'eficiència energètica en l'enllumenat públic dels municipis de Menorca, els quals seran una realitat en 2004.

**QUADRE I-162. PRODUCCIÓ D'ENERGIA ELÈCTRICA DE RÈGIM ESPECIAL
(DADES EN KWH) (2002-2003)**

	2002	2003	% variació
Mallorca	30.874	396.521	1.184,0
Menorca	19.803	22.619	14,2
Pitiüses	874	9.470	983,0
Total	51.551	428.610	731,0

Font: GESA.

53. Vegeu l'apartat 6.4.1.

13.3.

ELS RESIDUS

13.3.1. ELS RESIDUS SÒLIDS

El Pla director sectorial de gestió de residus de construcció-demolició, voluminosos i pneumàtics fora d'ús de l'illa de Mallorca (PDSGRCDVPFUM) es va aprovar definitivament el 23 de novembre del 2002. El 16 d'octubre del 2003 es va aprovar l'ordenança reguladora de la taxa per la gestió dels RCDVPFUM. En l'actualitat s'han fet els informes de supervisió dels projectes d'execució de les plantes que es preveuen en el Pla, que són: CTP 1, a Inca; CTP 2, a Lluçmajor; CTP 3, a Artà; CTP 4, a Manacor; CTP 5, a Calvià; CTP 6, a Porreres; PT 1, a Bunyola, i PT 2, a Santa Margalida. Una vegada aprovades les plantes, es passarà a la fase de construcció, tenint en compte que el termini d'execució dels centres de transferència i pretractament (CTP) és de 3 mesos i el de les plantes de tractament (PT), de 8 mesos.

El 2003 es va acabar el Parc de Tecnologies Ambientals de Mallorca, dis-

senyat amb criteris d'utilització de recursos i d'inversions i per facilitar el control ambiental de les instal·lacions de tractament de residus. El control és realitzat per la Universitat de les Illes Balears (UIB) i per laboratoris privats, i la informació que se'n deriva és supervisada per la Comissió de Seguiment i Control, constituïda per 35 membres que representen diferents associacions, grups ecologistes, empreses concessionàries, ajuntaments, el Govern de les Illes Balears i el Consell de Mallorca.

L'evolució dels residus recollits a l'illa de Mallorca el 2003, amb relació al 2002 s'esmenta en el quadre següent, en què s'especifica, en tones, el tractament que s'ha seguit i el percentatge de variació respecte de l'any anterior. (Vegeu el quadre I-163)

S'observa que, malgrat que s'ha produït un increment del 8,8% en el total de residus que s'han recollit, la massa de residus incinerats no augmenta, mentre que el percentatge de reciclatge s'incrementa en un significatiu 105,3%. Tot i així, encara s'és lluny d'aconseguir els resultats òptims de reciclatge que es proposen en el Pla director sectorial per a la gestió dels residus urbans de Mallorca.

QUADRE I-163. L'EVOLUCIÓ DELS RESIDUS RECOLLITS A L'ILLA DE MALLORCA (TONES) (2002-2003)

	2002	2003	% variació
Abocador	168.029	177.766	5,8
Incineració	301.516	298.485	-1,0
Reciclatge	35.884	73.653	105,3
Total	505.429	549.904	8,8

Font: Comissió de Seguiment de la Gestió de Residus No Perillosos de Mallorca, Departament de Medi Ambient i Natura, Consell de Mallorca.

Pel que fa al reciclatge, l'anàlisi comparativa entre el 2002 i el 2003 a Mallorca ve donada, en tones, pel quadre I-164.

Hi observam que l'augment espectacular s'ha experimentat en la recollida de paper i de cartó, així com també cal estacar l'augment d'un 50,8% en la recollida d'envasos.

L'evolució dels residus recollits a l'illa de Menorca el 2003, amb relació al 2002, s'esmenta en el quadre següent, en què s'especifica, en tones, la quantitat de residus i els de recollida selectiva, amb el percentatge de variació respecte de l'any anterior. (Vegeu el quadre I-165).

Globalment s'aconsegueix recollir selectivament, per ser reciclats posteriorment, un 17%, percentatge pràcticament idèntic al de l'any anterior, la qual cosa ens diu que tant el nivell de producció de residus com el d'abocament selectiu es mantenen estables. Així mateix, cal destacar l'esforç que ha fet el Consell de Menorca en la recollida selectiva d'altres residus, com són els plàstics agrícoles (218,23 tones), els fluorescents i els llums de vapor de mercuri (1.406 quilograms), els tòners i els cartutxos d'impressió (6.826 unitats) o la recollida selectiva d'aparells elèctrics i electrònics, amb un total de 7.976,4 quilograms, entre monitors, impressores, escàners i altres estris d'informàtica i d'oficina.

QUADRE I-164. RECICLATGE A L'ILLA DE MALLORCA (TONES) (2002-2003)

	2002	2003	% variació
Paper i cartó	20.234	56.642	179,9
Vidre	13.794	14.210	3,0
Envasos	1.857	2.801	50,8
Total	35.884	73.653	105,3

Font: Comissió de Seguiment de la Gestió de Residus No Perillosos de Mallorca, Departament de Medi Ambient i Natura, Consell de Mallorca.

QUADRE I-165. L'EVOLUCIÓ DELS RESIDUS RECOLLITS A L'ILLA DE MENORCA (TONES) (2002-2003)

	2002	2003	% variació
Residus urbans	60.831,21	55.401,34	-8,93
Matèria orgànica	2.165,36	2.682,82	23,90
Paper i cartó	6.590,82	5.303,99	-19,53
Vidre	1.828,06	2.116,29	15,77
Envasos lleugers	899,66	1.284,92	42,82
Totals	67.552,35	66.789,36	-1,13

Font: Consorci per a la Gestió dels Residus Sòlids Urbans de Menorca.

A les Pitiüses es recolliren un total de 100.349,54 tones de residus, la qual cosa suposa un lleuger descens del 3,25% respecte de les 103.719 tones que es varen recollir l'any anterior. Així i tot, cal ressenyar que el volum de residus per habitant a les Pitiüses segueix sent el més alt de les Illes. Pel que fa a la recollida selectiva, s'obtingueren les dades següents (en tones). (Vegeu el quadre I-166)

En l'augment, aparentment espectacular, de recollida selectiva d'envasos, cal esmentar que aquest tipus de recollida es va començar a realitzar a la vila d'Eivissa el 2002, i s'han anat augmentant els punts de recollida l'any 2003.

13.3.2. LES AIGÜES RESIDUALS

La depuració d'aigües a les Illes Balears és realitzada per l'IBASAN (Institut Balear de Sanejament), per depuradores de gestió privada i per depuradores municipals com les de Palma, Calvià, Alcúdia i Manacor.

Les dades comparatives d'aigües depurades per l'IBASAN el 2003 amb relació a les del 2002 es recullen en els quadres següents (en hectòmetres cúbics), en què el percentatge representa el fragment de cabal depurat que ha seguit tractament terciari. (Vegeu el quadre I-167A)

QUADRE I-166. L'EVOLUCIÓ DELS RESIDUS RECOLLITS A LES ILLES PITIÜSES (TONES) (2002-2003)

	2002	2003	% variació
Paper i cartó	1.726	1.420	-17,7
Vidre	1.410	1.358	-3,7
Envasos	79	223	182,3
Total	3.210	3.001	-6,5

Font: Consell Insular d'Eivissa i Formentera.

QUADRE I-167A. DADES COMPARATIVES D'AIGÜES DEPURADES PER L'IBASAN (HM³) (2002-2003)

	2002			2003		
	Cabal total	Cabal terciari	%	Cabal total	Cabal terciari	%
Mallorca	20,46	11,78	57,57	22,01	11,51	52,23
Menorca	8,78	6,57	74,80	8,12	7,75	95,36
Eivissa	10,59	8,04	75,92	12,13	7,92	65,31
Formentera	0,35	0,00	0,00	0,35	0,00	0,00
Total de l'IBASAN	40,18	26,39	65,67	42,61	27,18	63,73

Font: IBASAN.

La relació de depuradores de l'IBASAN a la fi del 2003 es detalla en el gràfic següent. (Vegeu el quadre I-167B)

L'executiu actual s'ha proposat com a fita aconseguir que tota la depuració segueixi tractament terciari al final de la legislatura. En qualsevol cas, encara queden molts projectes de reutilització de les aigües pendents d'aplicació, ja que se'n desaprofita un volum considerable.

El 2003 Medi Ambient va iniciar l'ampliació de la depuradora de la Colònia de Sant Jordi, i començà a construir-se de la depuradora de Can Picafort per tal de deixar d'utilitzar la de Muro. Igualment mereix una atenció especial l'ampliació i la inversió en la nova depuradora de Pollença i els

efectes directes que suposarà en la qualitat de les aigües de la badia.

13.4.

EL PATRIMONI NATURAL

13.4.1. LA VEGETACIÓ

Amb la interpretació del mapa de cultius i aprofitaments, i amb la informació obtinguda a partir de l'inventari forestal nacional (2002), s'identifiquen dotze sistemes: vuit de forestals, un d'agrícola, un d'urbà, un d'aquàtic i un de platges i roquissars. La superfície es detalla en el quadre següent (en hectàrees). (Vegeu el quadre I-168)

QUADRE I-167B. LA RELACIÓ DE DEPURADORES DE L'IBASAN (2003)

	Total de depuradores	Depuradores (terciari)
Mallorca	53	24
Menorca	10	7
Eivissa	10	3
Formentera	1	0

Font: IBASAN.

QUADRE I-168. INVENTARI FORESTAL (2003)

Sistema	Mallorca	Menorca	Pitiüses	Total
Pi blanc	32.955,90	5.581,96	16.468,06	55.005,93
Alzina	7.434,62	3.040,84		10.475,46
Ullastre	12.280,62	3.605,61	102,21	15.988,44
Barreja de pi blanc i ullastre	9.979,36	202,01	321,55	10.502,92
Barreja de pi blanc i alzina	9.116,21	4.340,12	—	13.456,33
Barreja de pi blanc, garrover i ullastre	23.517,74	1.724,53	9.351,07	34.593,36

Continua

QUADRE I-168. INVENTARI FORESTAL (2003)

Sistema	Mallorca	Menorca	Pitiüses	Total
Garrigues	41.233,03	10.750,76	4.475,57	56.459,37
Pastures	577,17	11.981,04	247,66	12.805,88
Cultius	206.966,49	23.005,42	30.232,73	260.204,65
Urbà, industrial i altres	14.200,46	4.639,49	3.183,94	22.023,96
Torrents, embassaments, albuferes, etc.	2.030,55	86,65	352,87	2.582,16
Platges, roquissars...	4.111,28	807,76	855,11	5.774,15
Total	364.403,43	69.766,20	65.590,78	499.872,61

Font: Conselleria de Medi Ambient.

Amb 209.287,68 hectàrres els sistemes forestals ocupen el 42% de la superfície de la comunitat autònoma. D'aquesta superfície forestal, el 67% (140.022,44 hectàrees) correspon a sistemes arbrats, i el 33% restant (69.265,25 hectàrees) són sistemes no arbrats.

L'espècie forestal arbrada més representativa del territori balear és el pi blanc (*Pinus halepensis*), ja que el 39% (55.005 hectàrees) de la superfície arbrada és ocupada pel pi com a espècie dominant, mentre que, barrejada amb altres espècies com l'ullastre (*Olea europaea*), l'alzina (*Quercus ilex*) i el garrover (*Ceratonia siliqua*), cobreix el 29% (58.553 hectàrees).

Les comarques que una major superfície forestal aporten al total de les Illes Balears, en termes absoluts, són la serra de Tramuntana (23%), Menorca (20%), el pla de Mallorca (20%), Eivissa i Formentera (15%) i Ponent (11%). En termes relatius, la comarca que presenta un percentatge més gran de superfície forestal amb relació a la seva superfície és la serra de Tramuntana (67%), seguida de

Ponent (62%), Menorca (59%), Llevant (51%) i Eivissa i Formentera (47%).

El 2003 s'ha seguit amb la catalogació d'arbres singulars de la nostra comunitat autònoma. Actualment, hi ha catalogats un nombre de 60 exemplars: 33 a Mallorca, 15 a Menorca, 7 a Eivissa i 5 a Formentera. No obstant això, els arbres catalogats fins aquest moment no són el total d'arbres que mereixen la qualificació de singularitat, ja que s'estan tramitant nous espècimens, que segurament mereixeran la categoria i el prestigi de singularitat.

L'estiu anormalment sec i càlid del 2003 va afavorir que proliferàs la processonària, raó per la qual la Conselleria de Medi Ambient va invertir 1,2 milions d'euros en un pla integral contra aquesta plaga, que afectà un total de 55.404 hectàrees, repartides entre les illes de Mallorca i de Menorca.

El 2003 es varen emprendre accions de protecció de la posidònia emmarcades en el projecte Life00 Nat/E/007303, de protecció de praderies de posidònia a

llocs d'interès comunitari (LIC) de les Balears. En aquest projecte, es considera la cartografia de les praderies, l'estudi de creació de noves reserves, l'estudi de la ubicació de zones de fondeig i la redacció de plans de gestió, entre d'altres accions.

El 2003 s'ha fet l'estudi d'un pla d'avaluació de la problemàtica dels arbres tombats en el temporal del 2001. Aquest estudi indica l'ordre d'actuació a l'hora de retirar els pins, de manera que es consideren prioritàries les zones on hi ha risc d'incendi o bé de plagues. A més, s'ha seguit amb la retirada dels arbres. (Vegeu el quadre I-169)

En el gràfic anterior es pot observar una baixada pel que fa als arbres retirats per la Conselleria de Medi Ambient. Pel que fa als arbres retirats per particulars, les dades es mostren en el quadre I-170.

Així, mentre que el 2002 hi va haver un total de 314.091 arbres que varen ser retirats, la Conselleria de Medi Ambient en va retirar el 42,6%, el 2003 es retiraren un total de 200.816 arbres (un 36,1% menys que l'any anterior), i la conselleria de Medi Ambient en va retirar el 20,0%.

Els incendis registrats a les Illes el 2003 varen ser més nombrosos que el 2002, tal com s'esmenta en el quadre I-171.

QUADRE I-169. ARBRES RETIRATS PER LA CONSELLERIA DE MEDI AMBIENT (2002-2003)

	2002	2003	% variació
Mallorca	179.589	39.719	-77,9
Menorca	387	474	22,4
Eivissa	180	0	—
Formentera	0	0	0,0
TOTAL	180.156	40.193	-77,7

Font: Servei de Gestió Forestal, Conselleria de Medi Ambient.

QUADRE I-170. ARBRES RETIRATS PER PARTICULARS (2002-2003)

	2002	2003	% variació
Mallorca	132.575	159.069	20,0
Menorca	1.292	777	-39,9
Eivissa	0	593	—
Formentera	68	184	170,6
Total	133.935	160.623	19,9

Font: Servei de Gestió Forestal, Conselleria de Medi Ambient.

QUADRE I-171. ELS INCENDIS REGISTRATS A LES ILLES (1994-2003)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Mallorca	110	86	58	83	77	104	113	84	40	76
Menorca	1	4	1	3	6	12	14	9	4	10
Eivissa-i Formentera	32	26	16	15	32	36	33	35	29	41
Total	143	116	75	101	115	152	160	128	73	127

Font: Conselleria de Medi Ambient.

Cal esmentar en aquest sentit que l'estiu del 2003, com ja hem dit, va ser molt calorós, pel que fa tant a temperatures registrades com a la duració del període càlid. En canvi, el 2002 va destacar per ser un estiu en què es registraren unes temperatures anormalment moderades. En qualsevol cas, el nombre d'incendis es va mantenir lleugerament superior a la mitjana dels darrers deu anys, que és de 119 incendis per any. (En el quadre I-184 s'inclouen els registres dels darrers deu anys a títol comparatiu.)

Pel que fa a la superfície cremada, també es va incrementar respecte de

l'any anterior, ja que les 218,43 hectàrees cremades representen un augment del 378% respecte de les 57,8 hectàrees que es varen cremar l'any 2002. Pel tipus de coberta vegetal, el major augment es va registrar en la superfície arbrada, de la qual el 2002 només es varen cremar 10,71 hectàrees, la qual cosa representa que la superfície d'aquest tipus cremada el 2003 és 15 vegades superior. La superfície de matollar cremada el 2002 va ser de 19,97 hectàrees, superior a la del 2003, mentre que la de pastura en va ser de 27,12. (Vegeu el quadre I-172)

QUADRE I-172. SUPERFÍCIES AFECTADES (HA) (2003)

Any	Superfície total	Superfície arbrada	Superfície mitjana per incendi
1994	2.454,00	1.371,00	17,16
1995	425,00	290,00	3,66
1996	87,00	25,00	1,16
1997	72,00	27,00	0,71
1998	172,00	36,00	1,50
1999	1.367,04	345,24	8,99
2000	988,30	312,50	6,18
2001	333,27	249,18	2,60
2002	57,80	10,71	0,79
2003	218,43	156,49	1,72

Font: Conselleria de Medi Ambient.

Respecte de les mitjanes dels darrers deu anys, la superfície afectada el 2003 és aproximadament una tercera part ja que la mitjana és de 617,48 hectàrees per any. Respecte de la superfície mitjana per incendi, aquesta és per al darrer decenni de 4,45 hectàrees per incendi, mentre que per al 2003 ha estat d'1,72 hectàrees per incendi.

Malgrat la diferència en el nombre d'incendis i la superfície cremada, les causes dels incendis forestals segueixen sent bàsicament el resultat de la intervenció voluntària o involuntària de l'home, ja que únicament el llamp és la causa atribuïble a la naturalesa. En aquest sentit, les causes dels incendis forestals del 2003 s'especifiquen en el quadre I-173.

Com a anàlisi comparativa amb les dades anteriors, el 2002 les causes dels incendis varen ser les següents: 35 (47,9%), per negligència; 26 (35,6%), intencionats; 4 (5,5%), per caiguda d'un llamp; 3 (4,1%), atribuïbles a altres causes, i 5 (6,8%), per causa desconeguda.

13.4.2. LA FAUNA

Entre les accions que s'han dut a terme amb relació a la fauna, cal destacar que a Palma es va fer un seminari tècnic sobre la gavina vulgar, presentat al desembre del 2003 i realitzat per la Conselleria de Medi Ambient. Cal esmentar l'evidència de l'impacte que ha generat la superpoblació d'aquesta espècie, tant sobre altres espècies com sobre interessos econòmics en determinades localitats. L'estudi recomana seguir una línia d'investigació pel que fa a les condicions ecològiques en les quals es produeixen aquests impactes.

També cal destacar que s'ha aprovat el projecte de reintroducció de la *Fulica cristata* a Mallorca, activitat realitzada per la Direcció General de Caça, Protecció d'Espècies i Educació Ambiental de la Conselleria de Medi Ambient. Així mateix, també cal esmentar que s'han establert bases ecològiques per conservar la miloca (*Neophron percnopterus*) a Menorca, activitat realitzada per l'Institut Menorquí d'Estudis, en col·laboració amb la Conselleria de Medi Ambient.

Pel que fa a la caça, les dades més rellevants es detallen en el quadre I-174.

QUADRE I-173. CAUSES DELS INCENDIS (2003)

	Mallorca	Menorca	Eiv.-Form.	Total	%
Negligència	16	1	20	37	29,1
Intencionat	49	6	17	72	56,7
Llamp	7	1	0	8	6,3
Reproducció	0	0	1	1	0,8
Altres	3	2	3	8	6,3
Desconeguda	1	0	0	1	0,8

Font: Conselleria de Medi Ambient.

S'observa que, si bé la superfície vedada no hi ha experimentat canvis importants, el nombre de llicències ha augmentat a

Mallorca i a Formentera, mentre que ha disminuït a Menorca i a Eivissa.

QUADRE I-174. VEDATS I L·LICÈNCIES DE CAÇA A LES BALEARS (2002-2003)

Illa	2002			2003		
	Nre. de vedats	Superfície (ha)	Nre. de llicències	Nre. de vedats	Superfície (ha)	Nre. de llicències
Mallorca	1.266	270.391	18.541	1.294	269.560	19.294
Menorca	463	55.621	2.555	465	55.569	2.462
Eivissa	28	34.582	1.863	28	34.596	1.733
Formentera	4	4.142	168	4	2.142	213

Font: Direcció General de Caça, Protecció d'Espècies i Educació Ambiental, Conselleria de Medi Ambient.

13.4.3. ESPAIS NATURALS PROTEGITS

En 2003 es va produir una variació de la superfície corresponent a espais naturals protegits, segons es detalla en el quadre I-175.

El 2003 es va produir una disminució dels espais naturals protegits, si bé aquests terri-

toris no han quedat al marge de protecció, ja que formen part de la Xarxa Ecològica Natura 2000 (Lic i Zepa). Aquesta disminució s'ha realitzat amb la intenció de retornar a la situació inicial per reiniciar el procés seguint altres principis que evitin la crispació que es va produir arrel de la declaració dels parcs naturals de Cala d'Hort i la Península de Llevant el 2002.

QUADRE I-175. ESPAIS NATURALS PROTEGITS

Categoria	Espai natural	Àmbit	Superfície 2002 (ha)	Superfície 2003 (ha)
Parc nacional	Cabrera	Mallorca	10.021,50	10.021,50
Parc natural	S'Albufera	Mallorca	1.687,65	1.637,55
Parc natural	Mondragó	Mallorca	785,00	785,00
Parc natural	Sa Dragonera	Mallorca	273,77	273,77
Parc natural + Reserves naturals	S'Albufera des Grau, cap de Favàritx i l'illa d'en Colom	Menorca	1820,29	5.183,62
Parc natural + Reserves naturals	Ses Salines d'Eivissa i Formentera	Eivissa i Formentera	16.813,39	16.780,40
Parc natural	Península de Llevant	Mallorca	21.509,21	1.586,00

Continua

QUADRE I-175. ESPAIS NATURALS PROTEGITS

Categoria	Espai natural	Àmbit	Superfície 2002 (ha)	Superfície 2003 (ha)
Parc natural	Cala d'Hort, cap Llentrisca i sa Talaia	Eivissa	2.773,31	234,20
Reserva natural	S'Albufereta	Mallorca	211,42	211,42
Reserva natural	Cap de Ferrutx	Mallorca	251,65	251,65
Reserva natural	Cap des Freu	Mallorca	13,22	13,22
Reserva natural	Es Vedrà i es Vedranell	Eivissa	79,35	79,35
Reserva natural	Illes de Ponent	Eivissa	154,94	154,94
Monument natural	Ses Fonts Ufanes	Mallorca	50,21	50,21
Monument natural	Torrents de Pareis, de Lluc i des Gorg Blau	Mallorca	—	445,81
TOTAL			56.444,91	37.708,64

Font: Elaboració pròpia.

14

SOCIETAT DEL CONEIXEMENT I DE LA INFORMACIÓ

RESUM

L'any 2002 la despesa total en activitats d'R+D (recerca i desenvolupament) va ser de 45.271 milers d'euros, la qual cosa significa un creixement acumulat anual d'un 17,9% respecte de l'any anterior, que situa les Balears com la setena comunitat autònoma que més ha incrementat la despesa en R+D. No obstant això, aquest augment no ha estat suficient, ja que les Balears continuen presentant el valor més baix de totes les comunitats en termes de despeses d'R+D respecte del PIB. D'altra banda, l'estructura d'aquesta despesa o distribució d'R+D entre els diferents sectors institucionals ha continuat sent desequilibrada, atès que l'esforç empresarial ha estat reduït, a causa de l'escàs pes del sector industrial. Cal destacar, però, que les Balears presenten l'any 2002 la taxa de creixement més alta de l'Estat amb relació a la despesa en R+D realitzada per les empreses.

La importància de la innovació en el sector serveis, i més concretament en el sector turístic, en general, ha estat poc estudiada, fins i tot ni s'ha considerat. D'aquesta manera, els indicadors tradicionals per mesurar l'activitat innovadora no són vàlids per analitzar la innovació en els sectors de serveis perquè estan centrats a mesurar la innovació tecnològica en els sectors manufacturers.

Quant a la societat de la informació, el 29,75% de les Illes de les Balears disposen de connexió a Internet. Aquest valor és quasi 6 punts percentuals superior a la mitjana nacional, i només superat per Catalunya, el País Basc i Madrid.

Pel que fa al percentatge d'empreses amb accés a Internet, les Illes Balears estan un punt per sota la mitjana. Si ens fixam en el percentatge d'empreses que disposen d'accés per banda ampla a les Balears ens situam més de 4 punts per sota de la mitjana nacional. El caire més positiu ve donat possiblement per la utilització del comerç electrònic, en què les Balears ocupen la posició capdavantera el 2002, amb un 3,3% de les empreses que venen per Internet. Aquest darrer fet és motivat pel producte dominant a les empreses de les Balears, el producte turístic, potser un dels més idonis per vendre per mitjans electrònics.

Finalment, quant a les actuacions de les administracions públiques en aquest àmbit, cal destacar que les Balears han participat en VI Programa marc de la Unió Europea i en el Pla nacional de recerca científica, desenvolupament i innovació tecnològica (R+D+I) 2000-2003. En l'àmbit intern, cal destacar la implementació del I Pla de recerca i desenvolupament tecnològic (2001-2004) i el fet que s'ha desenvolupat el I Pla d'innovació de les Illes Balears.

14.1.

INTRODUCCIÓ

Durant els darrers anys els avanços científics i tecnològics han esdevingut la principal força motor dels canvis estructurals, econòmics, laborals, socials, educatius i polítics. S'està configurant l'emergència d'una nova forma d'entendre la cultura i l'economia, una nova forma de societat que s'englobaria dins el concepte de la societat del coneixement.

En les societats avançades, la ciència i la tecnologia són elements bàsics i imprescindibles per atendre les necessitats i les demandes socials, culturals i econòmiques de la població. Per això, els poders públics engeguen polítiques científiques i tecnològiques que tracten de satisfer aquestes necessitats.

La política del Govern de les Illes Balears s'ha d'adreçar a reforçar el sistema d'innovació i a animar les empreses perquè augmentin les despeses en recerca i desenvolupament (R+D) i perquè introdueixin innovacions. A més, s'han d'impulsar els centres d'R+D, els centres tecnològics, les empreses i tots els agents del sistema ciència-tecnologia-empresa de les Illes Balears perquè col·laborin i perquè mantinguin relacions constants i fluïdes,

de manera que entre tots els agents del sistema esmentat cerquin i trobin solucions als problemes i als reptes que es plantegen, i, així, el coneixement pugui ser útil i es tradueixi en riquesa i en benestar per a tots.

És per això que les Illes Balears han desenvolupat una actuació unitària i coherent sobre els elements que constitueixen el seu sistema d'innovació i han entrat en una societat en què la capacitat per generar, per difondre i per aplicar coneixements és la clau per al progrés econòmic, social i cultural: la societat del coneixement.

L'objectiu d'aquest apartat és conèixer la situació de la política de recerca, desenvolupament i innovació (R+D+I) de les Illes Balears, mitjançant l'anàlisi de les principals línies d'actuació que ha desenvolupat el Govern de les Illes Balears en aquest àmbit.

14.2.

ANÀLISI DEL SISTEMA D'INNOVACIÓ DE LES ILLES BALEARS

14.2.1. LA RECERCA, EL DESENVOLUPAMENT TECNOLÒGIC I LA INNOVACIÓ

La despesa total en activitats d'R+D l'any 2002 va ser de 45.271.000 euros. L'esforç en activitats d'R+D de les Illes Balears és reduït, un 0,26% respecte del PIB, un centèsim més que l'any 2001; però encara molt allunyat de la mitjana espanyola (1,03%) i de l'europea (1,99%). (Vegeu el quadre I-176)

En comparar la despesa d'R+D amb relació al PIB amb altres comunitats autònomes, observam que, a pesar que hi ha un increment de la despesa d'R+D durant el

QUADRE I-176. PRINCIPALS INDICADORS D'R+D, ILLES BALEARS I ESPANYA (2000-2002)

	Illes Balears			Espanya		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002
Despesa total en R+D	34.853	38.404	45.271	5.718.988	6.227.157	7.193.538
% respecte del total estatal	0,61	0,60	0,63	100,00	100,00	100,00
Despesa total en R+D / PIB (%)	0,24	0,25	0,26	0,94	0,96	1,03
Personal d'R+D (EDP)	571,00	759,50	704,80	120.618,00	125.750,00	134.258,20
% respecte del total estatal	0,47	0,60	0,52	100,00	100,00	100,00
Personal d'R+D / 1.000 ocupats	1,53	1,96	1,86	6,76	7,06	8,26

Unitats: milers d'euros

Font: INE, IBAE i elaboració pròpia.

període 2000-2002 -la qual ha crescut un 18% respecte del 2001-, no ha estat suficient, ja que encara tenim el valor més baix de totes les comunitats. (Vegeu el quadre I-177)

En canvi, la taxa acumulativa de creixement anual d'R+D respecte de l'any 2001 està per sobre de la mitjana espanyola i per davant la majoria de comunitats autònomes de l'Estat, la qual cosa indica que es fan esforços per apropar-se a la mitjana estatal (1,03%). (Vegeu el gràfic I-42)

Aquests esforços es concreten en el fet que la despesa d'R+D de l'any 2002 ha estat de quasi 7.000.000 euros més que la de l'any 2001, i s'evidencien les dificultats i els recursos necessaris per assolir increments substancials en els valors en el percentatge de la despesa d'R+D respecte del PIB.

La prospectiva del I Pla d'R+D (2001-2004) sobre l'evolució que podia experimentar el finançament de les activitats d'R+D a les Illes Balears plantejava que, per assolir el 0,4% del DRP (diferencial de

QUADRE I-177. PRINCIPALS INDICADORS D'R+D PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2002)

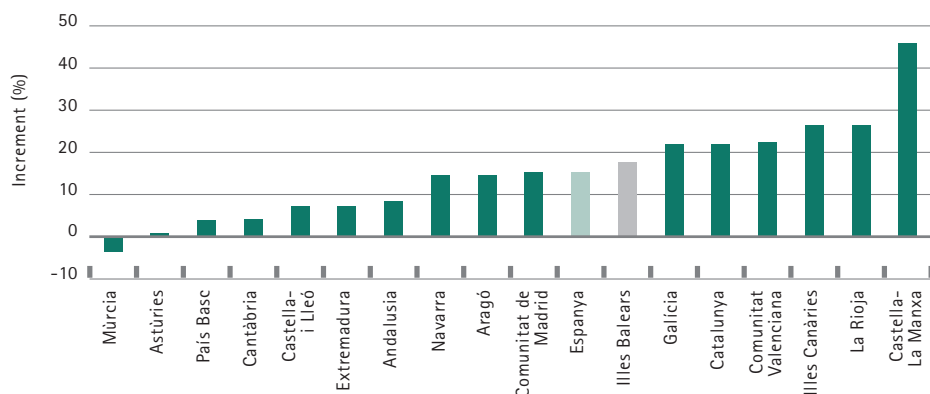
Comunitats autònomes	Despeses internes totals (milers d'euros)		Personal en equivalència a dedicació plena (EDP)	Despeses d'R+D/PIB pm
	Total	%	Total	Total
Total	7.193.538	100,00	134.258	1,03
Andalusia	585.667	8,14	14.003	0,62
Aragó	160.346	2,23	3.949	0,75
Astúries	98.933	1,38	2.974	0,64
Illes Balears	45.271	0,63	705	0,26
Canàries	173.088	2,41	4.004	0,62
Cantàbria	48.348	0,67	852	0,54
Castella i Lleó	317.673	4,42	6.968	0,81
Castella-la Manxa	105.296	1,46	1.798	0,45
Catalunya	1.628.042	22,63	28.034	1,27
Comunitat Valenciana	547.944	7,62	11.842	0,81
Extremadura	71.380	0,99	1.302	0,60
Galícia	293.195	4,08	6.225	0,80
Madrid	2.277.822	31,66	35.686	1,90
Múrcia	97.633	1,36	2.147	0,58
Navarra	130.881	1,82	2.900	1,11
País Basc	581.744	8,09	10.187	1,32
La Rioja	29.489	0,41	678	0,57

Unitats: milers d'Euros i EDP.

Font: INE.

Gràfic I-42

Taxa acumulativa de creixement d'R+D per comunitats autònomes (2001-2002)

Font: INE

rendibilitat productiva) amb relació al PIB l'any 2004, l'augment durant el 2002 hauria d'haver estat de 14.000.000 euros, és a dir, el doble de l'augment de despesa executada.⁵⁴

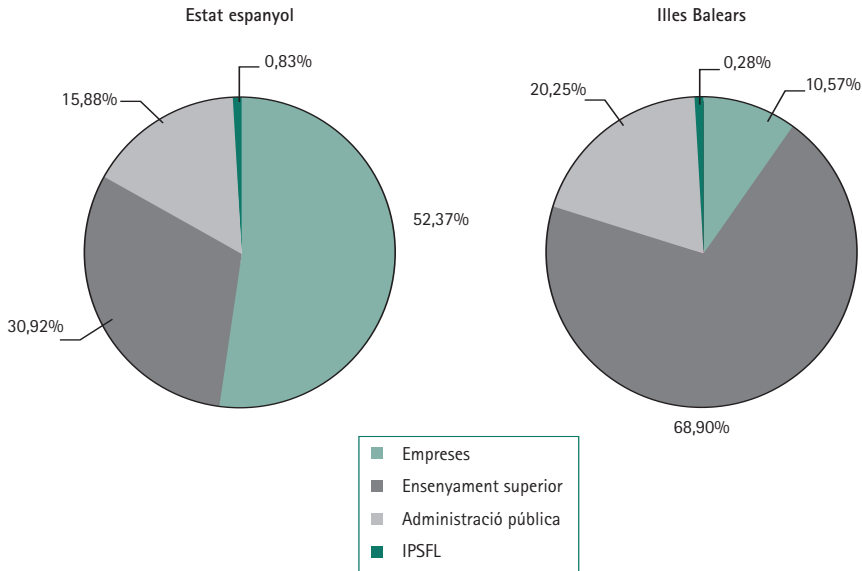
Cal remarcar que les diferències amb la resta de comunitats de l'Estat espanyol es deuen fonamentalment a la manca d'inversió privada d'R+D. L'estructura i la distribució de l'esforç d'R+D entre els diferents entorns continuen estant desequilibrades a les Illes Balears; la despesa empresarial és només del 10,6%, molt allunyada encara de l'estructura d'inversió privada d'R+D de l'Estat espanyol (52,37%) i d'Europa (60%). Aquestes dades manifesten la necessitat de fomentar la implicació del sector empresarial en la realització d'activitats d'R+D i d'innovació. (Vegeu el gràfic I-43)

Pel que fa al personal ocupat en R+D, representava, el 2002, l'1,86 per mil de la població activa, mentre que el 2001 en representava l'1,96 per mil. Aquest indicador, que és l'emprat per l'OCDE per a la comparació internacional, va mantenir una tendència a l'alça fins al 2001, però està encara molt lluny de la mitjana de l'Estat.

És important assenyalar que les dues dades, la despesa d'R+D i la de personal dedicat a R+D, han d'anar lligades; no se'n pot augmentar una sense augmentar-ne l'altre. Per tant, a les Illes Balears, per complir els objectius que es marquen en el Pla d'R+D, i d'acord amb les observacions anteriors, també s'hauria d'haver augmentat el nombre d'investigadors, especialment en el sector privat. Una empresa privada, com s'ha mencionat

54. Vegeu: Informe sobre el Pla de recerca i desenvolupament tecnològic de les Illes Balears, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, 2003.

Gràfic I-43
Distribució per sectors de la despesa total en R+D,
a Balears i a Espanya (2002)

Font: INE

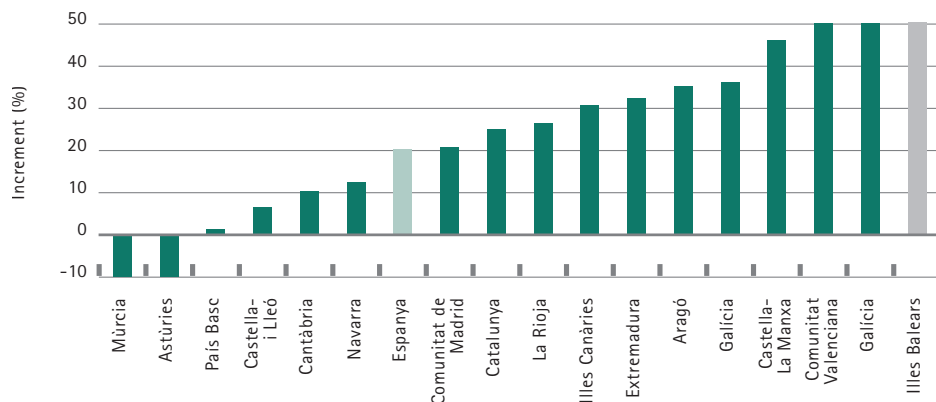
abans, inverteix poc en R+D, i la majoria de vegades ho fa associada amb els centres públics d'investigació.

La feblesa del sector empresarial en matèria d'R+D a la nostra comunitat justifica que una de les línies d'actuació principals de la política del Govern de les Illes Balears sigui incentivar la participació empresarial en les activitats d'R+D, pel que fa a la despesa tant total com de personal. En aquest sentit, s'han ofert subvencions públiques per realitzar projectes d'R+D en cooperació entre

el sector privat i el sector públic, i també s'ha donat suport a les iniciatives d'investigació i desenvolupament tecnològic que han sorgit de les empreses. Com a conseqüència, la taxa de creixement de la despesa d'R+D de les empreses respecte de l'any 2001 és la més elevada de les comunitats autònomes i està molt per sobre de la mitjana espanyola. El Govern ha d'apostar per fomentar el creixement de la despesa d'R+D empresarial any rere any, fins que s'assoleixin xifres semblants a la mitjana estatal. (Vegeu el gràfic I-44)

Gràfic I-44

**Despesa d'R+D de les empreses, per Comunitats Autònomes:
taxa de creixement 2001-2002**

Font: Ministeri de Ciència i Tecnologia.

El descens de persones ocupades en activitats d'R+D el 2002 no sembla congruent amb l'augment de la despesa d'R+D en el mateix període, ni amb les polítiques de personal del sector públic. Aquesta paradoxa aparent només s'explica per mancances en la presa de dades estadístiques. Es necessiten, per tant, dades fiables per dur a terme una política de convergència dels indicadors del sistema balear d'innovació amb la mitjana espanyola, en primer lloc, i amb l'europea, en un estadi ulterior. Conscient d'aquest fet, el Govern de les Illes Balears, i en concret la Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació, ha decidit establir un servei d'ajuda i assessorament per unificar criteris a l'hora d'emplenar els qüestionaris estadístics sobre activitats en R+D.

A més, les dades de l'Institut Nacional d'Estadística (INE) corresponents als exercicis 1996, 1998, 2000 i 2002 constituei-

xen una aproximació a la situació actual de la innovació a les empreses de l'Estat quan fan referència a sectors intensius en tecnologia (el sector alimentari, la fusta, la metal·lúrgia, l'energia, etc.), però oblidem el sector turístic, tan important en l'economia de les Illes Balears. Aleshores, es pot concloure que encara no hi ha dades estadístiques de l'INE que permetin fer un diagnòstic fiable de la situació i de l'evolució de la innovació a les empreses de les Illes Balears. En aquest punt, és important destacar la contribució al PIB i a l'ocupació dels diferents sectors de l'economia de les Illes durant l'any 2002-2003. Així, el pes del sector serveis -principalment, les activitats turístiques- en l'economia balear és molt superior a la mitjana estatal, en termes tant de contribució al PIB (80,01%) com d'ocupació (74,72%). Mentre que la indústria i l'energia a les Illes Balears tan sols representen el 10,41% del PIB, l'any 2002. (Vegeu el quadre I-178)

QUADRE I-178. CONTRIBUCIÓ DELS DIFERENTS SECTORS ECONÒMICS AL PIB I A L'OcupACIÓ DE L'ESTAT I DE LES ILLES BALEARS (2003)

Sector	% del PIB de l'Estat espanyol	% del PIB de les Balears	% d'ocupats a l'Estat espanyol	% d'ocupats a les Balears
Indústria	15,75	6,21	18,61	9,55
Construcció	9,67	7,68	11,89	13,73
Serveis	68,36	80,01	63,83	74,72
Agricultura	3,19	1,90	5,66	2,00
Energia	3,03	4,20	*	*

* S'inclou dins la indústria.

Font: Institut Nacional d'Estadística (INE).

La importància de la innovació en el sector serveis, i més concretament en el sector turístic, en general, ha estat poc estudiada, fins i tot ni s'ha considerat. D'aquesta manera, els indicadors tradicionals per mesurar l'activitat innovadora no són vàlids per analitzar la innovació en els sectors de serveis perquè estan centrats a mesurar la innovació tecnològica en els sectors manufacturers.

Per tot això, quasi sempre els indicadors tradicionals esmentats tenen valors molt baixos per al cas de les Illes Balears, i no reflecteixen tota la realitat de les nostres Illes en aquest aspecte. Per aquest motiu, i conscients d'aquesta mancança, s'estan desenvolupant una sèrie d'estudis per tal d'avaluar el concepte d'innovació en el sector turístic, és a dir, en què consisteixen els tipus d'innovacions, la intensitat innovadora i els indicadors. Aquests estudis són elaborats en col·laboració amb l'Institut Mediterrani d'Estudis Avançats (IMEDEA) i la Fundació COTEC, i els cofinança la Unió Europea. Es començaren el 2002 (activitats innovadores del sector turístic balear) i finalitzaran el 2004 (prospectiva de la tecnologia en el sector turístic balear).

Els resultats de què disposam es fonamenten en la realització d'enquestes personals a directius i a responsables d'empreses dels distints subsectors turístics de les Illes Balears, i també a les meses sectorials corresponents, amb una avaluació posterior d'aquestes enquestes. Tot això té l'objectiu de conèixer quina és l'activitat innovadora que ha desenvolupat el sector turístic en els darrers tres anys i, d'aquesta manera, poder definir possibles indicadors d'innovació en turisme i, en el futur, en el sector serveis. Les conclusions principals han estat les següents:

- La innovació té una presència important en totes les branques de l'activitat turística a les Illes Balears i en totes les illes; una innovació que no queda reflectida a través dels indicadors tradicionals. Per tant, es relativitza una mica el baix nivell que ocupen les Illes Balears en les estadístiques comparades d'innovació.
- Hi ha una freqüència menor de la innovació en productes enfront de la innovació en processos.
- La innovació tecnològica és més freqüent (78,21%) que la no tecnològica en tots els subsectors turístics.

- En la innovació tecnològica, predomina la referent a les tecnologies de la informació i les comunicacions, així com a la tecnologia mediambiental.
- La introducció de les innovacions generalment té un impacte positiu sobre la xifra de facturació i de qualificació dels empleats.

En qualsevol cas, si es vol tenir una imatge de la realitat econòmica de les Illes Balears, i en general de les economies basades en el turisme, serà necessari que en el futur es tinguin en compte i es realitzin enquestes específiques entre les empreses del sector turístic per tal d'esbrinar les inversions en matèria d'innovació en el sector.

La capacitat de publicació científica del sistema espanyol d'innovació s'ha incrementat ràpidament els darrers anys. La producció científica espanyola en revistes internacionals que es recull en el SCI (Science Citation Index) ha crescut molt ràpidament, de manera que s'ha passat de prop de 3.000 documents, l'any 1980, a uns 22.000, l'any 2001, la qual cosa suposa un creixement del voltant de l'11% anual.

La distribució de la producció científica per comunitats autònomes, relativitzada al nombre d'habitants, mostra el dinamisme no solament de Madrid i de Catalunya, sinó també de petites comunitats autònomes com Navarra i Cantàbria. Les Illes Balears en són una mica lluny, a pesar de l'increment progressiu. La Universitat és el principal sector institucional productor de publicacions científiques de difusió internacional. (Vegeu el gràfic I-45)

14.2.2. LA SOCIETAT DE LA INFORMACIÓ

En aquest apartat es fa un ràpid repàs de l'estat de la societat de la informació a les Illes Balears i, a més, es fa un exercici de comparació respecte de l'estat de les altres comunitats autònomes amb relació a aquest aspecte.

El primer punt que cal tractar fa referència a la implantació d'Internet dins les llars de les Balears, així com a la utilització que en fan els ciutadans.

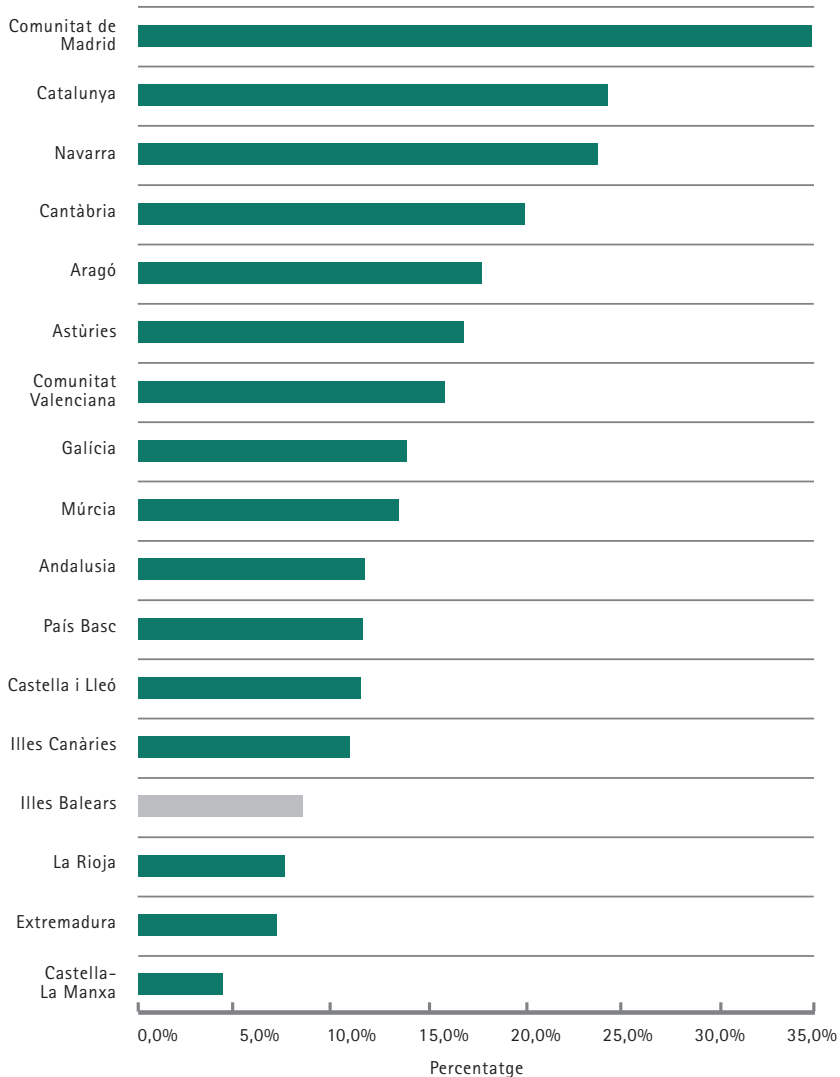
Respecte del percentatge de llars que disposen de connexió a Internet, les Illes Balears es troben en una situació prou avançada, en què el 29,75% de llars disposen d'algun tipus de connexió a la xarxa. Aquest valor és quasi 6 punts percentuals superior a la mitjana nacional, i només el superen Catalunya, el País Basc i Madrid.

A més de disposar d'una connectivitat major a les llars, la connexió, en un percentatge bastant alt, es fa mitjançant banda ampla (RDSI, ADSL o cable). D'aquesta manera, el 46,48% de les llars amb connexió la tenen a través de banda ampla, xifra només superada per Astúries, i que situa les Balears un 9% per sobre de la mitjana nacional. Concretament, la distribució per a les Balears és d'un 32,02% d'ADSL, un 3,21% d'RDSI, i un 11,99% de cable.

Així i tot, el fet de tenir una situació bastant privilegiada a l'hora de connectar-se a Internet no implica que el nombre d'usuaris sigui també un dels més elevats a escala nacional. I, concretament, el nombre d'usuaris en el darrer

Gràfic I-45

**Producció científica i tecnològica en revistes internacionals,
per Comunitats Autònomes (SCI, 1999-2001)**

Font: CINDOC, 2004.

mes està només un 0,8% per sobre de la mitjana nacional, amb un 28,5%, molt distant del 35,2% de Madrid. (Vegeu el quadre I-179)

Per tant, podem concloure en aquest punt que, si bé el percentatge d'usuaris d'Internet a les Illes Balears està només just per sobre de la mitjana nacional, la qualitat d'aquestes connexions (pel que fa a la velocitat) és bastant bona.

Amb referència a les empreses, tractarem les quatre característiques més importants

referents sempre a la societat de la informació. Concretament, ens referim a la connexió a Internet, al tipus de connexió, a les empreses que disposen de pàgina web, i a les que realitzen comerç electrònic. Dins aquestes empreses, es distingeix entre les compradores i les venedores en línia. (Vegeu el quadre I-180)

Pel que fa al percentatge d'empreses amb accés a Internet, tret d'algun cas extrem, com ara Castella i Lleó, les comunitats autònomes se situen entre el 75% i el 90%. Les Illes Balears estan un punt per

QUADRE I-179. L'ÚS D'INTERNET A LA LLAR, PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2002)

	% de llars amb Internet	% llars amb internet mitjançant banda ampla	% usuaris d'Internet en el darrer mes
Catalunya	32,66	33,28	30,8
País Basc	32,20	23,52	29,1
Madrid	31,74	40,54	35,2
Balears	29,75	46,48	28,5
Canàries	29,00	43,06	26,1
Navarra	26,67	21,03	25,2
Aragó	25,75	27,05	28,8
Com. Valenciana	22,92	38,45	22,1
Cantàbria	22,69	30,06	25,5
Múrcia	21,75	40,15	23,6
Astúries	21,38	50,78	23,7
Castella-la Manxa	20,98	30,44	19,1
Andalusia	20,80	36,08	25,6
La Rioja	20,71	30,78	17,5
Galícia	16,93	35,99	23,6
Castella i Lleó	14,69	32,67	23,5
Extremadura	14,33	14,51	22,0
Mitjana	23,82	35,45	27,8

Fonts: Institut Nacional d'Estadística (INE), Estudi General de Medis (EGM) i Comissió del Mercat de les Telecomunicacions (CMT).

**QUADRE I-180. L'ÚS D'INTERNET EN L'ÀMBIT EMPRESARIAL,
PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2002)**

	% d'empreses amb accés a Internet	% d'empreses amb accés per banda ampla	% empreses amb pàgina web	% d'empreses compradores en línia	% d'empreses venedores en línia
Balears	80,3	58,2	40,7	6,2	3,3
Aragó	81,8	61,1	35,8	6,9	2,6
Extremadura	74,1	55,3	44,1	6,4	2,5
Madrid	85,9	71,3	50,7	10,3	2,5
Astúries	83,0	65,6	38,7	7,0	2,3
Canàries	77,5	62,6	29,4	3,9	2,1
Catalunya	86,3	70,0	47,9	8,4	2,1
Cantàbria	85,4	61,3	43,9	7,1	2,0
Múrcia	80,6	59,4	29,0	4,9	2,0
La Rioja	88,0	50,5	39,4	6,7	1,5
País Basc	88,8	59,8	45,1	8,0	1,5
Navarra	90,3	63,0	37,1	9,9	1,3
Galícia	72,7	61,5	34,3	4,7	1,1
Castella i Lleó	78,7	51,7	35,5	5,2	1,0
Com. Valenciana	82,5	58,9	38,4	4,9	1,0
Castella-la Manxa	67,9	47,9	32,2	2,3	0,7
Andalusia	74,8	51,7	30,8	6,1	0,6
Mitjana	81,7	62,4	40,9	6,9	1,7

Font: Institut Nacional d'Estadística (INE), 2002.

sota la mitjana, malgrat la diferència en les altres comunitats autònomes, que és, en molts casos, mínima.

Si ens fixam en el percentatge d'empreses que disposen d'accés per banda ampla, a les Balears ens situam més de 4 punt per davall de la mitjana nacional, amb un 58,2%, molt allunyats del 71,3% o del 70% de Madrid o de Barcelona, respectivament.

Respecte del nombre d'empreses amb pàgina web, les Balears es troben just per davall de la mitjana, amb un 40,7% d'empreses que disposen de web, també enfora del 50,7% de Madrid o del 47,9% de Catalunya.

El caire més positiu ve donat possiblement per la utilització del comerç electrònic: malgrat que les empreses compren de manera electrònica amb un percentatge

un poc inferior a la mitjana -concretament el 6,2% de les empreses, enfront del 6,9%-, no passa igual en les empreses que venen, en què les Balears ocupen la posició capdavantera el 2002, amb un 3,3% de les empreses que venen per Internet. La mitjana nacional és de l'1,7%. La tendència prevista sobre l'evolució de les empreses que venen per Internet és creixent per als propers anys.

Amb quasi tota la seguretat, aquest darrer fet és motivat pel producte dominant a les empreses de les Balears, el producte turístic, potser un dels més idonis per vendre per mitjans electrònics (ja sigui entre empreses o al client final).

Per tant, i després de fer un repàs ràpid a la situació de la societat de la informació a les Balears, estudiant-ne els dos sectors més importants, podem acabar resumint que, si bé la implantació dins la societat en general de la societat de la informació és excel·lent, no passa igual en el cas de les empreses, en què, en la major part dels casos, les Illes Balears se situen part davall de la mitjana nacional. Les Illes Balears ocupen només una posició privilegiada en la venda utilitzant mitjans electrònics; aquest fet està motivat probablement per les grans empreses i pels grups d'empreses del turisme, molt implantades a les Balears, que, en molts casos, distribueixen els productes (serveis) de manera electrònica, ja sigui entre les empreses d'un mateix grup empresarial o entre empreses completament separades. No obstant això, aquesta situació no és la mateixa entre les petites i mitjanes empreses, en què el tant per cent és molt inferior.

14.3.

LES ACTUACIONS DE LES ADMINISTRACIONS

Les administracions públiques l'any 2003 han promogut estratègies i han executat programes que han permès gaudir als actors del sistema d'innovació d'un marc de participació adequat per al desenvolupament econòmic i cultural de les Illes Balears.

La importància de l'esforç que han dut a terme les comunitats autònomes, l'any 2002, dins el sistema estatal d'innovació s'evidencia quan es comparen els recursos pressupostats dedicats a l'R+D+I, que varen ser de 2.501,6 milions d'euros, amb els recursos destinats a l'R+D+I dels pressupostos generals de l'Estat (la funció 54), que varen ser de 3.792,0 milions d'euros. (Vegeu el quadre I-181)

14.3.1. LA UNIÓ EUROPEA: VI PROGRAMA MARC (2003-2006)

Les condicions en les quals s'han desenvolupat les primeres convocatòries del VI Programa marc (PM) han estat molt difícils pels canvis radicals quant a la forma de participació i a l'augment de la competència amb els nous estats candidats i associats, la qual cosa ha produït una reducció dràstica del nombre de projectes que s'han aprovat i un increment notable de la mitjana de socis, que ha fet molt difícil que hi participassin les entitats mitjanes i petites.

QUADRE I-181. FONS DEDICATS PER LES COMUNITATS AUTÒNOMES A L'R+D+I (2002)

	Pressupostos generals de les CA ^a	Milers d'euros	%
Andalusia	341.127,30	357.834,70	14,3
Aragó	68.355,00	68.355,00	2,7
Astúries	73.909,80	73.909,80	3,0
Balears	29.993,60	33.738,20	1,3
Canàries	87.889,20	87.899,20	3,5
Cantabria	27.398,80	34.416,30	1,4
Castella i Lleó	195.402,50	196.542,30	7,9
Castella-la Manxa	174.071,30	181.073,60	7,2
Catalunya	347.323,00	347.323,00	13,9
Extremadura	59.252,80	59.252,80	2,4
Galícia	157.863,80	157.863,80	6,3
La Rioja	20.352,90	20.352,90	0,8
Madrid	342.946,10	349.331,10	14,0
Múrcia	67.573,10	67.573,10	2,7
Navarra	27.756,20	27.756,20	1,1
País Basc	104.952,10	104.952,10	4,2
València	331.420,30	333.457,80	13,3
Total	2.457.597,80	2.501.632,00	100,0

^a Estimacions sobre la part de fons generals universitaris i del pressupost d'hospitals dedicats al foment d'activitats d'R+D+I el 2002.

Font: Fundació COTEC per a la Innovació Tecnològica.

Unitat: milers d'euros.

La participació espanyola en el VI Programa marc comunitari d'RDT l'any 2003 representa, en aquest moment, el 5,7% del total adjudicat, de manera que ocupa el sisè lloc, després d'Alemanya (19,3%), el Regne Unit (13,3%), França (13,3%), Itàlia (9,1%) i Holanda (6,1%), en el total de 33 estats membres, candidats i associats que hi participen. Quant a la distribució per comunitats autònomes, ocupen les primeres posicions Madrid (40,6%), Catalunya (20,9%), el País Basc (12,3%), la Comunitat Valenciana (9,6%), Andalusia (5,8%) i Aragó (2,1%).

A les Illes Balears l'any 2003 s'han aprovat 9 projectes, amb un finançament comunitari d'1.484.434 euros. Això suposa un increment d'un 50% en el nombre de projectes concedits i d'un 288% en el finançament, respecte de l'any 2001, dins el V Programa marc (6 projectes, amb un finançament de 382.466 euros). Això suposa un 0,61% dels fons que ha obtingut l'Estat espanyol el 2003. (Vegeu el quadre I-182)

Cal destacar el fet que 6 d'aquests projectes són d'empreses; en canvi, la subvenció

QUADRE I-182. PARTICIPACIÓ EN EL VI PM DE LES ILLES BALEARS (2003)

	Activitats ¹		Socis		Participacions			
	Nre.	Líder	Nre.	%	Nre.	%	Subv.	% del total
Illes Balears	9	0	6	1,15	9	0,75	1.484.434	0,61
Total de projectes	584	76	523	—	1.207	—	242.849.568	—

1. Projectes, xarxes, mesures per a PIME i d'acompanyament.

Font: Centre per al Desenvolupament Tecnològic Industrial (CDTI).

total d'aquests projectes només és d'un 20,94% del total del finançament que s'ha obtingut a les Illes Balears. També cal mencionar que 4 d'aquests 6 projectes són de mesures específiques per a la petita i mitjana empresa (PIME). (Vegeu el quadre I-183)

Segons la Comissió, i a pesar de comptabilitzar com a PIME les entitats sense finalitat de lucre, s'està 3 punts per davall de l'objectiu del 15% de la participació en les prioritats temàtiques. S'haurien de prendre mesures com estendre els projectes integrats per a la PIME, i que comptàs més en l'avaluació la incorporació activa d'aquest tipus d'empreses. Addicionalment, es troben amb la dificultat de la debilitat davant els grans consorcis i la falta de prioritats del seu interès.

14.3.2. EL PLA NACIONAL DE RECERCA CIENTÍFICA, DESENVOLUPAMENT I INNOVACIÓ TECNOLÒGICA (R+D+I) 2000-2003

El Pla Nacional d'R+D+I és l'instrument mitjançant el qual el sector públic estatal fomenta i potencia les activitats de ciència i tecnologia, i actua com a referent essencial de la política científica i d'innovació tecnològica que desenvolupa l'Administració general de l'Estat (AGE) en tot el territori.

A més de la coordinació general que regula la Llei 13/1986, en el Pla nacional d'R+D+I 2000-2003, es preveu establir els procediments específics de cooperació i de coordinació entre l'AGE i les comunitats autònomes a través d'acords marcs bilate-

QUADRE I-183. PARTICIPACIÓ DE LES ILLES BALEARS EN EL VI PM, PER TIPUS D'ORGANISMES (2003)

	Activitats ¹		Socis		Participacions			
	Nre.	Líder	Nre.	%	Nre.	%	Subv.	% del total
Empresa	6	0	5	83,33	6	66,67	310.899	20,94
Universitat	3	0	1	16,67	3	33,33	1.173.434	79,06

1. Projectes, xarxes, mesures per a PIME i d'acompanyament.

Font: Centre per al Desenvolupament Tecnològic Industrial (CDTI).

rals (amb el Govern de les Illes Balears, el darrer fou el 6 de març del 2002), amb l'objectiu de definir àrees d'actuació conjunta i prioritària, fomentar les activitats d'R+D+I, incrementar la quantitat i la qualitat dels recursos humans en R+D+I, fomentar la transferència tecnològica al sector empresarial, i difondre els avanços científics i tecnològics.

En l'àmbit de l'intercanvi d'informació, es considera essencial abordar prioritàriament els camps següents: les estadístiques d'R+D+I, incloent-hi els directoris d'R+D i d'empreses; les prioritats nacionals i regionals d'investigació, de desenvolupament i d'innovació; les previsions pressupostàries i l'execució de la despesa per als respectius plans d'R+D+I; les accions finançades per cada part, i les accions de formació de personal investigador.

El finançament de projectes d'R+D és la modalitat de participació fonamental amb vista a executar les activitats d'R+D. Per tant, aquesta modalitat recull la major part de les ajudes que s'atorguen en concurrència competitiva, i és que el Pla nacional hi dedica el major esforç econòmic.

Sobre la participació de les Illes Balears, per programes, en les convocatòries de finançament de projectes d'R+D, que coincideix amb el període transcorregut del Pla nacional (2000-2003), hem de destacar el nombre de sol·licituds de les Illes Balears als programes de biomedicina, de recursos naturals i de tecnologies de la informació i les comunicacions (TIC), sobretot el 2001. En canvi, la proporció total de sol·licituds aprovades el 2000 és superior a les del 2001 i del 2002. (Vegeu el quadre I-184)

El Centre per al Desenvolupament Tecnològic Industrial (CDTI) és una entitat dependent del Ministeri de Ciència i Tecnologia amb l'objectiu d'ajudar les empreses espanyoles a elevar el nivell tecnològic, apostant per l'R+D. S'observa que el 29% del pressupost total dels projectes concertats s'ha destinat a empreses catalanes. Les empreses de Madrid i del País Basc superen una altra vegada el 10% del total; això demostra l'evident concentració de projectes a les zones industrialitzades d'Espanya. (Vegeu el quadre I-185)

14.3.3. LES ILLES BALEARS

La investigació científica, el desenvolupament tecnològic i la innovació són les claus per mantenir el ritme de creixement econòmic i social que s'ha assolit els darrers anys, perquè la millora i l'avanç d'una economia s'han de basar en la investigació, en el desenvolupament i en la innovació, com a elements fonamentals d'una societat competitiva.

La planificació de la societat del coneixement i de la informació de les Illes Balears es regeix pel I Pla d'investigació i desenvolupament tecnològic, pel I Pla d'innovació i pel Llibre verd de la societat de la informació.

14.3.3.1. Actuacions del I Pla de recerca i desenvolupament tecnològic (2001-2004)

Durant l'any 2001 es va aprovar el I Pla de recerca i desenvolupament tecnològic de les Illes Balears per al període 2001-2004. Amb això es va iniciar una nova etapa en la política científica i tecnològica de l'Administració autonòmica de les Illes

QUADRE I-184. PROJECTES D'R+D, CONVOCATÒRIES 2000-2002, A LES ILLES BALEARS (EN MILERS D'EUROS)

	2002				2001				2000'			
	Sol·licitat		Aprovat		Sol·licitat		Aprovat		Sol·licitat		Aprovat	
	Nre.	Subvenció	Nre.	Subvenció	Nre.	Subvenció	Nre.	Subvenció	Nre.	Subvenció	Nre.	Subvenció
Biomedicina	27	2.484,6	13	680,8	39	2.642,0	14	512,7	27	1.607,7	13	581,2
Bioteχνologia	4	465,6	0	0,0	1	86,5	0	0,0	1	201,3	0	0,0
Disseny i producció industrial	4	2.451,1	0	0,0	3	1.325,2	1	81,1	3	6.057,6	1	218,8
Materials	2	137,1	2	101,0	1	227,2	0	0,0	3	483,8	1	15,0
Processos i productes químics	1	99,2	0	0,0	2	381,6	2	155,1				
Recursos naturals	24	3.130,8	13	1.221,5	27	1.443,0	7	251,2	15	1.420,8	8	457,4
Recursos i tecn. agroaliment.	5	405,0	1	71,2	8	753,7	3	185,7	5	369,0	2	122,6
Socioeconomia	8	602,3	3	92,0	3	219,4	0	0,0	13	557,1	3	98,6
TIC	17	3.907,1	6	261,2	14	3.595,9	9	457,4	3	344,4	0	0,0
Àrees científico-tecnològiques	92	13.682,7	38	2.427,8	98	10.674,6	36	1.643,2	70	11.041,8	28	1.493,5

Continua

QUADRE I-184. PROJECTES D'R+D, CONVOCATÒRIES 2000-2002, A LES ILLES BALEARS (EN MILERS D'EUROS)

	2002						2001						2000¹					
	Sol·licitat			Aprovat			Sol·licitat			Aprovat			Sol·licitat			Aprovat		
	Nre.	Subvenció	Nre.	Subvenció	Nre.	Subvenció	Nre.	Subvenció	Nre.	Subvenció	Nre.	Subvenció	Nre.	Subvenció	Nre.	Subvenció	Nre.	Subvenció
Aeronàutica	2	76,0	0	0,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Alimentació	1	115,2	1	2,8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	134,7	1	36,7
Automoció					2	105,8	1	12,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	—	—	—	—
Energia	4	408,0	0	0,0	1	168,3	0	0,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Medi ambient	2	4.115,0	0	0,0	2	3.594,1	1	0,0	2	86,5	1	18,0						
Societat de la informació	6	1.688,0	0	0,0	8	5.945,2	4	0,0	1	12,0	1	7,2						
Sociosanitari	7	476,1	4	132,0	1	25,2	0	0,0	4	139,4	3	82,9						
Transports i ordenació territorial	1	121,6	1	80,0	1	393,1	1	0,0	—	—	—	—						
Turisme, oci i esport	1	15,0	0	0,0	—	—	—	—	—	—	—	—						
Àrees sectorials	24	7.015,0	6	214,8	15	10.231,6	7	12,0	8	372,7	6	144,8						
PGC	29	2.196,8	17	840,5	33	1.811,3	17	620,0	38	2.572,4	30	1.147,5						
Total	145	22.894,4	61	3.483,1	146	22.717,5	60	2.275,2	116	13.987,0	64	2.785,9						

1. L'any 2000 les dades dels programes de TIC, energia, societat de la informació, i transports i ordenació del territori inclouen accions especials.

Font: unitats gestores del Pla nacional d'I+D+I.

QUADRE I-185. PROJECTES DE CDTI APROVATS EL 2003, PER COMUNITATS AUTÒNOMES DE DESENVOLUPAMENT DEL PROJECTE¹

CA	Nre. de projectes	Aportacions del CDTI	Pressupost total
Andalusia	31	14,05	36,03
Aragó	23	9,33	19,80
Astúries	24	16,04	33,20
Balears	1	0,50	1,00
Canàries	3	0,99	1,82
Cantàbria	2	0,95	1,90
Castella i Lleó	26	12,27	24,17
Castella-la Manxa	8	3,20	7,27
Catalunya	183	71,03	150,15
Extremadura	3	1,78	4,78
Galícia	11	4,94	9,73
La Rioja	12	4,54	9,10
Madrid	72	28,79	60,45
Múrcia	7	2,55	4,77
Navarra	40	12,19	35,76
País Basc	78	30,88	67,02
València	53	22,44	52,56
Total	577	236,47	519,49

1. Projectes de desenvolupament tecnològic, innovació tecnològica, investigació industrial concertada, promoció tecnològica i NEOTEC.

Unitat: milions d'euros.

Font: CDTI (2004).

Balears. Per primera vegada a les Illes s'aborden les necessitats del sistema d'innovació de les Illes Balears des de la perspectiva d'un sistema integrat en el qual les activitats d'R+D representaven un paper fonamental. En la memòria del CES de l'any 2001 s'expliquen més extensament l'estructura i els continguts d'aquest Pla.

Per executar els diferents programes del Pla, s'identifiquen els mecanismes operatius que tracten de promoure activitats i d'incidir en la millora de diferents aspectes del sistema d'innovació. (Vegeu el quadre I-186)

Les activitats que s'han realitzat en aquest marc durant l'exercici 2003, es resumeixen a continuació:

1. Amb la finalitat de promocionar actuacions d'R+D es convocaren les ajudes següents:
 - a) Accions especials. Es varen concedir un total de 40 ajudes per finançar actuacions puntuals d'especial urgència i d'interès científicotècnic; es varen elaborar propostes de projectes en programes comunitaris; es varen organit-

**QUADRE I-186. DESPESES DELS MECANISMES DE PARTICIPACIÓ 2002-2003
EN EL I PLA D'R+D DE LES ILLES BALEARS**

	2002	2003
Promoció de l'R+D	736.066,00	553.257,00
Increment de la relació dels actors de l'entorn científic	33.285,00	300.485,00
Creació d'infraestructura científicotècnica	480.208,08	540.759,08
Potenciació de recursos humans	324.136,59	350.012,19
Difusió de la cultura científica	233.981,97	137.300,00
Total	1.807.677,64	1.881.813,27

Unitat: euros.

Font: elaboració pròpia.

- zar congressos, seminaris i jornades, i es varen dur a terme altres accions que incrementen la interrelació dels agents del sistema de ciència i tecnologia. A continuació s'esmenten els títols i les entitats de les accions concedides.
- b) Es varen donar suport a 23 actuacions de recerca i desenvolupament tecnològic de diverses àrees temàtiques. A continuació es detalla el títol i l'entitat de les ajudes concedides.
 - c) Es varen renovar les ajudes als grups competitiu -en total, 29- que s'havien convocat l'any 2002.
2. Cal crear una infraestructura científicotècnica. Algunes de les línies que es preveuen com a prioritàries per a les Illes Balears són la creació d'infraestructures científicotècniques per al desenvolupament de les Illes. Per això, es va posar en marxa un conveni de col·laboració entre el Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC) i la Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació per tal de finançar una embarcació oceanogràfica.
 3. Cal potenciar els recursos humans. Els recursos humans són el factor limitant de la capacitat d'absorció i de producció de coneixements d'un sistema d'innovació, i és aquest un dels punts més dèbils de les Illes Balears. Per això, es va considerar prioritari fer un esforç en aquest sentit:
 - a) Ofertes de beques predoctorals (BOIB 79, de 05-06-03). L'any 2003 es varen concedir 10 beques predoctorals i es renovaren 25 beques de convocatòries anteriors. Com a resultat d'aquest programa, actualment hi ha 35 becaris predoctorals.
 - b) Per ampliar la formació dels becaris predoctorals del programa de formació, es va considerar d'interès que els becaris tinguessin ajudes per fer estades breus en centres d'investigació de fora de les Illes Balears; això es va concretar en una convocatòria de borses de viatge (BOIB 79, de 05-06-03), i se n'han concedit onze l'any 2003. Així s'obtenen ajudes per assistir a congressos (protocol de col·laboració amb la Universitat de les Illes Balears).

c) Amb la finalitat de propiciar la incorporació de doctors al sistema d'innovació (SI), es va establir un protocol de col·laboració amb la Universitat de les Illes Balears l'objectiu del qual és el cofinançament actual de 6 incorporacions en el programa Ramón y Cajal.

d) Així mateix, també es va propiciar la incorporació de tècnics dins el marc del Programa nacional de potenciació de recursos humans, i per això es va establir un protocol de col·laboració amb la Universitat per contractar 2 tècnics de suport.

4. Cal difondre la cultura científica. La societat té cada dia una necessitat major de comprendre la ciència i la nova tecnologia, així com les implicacions que tenen en la seva vida i en el futur. Per això, es varen finançar actuacions d'apropament de la ciència a la societat de les Illes Balears:

a) Tercera Setmana de la Ciència (del 3 al 16 de novembre del 2003). La Setmana de la ciència és una activitat que es realitza simultàniament a totes les comunitats autònomes i s'emmarca en la Setmana Europea de la Ciència i la Tecnologia. Aquesta activitat permet que tots els centres d'investigació i tecnològics obrin les portes i ens mostrin les activitats que s'hi duen a terme. Així, és necessari com a comunitat autònoma seguir formant part d'aquesta iniciativa i organitzar les edicions successives de la setmana de la ciència a les Illes Balears.

b) Col·lecció «La Ciència a les Illes Balears». Es pretén posar en relleu i a

l'abast de tothom edicions facsimil d'obres representatives de la producció científica que s'ha dut a terme a les Illes Balears al llarg de la història. En aquest marc es va publicar l'obra *Antologia científica* (Sureda i Blanes).

c) Història de la ciència. Conèixer la història del pensament científic i les relacions que té amb la societat és l'únic camí per tenir una visió crítica i objectiva d'aquest llarg i complex procés que ha permès a les societats modernes gaudir del nivell de vida actual.

Fer una història de la ciència i de la tècnica de les Illes Balears suposa, si es vol fer d'una manera rigorosa, atendre als avenços que la ciència històrica ha observat a les Balears des de fa diverses dècades, i que altres comunitats ja han encetat (com, per exemple, la tasca que la Societat Catalana de la Història de la Ciència i de la Tècnica està fent).

Aquest projecte es desenvolupa amb un conveni signat amb la UIB. Un equip d'aquesta Universitat, format per especialistes en història de la ciència, coordina l'obra, realitzada per experts en cadascun dels temes i amb un renom estatal i internacional. Aquesta obra tindrà quatre volums i durant l'any 2003 se n'ha presentat el primer.

d) II Fira de la Ciència de les Illes Balears (10, 11 i 12 d'abril del 2003). L'organització d'aquest esdeveniment es va fer conjuntament amb la Conselleria d'Educació i Cultura i la Universitat de les Illes Balears. Els participants són els centres científics, tecnològics i educatius de les Illes Balears.

Com a interfície entre la Conselleria i la societat i amb la finalitat de comunicar i d'informar de tots els actes que s'han esmentat, es va actualitzar el web Balears Fa Ciència (www.balearsfaciencia.org).

14.3.3.2. Actuacions del I Pla d'innovació

Ateses les inquietuds del Govern de les Illes Balears i la necessitat d'innovar per al creixement futur, s'ha desenvolupat el I Pla d'innovació de les Illes Balears.

Aquest Pla pretén ser mobilitzador, focalitzador en els àmbits més rellevants i integrador de projectes i de voluntats mitjançant el consens social. Aquest Pla consta de quatre grans línies d'actuació i d'unes mesures d'acompanyament:

1. Generació i aplicació de la innovació.
2. Articulació de la infraestructura de suport.
3. Serveis específics al teixit empresarial.
4. Innovació i societat.

Les inversions que s'han realitzat durant l'any 2003 es presenten en el quadre I-187.

La línia 1, de generació i aplicació de la innovació, es concreta en el I Pla d'investigació i desenvolupament tecnològic que ja es comenta en altres apartats.

La línia 2, d'articulació de la infraestructura de suport, s'ha desenvolupat principalment a través del ParcBit. L'acció més important inclosa en aquesta línia, a més de dotar d'una infraestructura pròpia el ParcBit, ha estat una incubadora d'empreses en aquest mateix parc, per tal de possibilitar als emprenedors crear empreses dins un marc favorable.

Un altre esforç important en aquesta línia d'actuació l'han fet la Fundació IBIT (Fundació Illes Balears per a la Innovació Tecnològica) i la Direcció General de Tecnologia mitjançant els projectes d'informació pública en línia, un portal d'informació integrada per al ciutadà, i la personalitat administrativa digital, per tal d'apropar les empreses i els ciutadans.

QUADRE I-187. INVERSIONS REALITZADES EN EL MARC DEL I PLA D'INNOVACIÓ DE LES ILLES BALEARS (2002-2003)

Línies	2002	2003
1. Generació i aplicació de la innovació ^a	183.700,00	—
2. Articulació de la infraestructura de suport	2.919.967,00	1.374.944,32
3. Serveis específics al teixit empresarial	1.770.933,64	572.696,22
4. Innovació i societat	98.299,12	—
5. Mesures d'acompanyament	289.244,00	242.439,64
Total	5.262.143,76	2.190.080,18

a. Inclou el projecte I Pla d'R+D de les Illes Balears (quadre I-11).

Unitat: euros.

Font: elaboració pròpia.

dans a l'Administració i, d'aquesta manera, facilitar el desenvolupament econòmic.

Quant a la línia 3, de serveis específics al teixit empresarial, la major part de les inversions corresponen a les línies d'ajuts al teixits empresarials a càrrec de la Conselleria de Comerç, Indústria i Energia (incorporació del disseny en el procés productiu, suport a la modernització i a la innovació tecnològica, noves tecnologies per als sectors tradicionals, ajuts per incentivar la certificació de qualitat en les empreses, la promoció industrial). Destaca igualment la creació d'una xarxa d'antenes tecnològiques (punts de suport a empreses en diferents localitzacions de Mallorca, de Menorca i d'Eivissa i Formentera). A més, s'han llançat una sèrie d'accions per donar suport a la creació d'empreses de base tecnològica, a l'aplicació de les noves tecnologies en el sector turístic, al negoci electrònic i al desenvolupament d'un clúster al voltant de la navegació nàutica esportiva (conjuntament amb la Cambra de Comerç de Mallorca, Eivissa i Formentera). Destaca també la participació de l'Ajuntament de Calvià en uns quants projectes (qualificació de personal i directius d'hoteleria, noves tecnologies, i diversificació econòmica i qualitat com a distintiu del petit comerç de Calvià).

Les accions de la línia 4, d'innovació i societat, tenen com a projecte més important el projecte Xarxipèlag, que té com a objectiu apropar els escolars a les noves tecnologies de la informació i la comunicació, és a dir, emprar l'ordinador com una eina d'aprenentatge. A més, a

través de l'Ajuntament de Calvià s'ha implantat un sistema d'intel·ligència socioeconòmica. També s'ha fet un esforç per difondre l'esperit innovador mitjançant seminaris i jornades, la premsa i programes audiovisuals.

A més d'aquestes quatre línies, hi ha una sèrie de mesures d'acompanyament. Les accions més importants durant el 2003 han estat: un projecte pilot d'estudi sistematitzat sobre la innovació en el sector turístic balear; la participació en xarxes internacionals de treball en l'àmbit de l'R+D+I; el desenvolupament d'un portal d'R+D+I a les Illes Balears, i la difusió de l'estratègia innovadora.

El Pla d'innovació es desenvolupa amb una participació important del sector públic (conselleries del Govern de les Illes Balears, administracions locals, fundacions, ParcBit), del privat (cambres i associacions empresarials) i dels sindicats.